

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 41/2015

Yksityismetsien luontoarvot ja niiden taloudellinen hyödyntäminen - Katsaus

Marjatta Hytönen

Yksityismetsien luontoarvot ja niiden taloudellinen hyödyntäminen - Katsaus

Marjatta Hytönen

ISBN: 978-952-326-055-9 (Painettu)

ISBN: 978-952-326-056-6 (Verkkojulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkojulkaisu)

URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-056-6>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Marjatta Hytönen

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2015

Julkaisuvuosi: 2015

Kannen kuva: Teppo Hujala

Tiivistelmä

Marjatta Hytönen, Luonnonvarakeskus, PL 18, 01301 Vantaa, marjatta.hytönen@luke.fi

Valtionhallinnon strategioissa asetetaan tavoitteeksi metsien käytön, metsäalan rakenteiden ja metsänomistajien ansaintamahdollisuuksien monipuolistuminen sekä elinvoimainen maaseutu. Tämän katsauksen tavoitteena on vastata osaltaan näihin kehittämishaasteisiin kartoittamalla metsien luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen nykytilaa, toimintamalleja ja haasteita tulevaisuuden kehittämistoimenpiteitä varten.

Katsauksen tavoitteena on selvittää mitä yksityismetsien ei-puuntuotannolliset luontoarvot ovat ja miten niitä hyödynnetään taloudellisesti. Tarkastelun keskeiset näkökulmat ovat 1) metsänomistajien mahdollisuudet saada tuloja luontoarvoista ja 2) julkisen hallinnon rooli yksityismetsien luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen mahdollistajana.

Tarkastelun kohteena olevat luontoarvot on ryhmitelty viiteen teemaan: 1) lakisääteinen luonnonsuojelu ja METSO -ohjelma, 2) puustoiset perinneympäristöt, 3) talousmetsien luonnonhoito, 4) yksityisten suojelualueiden luonnonhoito ja 5) ekosysteemipalvelut. Kunkin teeman yhteydessä kuvataan siihen sisältyviä luontoarvoja sekä niihin liittyviä taloudellisia hyödyntämismahdollisuuksia.

Metsäpolitiikkaan liittyen tarkastellaan metsävarojen käyttöä ohjaavien ministeriöiden strategioiden ja toimintaohjelmien luontoarvoihin liittyviä tavoitteita ja hallinnonalojen käytössä olevia keinoja edistää luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä. Ministeriöiden toimintaa kuvataan hallitusohjelman ja sektoripolitiikkojen näkökulmasta; tarkasteltavat sektoripolitiikat ovat metsä-, ympäristö-, elinkeino- ja maaseutupolitiikka. Kunkin politiikkasektorin osalta ohjauskeinot on jaoteltu kolmeen ryhmään: lainsäädännöllinen ohjaus, taloudellinen ohjaus ja informaatio-ohjaus. Luontoarvoja hyödyntävinä käytännön toimijoina tarkastellaan yksityismetsänomistajia sekä muita toimijaryhmiä, jotka ovat julkisrahoitteiset organisaatiot, markkinaehtoiset toimijat ja kansalaisjärjestöt. Katsaukseen on koottu myös esimerkkejä ajankohtaisista julkisrahoitteisista kehittämis- ja tutkimushankkeista, joiden tavoitteena on edistää luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä.

Suurimmalle osalle metsänomistajista puuntuotanto on tärkein metsien käyttötapa. Luontoarvot ovat kuitenkin kasvattaneet merkitystään metsänomistajien päätöksenteossa. Virkistyskäyttö ja maisema-arvot vaikuttavat metsänomistajien metsänhoidollisiin valintoihin entistä enemmän. METSO -ohjelman tarjoamat luonnonsuojelukeinot kiinnostavat monia; metsänomistajat arvostavat ohjelmaan osallistumisen vapaaehtoisuutta, omistajalähtöisyyden korostumista sekä suojelusta saatavia korvauksia. Osa metsänomistajista suojelee osia talousmetsistään suojeluohjelmien ulkopuolella ilman korvausta. Moni metsänomistaja arvostaa rahallista korvausta enemmän suojelusta johtuvia muita hyötyjä lähipiirille ja yhteiskunnalle.

Luontoarvojen vaalimiseen perustuva yritystoiminta on usein pienimuotoista ja muodostaa osan laajempaa monituloyrittäjyyttä. Pienimuotoisuudesta huolimatta luontoarvoihin liittyvällä yritystoiminnalla voi paikoitellen olla ratkaiseva merkitys maaseutuyhteisöjen ja maatilojen säilymiselle elinvoimaisina.

Metsäpolitiikan luontoarvoihin liittyvät tavoitteet ovat suurelta osin yhteiskunnallisia. Yhteiskunnallinen ja elinkeinojen kehittämistä koskeva metsäalan tutkimus on kuitenkin vähäistä. Niukka yhteiskunnallinen metsäntutkimus on sirpaleista ja siitä on vaikea löytää tietoa. Luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen tutkimuksen ja kehittämistoiminnan tulevaisuuden haasteita ovat muun muassa luontoarvoja hyödyntävän elinkeinotoiminnan seurannan ja tilastoinnin järjestäminen sekä luontoarvojen hyödyntämisen integroiminen osaksi maaseutuyhteisöjen ja maatilojen yritystoimintaa.

Asiasanat: metsätalous, metsäpolitiikka, ympäristöpolitiikka, elinkeinopolitiikka, maaseutupolitiikka, luontoarvot, elinkeinot

Sisällys

1. Katsauksen taustaa, tavoitteet, rajaukset ja rakenne.....	5
2. Yksityismetsien luontoarvot ja niiden hyödyntäminen metsänomistajan näkökulmasta.....	7
2.1. Lakisääteinen luonnonsuojelu ja Metso-ohjelma	7
2.2. Puustoiset perinnebiotoopit	11
2.3. Talousmetsien luonnonhoito	13
2.4. Yksityisten suojelualueiden luonnonhoito	14
2.5. Ekosysteempipalvelut	16
3. Luonnonvarapolitiikan ja julkisen hallinnon näkökulma metsien luontoarvoihin.....	19
3.1. Toimijat, tavoitteet ja ohjauskeinot	19
3.2. Valtakunnalliset luontoarvotavoitteet ja ohjauskeinot.....	19
3.2.1. Hallitusohjelma	19
3.2.2. Metsäpolitiikka.....	20
3.2.3. Ympäristöpolitiikka	25
3.2.4. Elinkeinpolitiikka	31
3.2.5. Maaseutupolitiikka.....	36
4. Käytännön toimijat luontoarvojen vaalijoina ja hyödyntäjinä	44
4.1. Yksityismetsät ja metsänomistajat.....	44
4.1.1. Yleistä yksityismetsistä.....	44
4.1.2. Metsänomistajat	44
4.1.3. Yksityismetsänomistajat ja luontoarvot	45
4.2. Julkisrahoitteiset toimijat.....	47
4.2.1. Suomen metsäkeskus.....	47
4.2.2. ELY -keskukset.....	49
4.2.3. Tapio Oy	51
4.2.4. Suomen riistakeskus.....	52
4.3. Markkinaehtoiset toimijat.....	53
4.3.1. Metsäyhtiöt.....	53
4.3.2. Metsäpalveluyrittäjät.....	57
4.3.3. Luontoyrittäjät	58
4.4. Kansalaisjärjestöt	59
4.4.1. Metsänhoitoyhdistykset ja MTK.....	59
4.4.2. ProAgria maaseutukeskukset ja Maa- ja kotitalousnaiset.....	61
4.4.3. Suomen Metsäsertifiointi ry ja Vastuullisen metsänhoidon yhdistys ry	63
4.4.4. Metsänomistajien yhdistykset	65
4.4.5. Luonnonsuojelujärjestöt	66
4.4.6. Yrittäjäyhdistykset.....	66
4.4.7. Muita kansalaisjärjestöjä	68
5. Luontoarvojen hyödyntämistä parantavat toimintamallit.....	70
5.1. Julkisrahoitteisia kehittämishankkeita	70
5.2. Tutkimushankkeet kehittämisvälineinä	72
5.3. Maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeet.....	74
6. Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä	75
6.1. Luontoarvo –käsite.....	75
6.2. Luontoarvojen hyödyntäminen.....	75
6.3. Luonnonvarapolitiikan metsien luontoarvoihin liittyvät tavoitteet ja ohjauskeinot.....	77
6.4. Luontoarvot yksityismetsänomistajien näkökulmasta	81
6.5. Julkisrahoitteiset toimijat ja luontoarvot	82
6.6. Markkinaehtoiset toimijat ja luontoarvot	84
6.7. Kansalaisjärjestöt	86
6.8. Luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä parantavien toimintamallien tutkimus ja kehittäminen	88
7. Tulevaisuuden näkymiä ja haasteita	90
Viitteet.....	91

1. Katsauksen taustaa, tavoitteet, rajaukset ja rakenne

Taustaa

Luontoarvo-käsitettä on käytetty jo pitkään metsä- ja ympäristöaloilla. Sen käyttö on lisääntynyt viime vuosina muun muassa lakiteksteissä. Käsitettä on myös analysoitu lakiuudistusten yhteydessä (esim. Ekroos & Warsta 2012, Pärnänen 2012). Metsätalouteen liittyen käsitettä on käytetty, mutta sen sisältöä ja merkitystä ei ole eritelty tarkemmin. Erityisesti luontoarvoihin liittyvät elinkeinotaloudelliset mahdollisuudet tunnetaan huonosti.

Metlassa luontoarvoihin liittyviä kysymyksiä on tutkittu muun muassa metsien monikäytön tutkimusohjelmissa sekä metsien monimuotoisuuteen ja METSO -ohjelmaan liittyvissä tutkimuksissa. Tämä katsaus on laadittu Metlan (1.1.2015 lähtien Luken) hankkeessa ”Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO 2008-2020) seuranta ja vaikutukset (2013-2016)”. Katsaus on jatkoa erityisesti seuraaville tutkimuksille:

- Kumela, H., Hujala, T., Pykäläinen, J., Rantala, M. & Kurttila, M. 2013. Metsänomistajille tarjottavat luontoarvopalvelut: nykytila ja kehitysnäkymiä. Metlan työraportteja 253.
- Rämö, A.-K., Kniivilä, M., Horne, P., Primmer, E., Hytönen, M. & Jäppinen, J.-P. 2013. Monien hyötyjen metsä - ekosysteemipalvelut metsänomistajan näkökulmasta. Pellervon taloustutkimus, Helsinki.

Tämä katsaus täydentää aikaisempaa tutkimusta muun muassa tarkastelemalla miten metsänomistajat voivat hyötyä taloudellisesti luontoarvojen tuottamisesta, tuomalla uusia näkökulmia (esim. perinnebiotoopit, maatilojen monituloyrittäjäyys) mukaan tarkasteluun, esittelemällä useiden eri hallinnonalojen metsiin liittyviä tavoitteita ja ohjauskeinoja sekä kuvaamalla konkreettisia käytännön toimijoita. Katsaus on laaja-alainen ja aikaansa sidottu. Metsäalan ja maaseutupolitiikan uudistukset etenevät niin nopeasti, että vuoden 2015 kuluessa moni tässä katsauksessa mainittu asia on jo siirtynyt historiaan, ja monia uusia hankkeita on ehditty aloittaa.

Tavoitteet

Katsauksen tavoitteena on selvittää mitä yksityismetsien ei-puuntuotannolliset luontoarvot ovat ja miten niitä hyödynnetään taloudellisesti. Tarkastelun keskeiset näkökulmat ovat

- 1) metsänomistajien mahdollisuudet saada tuloja luontoarvoista ja
- 2) julkisen hallinnon rooli yksityismetsien luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen mahdollistajana.

Suomen hallitusohjelmassa pidetään tarpeellisenä elinkeinorakenteen uudistumista ja työpaikkojen syntymistä myös pieniin yrityksiin (Pääministeri Alexander... 2014). Kansallisessa metsästrategiassa asetetaan tavoitteeksi metsien käytön, metsäalan rakenteiden ja metsänomistajien ansaintamahdollisuuksien monipuolistuminen. Strategian mukaan tulevaisuudessa on tarpeen kehittää ja toteuttaa toimenpiteitä kilpailukykyisen toimintaympäristön luomiseksi metsiin perustuville liiketoiminnoille. (Kansallinen metsästrategia... 2015). Tämä katsauksen tavoitteena on vastata osaltaan näihin kehittämishaasteisiin kartoittamalla luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen nykytilaa, toimintamalleja ja haasteita tulevaisuuden kehittämistoimenpiteitä varten.

Rajaukset

Laajan määritelmän mukaan metsien luontoarvot sisältävät myös puuntuotannon. Koska puuntuotanto ja -jalostus on pitkään ollut vallitseva ja paljon tutkittu metsien hyödyntämistapa Suomessa, tarkastellaan tässä katsauksessa ensisijaisesti ei-puuntuotannollisia luontoarvoja. Katsaus keskittyy luontoarvo -käsitteen kuvauksen lisäksi metsäalan käytännön toimijoiden tämän hetken tavoitteiden ja toiminnan kuvaukseen.

Luontoarvot ovat olleet pitkään esillä metsien monikäytön määritelmissä. Monikäytön tarkastelut ovat perinteisesti sisältäneet myös luonnontuotteiden keräilyn, porotalouden ja riistatalouden (esim. Metsätalastollinen vuosikirja 2014). Niitä ei kuitenkaan käsitellä tässä katsauksessa, vaan päähuomio kohdistetaan metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyviin metsän taloudellisiin hyödyntämistapoihin.

Rakenne

Luvussa 2 ”Yksityismetsien luontoarvot ja niiden hyödyntäminen metsänomistajan näkökulmasta” luontoarvojen tarkastelu on ryhmitelty viiteen ryhmään: 1) lakisääteinen luonnonsuojelu ja METSO -ohjelma, 2) puustoiset perinneympäristöt, 3) talousmetsien luonnonhoito, 4) yksityisten suojelualueiden luonnonhoito ja 5) ekosysteemipalvelut. Ryhmittely perustuu käsitteen määritelmiin, käsitteen käytön yleisyyteen eri yhteyksissä sekä aihepiirien ajankohtaisuuteen metsätaloudessa. Kunkin teeman yhteydessä kuvataan lyhyesti siihen sisältyviä luontoarvoja sekä niihin liittyviä taloudellisia hyödyntämismahdollisuuksia metsänomistajien näkökulmasta.

Luvussa 3 ”Metsäpolitiikan ja julkisen hallinnon näkökulma luontoarvoihin” tarkastellaan metsävarojen käyttöä ohjaavien ministeriöiden strategioiden ja toimintaohjelmien luontoarvoihin liittyviä tavoitteita ja kunkin hallinnonalan käytössä olevia keskeisimpiä keinoja edistää luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä. Ministeriöiden toimintaa kuvataan hallitusohjelman ja sektoripolitiikkojen näkökulmasta; tarkasteltavat sektoripolitiikat ovat metsä-, ympäristö-, elinkeino- ja maaseutupolitiikka. Kunkin politiikkasektorin osalta ohjauskeinot on jaoteltu kolmeen, yleisesti käytettyyn ohjauskeino-ryhmään: lainsäädännöllinen ohjaus, taloudellinen ohjaus ja informaatio-ohjaus.

Luku 4 ”Käytännön toimijat luontoarvojen vaalijoina ja hyödyntäjinä” käsittelee julkisen hallinnon tavoiteohjelmien toimeenpanijatahojen luontoarvojen hyödyntämiseen liittyvää toimintaa ja muutospaineita. Aluksi kuvataan osittain markkinaehtoihin toimijoihin kuuluvia yksityismetsänomistajia. Muita toimijaryhmiä, jotka ovat julkisrahoitteiset toimijat, markkinaehtoiset toimijat ja kansalaisjärjestöt, tarkastellaan ensisijaisesti yksityismetsänomistajien yhteistyötahoina.

Luvussa 5 esitellään lyhyesti esimerkkejä ajankohtaisia julkisrahoitteisia kehittämis- ja tutkimushankkeista, joiden tavoitteena on edistää luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä. Yhteenvetoluku 6 sisältää hyödyntämistä koskevat yhteenvedot ja johtopäätöksiä koskien edellä kuvattuja aihepiirejä. Luku 7 sisältää keskeisimmät johtopäätökset.

2. Yksityismetsien luontoarvot ja niiden hyödyntäminen metsänomistajan näkökulmasta

2.1. Lakisääteinen luonnonsuojelu ja Metso-ohjelma

Tiukan määritelmän mukaan luontoarvoina pidetään *”uhanalaisiksi arvioitujen lajien tai luontotyyppien esiintymiä, jotka ovat merkittäviä valtakunnallisesti tai alueellisesti arvioituna”* (Usein kysytty... 2012). Suojeltavat luontotypit ja elinympäristöt on määritelty luonnonsuojelulaissa ja metsälaissa. Valtion rahoittamassa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO:ssa määritellään lisää erityistä suojelua ja hoitoa vaativia luontotyyppejä.

Luonnonsuojelulaissa luetellaan suojeltavat luontotypit, joita ei saa muuttaa niin, että luontotyyppin ominaispiirteiden säilyminen vaarantuu:

- 1) luontaisesti syntyneet, merkittävilta osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
- 2) pähkinäpensaslehdot
- 3) tervaleppäkorvet
- 4) luonnontilaiset hiekkarannat
- 5) merenrantaniityt
- 6) puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit
- 7) katajakedot
- 8) lehdesniityt sekä
- 9) avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät. (Luonnonsuojelulaki 1096/1996, 29 §).

Metsälaissa luetellaan metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt, joita koskevat hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tai vahvistavalla tavalla:

- 1) lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömät lähiympäristöt, joiden ominaispiirteitä ovat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto;
- 2) seuraavat a–e-alakohdissa luetellut suoelinympäristöt, joiden yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous:
  - a) lehto- ja ruohokorvet, joiden ominaispiirteitä ovat rehevä ja vaateliakasvillisuus, erirakenteinen puusto ja pensaskasvillisuus;
  - b) yhtenäiset metsäkorte- ja muurainkorvet, joiden ominaispiirteitä ovat erirakenteinen puusto ja yhtenäisen metsäkorte- tai muurainkasvillisuuden vallitsevuus;
  - c) letot, joiden ominaispiirteitä ovat maaperän runsasravinteisuus, puuston vähäinen määrä ja vaateliakasvillisuus;
  - d) vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot; sekä
  - e) luhdat, joiden ominaispiirteenä on erirakenteinen lehtipuusto tai pensaskasvillisuus sekä pintavesien pysyvä vaikutus;
- 3) rehevät lehtolaikut, joiden ominaispiirteitä ovat lehtomulta, vaateliakasvillisuus sekä luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus;
- 4) kangasmetsäsaarekkeet, jotka sijaitsevat ojittamattomilla soilla tai soilla, joissa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana;
- 5) kallioperässä olevat tai kivennäismaahan uurtuneet, jyrkkärinteiset, pääosiltaan vähintään kymmenen metriä syvät rotkot ja kurut, joiden ominaispiirteenä on luonteenomainen muusta ympäristöstä poikkeava kasvillisuus;
- 6) pääosiltaan vähintään kymmenen metriä korkeat jyrkänkeet ja niiden välittömät alusmetsät;

7) karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot, joiden ominaispiirre on harvahko puusto. (Metsälaki 1093/1996, 10 §).

METSO –ohjelman (2008-2025) tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen sekä vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2025 mennessä. Valtion rahoittaman ohjelman toteutuskeinoja ovat pysyvä suojelu, määräaikainen suojelu sekä luonnonhoito talousmetsissä ja suojelualueilla. Ohjelman toimenpiteitä toteutetaan monimuotoisuuden kannalta merkittävässä puustoisissa elinympäristöissä, joille on laadittu luonnontieteelliset valintaperusteet (Elinympäristöt 2013). Valintaperusteiden tehtävänä on tukea päätöksiä, joita tehdään monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä suojelualueilla että talousmetsissä, mutta niitä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tiukkoina sääntöinä (Valtioneuvoston periaatepätös... jatkamisesta 2014).

METSO -ohjelman monimuotoisuuden kannalta merkittävät puustoiset elinympäristöt ovat:

- lehdot
- runsaslahopuustoiset kangasmetsät
- pienvesien lähimetsät
- puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat
- metsäluhdet ja tulvametsät
- harjujen paahdeympäristöt
- maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet
- puustoiset perinnebiotoopit
- kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt
- muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot (Valtioneuvoston periaatepätös... jatkamisesta 2014).

Lisäksi METSO -ohjelmassa luetellaan metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä elinympäristöjen rakennepiirteitä ja ominaisuuksia:

- lahopuu: lahot maapuut, pökkelöt, kelot, pystypuut, kolopuut, tuulenkaadot
- kookkaat ja vanhat lehtipuut: haavat, koivut, raidat, pihlajat
- jalot lehtipuut
- palanut järeä puuaines
- lehtoisuus, korpisuus, lähteisyys, tihkuisuus, luhtaisuus ja lettoisuus
- pohjavesivaikutus, kalkkivaikutus, ravinteinen kallioperä
- luonnontilainen tai ennallistamiskelpoinen vesitalous; sekä puuston erirakenteisuus, latvusaukkoisuus (Valtioneuvoston periaatepätös... jatkamisesta 2014).

Lakisääteisten luontoarvojen ja METSO -elinympäristöjen taloudellinen hyödyntäminen

METSO -ohjelmaan on sisällytetty luonnonsuojelutoimenpiteitä, joista valtio maksaa korvausta metsänomistajalle. Osa rahoitettavista kohteista perustuu luonnonsuojelu- ja metsälakiin, osa METSO -ohjelman luonnontieteellisiin valintakriteereihin. METSO -ohjelmaan sisältyvät myös Suomen metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeet, joiden puitteissa tehtävät luonnonhoitotoimenpiteet ovat ilmaisia metsänomistajille, mutta niiden toteutuksesta kertyy tuloja luonnonhoitotöiden toteuttajille. Metsänomistajan neuvottelukumppaneita suojelun rahoituksessa ovat Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY -keskusten) ja Suomen metsäkeskuksen palvelualueiden METSO -vastuuhenkilöt. ELY -keskus päättää luonnonsuojelulain mukaisesta pysyvästä ja määräaikaisesta suojelusta. Suomen metsäkeskus päättää kestävä metsätalouden rahoituslain mukaisesta ympäristötuesta ja luonnonhoitohankkeista.

ELY-keskuksen kanssa tehtävät sopimukset ja kaupat (**Taulukko 1**):

- 1) **Yksityisen suojelualueen perustaminen** soveltuu metsänomistajalle, joka haluaa säilyttää alueen omistuksen ja mahdollisuuden vaikuttaa alueen luonnonhoitoon. Alueen rauhoitusmääräykset ja korvaus sovitaan metsänomistajan ja ELY -keskuksen kesken, minkä jälkeen suojelualueesta tehdään rauhoituspäätös. Metsänomistaja voi edelleen päättää esimerkiksi metsästysoikeuksien vuokraamisesta alueelle. (Metsien suojelu 2014). Metsänomistajalle maksettava verovapaa korvaus perustuu puuston arvoon. Metsonpolku.fi -sivustolla olevassa esimerkkilaskelmassa yksityisen viiden hehtaarin luonnonsuojelualueen perustamisesta saatava korvaus on 36 160 euroa. Hakkuutulona alueen puuston kertamyyntibruttoarvo olisi 45 202 euroa. (Tutustu METSOon... 2014, METSO on... 2014).
- 2) **Alueen myynti valtiolle** sopii niille, jotka haluavat luopua suojeltavasta kohteesta kokonaan. Kaupan kohteena voi olla koko metsätila tai erillinen määräala. Kauppahintana käytetään alueen käypää hintaa, joka lasketaan metsätaloudellisen arvon perusteella. Yksityishenkilölle kaupasta saatu tulo on verovapaata. (Metsien suojelu 2014). Metsänomistaja ja ELY -keskus sopivat maakaupasta. Metsonpolku.fi -sivustolla olevassa esimerkkilaskelmassa yksityisen viiden hehtaarin alueen myynnistä saatava korvaus on 38 000 euroa kun hakkuutulona puuston kertamyyntibruttoarvo olisi 45 202 euroa. (Tutustu METSOon... 2014, METSO on... 2014).
- 3) **Alueen vaihto valtion maahan** on sopiva vaihtoehto metsänomistajalle, joka haluaa suojella kohteen, mutta jatkaa toisaalla metsätalouden harjoittamista. Vaihdoissa maanomistaja saa korvauksena suojelualueen arvoa vastaavasti talousmetsää. Vaihto on mahdollista, jos tarjolla on sijainniltaan ja arvoltaan sopivaa vaihtomaata. Maanomistaja ja ELY -keskus sopivat vaihtokaupasta. (Metsien suojelu 2014, METSO on... 2014).
- 4) **Määräaikaisen luonnonsuojelualueen perustaminen** soveltuu kohteille, joiden luonnonarvot muuttuvat nopeasti. Luonnonsuojelulain nojalla toteutettavan määräaikaisen suojelujakson pituus määritellään kohteen luonnonarvojen perusteella. Pisimmillään se voi olla 20 vuotta. Määräaikaista rauhoittamista on käytetty lähinnä uhanalaisten eliölajien elinympäristöjen turvaamiseen kuten liito-oravan pesäpuiden suojeluun. (Metsien suojelu 2014). Maanomistajalle korvataan suojelun ajalta aiheutuvan taloudellisen hyödyn menetys, joka arvioidaan tapauskohtaisesti. Korvaus on verovapaata, ja sopimus tehdään ELY -keskuksen kanssa. Metsonpolku.fi -sivustolla olevassa esimerkkilaskelmassa korvaus yksityisen viiden hehtaarin alueen rauhoittamisesta 20 vuoden määräajaksi on 14 000 euroa kun hakkuutulona puuston kertamyyntibruttoarvo olisi 45 202 euroa. (Tutustu METSOon... 2014, METSO on... 2014).

Taulukko 1. METSO:n toteutus ELY -keskuksissa vuonna 2012 (Syrjänen ym. 2013).

	Sopimukset	Kiinteistöt	Pinta-ala	€
Hankinnat valtion omistukseen				
– ELY -keskukset*	159	181	3 086	12 925 557
Päätökset yksityisistä suojelualueista (LSL 24§)	352	399	4 248	20 587 341
Alueen määräaikainen rauhoittaminen (LSL 25§)	25	26	170	370 401
*Kaupat, vaihdot, lunastukset, perinnöt ym. saannot.				

Metsäkeskuksen kanssa tehtävät sopimukset ja kaupat (**Taulukko 2**):

- 5) Kestävän metsätalouden rahoituslain mukainen **ympäristötukisopimus** tehdään kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Tyypillisiä ympäristötukikohteita ovat metsälain mukaiset arvokkaat elinympäristöt, jotka voidaan tuen avulla turvata lain antamaa suojaa laajempina kokonaisuuksina. Myös muita luonnonarvoiltaan merkittäviä METSO -ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet täyttäviä elinympäristöjä voidaan perustaa ympäristötukialueiksi. Ympäristötuen laskennan pohjana käytetään kohteelta hakattavissa olevan puuston määrää ja keskihintahintoja. Korvaus on veronalaista tuloa. Tuen saanti edellyttää, että kohteen hakkuuarvo on yli 4 000 € tai yli neljä prosenttia metsänomistajan samassa kunnassa olevien metsien hakkuuarvosta. Metsäkeskus tekee kohteesta ja sitä koskevista ehdoista sopimuksen metsänomistajan kanssa. Ympäristötuki maksetaan yhdellä kertaa sopimuskauden alkaessa. (Metsien suojelu 2014). Metsonpolku.fi -sivustolla olevassa esimerkkilaskelmassa 1,2 hehtaarin alueella, jossa puustoa on 250 m³, 10 vuoden ympäristötuki on 2710 € (Tutustu METSOon... 2014, METSO on... 2014).
- 6) Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisen, valtion rahoittaman **luonnonhoitohankkeen** tuloksena metsänomistaja saa hoidetun tai kunnostetun luontokohteen ilmaiseksi, mutta ei rahallista korvausta. Metsäkeskus korvaa töiden kustannukset; tuella katetaan luonnonhoidon suunnittelun ja toteutuksen kulut. (Metsien suojelu 2014, METSO on... 2014). Vuonna 2013 hankkeiden toteutus siirrettiin Metsäkeskukselta metsäalan yrittäjille (Ks. luku 4.2.1).

Taulukko 2. Metsäkeskusten jakama yksityismetsien monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja metsäluonnon hoitohankkeisiin käytetty valtion tuki 1997–2013 (Metsätilastollinen vuosikirja 2014).

Vuosi	Ympäristötuki, 1000 €	Ympäristötuki, ha	Tuki metsäluonnonhoitoon, 1000 €
1997	76	37	2 038
1998	300	135	1 809
1999	751	250	2 421
2000	1 370	1 584	3 082
2001	1 546	1 299	2 792
2002	1 475	1 971	2 649
2003	1 375	2 574	2 819
2004	2 588	3 538	2 456
2005	3 113	3 094	2 315
2006	4 104	5 892	2 446
2007	4 104	7 364	2 459
2008	4 507	6 648	2 352
2009	5 329	6 626	2 284
2010	7 642	5 007	2 391
2011	8 737	5 302	2 228
2012	5 187	3 514	1 592
2013	4 385	1 714	1 312

2.2. Puustoiset perinnebiotoopit

Maatiloilla metsää, maatalousalueita ja karjanhoitoa yhdistävät puustoiset perinnebiotoopit. Ne ovat maatilojen lajirikkaimpia elinympäristöjä (Heliölä & Herzon 2012). Puustoisia perinnebiotooppeja ovat muun muassa vanhat hakamaat ja metsälaitumet, joissa on nähtävissä selviä merkkejä laidunnuksesta tai alueen käytöstä karjan rehun tuotantoon. (Puustoiset perinneympäristöt 2006, METSO -ohjelman luonnontieteelliset... 2009). Ne ovat myös yksi METSO -ohjelman arvokkaista elinympäristöistä ja ohjelma sisältää niitä koskevia hoitosuosituksia.

Arvokkaita perinnebiotooppeja on jäljellä noin 20 000 hehtaaria. Niistä puustoisia perinneympäristöjä on arvioitu olevan noin puolet (Puustoiset perinneympäristöt 2006, Puustoisten perinneympäristöjen... 2011). Perinneympäristöjen säilyminen edellyttää jatkuvia luonnonhoitotoimia; niitä hoidetaan pääasiassa laidunnuksella, mutta alueita voidaan tarvittaessa hoitaa myös niittämällä ja puustoa harventamalla. (Puustoiset perinneympäristöt 2006, Arvokkaiden perinnebiotooppien... 2013).

Perinnebiotooppien taloudellinen hyödyntäminen

Valtio on rahoittanut puustoisten perinneympäristöjen hoitoa pääasiassa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan (2007-2013) sisältyneillä tukitoimenpiteillä. Maaseudun kehittämisohjelmaan kuuluvan **maatalouden ympäristötuen perinnebiotooppien hoidon erityistuki** on ollut vuonna 2013 päättyneellä rahoituskaudella merkittävin perinnebiotooppien säilyttämistä tukeva rahoitusmuoto (Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon... 2013). Tukea perinnebiotooppien hoitamiseen ovat voineet saada maatalouden ympäristötukeen sitoutuneet viljelijät sekä rekisteröidyt yhdistykset Leader -toimintatavan kautta. Laiduneläimiä pitävät tilat ovat voineet hakea ympäristötuen erityistukea omien tai vuokra-alueiden hoitamiseen (Tuottoa perinnebiotooppien... 2007). Tukisopimukset ovat olleet viisivuotisia ja tuki on ollut enintään 450 euroa/ha vuodessa (Matila & Virtanen 2010).

Ei-tuotannollisten investointien tukijärjestelmä on täydentänyt maatalouden ympäristötukea. Investointitukea on voinut saada perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen. Hankkeen valmistuttua viljelijän on pitänyt tehdä kohteen hoidosta myös maatalouden ympäristötuen mukainen perinnebiotooppien hoitoa koskeva 5 -vuotinen erityistukisopimus (Arvokkaiden perinnebiotooppien... 2013). Viljelijät ja rekisteröidyt yhdistykset ovat voineet hakea tukea, jonka enimmäismäärä on ollut 1179 euroa/ha (Matila & Virtanen 2010).

Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman edistämisen erityistuki on ollut edellä mainittujen tukien ohella ainoa erityisesti luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen tähtäävä maatalouden ympäristötuen toimenpide. (Heliölä & Herzon 2012). Tuen tavoitteena on ollut säilyttää maatalousympäristöissä tyyppillisten ja uhanalaisten lajien elinympäristöjä sekä parantaa viljelymaiseman avoimuutta ja monipuolisuutta. Yleisimpiä kohteita ovat pellon ja metsän reunavyöhykkeet sekä metsäsaarekkeet. Tukisopimus on solmittu viideksi tai kymmeneksi vuodeksi, ja sitä ovat voineet hakea maanviljelijät ja rekisteröityneet yhdistykset. Tuki on ollut vuodessa enintään 450 euroa/ha. (Luonnon ja maiseman... 2013).

Avustuksia perinneympäristöjen hoitoon on haettu ELY -keskuksista. Tietoa tuista on saanut myös ProAgria maaseutukeskuksista (Matila & Virtanen 2010).

Vuonna 2012 perinnebiotooppien hoitoa tuettiin EU:n maaseuturahaston varoilla Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kautta 8 371 000 eurolla (Manner-Suomen maaseudun... 2013). Koska Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion mukaan noin puolet perinnebiotoopeista on puustoisia,

niin puustoisten perinnebiotooppien hoidosta maksetun tuen voidaan arvioida olleen vuonna 2012 noin 4 miljoonaa euroa.

Ohjelmakaudella 2014-2020 erityistukisopimukset on korvattu ympäristösopimuksilla. Perinnebiotooppien hoitoon voidaan hakea tukea tekemällä ”maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidon ympäristösopimus”, joka kattaa perinnebiotoopit, luonnonlaitumet, reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet. Sopimusten kesto on viisi vuotta ja korvauksen määrä 450 €/ha/vuosi. Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaille perinnebiotooppikohteille korvaus maksetaan korotettuna 600 €/ha/vuosi. Ei-tuotannolliset investoinnit täydentävät myös uudella ohjelmakaudella ympäristökorvausta. Perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten osalta korvausta voi saada kohteen koosta riippuen enintään 754 €/ha - 1108 €/ha. Uudella ohjelmakaudella ELY -keskuksen harkintamahdollisuutta ohjelman tavoitteita edistävien kohteiden hyväksymisessä on laajennettu. Tukia voivat entiseen tapaan hakea viljelijät ja rekisteröidyt yhdistykset. (Tuet ja palvelut 2015).

METSO -ohjelmaan sisältyviä Kemera -lain mukaisia tukia on käytetty vain vähän perinnebiotooppien hoitoon; vuosina 2008-2009 ympäristötukisopimuksia solmittiin 27 hehtaarille. Vastaavana aikana METSO -varoilla hankittiin noin 71 hehtaaria pysyviä suojelualueita perinnebiotooppeihin. (Puustoisten perinneympäristöjen... 2011). Lisäksi metsätilanomistaja, joka ei harjoita maataloutta, on voinut hyötyä valtion tuesta vuokraamalla perinnebiotoopin maatalouden ympäristötuen erityistukeen oikeutetulle viljelijälle, joka on voinut saada maatalouden ympäristötuen erityistukea kohteen hoitoon ja ylläpitokustannuksiin. (Puustoiset perinneympäristöt 2006).

Franzen ja Lehtomaa (2005) ovat selvittäneet kuudella tilalla mitä mahdollisuuksia perinnebiotooppien ja muiden luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito tarjoaa maatilojen toimeentulopohjan laajentamiselle Lounais-Suomessa. Laskelmia sisältävässä tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti maatalouden erityistukea saavan luonto- ja maisemaurakoinnin tilatason kannattavuutta. Tutkimuksessa selvitettiin myös eri tahojen roolia maaseudun töiden ja tekijöiden välittäjinä sekä kehitettiin laskuri, jonka avulla maatalousyrittäjät sekä maisemanhoidonsuunnittelijat ja -neuvojat voivat laskea onko maisemanhoitotyön aloittaminen kannattavaa. Tutkijat muistuttavat, että kannattavuuteen liittyy paljon välillisiä tuloja, joita ei voi muuttaa laskuriin syötettäviksi numeroiksi. Tutkimukseen osallistuneet viljelijät toivat esiin muun muassa seuraavat aineettomat tai epäsuoria taloudellisia tuloja tuottavat perinnebiotooppien hoidon vaikutukset:

- riistakanta hyötyy
- matkailu, etenkin tilamatkailu lisääntyy
- tilan lihatuotteiden myynti lisääntyy
- tuottaa avoimen maiseman
- luonnon monimuotoisuus säilyy ja lisääntyy
- luo viihtyisän ja kauniin ympäristön
- työllistää ihmisiä
- lisää virkistyskäyttöä
- lisää viljelijän henkistä hyvinvointia
- lisää tilan positiivista imagoa
- vapauttaa peltoa laidunnukselta muuhun tuotantoon
- raivaustähteitä energiakäyttöön (Franzen & Lehtomaa 2005).

WWF Suomi ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio (nykyinen Tapio Oy) ovat kehittäneet yhdessä eläintuottajien kanssa ekologisen kestävyyskriteerijärjestelmän luonnonlaidunlihan tuotannolle. Luonnonlaidunlihallalla tarkoitetaan lihaa, joka tulee vapaana esimerkiksi niityillä ja hakamailla laiduntavista eläimistä. Laiduntaessaan perinneympäristöissä eläimet estävät niiden umpeen kasvamisen ja häviämisen. Seuraava vaihe on perustaa hanke, jonka tavoitteena on työstää kriteerit sertifikaatiksi, järjestää sertifikaatin valvonnan ja sitoutuu sen edistämiseen. Suomen kriteerien kehittämisessä on käytetty hyväksi Ruotsin kokemuksia. Ruotsissa myydään luonnonlaidunlihaa noin 400 000 kiloa vuo-

deksa, ja tuottaja voi saada siitä jopa viidenneksen paremman hinnan kuin tavallisesta lihasta. (Ekologiselle ja... 2013, Metsälaidunhanke 2014).

2.3. Talousmetsien luonnonhoito

Laajemmin tarkasteltuna luontonarvoihin sisällytetään luonnonsuojelu ja luonnon monimuotoisuuden vaalimisen lisäksi myös maisema-arvot (esim. Ekroos & Warsta 2012). Käytännön metsätaloudessa luontoarvojen vaalimisen yhteydessä hoidetaan myös metsiin liittyviä kulttuuriarvoja. Esimerkiksi Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion mukaan talousmetsien luonnonhoidolla voidaan edistää luonnon monimuotoisuuden turvaamista, vesiensuojelua, metsämaiseman hoitoa, metsien kiinteiden muinaisjäännösten säilymistä ja/tai monikäyttömahdollisuuksia puuntuotannon ohella (Talousmetsien luonnonhoito... 2013).

Talousmetsien luonnonhoidon menetelmiä ovat muun muassa säästöpuuryhmien jättäminen käsitteilyn ulkopuolelle, lahoppuun määrän lisääminen sekä metsikön lehtipuusekoituksen säilyttäminen (esim. Saaristo ym. 2009). Luonnonhoito voi olla luontonarvojen ylläpitämistä, lisäämistä tai metsän palauttamista luonnontilaisemmaksi. Talousmetsien luonnonhoitoa edistetään muun muassa metsäsertifiointin, metsänhoitosuosituksen, metsäsuunnittelun ja neuvonnan avulla (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

Talousmetsien luonnonhoidon taloudellinen merkitys

Yksityismetsien ei-puuntuotannollisiin käyttötapoihin perustuvan yritystoiminnan taloudellista merkitystä maaseudulla ja osana maatilataloutta tunnetaan huonosti. Luonnon merkitystä ja potentiaalia tulojen tuojana voi hahmottaa epäsuorasti monialaisia tiloja sekä maaseutumatkailua koskevien tutkimusten ja tilastotietojen avulla.

Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus TIKE:n tilastojen mukaan noin 19 530 maatilaa, eli 31 % kaikista toimivista maataloista harjoitti maa-, puutarha- ja metsätalouden rinnalla muuta yritystoimintaa vuonna 2010 (Yrittäjyyskatsaus 2012, Maatalouslaskenta 2010 - Monialaiset... 2013). Palvelut olivat muun yritystoiminnan päätoimialana noin 13 800 tilalla. Suosituin palveluala oli urakointi, jota harjoitti noin 8 900 tilaa. Näistä metsäkoneurakointia harjoitti 937 tilaa ja bioenergiaurakointia 57 tilaa. Matkailualalla toimi noin 1 400 monialaista tilaa. (Maatalouslaskenta 2010... monialaisuus 2013). Osa maatilojen koneurakoinnista ja maatilamatkailusta liittyy luontoarvojen hyödyntämiseen (**Taulukko 3**).

Taulukko 3. Metsiin liittyvää yritystoimintaa harjoittavien tilojen määrä 2000-2010 (Maatalouslaskenta 2010... monialaisuus 2013).

	2000	2005	2010
Palvelut: Matkailu, majoitus ja virkistystoiminta	2 272	1 865	1 440
Lomamökkien vuokraus	1 193	1 056	1 021
Majoituspalvelut	194	265	157
Ravintola- ja/tai kahvilatoiminta	132	117	73
Pitopalvelu ja/tai muut ateriapalvelut	177	144	76
Virkistyskalastus, retkeily	576	212	36
Ohjelmapalvelut		71	77
Palvelut: Urakointi	8 880	10 013	8 642
Maatalouskoneurakointi	3 247	4 229	3 380
Metsätyökoneurakointi	1 370	1 299	937
Bioenergiaurakointi			57
Lumen auraus, teiden kunnossapito	3 362	2 925	2 584
Maanrakennustyöt yms. koneurakointi	901	1 560	1 684
Palvelut: Muut palvelut	1318	1331	695
Hoito- ja hoivapalvelut	263	234	117
Kuljetuspalvelut	1 055	833	428
Kiinteistö- ja siivousalan palvelut sekä ympäristöhoito		264	150

Keskimäärin muun yritystoiminnan taloudellinen merkitys on pientä työajalla ja liikevaihdolla mitattuna. Noin 40 prosentilla monialaisista tiloista muun yritystoiminnan liikevaihto jäi alle 10 000 euroon vuonna 2010. Työ- ja elinkeinoministeriön yrittäjyyskatsauksessa kuitenkin todetaan, että ”*pienimuotoisuudesta huolimatta muulla yritystoiminnalla voi olla ratkaiseva merkitys maatalan säilymiselle aktiivisena*” (Yrittäjyyskatsaus 2012).

Talousmetsissä toteutettavien luonnon- ja maisemanhoitopalvelujen kysyntä on lisääntynyt metsänomistajien moniarvoistumisen seurauksena (luku 4.1.3). Tämä voi lisätä myös luonnonhoitopalveluja tarjoavien metsäpalveluyrittäjien työllisyyttä tulevaisuudessa (luku 4.3.2).

Luonnonhoidosta saatavat taloudelliset hyödyt voivat olla myös epäsuoria. Maaseututaajamien asukkaat, matkailuyrittäjät ja maatilamatkailua harjoittavat maanomistajat voivat hyötyä luonnonhoitotoimien johdosta parantuneen ympäristön laadusta esimerkiksi jos luonnonhoitotoimenpiteet lisäävät asuinympäristön viihtyisyyttä ja kiinnostavuutta, mikä houkuttelee matkailijoita ja uusia asukkaita vilkastuttamaan elinkeinotoimintaa.

2.4. Yksityisten suojelualueiden luonnonhoito

Yksityisiä luonnonsuojelualueita (ns. YSA -alueita) oli vuoden 2014 alussa 9 450 kpl (295 341 ha). Suojelualueiden hoitoon liittyvissä asioissa metsänomistajien kanssa yhteistyötä tekevät ELY -keskukset ja Metsähallitus. ELY -keskukset vastaavat suojelualueiden perustamisesta ja rajojen merkinnästä sekä koordinoivat kohteiden hoitoa; Metsähallitus vastaa ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteiden toteuttamisesta. (Suojelualueiden hoidon... 2014). Yksityisiä luonnonsuojelualueita on perustettu 1930 –luvulta lähtien ja niiden määrä lisääntyy edelleen. (Taulukko 4).

Taulukko 4. Yksityiset luonnonsuojelualueet 2007-2014 (Salminen 2007, Hytönen 2011, Suojelualueiden hoidon... 2014).

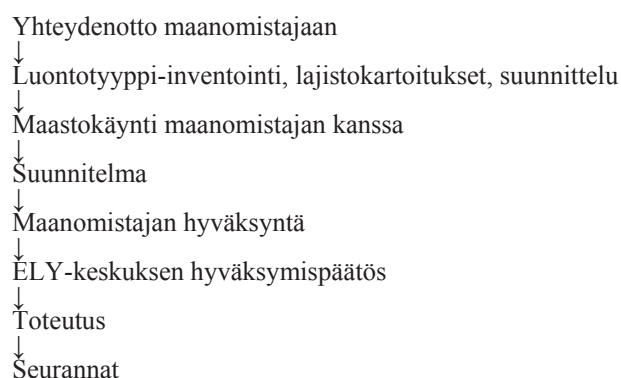
Vuosi	Lkm	Maapinta-ala, ha	Vesipinta-ala, ha	Kokonais- pinta-ala, ha
2007	5288	84 583	111 272	195 854
2011	7773	107 134	125 766 (54 %)	232 900
2014	9450	...	...	295 341

Yksityiset suojelualueet sijaitsevat pääasiassa Etelä-Suomessa. Niillä on suhteellisesti enemmän lehtiä, reheviä soita, perinne- ja kulttuuriympäristöjä, lintuvesiä, rantoja ja harjuja kuin valtion omistamilla suojelualueilla. Huomattava osa yksityisten omistamista luonnonsuojelualueista on pieniä ja ilman aktiivista hoitoa ne menettävät luonnonsuojeluarvojaan. (Salminen 2007, Halonen 2010, Muut luonnonsuojelualueet 2014).

Pääosa yksityisistä suojelualueista sisältyy Natura 2000 -verkostoon. Natura-alueilla voidaan sallia toiminta, joka ei uhkaa suojeltavia luontoarvoja. Natura-alueiden suojelutavoitteiden ja tarvittavien toimenpiteiden yksityiskohtaisempia erittelyjä yksittäisen luontotyyppin tai lajin tavoitetilan tilanteesta ja saavuttamisesta tehdään hoito- ja käyttösuunnitelmien, toimenpidesuunnitelmien ja Natura alueiden tila-arviointien yhteydessä. (Suojelualueiden hoidon... 2014).

Yksityisten luonnonsuojelualueiden monimuotoisuutta voidaan hoitaa ennallistamalla ja luonnonhoidolla. Ennallistamisen avulla ihmistoiminnan takia heikentynyt, vahingoittunut tai tuhoutunut ekosysteemi pyritään palauttamaan mahdollisimman lähelle luonnontilaa. Luonnonhoidolla tarkoitetaan tietyn luontotyyppin tai suojeltavalle lajistolle otollisen elinympäristön elvyttämistä tai ylläpitämistä. Suojelualueiden luonnonhoidon menetelmiä ovat esimerkiksi kuusialikasvoksen raivaus ja jalojen lehtipuiden suosiminen lehdoissa (Similä & Junninen 2011).

Metsähallitus kartoittaa yksityisten luonnonsuojelualueiden hoitotarvetta luontotyyppi-inventointien perustiedon keruun ja perinneympäristöjen hoitoseurantojen yhteydessä. Hoitoaloite voi tulla myös maanomistajalta. (Yksityisten suojelualueiden... 2014). **(Kuva 1).**

Kuva 1. Yksityisen luonnonsuojelualueen suunnitteluprosessi (Halonen 2010).

Metsähallitus hoitaa yksityisillä luonnonsuojelualueilla puustoisia elinympäristöjä sekä metsissä, soilla että perinneympäristöissä (Yksityisten suojelualueiden... 2014). Vuosina 2008-2010 Metsähallitus ennallisti yhteensä 150 ha soita ja metsiä sekä hoiti 330 ha arvokkaita luontokohteita yksityisillä suojelualueilla (Ennallistaminen metsähallituksessa 2014). Vuonna 2012 Metsähallitus toteutti luonnonhoitotoimenpiteitä yksityisten suojelualueiden arvokkaissa elinympäristöissä noin 75 hehtaarilla (Päivinen ym. 2013).

Metsähallituksen rooli käytännön hoitotoimissa yhteistyössä maanomistajien kanssa on kasvanut viime vuosina. Yksityisiä suojelualueita koskevien tietojen hallinta on kuitenkin ollut vaikeaa. Metsähallitus pyrkii parantamaan tietojen saatavuutta vuonna 2014 käyttöön otetulla SATJ -suojelualue tietojärjestelmällä (Suojelualueiden hoidon... 2014). Tilannetta selkiinnyttäneen osaltaan päivitettävänä oleva YM:n ”Ohje hoidon ja ennallistamisen toteuttamiseksi yksityisillä suojelualueilla ja soveltuvin osin muillakin yksityisomistuksessa olevilla luonnonhoitokohteilla” (Suojelualueiden hoidon... 2014).

Yksityisten suojelualueiden taloudellinen hyödyntäminen

METSO -ohjelman linjausten mukaan ”yksityisillä luonnonsuojelualueilla ennallistamis- ja hoitotoimet suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä maanomistajan kanssa” (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014). Maanomistaja voi osallistua hoitotoimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttaa itse luonnonhoitotöitä sovittua korvausta vastaan. Metsähallitus voi myös teettää hoitotoimenpiteet työllistämällä paikallisia luonnonhoitoyrittäjiä tai omia metsureitaan. Metsähallituksen kotisivuilta löytyy sekä yksityisten omistamien perinnemaisemien että muiden yksityisten luonnonsuojelualueiden hoidon yhteishenkilöiden yhteystiedot maakunnittain. (Yksityisten suojelualueiden... 2014).

2.5. Ekosysteemipalvelut

Luontoarvoja voidaan tarkastella myös ekosysteemipalvelujen näkökulmasta (mm. Koivulehto 2012). Ekosysteemipalvelut luokitellaan yleisesti neljään ryhmään: tuotantopalveluihin, säätelypalveluihin, kulttuuripalveluihin sekä ylläpito- ja tukipalveluihin (mm. Pärnänen 2012). Esimerkiksi Ekroosin ja Warstan (2012) mukaan luontoarvoina voidaan pitää luonnon monimuotoisuuden kannalta valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti tärkeitä elinympäristöjä, suojeltavien tai silmällä pidettävien kasvi- tai eläinlajien esiintymistä, luonnonkauneudeltaan tai maisema-arvoiltaan eheitä kokonaisuuksia sekä keskeisten ekosysteemipalvelujen tarjontaa. Ajankohtainen esimerkki ekosysteemipalveluajattelun soveltamisesta käytäntöön on YM:n tekeillä oleva ohjeisto luontoarvojen huomioimisesta soiden ja turvemaiden hoidon ja käytön suunnittelussa. Ohjeiston laadinnassa suon luontoarvoilla tarkoitetaan suoluonnon monimuotoisuuden, ekologisen kytkeytyneisyyden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen kannalta olennaisia ekologisia ja geologisia olosuhteita, luontotyyppejä ja lajeja. (Alanen 2013).

Ekosysteemipalvelujen taloudellinen hyödyntäminen

Ekosysteemipalvelut käsitteenä on useimmille metsänomistajille vieras. Käsitteen avulla on kuitenkin tutkittu metsänomistajien suhtautumista metsien tuottamiin hyötyihin. Pellervon taloustutkimuksen selvityksen mukaan puuntuotanto on pääosalle metsänomistajista metsien tärkein käyttömuoto. Sen lisäksi metsänomistajat pitävät itselleen tärkeinä hyötyinä marjastusta ja sienestystä, virkistystä ja ulkoilua, metsäkulttuurin siirtämistä uusille sukupolville sekä energiapuun tuotantoa. Metsänomistajista joka toinen on kiinnostunut hyödyntämään metsiään taloudellisesti tuottamalla muitakin ekosysteemipalveluita kuin puuta. Erityisesti metsänomistajia kiinnostaa hiilensidontapalveluiden

myynti. Myös luontoarvo- ja maisema-arvokauppa sekä metsän vuokraaminen matkailukäyttöön kiinnostavat. (Rämö ym. 2013.)

Vuonna 2013 yksityismetsänomistajat saivat kantorahatuloja 1,6 miljardia euroa ja valtion tukea puuntuotantoon 64 miljoonaa euroa. Puuntuotannon kustannusten jälkeen liiketulosta kertyi 1,3 miljardia euroa. Vastaavat luvut hehtaarikohtaisina ovat: kantorahatulot 120,6 €/ha, valtion tuki 4,8 €/ha ja liiketulos 98,8 €/ha. (Uotila 2014). Energiantuotantolaitoksissa käytettävän polttopuun myynnistä saaduista tuloista ei ole saatavissa seurantatietoa. Metla (Luke) on kuitenkin aloittamassa yksityisiltä metsänomistajilta ostettujen energiapuulajien hinta- ja kauppätietojen tilastoimista. Toistaiseksi energiapuun hinnat tilastoidaan ilman valtion maksamia tukia. (Metla käynnisti... 2014).

Teollisuudelle ja energiantuotantoon myytävän puun lisäksi yksityismetsiin liittyviä ja metsänomistajille taloudellista hyötyä tuottavia puutuotteita ovat kotitarvepuu ja pientalojen polttopuu. Kotitarvepuun arvo oli 18 miljoonaa euroa ja pientalojen polttopuun 66 miljoonaa euroa vuonna 2012. (Metsätilastollinen vuosikirja 2013).

Luvussa 2.1. on kerrottu yksittäisille metsänomistajille METSO –ohjelman puitteissa maksettavista korvauksista sekä perinneympäristöjen hoidon erityistuesta. Vuonna 2012 ELY -keskukset maksoivat metsänomistajille METSO -ohjelman kautta verottomia korvauksia maanhankinnasta valtion omistukseen 13 044 000 euroa, korvauksia yksityisten luonnonsuojelualueiden perustamisesta 20 933 000 euroa ja määräaikaista suojelukorvauksia 272 200 euroa (Rantala ym. 2014). Suomen metsäkeskus maksoi metsänomistajille vuonna 2012 verotettavana metsätalouden ympäristötukena 5 187 000 euroa (Metsätilastollinen vuosikirja 2013). Vuonna 2012 puustoisten perinnebiotooppien hoitoa tuettiin EU:n maaseuturahaston varoilla Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kautta noin 4 miljoonalla eurolla.

Rahamääräisiä arvoja on pyritty määrittelemään myös muille metsien tuotteille ja palveluille (esim. Saastamoinen 1995, Lähtinen 2010, Kestävää kasvua... 2014). (**Taulukko 5**). Metsänomistajille päätyviä tuloja ei kuitenkaan ole eritelty.

Taulukko 5. Metsiin perustuvien toimintojen ja palveluiden arvo vuonna 2013, miljoonaa euroa (Kansallinen metsästrategia... 2015).

Massa- ja paperiteollisuus, tuotannon bruttoarvo (2012)**	12 945
Puutuoteteollisuus, tuotannon bruttoarvo (2012)**	5 578
Metsätalous, tuotos perushintaan (ennakkotieto)**	4 216
Kantorahatulot, bruttomääräinen kantorahatulo (ennakkotieto)**	1 950
Luontomatkailu, arvio arvonlisäyksestä (2011)*	1 226
Energia-, kasvu- ja ympäristöturve, arvio kokonaisliikevaihdosta (2012)***	~ 300
Metsähake + polttopuu, arvo käyttöpaikalla**	361
Marjat, sienet, ja jäkälä, kauppa-arvo + arvio kotitarvepöiminnasta sekä suora- ja torimyyntistä (2012)**	~ 220
Riistatalous, laskennallinen arvo**	64
Porotalous laskennallinen arvo**	15

-Metsien virkistyskäytön arvoksi on kansalaisten metsiin suuntautuvia ulkoilukäyntikertoja hinnoitteleamalla laskettu noin 1,93 miljardia euroa vuodessa.**

-Luvut eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia ja osa perustuu pelkästään arvioon. Ne antavat kuitenkin kuvan erilaisten metsiin perustuvien toimintojen ja palveluiden arvojen suuruusluokasta.

Lähteet: *Tilastokeskus, **Metsäntutkimuslaitos, ***Bioenergia ry.

Ekosysteemipalvelu -ajattelua on sovellettu myös maatilatalouteen. Sen avulla maatalouteen liittyvät virkistysarvot, maisema ja vesien suojelu voidaan yhdistää osaksi maaseudun tuotantoa. Maatalousalueiden monimuotoisuuden suojeluun on kehitetty HN VF (High Nature Value Farming) –konsepti, jonka avulla voidaan määritellä maatalojen luonnon monimuotoisuuden arvot ja tasot sekä asettaa tilakohtaiset tavoitteet luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Maatalojen näkökulmasta hyödynlisiä metsiin ja puihin liittyviä ekosysteemipalveluja tuottavat esimerkiksi peltojen ja metsien väliset reunavyöhykkeet, perinnebiotoopit ja kosteikot. (Ympäristöakatemian yhteenveto... 2011, ks. myös Schulman & Luoto 2006).

Ekosysteemipalveluihin perustuvat taloudelliset hyödyt ovat edellisissä luvuissa mainittujen metsän-, luonnon-, ja maisemanhoitopalvelujen tapaan usein epäsuoria. Ne tulevat esimerkiksi urakoinnin, virkistyskäytön tai matkailun kautta. Taloudellisesti kannattavaa on myös estää kalliita korjaustoimenpiteitä vaativien ongelmien syntymistä huolehtimalla ekosysteemipalvelujen kestävästä tuotannosta. Olennaista ekosysteemipalvelujen hoidossa on luontoon perustuvien taloudellisten toimintamahdollisuuksien turvaaminen myös tulevaisuudessa.

3. Luonnonvarapolitiikan ja julkisen hallinnon näkökulma metsien luontoarvoihin

3.1. Toimijat, tavoitteet ja ohjauskeinot

Luontoarvojen hoidon ja käytön valtakunnalliset linjaukset löytyvät hallitusohjelmista. Tarkemmin yksityismetsien luontoarvoihin ja niiden hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita määritellään osana metsäpolitiikkaa, ympäristöpolitiikkaa ja elinkeinopolitiikkaa. Lisäksi tavoitteita asetetaan aluepolitiikassa sekä siihen liittyvässä maaseutupolitiikassa. Päävastuu metsäpolitiikasta on maa- ja metsätalousministeriöllä (luku 3.2.2). Myös ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö ohjaavat metsäalaa; niiden toimintaa käsitellään luvuissa 3.2.3 (Ympäristöpolitiikka) ja 3.2.4. (Elinkeino-politiikka). Luvussa 3.2.5 käsiteltävä maaseutupolitiikka integroi edellä mainittuja politiikan sektoreita.

Suomessa metsäpolitiikan ohjauskeinot ryhmitellään useimmiten kolmeen pääryhmään: lainsäädännöllinen ohjaus, taloudellinen ohjaus ja informaatio-ohjaus (esim. Mäki ym. 2011, Suomen metsät 2012). Tässä luvussa esitellään kolmijaon avulla lyhyesti kunkin hallinnonalan ja sen sektoripolitiikan keskeisimpiä metsien luontoarvojen hyödyntämiseen vaikuttavia ohjauskeinoja.

3.2. Valtakunnalliset luontoarvotavoitteet ja ohjauskeinot

3.2.1. Hallitusohjelma

Jyrki Kataisen hallitusohjelma 2011-2015

Hallitusohjelman tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteeseen pyritään suuntaamalla luonnonsuojelun määrärahoja METSO -ohjelman, biodiversiteettistrategian, soidensuojelun täydennysohjelman ja muiden suojeluohjelmien toteuttamiseen. Tavoitteita tarkennetaan ympäristöministeriön laatimassa Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategiassa ja siihen liittyvässä toimintaohjelmassa. (Pääministeri Jyrki... 2011).

Luontoarvojen taloudelliseen hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita asetetaan hallituksen maaseutupoliittisissa linjauksissa. Hallitusohjelman mukaan maaseutupolitiikan tavoitteena on maataloustuotannon ja maaseudun elinvoimaisuudesta huolehtiminen, rakenneongelmien lievittäminen, asukkaiden toimeentulon, palveluiden ja yhdyskuntien toimivuuden parantaminen sekä maaseudun kilpailukyvyn, hyvän ympäristön ja vetovoimaisuuden vahvistaminen. Metsiin liittyviä tavoitteita ovat uusiutuviin luonnonvaroihin ja matkailuun perustuvan yrittäjyyden monipuolistaminen ja vahvistaminen. Keskeisenä lähtökohtana maaseudun elinolojen parantamisessa on maaseudun ”monitulo-yrittäjyys” (Pääministeri Jyrki... 2011).

Hallitusohjelmaan sisältyy myös metsälainsäädännön kokonaisuudistus, joka on jo osittain toteutettu. Sen avulla halutaan turvata luonnon monimuotoisuus ja monikäyttöisyys sekä kansantalouden, puunkäyttäjien ja metsänomistajien edut. Lisäksi halutaan edistää nykyistä monipuolisempaa metsänhoitoa ja metsien uudistamista. Lakimuutoksiin sisältyvät organisaatiouudistukset tukevat moniarvoistamistavoitetta, esimerkiksi uuden metsänhoitoyhdistyslain tavoitteena on varmistaa tasapuolinen kilpailuasema eri toimijoille metsäpalvelumarkkinoilla. (Pääministeri Jyrki... 2011).

Kesäkuussa 2014 voimaan tulleen Pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelman aikana Kataisen hallituksen ohjelma vaalikaudelle 2011-2015 ja sen tavoitteet ovat edelleen voimassa. Stubbin hallituksen tavoitteena on saattaa loppuun hallitusohjelmassa ja myöhemmin kuluvalle vaalikaudella asetetut tavoitteet ja tehdyt päätökset. (Pääministeri Alexander... 2014).

3.2.2. Metsäpolitiikka

Toimijat

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) päätehtävä on kotisivun mukaan *”johtaa uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä politiikkaa”* (www.mmm.fi, 27.3.2015). Ministeriön metsien luontoarvoihin liittyviä vastuualueita ovat ensisijaisesti metsätalous, riistatalous, maaseudun kehittäminen sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä ja monipuolinen käyttö, hoito ja suojelu. Ministeriössä on luonnonvaraosasto, ruokaosasto sekä hallinto- ja suunnitteluosasto. Luonnonvaraosaston Metsä- ja bioenergiayksikkö vastaa yksityismetsien luonnonhoidon kehittämisestä. Ruokaosaston Maaseudun kehittämyksikkö vastaa maatalouden ympäristötuesta, maaseudun yritystoiminnan kehittämisestä sekä alueellisten maaseudun kehittämisohjelmien suunnittelusta ja koordinoinnista.

Ministeriön hallinnonalan organisaatioita ovat muun muassa Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, Maaseutuvirasto Mavi, Suomen riistakeskus ja Suomen metsäkeskus. MMM:n ohjaa omalla toimialallaan myös ELY -keskuksia.

Tavoitteet

Suomen metsätaloutta ja maaseutua koskevaa metsäpolitiikkaa ohjaa vuonna 2014 laadittu valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko ja siihen perustuva kansallinen metsästrategia. Lisäksi metsäpolitiikkaa ohjaavat ympäristöministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön strategiat ja toimintaohjelmat sekä maaseutupoliittiset linjaukset (luvut 3.2.3.-3.2.5.).

Valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko

MMM laati hallitusohjelman mukaisesti eduskunnalle annettavan metsäpoliittisen selonteon vuonna 2014. Selonteossa linjataan metsien hoidolle ja käytölle pitkän tähtäimen visio ja strategiset päämäärät sekä keskeisimmät toimenpidekokonaisuudet. Selonteolla ohjataan tulevia lyhyemmän tähtäimen metsästrategioita. (Valtioneuvoston metsäpoliittinen... 2014).

Selonteossa asetetaan kolme strategista päämäärää:

- 1) Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille
- 2) Metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat
- 3) Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä.

Ensimmäiseen päämäärään liittyen todetaan, että *”luontoympäristöllä on monia jo tunnistettuja vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen, mihin tukeutuen on mahdollista synnyttää uusia luontolähtöisiä palveluja ja uutta hyvinvointi- ja terveysliiketoimintaa”*. Konkreettiseksi tavoitteeksi asetetaan matkailun ja muun metsiin liittyvän monipuolisen palveluliiketoiminnan sekä luonnontuotealan kasvu. Lisäksi tavoitteena on tukea yritysten tuotekehitystä hyödyntäen kansallispuistojen ja retkeilyalueiden tarjoamia mahdollisuuksia. Metsäpolitiikan avulla halutaan tukea myös toimialarajat ylittävää aineettomien ja aineellisten ekosysteemipalveluiden kaupallistamista sekä metsänomistajien

ansaintamahdollisuuksia ekosysteemipalveluja tuotteistamalla. (Valtioneuvoston metsäpoliittinen... 2014).

Kolmanteen päämäärään liittyen tavoitteena on turvata metsäluonnon monimuotoisuus, ekosysteemipalvelut sekä metsien ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä hyödyntäminen. Konkreettisia osatavoitteita ovat talousmetsien luonnonhoidon sekä vapaaehtoisten suojelukeinojen ja luonnonsuojelun markkinamekanismien kehittäminen. Lisäksi tavoitteena on luoda edellytyksiä metsien virkistyskäytön kasvulle terveysvaikutusten edistämiseksi sekä mahdollistaa metsien saavutettavuus kaikille. (Valtioneuvoston metsäpoliittinen... 2014).

Kansallinen metsästrategia 2025

Vuoden 2015 alussa julkaistiin valtioneuvoston metsäpoliittisen selonteon pohjalta ensimmäinen Kansallinen metsästrategia valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Metsästrategia 2025 ohjaa eri ministeriöiden ja niiden alaisen hallinnon toimintaa strategisten hankkeiden toteuttamisessa. Strategiaa priorisoidaan tavoitteet ja yksityiskohtaisemmat toimenpiteet selonteon strategisten päämäärien saavuttamiseksi. (Kansallinen metsästrategia... 2015). Metsäpoliittisen selonteon mukaan *”valtioneuvoston metsästrategian on sisällettävä niitä toimenpiteitä, joilla parhaiten lisätään hyvinvointia, joihin julkisella sektorilla on mahdollisuus vaikuttaa ja joilla luodaan kilpailukykyinen toimintaympäristö uudistuvalla metsiin perustuvalle elinkeinotoiminnalle sekä luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamiselle”*. (Valtioneuvoston metsäpoliittinen... 2014).

Metsästrategian kaikki kolme metsäpoliittiseen selontekoon perustuvaa strategista päämäärää sisältävät luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä linjauksia:

1. ”Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille”; tavoitteeksi asetetaan, että metsiin perustuva monipuolinen palveluliiketoiminta (mm. matkailu- ja hyvinvointipalvelut) kasvaa.
2. ”Metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat”; hallinnon tulee luoda edellytyksiä metsäalan liiketoiminnan ja uuden yrittäjyyden kehittämiseen.
3. ”Metsät ovat aktiivisessa, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävässä sekä monipuolisessa käytössä”; metsäpolitiikan tulee tukea uusia toimintamalleja, joiden avulla eri ekosysteemipalveluista, muustakin kuin puuntuotannosta, luodaan kaupallisia tuotteita ja palveluita.

Metsästrategian tavoitteista on muodostettu strateginen hankesalkku, johon voidaan sisällyttää myös yksityisen sektorin toimenpiteitä. Salkkua voidaan myös täydentää tarvittaessa. Salkku sisältää 11 strategista hanketta. Niistä yksityismetsien luontoarvojen hyödyntämistä voivat tukea ainakin seuraavat kolme hanketta (Kansallinen metsästrategia... 2015):

- ”Muut kuin puuntuotannolliset ekosysteemipalvelut – turvaaminen ja markkinoiden kehittyminen” (2015-2018): Hankkeessa selvitetään *”mahdollisuudet ja hallinnolliset/lainsäädännölliset esteet luontoarvopankkien ja vapaaehtoisten sopimuksellisten toimintamallien käyttöönotolle monimuotoisuuden, vesiensuojelun, hiilinielujen, riistatalouden ja metsien virkistysarvojen turvaamisessa ja markkinoiden kehittämisessä.”* Hankkeen vaikutusarviossa todetaan, että *”kannustejärjestelmää tulisi kohdentaa erityisesti metsänomistajien aktivoimiseen sekä markkinattomien hyötyjen ja metsien terveyden tukemiseen.”* (Kansallinen metsästrategia... 2015).
- ”Tulevaisuuden metsätieto ja sähköiset palvelut” (2015-2020): Hankkeen tavoitteena on kehittää sähköinen metsätietojärjestelmä, joka tehostaa metsien käyttöä, parantaa metsätalouden kannattavuutta ja kustannustehokkuutta, tehostaa hallinnon prosesseja sekä tur-

vaa metsäluonnon monimuotoisuutta. Tietopohjan parantamisella pyritään tukemaan muun muassa erilaisten metsiin perustuvien uusien palveluiden ja yritysten kehittämistä, monimuotoisuuden turvaamista ja kulttuuriarvojen tunnistamista.

- ”Talousmetsien luonnonhoito” (2015-2018): Hankkeen tavoitteena on luoda uusia kannusteita talousmetsien luonnonhoitomenetelmien nykyistä laajemmalle käyttöönnotolle.

Ohjaukseen

Lainsäädännöllinen ohjaus metsäpolitiikassa

Luontoarvojen hoidon ja käytön kannalta keskeisiä metsälakeja ovat Metsälaki, Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta ja metsäalan organisaatioiden toimintaa säätelevät lait. Metsien käyttöä ohjaavat myös Luonnonsuojelulaki ja Maakäyttö- ja rakennuslaki, joita käsitellään ympäristöpolitiikan yhteydessä (luku 3.2.3). Lisäksi luontoarvoihin ja erityisesti luontoarvojen hyödyntämiseen vaikuttavat useat muut, muun muassa elinkeinojen harjoittamista säätelevät lait.

Metsälaki (1093/1996)

Vuoden 2014 alussa voimaan tulleen uudistetun metsälain tärkeimmät metsien luontoarvoja koskevat pykälät ovat ”Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt” (10 §) ja ”Hakkuu erityiskohteissa” (5 b §). Erityisen tärkeiden elinympäristöjen määrää lisättiin lakiuudistuksessa. Erityiskohteiden hakkuista koskeva pykälä oli myös edellisessä laissa, mutta sen käyttö on ollut vähäistä (Selvitysraportti metsälain... 2003). Kokonaisuudessaan metsälain muuttamisella lisättiin metsänomistajien valinnanvapautta oman metsäomaisuutensa hoidossa. Metsänhoidon vaihtoehtoja lisääviä muutoksia ovat erirakenteisen metsänkasvatuksen salliminen, uudistamisen ikä- ja läpimittarajoista luopuminen sekä puulajivalinnan monipuolistaminen. (Metsälakien kokonaisuudistus... 2014).

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta – Kemera -laki (1094/1996)

MMM on asettanut työryhmän kestävän metsätalouden rahoituslain uudistamiseksi. Tavoitteena on, että uusi laki tulisi voimaan 2015 (Kotimaan metsäpolitiikka... 2014). Toistaiseksi Kemera -lain tärkeimmät pykälät luontoarvojen hoidon ja käytön kannalta ovat ”Ympäristötuki” (19 §) ja luonnonhoitohankkeita koskeva ”Hankkeiden suunnittelu ja toteuttaminen” (20 §). Niiden soveltamista käsitellään tarkemmin taloudellisen ohjauksen yhteydessä.

Laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta 1474/1995 ja Laki Suomen metsäkeskuksesta (418/2011)

Uusi laki metsäkeskuksesta astui voimaan vuoden 2012 alussa. Uudistuksessa 13 alueellisesta metsäkeskuksesta muodostettiin yksi valtakunnallinen Suomen metsäkeskus alueyksiköineen. (Suomen metsäkeskus... 2014). Lain mukaan ”Metsäkeskus on metsien kestävää hoitoa ja käyttöä sekä niiden monimuotoisuuden säilyttämistä ja metsiin perustuvien elinkeinojen edistämistä koskevia tehtäviä hoitava koko maan kattava kehittämis- ja toimeenpano-organisaatio.” (Laki Suomen... 418/2011). Uuden metsäkeskuslain voimaantulon seurauksena Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolla olleet

Metsäkeskusten lakisääteiset kehittämistehtävät päättyivät vuoden 2011 lopussa ja siirtyivät uuden lain mukaan Suomen metsäkeskuksen vastuulle. (Suomen metsäkeskus... 2014).

Metsäkeskuksen ja Tapion luontoarvoihin liittyvää toimintaa on kuvattu luvussa 4.2.1. ja 4.2.3.

Laki metsänhoitoyhdistyksistä 534/1998

Uudistettu Laki metsänhoitoyhdistyksistä tuli voimaan kokonaisuudessaan vuoden 2015 alussa. Uudistamisen tarkoituksena on varmistaa tasapuolinen kilpailuasema eri toimijoille metsäpalvelumarkkinoilla ja lisätä metsänomistajan valinnanvapautta yhdistystoiminnassa ja edunvalvonnassa. Lakimuutos poisti metsänhoitoyhdistyksille suoritettavan veroluonteisen metsänhoitomaksun. Metsänomistajien jäsenyys yhdistyksissä on uuden lain mukaan vapaaehtoista. Myös metsänhoitoyhdistysten liiketoimintaa koskevat rajoitukset poistuivat. Metsänhoitoyhdistykset rahoittavat jatkossa toimintansa jäsenmaksuilla sekä liiketoiminnan tuotoilla. Entiset metsänhoitoyhdistykset voivat jatkaa toimintaansa ja uusien metsänhoitoyhdistysten rekisteröimiselle on määritelty vähimmäisvaatimukset, jotka koskevat yhdistyksen jäsenmäärää ja jäsenille kuuluvan metsämaan kokonaispinta-alaa (Laki metsänhoitoyhdistyksistä... 2014).

Metsänhoitoyhdistysten luontoarvoihin liittyvää toimintaa on kuvattu luvussa 4.4.1.

Taloudellinen ohjaus metsäpolitiikassa

Metsien luontoarvoihin vaikuttava taloudellinen ohjaus voidaan jakaa epäsuoraan ja suoraan julkiseen tukeen sekä verotukselliseen ohjaukseen. Valtio tukee epäsuorasti metsänomistajien toimintaa muun muassa rahoittamalla metsätalouden edistämisorganisaatioiden neuvontapalveluja (luku 4.2.). Merkittävä osa suorasta taloudellisesta ohjauksesta perustuu Lakiin kestävän metsätalouden rahoituksesta (1094/1996). Kemera -lain perusteella voidaan myöntää ympäristötukea metsänomistajalle, jolle aiheutuu merkittäviä kustannuksia luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä (Mäki ym. 2011). Myös verotus vaikuttaa metsänomistajien luonnonhoitopäätöksiin.

Kemera -lakiin perustuva valtion tuki luontoarvojen vaalijoille

METSO -ohjelman määräaikaiset ympäristötukisopimukset ja niihin liittyvät luonnonhoitotoimenpiteet sekä luonnonhoitohankkeet toteutetaan Kemera -lain mukaisella rahoituksella. Rahoituslain keinoilla turvataan pääasiassa luontaisesti pienialaisten, hoitoa vaativien tai luontoarvoiltaan muuttuvien kohteiden luontoarvoja sekä metsätaloustoimien ohella säilytettäviä luontoarvoja. (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014). Metsätalouden ympäristötuesta ja luonnonhoitohankkeiden rahoituksesta päättää Suomen metsäkeskus. Vuonna 2012 metsäkeskus käytti yksityismetsien ympäristötukien ja luonnonhoitohankkeiden rahoittamiseen noin 6,8 miljoonaa euroa (Taulukko 2 luvussa 2.1). Ympäristötuella ja luonnonhoitohankkeilla on tavoitteena turvata monimuotoisuutta 82 000 ha vuoteen 2025 mennessä; vuosina 1997-2014 tavoitteesta saavutettiin 36 600 ha (Vapaaehtoisessa METSO -ohjelmassa... 2015).

Ympäristötuki ”on tarkoitettu ensisijaisesti metsälain 10 §:ssä tarkoitettujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyttämiseen lain velvoitteita laajemmin silloin, kun hakkuu on todellinen uhka monimuotoisuuden häviämislle. Käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa ympäristötukea voidaan käyttää myös muihin kohteisiin, kuten METSO -ohjelman valintaperusteet täyttäviin kohteisiin. Tuella korvataan metsänomistajalle tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvat vähäistä suuremmat lisäkustannukset tai menetykset. Suomen

metsäkeskus kohdentaa määrärahoja ympäristötukikohteisiin METSO:n elinympäristökohtaisten toteuttamishajelmien mukaisesti pyrkien alueellisesti monimuotoisuutta turvaaviin verkostoihin.” (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

Ympäristötukea saaneita sopimuskohteita oli vuoden 2013 loppuun mennessä kaikkiaan noin 54 500 ha. Vuosina 1997-2013 ympäristötukea on maksettu yhteensä noin 56,6 miljoonaa euroa. (Metsätalollinen vuosikirja 2014).

Luonnonhoitohankkeissa *”turvataan ja parannetaan metsäluonnon monimuotoisuutta aktiivisilla toimenpiteillä, kuten elinympäristöjen hoito- ja kunnostustöillä ja ennallistamisella. Hoito- ja kunnostustöitä voivat olla esimerkiksi puustoisten soiden ennallistaminen, lahopuu- ja palojatkumoiden luominen luonnonsuojelullisesti arvokkaille elinympäristöille, talousmetsien virkistyskäytön kannalta merkittävien metsien kunnostustyöt ja riistan elinympäristöjen parantamiseen tähtäävät työt. Luonnonhoitohankkeiden tulee olla talousmetsien monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta alueellisesti tai luontoarvoiltaan merkittäviä. Metsäluonnon hoitohankkeita toteutetaan usean tilan yhteistyönä, jolloin tarjoutuu mahdollisuus turvata monimuotoisuutta laajempina kokonaisuuksina. Hankkeen suunnittelussa tulee ottaa huomioon luonnonarvojen hoidon lisäksi hankealueen metsätaloudellinen käyttö ja edellytykset erilaisten metsätalous- ja luonnonhoitotöiden yhteiseen toteutukseen. Luonnonhoitohankkeissa maksetaan tukea luonnonhoidosta aiheutuviin tavanomaiseen suunnitteluun, hoitoon ja käyttöön kuulumattomiin kustannuksiin. Sopimuskauden päättymisen jälkeen alueen käyttö jatkuu metsänomistajan haluamalla tavalla lukuun ottamatta metsälain 10 §:n kohteita.” (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).*

Luonnonhoitohankkeita toteutettiin vuosina 1997-2011 yhteensä 822 kappaletta (Seppälä 2012). Vuosina 1997-2013 luonnonhoitohankkeita on rahoitettu yhteensä 39,4 miljoonalla eurolla (Metsätalollinen vuosikirja 2014).

Puustoisten perinneympäristöjen hoidon suunnittelua ja kunnostamista voidaan rahoittaa kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisena ympäristötukihankkeena, luonnonhoitohankkeena tai metsänomistaja voi metsälain 6 §:n nojalla hoitaa puustoisia perinneympäristöjä niiden rakennepiirteiden ja erityisluonteen edellyttämällä tavalla (Puustoiset perinneympäristöt 2006). Käytännössä perinneympäristöjen hoitoa on rahoitettu pääasiassa maatalousrahoituksella (Puustoisten perinneympäristöjen... 2011).

Kestävän metsätalouden rahoituslakia uudistetaan parhaillaan. Nykyinen kestävän metsätalouden rahoituksesta annettu laki on kuitenkin voimassa ainakin kesään 2015 asti. Suunnitelmien mukaan Kemera -rahoitusta myönnetään tulvaisuudessakin metsäluonnon hoitoon ja ympäristötukisopimuksiin. (Kemera -tuki uudistuu... 2015).

Luontoarvoihin liittyvää vero-ohjaus

Metsätalouden ympäristötuki on veronalaista tuloa. Tukea käsitellään verotuksessa yritystukena ja tulon hankkimisesta aiheutuneet menot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia. (Kestävän metsätalouden... 2014).

Informaatio-ohjaus metsäpolitiikassa

Metsätaloudessa informaatio-ohjauksella tarkoitetaan lähinnä julkisrahoitteisia neuvonta- ja suunnittelupalveluja (Mäki ym. 2011). MMM:n alainen Suomen metsäkeskus on keskeisin metsäalan neuvontaorganisaatio Suomessa. Myös valtion omistamaksi Tapio Oy:ksi vuoden 2015 alussa muuttunut Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio tuottaa informaatiopalveluja. Molemmat organisaatiot ovat tehneet yhteistyötä Metsäntutkimuslaitoksen kanssa, joka liitettiin vuoden 2015 alussa osaksi Luonnonvarakeskusta. Metsänhoitoyhdistysten toiminta neuvontaorganisaationa tulee muuttumaan lähivuosina asiakaslähtöisemmäksi pakollisen metsänhoitomaksun poistuttua. Metsäkeskuksen, Tapijon ja metsänhoitoyhdistysten luontoarvoihin liittyvää toimintaa esitellään tarkemmin luvuissa 4.2.1., 4.2.3. ja 4.4.1. Myös MMM:n hallinnonalalla toimiva Suomen Riistakeskus (luku 4.2.4) tarjoaa luontoarvoihin liittyviä neuvontapalveluja.

3.2.3. Ympäristöpolitiikka

Toimijat

Ympäristöministeriön (YM) päätehtävänä on olla *”johtava vaikuttaja kestävän kehityksen, hyvän elinympäristön ja monimuotoisen luonnon turvaamisessa nykyisille ja tuleville sukupolville”* (Valtioneuvoston asetus ympäristöministeriöstä 2003, 1 §). Sen metsien luontoarvoihin liittyviä tehtäviä ovat muun muassa:

- luonnonvaraisten eliölajien ja luontotyyppien suojelu,
- luonnonsuojelualueverkoston kehittäminen ja luonnonsuojelualueiden sekä erämaa-alueiden hoito ja käyttö sekä luonnonsuojeluohjelmien toteuttaminen,
- maisemanhoito ja -suojaus,
- luonnon virkistyskäyttö lukuun ottamatta valtion retkeilyalueita,
- alueiden käytön suunnittelun ja maakunnan suunnittelun ohjaus sekä maapolitiikka,
- alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä elinympäristöjen laadun kehittäminen.

Kansallisen metsästrategian (2015) toimeenpanossa YM osallistuu kaavoitukseen, ympäristölupiin, luonnon monimuotoisuuteen sekä vesien- ja ilmastonsuojeluun liittyviin toimenpiteisiin.

YM:ssä yksityismetsien luontoarvoja koskevia asioita hoitaa Luontoympäristöosasto, joka vastaa muun muassa luonnonsuojelusta, maisemanhoidosta ja luonnon virkistyskäytöstä sekä maaseudun luonnonvarojen ekologista kestävydestä ja ympäristönsuojelusta. Luontoarvoasioita hoitavat erityisesti luontoympäristöosaston Luonnon monimuotoisuus- ja Luonnonvarojen kestävä käyttö – toimialueet.

YM ohjaa omalla toimialallaan ELY -keskuksia, Aluehallintovirastoja (AVIt) sekä Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä (Valtioneuvoston asetus ympäristöministeriöstä 2003, 3 §). Luontoarvoasioita YM:n hallinnonalalla tutkii ja kehittää Suomen ympäristökeskus SYKE.

Tavoitteet

Ympäristöhallinnon valmistelemista ohjelmista suorimmin metsien luontoarvoihin liittyy MMM:n kanssa yhteinen METSO -ohjelma. Laajempia metsiin liittyviä strategisia linjauksia ympäristöpolitiikassa tehdään luonnon monimuotoisuuden ja kestävän käytön strategiassa ja toimintaohjelmassa.

Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014-2025

Vuonna 2008 aloitetun ja 2014 päivitetyn METSO -ohjelman tavoitteena on osaltaan pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2025 mennessä. Ohjelman toimenpiteiden rahoituksesta päätetään erikseen valtion menokehysten ja talousarvioiden puitteissa. (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014). Ohjelmalla rahoitetaan sekä YM:n että MMM:n hallinnonalan luonnonhoitotoimenpiteitä. (Syrjänen ym. 2013).

METSO on 14 -kohtainen toimintaohjelma, jonka toimenpiteet kohdistuvat

- suojelualueverkoston parantamiseen,
- talousmetsien luonnonhoidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen,
- tietopohjan parantamiseen toimenpiteiden arviointia ja kehittämistä varten,
- metsä- ja ympäristöorganisaatioiden yhteistoimintaan, metsänomistajien neuvontaan, metsäammattilaisten koulutukseen ja viestintään (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

METSO -ohjelman yleisenä periaatteena on, että *”ohjelman toteutuksen resurssit kohdennetaan niin, että eri toimenpiteitä voidaan toteuttaa tasapainoisesti metsänomistajien tarpeita ja valinnanvapautta kunnioittavalla tavalla.”* Esimerkiksi suojelukohteet ja -menetelmät pyritään valitsemaan niin, että *”yhdistetään parhaimmalla mahdollisella tavalla luonnonarvojen turvaamisen tavoitteet, metsänomistajan näkemykset kohteen hallinnasta sekä yhteiskunnan voimavarojen asianmukainen käyttö.”* (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

Periaatepäätöksessä pidetään tärkeänä Suomen metsäkeskuksen Metsään.fi -palvelun (ks. luku 4.2.1) kehittämistä, jotta monimuotoisuustiedot tulisivat huomioiduiksi muiden metsää koskevien tietojen rinnalla. Periaatepäätöksen mukaan *”monimuotoisuutta koskevan neuvonnan tulee olla tasapainoinen osa metsätaloudelliseen toimintaan liittyvää neuvontaa.”* Neuvontaan on myös *”tarpeen sisällyttää niin arvio monimuotoisuuden turvaamisen taloudellisista hyödyistä kuin siitä aiheutuviista kustannuksista ja mahdollisista tuhoriskeistä.”* Lisäksi periaatepäätöksessä pidetään tarpeellisena monipuolistaa metsänomistajan tilauksesta laadittavien kaupallisten metsäsuunnitelmien sisältöä. (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

METSO -ohjelman vuotuisissa tilannekatsauksissa seurataan yksityismetsiä koskien tarkimmin Keme-
ra-lakiin perustuvien ympäristötukikohteiden ja luonnonhoitohankkeiden toteumista (esim. Syrjänen ym. 2013). Kaikki ohjelman 14 toimenpidettä koskevat kuitenkin osaltaan myös yksityismetsiä.

Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012-2020; luonnon puolesta – ihmisen hyväksi

Periaatepäätöksessä määritellään metsien monimuotoisuuden turvaamisen kansalliset tavoitteet. Metsien luonnon monimuotoisuuden turvaamisen päämenetelmiä ovat suojeltujen metsien määrän lisääminen, suojeltujen metsien laadun parantaminen ennallistamisella sekä talousmetsien luonnonhoidon kehittäminen. Valtioneuvosto jatkaa näiden toimien käyttöä, seuranta ja kehittämistä. Tavoitteena on kehittää myös uusia kustannustehokkaita luonnonhoitotoimenpiteitä. Periaatepäätöksessä korostetaan kannattavan nautakarja- ja lammastalouden ja eläinten laiduntamisen merkitystä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä. Tavoitteeksi asetetaan maatalouden ympäristötuen kehittäminen kannustavammaksi. Lisäksi periaatepäätöksessä todetaan, että on tarpeen kehittää maatilojen ulkopuolella sijaitsevien, umpeenkasvun uhkaamien perinnebiotooppien

kunnostusta ja hoitoa varten uusia menettelytapoja, koska niitä ei voida hoitaa yksinomaan maatalouspolitiikan keinoin. (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2013).

Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi; Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelma 2013–2020

Toimintaohjelmassa määritellään strategiaa yksityiskohtaisempia tavoitteita ja keinoja monimuotoisuuden vaalimiselle. Yksityismetsiin liittyen todetaan, että toteutetaan Kansalliseen metsäohjelmaan (2011) sisältyvät toimenpiteet, joita ovat esimerkiksi metsien käsittelyn monipuolistaminen uudistamalla säädöksiä, metsänhoitosuosituksia, metsäsuunnittelua ja niihin liittyvää neuvontaa sekä talousmetsien luonnonhoidon rahoitusjärjestelmän ja koulutuksen kehittäminen. Lisäksi kehitetään ja testataan yksityismetsiin soveltuvia alueellisen yhteistyön malleja kokeiluhankkeiden (esim. METSO - yhteistoimintaverkostohankkeet) avulla ja otetaan käyttöön ”Uhanalaiset lajit metsätaloudessa” – toimintamalli (Luonnon puolesta... 2013). **(Tietolaatikko 1).**

Tietolaatikko 1. *Uhanalaiset metsätaloudessa toimintamalli (Valtakunnallinen toimintamalli... 2010, Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).*

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ja Suomen ympäristökeskus SYKEN ”Uhanalaisten lajien turvaaminen metsätaloudessa” –hankkeessa on vuodesta 2007 lähtien kehitetty uhanalaisia lajeja koskevan tiedonsiirron toimintamallia. Mallia on testattu käytännössä Lounais-Suomen, Pirkanmaan ja Keski-Suomen metsäkeskuksissa yhteistyössä ELY -keskusten, metsänomistajien ja muiden metsäalan toimijoiden kanssa. Uuden toimintatavan avulla halutaan luoda metsätaloudelle, ympäristöhallinnolle ja metsänomistajille yhteiset pelisäännöt uhanalaisten lajien esiintymätietojen käyttötapoihin ja tiedonsiirtoon. Toimintamallin avulla metsänomistajat saavat tietoa omalla tilallaan olevista uhanalaisiesiintymistä ja niiden turvaamisen keinoista. Toimintamallin käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen; metsänomistajat voivat itse päättää missä laajuudessa lajesiintymät huomioidaan suunnitelmissa ja töiden toteutuksessa.

Ohjauskeinot

Lainsäädännöllinen ohjaus ympäristöpolitiikassa

Metsien luontoarvojen hoidon ja käytön kannalta keskeisiä YM:n hallinnonalan lakeja ovat luonnonsuojelulaki ja maankäyttö- ja rakennuslaki. Luontoarvo-käsite on laajasti esillä myös meneillään olevassa ympäristönsuojelulain uudistuksessa.

Luonnonsuojelulainsäädännössä luonnonarvojen turvaaminen tapahtuu Suomessa keskeisesti uhanalaisia lajeja ja luontotyyppejä suojelemalla sekä aluesuojelun keinoin. Muu ympäristölainsäädäntö kattaa laajemman kirjon eri tavoin muotoiltuja luontoarvoja. (Ekroos & Warsta 2012). Uusia ympäristöön ja luontoon vaikuttavia toimintoja on ajan myötä otettu sääntelyn piiriin, kun tarpeita sääntelyn laajentamiselle on ilmennyt (esim. ns. turvepykälä (13 §) ympäristölupalaissa).

Luonnonsuojelulaki 1096/1996

Luonnonsuojelulain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen, luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistä-

minen. Luonnonsuojelulakia sovelletaan luonnon- ja maisemansuojeluun sekä maisemanhoitoon. Lajien rauhoittamiseen liittyvät luonnonsuojelulain säädökset koskevat myös talouskäytössä olevia alueita. Metsien hoidossa ja käytössä sovelletaan kuitenkin pääosin metsälakia. (Luonnonsuojelun lainsäädäntö 2014). Luontoarvoja luonnonsuojelulaissa on tarkasteltu hallituksen esityksessä eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi (**Tietolaatikko 2**).

Tietolaatikko 2. Luontoarvoja koskeva sääntely luonnonsuojelulaissa (Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi... 2013).

"Lain keinot liittyvät luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaiden alueiden sekä lajien suojeluun. Lain säännökset rajoittavat ympäristöä muuttavaa toimintaa näiden kohteiden alueella tai joissakin tapauksissa myös kohteiden ulkopuolella, jos vaikutukset ulottuvat suojelukohteeseen. Luonnonarvoiltaan merkittävimmät kohteet on suojeltu luonnonsuojelualueina. Luonnonsuojelualueita voidaan perustaa sekä valtiolle että yksityiselle kuuluville maille. Luonnonsuojelulain 29 §:ssä lueteltuja luontotyyppiesiintymiä suojellaan rajaamalla ne erillisellä päätöksellä. Luonnonsuojelulain 32 §:n mukaan voidaan lisäksi perustaa tietyn alueen luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi erityinen maisema-alue, jonka olennaisia piirteitä säilytetään.

Luontokohteiden suojelun lisäksi luonnonsuojelulailla suojellaan eliölajeja. Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähtämispaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Natura 2000 -verkostoon sisällytettyjen tai siihen ehdotettujen alueiden osalta on kiellettyä merkittävästi heikentää alueen valinnan perusteina olevia luonnonarvoja. Viranomaisen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen tai hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos hanke tai suunnitelma merkittävästi heikentää näitä luonnonarvoja."

YM aloitti vuoden 2013 alussa luonnonsuojelulainsäädännön uudistamisen. Työ pohjautuu Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2010 laatimaan arvioon luonnonsuojelulainsäädännön toimivuudesta (Similä ym. 2010) ja arviosta saatuihin lausuntoihin (Luonnonsuojelulainsäädännön kehittäminen 2014). Uudistuksen tavoitteena on *"laajentaa ohjauskeinojen kirjoa tukeutumalla entistä enemmän eri toimijatahojen vastuuseen ja omaehtoiseen toimintaan"* (Luonnon puolesta... 2013). Lisäksi (Similä ym. 2010) toteavat: *"Tulevaisuudessa tarvitaan myös uudenlaisia keinoja laaja-alaisten luontokokonaisuuksien säilyttämiseen, luonnonalueiden kytketyneisyyden parantamiseen, ekosysteemipalvelujen ylläpitoon ja luonnonalueiden hoitoon. Luonnonsuojelulain 29 §:n nojalla suojeltavien luontotyyppien luetteloa ja rajaamisperusteita on tarpeen kehittää, mutta tärkeää on myös etsiä uusia tapoja säilyttää laaja-alaisia ja hoitoa tarvitsevia luontotyypejä. Lajisuojelun keinovalikoimaa tulisi täydentää vapaaehtoisilla keinoilla."*

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999

Maankäyttö- ja rakennuslain 5 §:n mukaan yhtenä alueidenkäytön suunnittelun tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden ja muiden luontoarvojen säilymistä. Luontoarvotavoitteiden turvaamiseksi kaavoihin voidaan sisällyttää merkintöjä ja määräyksiä, jotka rajoittavat metsien käyttöä. Esimerkiksi yleiskaavoissa voidaan antaa suojelumääräyksiä jos jokin alue on maiseman, luonnonarvojen, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava (41 §). Yleiskaava ei kuitenkaan saa aiheuttaa maanomistajalle kohtuutonta haittaa (39 §). (Mattila & Korhonen 2010).

Lain mukaan maisemaa muuttavaa maanrakennustyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman maisematyölupaa (128 §) yleiskaava-alueella, jos yleiskaava-

vassa niin määrätään. Maisematyölupaa ei kuitenkaan tarvita vaikutuksiltaan vähäisiin toimenpiteisiin. Laissa ei kuitenkaan ole määritelty toimenpiteen vähäisyyttä. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion oppaan mukaan tärkein toimenpiteen vähäisyyden arviointiperuste on maiseman pysyvä tai pitkäaikainen muutos. Oppaan mukaan maa- ja metsätalousalueilla on pienet uudistushakkuut katsottu usein vähäisiksi toimenpiteiksi, ellei uudistusala sijaitse maisemallisesti tai suojelullisesti arvokkaalla paikalla. (Tenhola & Kiviniemi 2005 Mattila & Korhonen 2010:ssa).

Luontoarvoja maankäyttö- ja rakennuslaissa on tarkasteltu hallituksen esityksessä eduskunnalle ympäristönsuojelulaksi (**Tietolaatikko 3**).

Tietolaatikko 3. Luontoarvoja koskeva sääntely maankäyttö- ja rakennuslaissa (Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaksi... 2013).

”Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa alueiden käytön suunnittelussa tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää muun ohella luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä ja luonnonvarojen säästeliästä käyttöä (5 §). Laadittavan kaavan tulee lain 9 §:n mukaan perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, joihin kuuluvat muun muassa luonnonolot. Maankäyttö- ja rakennusasetuksessa (895/1999) säädetään, että kaavaa laadittaessa käytettävien selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset muun muassa maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon sekä kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin. Erityisesti maakuntakaavassa tulee maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n mukaan kiinnittää huomiota maiseman ja luonnonarvojen vaalimiseen, alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN, vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväyn käyttöön, maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen sekä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyYTEEN. Mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon kuitenkin siinä laajuudessa kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisellä kaavana edellyttää, joten yksityiskohtaiset selvitykset on laadittava vasta detajikaavoituksessa. Luonnonarvot tulee ottaa huomioon myös muussa kaavoituksessa eli lain 39 §:n mukaisesti yleiskaavassa maiseman ja luonnonarvojen kautta sekä lain 54 §:n mukaisesti asemakaavassa niin, että luonnonympäristöä tulee vaalia sekä niin, että luontoon liittyviä erityisiä arvoja ei saa hävittää. Maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:ssä säädetään lisäksi lain suhteesta muuhun lainsäädäntöön erityisesti suhteesta luonnonsuojelulakiin.”

Ympäristönsuojelulaki 527/2014

Uusi ympäristönsuojelulaki tuli voimaan syyskuussa 2014. Laki toteuttaa hallitusohjelman tavoitteita ympäristönsuojelun tehostamisesta. (Valtioneuvosto hyväksyi... 2013, Ympäristönsuojelulain turvpykälä... 2014).

Hallituksen esityksessä uudeksi ympäristönsuojelulaksi todetaan, että *”vaikka luonnonsuojelulaissa säädetään ja oikeusvaikutteisissa kaavoissa määrätään varsin kattavasti luonnonarvojen huomioon ottamisesta, tulee osa fyysistä ympäristöä muuttavista toiminnoista käsitellyksi ainoastaan ympäristönsuojelulain mukaisessa lupaharkinnassa, eivätkä toiminta-alueen fyysisestä muuttamisesta johtuvat vaikutukset tällöin tule arvioinnin kohteeksi. Käytännössä luonnonarvojen huomioon ottamisen vaikeus on tullut esille tavallisimmin ja vaikutuksiltaan laaja-alaisimmin soiden ottamisessa turvetuotantoon.”* Lisäksi turvetuotantohankkeita koskevat lupapäätökset ovat olleet usein valitusten kohteina. (Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaksi... 2013).

Ympäristönsuojelulain (527/2014) turvetuotantoa koskevan pykälän (13 §) mukaan: ”Turvetuotannon sijoittamisesta ei saa aiheutua valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävän luonnonarvon tuhoutumista. Arvioitaessa luonnonarvon merkittävyyttä otetaan huomioon sijoituspaikalla esiintyvien suolajien ja -luontotyyppien uhanalaisuus sekä esiintymän merkittävyys ja laajuus sekä suon luonnonalaisuus. Luonnonarvon merkittävyyttä arvioitaessa voidaan vastaavasti ottaa huomioon sijoituspaikan merkitys sen ulkopuolella sijaitseville luonnonarvoille.” Pykälää ei kuitenkaan ole tarkoitettu sovellettavaksi jos luontoarvot on otettu huomioon maakuntakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. (Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi... 2013).

Turvepykälällä (13 §) pyritään varmistamaan merkittävimpien luonnonarvojen säilyminen arvokkailla, luonnontilaisilla soilla ja samalla mahdollistamaan turvetuotannon jatkuminen luonnontilansa menettäneillä soilla. Lisäksi uudistuksen tavoitteena on turvetuotantoa koskevan ympäristölupamenettelyn sujuvoittaminen ja päätösten parempi ennakoitavuus. (Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi... 2013, Valtioneuvosto hyväksyi... 2013).

Taloudellinen ohjaus ympäristöpolitiikassa

Ympäristöhallinnon rahallisia tukia metsänomistajille ovat METSO -ohjelman puitteissa toteutettavat valtion rahoitukset luonnonsuojelualueiden hankintaan, määräaikaisiin suojelukorvauksiin, luonnonhoitohankkeisiin ja kehittämishankkeisiin. Vuonna 2013 YM:llä oli käytettävissä noin 33,6 miljoonaa euroa METSO -ohjelman toimenpiteisiin. MMM käytti METSO:n toteutukseen 7,5 miljoonaa euroa. (Rantala ym. 2014). (**Taulukko 6**). (ks. myös luku 2.1).

Taulukko 6. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO ja sen rahoitus.

METSO -ohjelma on hanke, jonka alkujuuret ovat Suomen ensimmäisessä kansallisessa metsäohjelmassa ja jota toteutettiin yhdessä kansallisten metsäohjelmien kanssa. Sen vaiheita ovat:

- Toimintaohjelma Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (METSO:n kokeiluvaihe) 2002–2007
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008-2016
- Jyrki Kataisen hallitusohjelman (2011) päätös jatkaa METSO -ohjelmaa vuoteen 2020
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014-2025

METSO-ohjelman toimenpiteiden valtion rahoitus 2008-2014, miljoonaa euroa (Koskela ym. 2015):

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
YM:	7,0	8,5	22,5	29,0	32,0	33,6	33,7
MMM:	6,8	8,0	10,3	10,8	7,3	7,5	6,5
	13,8	16,5	32,8	39,8	39,3	41,1	40,2

Luontoarvoihin liittyvä vero-ohjaus

ELY -keskusten hoitamia METSO -ohjelman toimenpiteitä tuetaan verovapaudella. Luonnonsuojelulain mukaisesta määräaikaisesta rauhoituksesta, yksityisen suojelun alueen perustamisesta ja alueen myynnistä valtiolle saatu tulo on yksityishenkilölle verovapaata. (Metso on... 2014).

Informaatio-ohjaus ympäristöpolitiikassa

Ympäristöhallinnon tarjoamia julkisrahoitteisia luontoarvoihin ja niiden taloudelliseen hyödyntämiseen liittyviä neuvontapalveluja tarjoavat ensisijaisesti alueelliset ELY -keskukset (luku 4.2.2). Maalis-kuussa 2013 aloitti toimintansa ELY -keskusten yhteinen ympäristöasioiden asiakaspalvelukeskus (Valtakunnallista asiakaspalvelua... 2013). Valtakunnallisesti eri organisaatioiden luontoarvoja koskevaa tiedottamista on keskitetty METSO -ohjelmaan liittyvään viestintään, josta vastaa YM yhdessä MMM:n kanssa. METSO -viestinnän kohderyhmiä ovat metsänomistajien lisäksi päättäjät, METSO:n toteuttajat ja sidosryhmät sekä muut metsäalan ammattilaiset. (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014). Keskeinen METSO -viestinnän väline on www.metsopolku.fi -sivusto.

3.2.4. Elinkeinopolitiikka

Toimijat

Elinkeinopolitiikasta vastaa **Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)**. Suomen Yrittäjät ry määrittelee elinkeinopolitiikkaa seuraavasti: *"Kansallisella tasolla elinkeinopolitiikkaan voidaan lukea ne julkisen vallan toimenpiteet, joiden tarkoituksena on luoda yrityksille ja yrittäjyydelle sellainen toimintaympäristö, joka edistää yritysten syntymistä, toimintaa, kasvua sekä kilpailukykyä ja työllisyyttä. Elinkeinopolitiikka on monitasoista toimintaa, jossa mukana on sekä valtakunnallisia organisaatioita että alueellisia tai paikallisia yrityspalveluja tai koulutusta tarjoavia organisaatioita."* (Elinkeinopolitiikka 2010). Metsäalan strategisen ohjelman (2012) mukaan elinkeinopolitiikan tehtävänä on luoda metsäalalle hyvät edellytykset uusien yritysten ja innovatiivisten palveluiden syntymiselle. Kansallisen metsästrategian (2015) mukaan TEM:n vastuulla on erityisesti toimintaympäristön kehittäminen metsiin perustuville liiketoiminnoille.

TEM:n toimialalla luontoarvojen hyödyntämiseen liittyy työllisyyden ja elinkeinojen edistämisen ohella alueiden kehittäminen, jonka puitteissa TEM vastaa myös maaseutupolitiikasta (luku 3.2.5). Lisäksi ministeriö vastaa matkailupolitiikasta ja matkailun tukitoimien koordinoimisesta. TEM:n hallinnonalan organisaatioista metsäalan kanssa eniten tekemisissä ovat ELY -keskukset ja Innovaatiorahoituskeskus TEKES sekä Finpro ry, johon Matkailun edistämiskeskus (MEK) sulautui vuoden 2014 lopussa (Finprosta tarkemmin luvussa 4.4.7).

Tavoitteet

TEM määrittelee metsien hyödyntämiseen liittyviä elinkeinopoliittisia tavoitteita Metsäalan strategisessa ohjelmassa. Lisäksi TEM vastaa Suomen biotalousstrategiasta ja on mukana Kansallisen metsästrategian toteuttamisessa. Matkailuun liittyvät tavoitteet linjataan matkailustrategiassa ja matkailun tiekartassa. TEM:n hallinnonalalle sijoittuvaa maaseutupolitiikkaa käsitellään omassa luvussaan 3.2.5 sen sektorirajat ylittävän luonteen takia.

Metsäalan strateginen ohjelma (MSO) 2011-2015

Tällä hetkellä on meneillään toinen hallitusohjelmaan perustuva MSO. Ohjelma toteuttaa osaltaan hallitusohjelman painopistealuetta *"Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukykyyn vahvistaminen"*. Ohjelman päätehtävät ovat 1) käynnistää ja toteuttaa metsäalan kilpailukykyä ja uudistumista edistäviä muutosprosesseja, 2) seurata ja ennakoida alan muutoksia ja koordinoita proaktiivisia toi-

menpiteitä sekä 3) koordinoita eri hallinnonalojen ja sektoreiden yli meneviä toimenpiteitä. (Metsäalan strateginen... 2012).

Luontoarvoihin liittyvät kysymykset ovat eniten esillä vuonna 2012 julkaistun toimintasuunnitelman tavoitteessa ”Uuden yritystoiminnan luominen innovaatioilla ja uusilla tuotteilla”. Ohjelmassa esitetyt toimenpiteet metsäpalveluiden ja uuden liiketoiminnan kehittämiseksi ovat:

- 1) kehitetään teknologiaa ja sovelluksia metsänomistajille suunnatun metsäpalveluliiketoiminnan tueksi,
- 2) kehitetään metsien hyvinvointi- ja luontopalveluiden yms. palveluiden toimijakenttää ja toimijoiden tukipalveluita sekä
- 3) kehitetään metsänomistuksesta metsäyrittäjätoimintaa. (Metsäalan strateginen... 2012).

MSO pitää palveluliiketoiminnan kasvua ja kannattavuuden parantamista tarpeellisenä metsäalan kehittymisen kannalta. Ohjelma mukaan Suomen jokamiehenoikeudet antavat laajat mahdollisuudet luoda erilaisia metsäluontoon perustuvia palveluja. Esimerkkeinä aineettomien palveluiden kehittämistavoitteista ohjelma mainitsee luontomatkailun liikevaihdon kaksinkertaistamisen ja Suomen metsiin perustuvan hyvinvointimatkailun kansainvälisen brändäyksen. (Metsäalan strateginen... 2012).

MSO:n painopisteitä ja toimenpiteitä on tarkennettu ohjelman toimeenpanon yhteydessä muuttuneiden tarpeiden mukaisesti. Syksyn 2014 tilanneraportin mukaan ohjelman tarkennetut painopisteet ovat:

- 1) biotalouden uuden liiketoiminnan kehittäminen
- 2) puurakentamisen lisääminen
- 3) alan kilpailukyvyyn, kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen
- 4) EU- ja kansainvälisen vaikuttamisen vahvistaminen. (Metsäalan strategisen... tilanneraportti 2014).

Edellä mainitut luontoarvoihin liittyvät ja metsänomistajia koskevat vuonna 2012 julkaistun toimenpideohjelman tavoitteet eivät enää ole esillä tarkennetuissa tavoitteissa, mutta sisältynevät biotalouden uuden liiketoiminnan kehittämiseen. Biotalousliiketoiminnan MSO:n tavoitteena on muun muassa rahoitusmallien sekä suurten yritysten ja pk-yritysten yhteistyömallien kehittäminen. (Metsäalan strategisen... tilanneraportti 2014).

TEM Kansallisen metsästrategian toteuttajana

TEM tukee metsiin perustuvan yritystoiminnan osalta Kansallista metsästrategiaa. TEM vastaa yhdesä muiden tahojen kanssa muun muassa seuraavien luontoarvojen hyödyntämiseen liittyvien toimenpiteiden toteuttamisesta (Kansallinen metsästrategia... 2015):

- Valmistellaan tulevaisuuden metsätalouden kannustejärjestelmä, jolla edistetään metsien aktiivista ja resurssitehokasta käyttöä ja markkinattomista hyödyistä saatavaa hyvinvointia.
- Kehitetään luontomatkailun, metsätalouteen liittyvien palveluiden ja muun metsiin perustuvan liiketoiminnan ja ekosysteemipalveluiden tilastointia.
- Laaditaan ja toteutetaan metsäalan tutkimusstrategia, jossa linjataan metsäalan perus- ja sovelta- van tutkimuksen painopisteet

Suomen biotalousstrategia

Biotalousstrategia on laadittu TEM:n hankkeena (Kestävää kasvua biotaloudesta... 2014). Ohjelmaa toteutetaan TEM:n, MMM:n ja YM:n yhteistyönä. TEM johtaa työtä ja ohjelmaa koordinoi MSO. Ohjelman toimeenpanon tueksi on tarkoitettu perustaa kansallinen biotalouspaneeli. (Metsäalan strategisen... tilanneraportti 2014). Kemianteollisuus ry, FIBIC Oy, VTT Teknologian tutkimuskeskus Oy, Luonnonvarakeskus (Luke), Suomen ympäristökeskus (SYKE), MMM ja TEM ovat perustaneet paneelin operatiiviseksi työryhmäksi biotalousfoorumin, joka on eri toimijoita ja sidosryhmiä yhteen kokoava verkosto, jonka tehtävänä on valmistella esityksiä suomalaisen biotalouden tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotarpeista kansalliselle biotalouspaneelille ja työstää paneelin linjauksia toimeenpantaviksi kokonaisuuksiksi. (Biotalousfoorumi – nousukiitoa... 2015).

Strategiassa todetaan, että luontoarvoilla ja luonnonvaroja ylläpitävillä prosesseilla on suuri merkitys biotaloudelle, koska ekosysteemipalvelut tarjoavat mahdollisuuksia monenlaiseen liiketoimintaan. Luontoarvoihin liittyen strategiassa esitetään, että on tarpeen kehittää biotalouden yhteistyöalustoja toimialarajat ylittäviksi muun muassa luonnonvarojen kestävästä käytöstä, luonnonvarojen ja taloudellisen toiminnan yhteensovittamiseksi alueiden käytön suunnittelussa sekä käynnistämällä tätä edistäviä yleispiirteisen kaavoituksen kehittämishankkeita. Luontoarvot ovat esillä myös aineettoman talouden yhteydessä; tavoitteeksi asetetaan biotalouden aineettoman arvonluonnin edistäminen tuotteiden ja palvelujen arvonlisän nostamiseksi muun muassa kartoittamalla luontomatkailun ja muun luonnonarvoihin perustuvan palvelutoiminnan mahdollisuudet valtakunnallisesti, kehittämällä uusia palvelumuotoja kansainvälisille markkinoille sekä herättämällä ulkomaalaisten asiakkaiden kiinnostus biotalouden palveluita kohtaan. (Kestävää kasvua biotaloudesta... 2014).

Biotalousstrategiaan liittyen on julkaistu **Valtioneuvoston periaatepäätös kasvun uusien kärkien cleantechin ja biotalouden vauhdittamisesta** (2014). Biotalousstrategiassa ja periaatepäätöksessä todetaan, että tavoitteena on kasvattaa biotalouden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto 100 miljardiin euroon ja luoda 100 000 uutta biotaloustyöpaikkaa vuoteen 2025 mennessä. Luontoarvoihin liittyen periaatepäätöksessä todetaan, että ”Suomen kansallisen biotalousstrategian tavoitteena on luoda uutta talouskasvua ja uusia työpaikkoja biotalouden liiketoiminnan kasvulla sekä korkean arvonlisän tuotteilla ja palveluilla, turvaten samalla luonnon ekosysteemien toimintaedellytykset.” Kilpailukykyisen toimintaympäristön vahvistamiseen liittyen tavoitteena on varmistaa ”biomassojen kestävyys” ja turvata luonnon aineettomien arvojen säilyttäminen. (Valtioneuvoston periaatepäätös kasvun... 2014).

Suomen matkailustrategia 2020 (2010) ja Matkailun tiekartta 2015-2025

TEM:n laatimassa matkailustrategiassa linjataan julkisen sektorin panos matkailuelinkeinon edistämiseksi; siinä esitetään tärkeimmät kehitystavoitteet, luetellaan niitä vastaavat toimenpiteet ja kerrotaan miten vaikuttavuutta seurataan. Matkailustrategia on osa elinkeinopolitiikkaa ja luonteeltaan poliittinen kannanotto siihen, mitä matkailuelinkeinon kehittämiseksi Suomessa pitäisi tehdä. (Suomen matkailustrategia... 2010).

TEM toteutti vuoden 2014 aikana matkailun kärkihankkeen, johon osallistui yli 700 matkailuelinkeinon ja alueiden edustajaa. Hankkeen tuloksena syntyi ”Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartta vuosille 2015–2025”. Tiekartassa määritellään matkailun kehittämisen strategiset painopisteet ja strategiset projektit, joiden käynnistämisessä voidaan hyödyntää TEM:n hallinnonalan rahoitusvälineitä. (Yhdessä enemmän... 2015).

Ohjauskeinot

Lainsäädännöllinen ohjaus elinkeinopolitiikassa

Luontoarvoja hyödyntävää yritystoimintaa koskevat samat lait ja säädökset kuin muitakin yrityksiä. Ajankohtaiset metsälain, metsänhoitoyhdistyslain ja metsäalan organisaatioita koskevan lainsäädännön uudistamishankkeet tuovat metsäalaa lähemmäs normaalia liiketoimintaa. Myös EU:n kilpailulainsäädäntö on vaikuttanut esimerkiksi Suomen metsäkeskuksen toimintojen uudelleenorganisointiin (Saaristo 2012).

Elinkeinoelämän keskusliitto esittelee tärkeinä yrityslainsäädännön osa-alueina yhtiölainsäädännön, julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön sekä kirjanpito-, kuluttajasuoja- ja kilpailulainsäädännön. Suomen Yrittäjät ry:n yritysohjelmassa (2011-2015) pienyritysten kannalta keskeisinä lainsäädännön osa-alueina mainitaan lisäksi muun muassa työ- ja verolainsäädännöt (Yrittäjyys kantaa... 2010).

EU:ssa on meneillään lainsäädännön kehittämiseksi useita hankkeita, joiden tavoitteena on vähentää yrityksille lainsäädännöstä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa ja varmistaa, että uusia lakeja valmisteltaessa otetaan yrityksille aiheutuvat vaikutukset riittävästi huomioon. Myös Suomi on sitoutunut vastaavaan tavoitteeseen kansallisen lainsäädännön osalta. EU:ssa on esimerkiksi kehitteillä ns. Small Business Act, joka on ohjelma pieniä yrityksiä koskevan sääntelyn parantamiseksi. Ohjelman tavoitteena on kehittää säädösympäristöä systemaattisesti paremmin pienten yritysten tarpeita vastaavaksi ja kehittää yritysvaikutusarvioinnin käytäntöjä siten, että sääntelystä aiheutuvia vaikutuksia arvioidaan entistä paremmin erityisesti mikroyritysten näkökulmasta. (Yrittäjyys kantaa... 2010, Yrityslainsäädäntö – Lainsäädännön... 2014).

Suomessa sääntelytaakkaa pyritään keventämään *”yksinkertaistamalla voimassa olevan lainsäädännön velvoitteita, karsimalla tarpeettomiksi muuttuneita tai vanhentuneita säädöksiä sekä välttämällä tarpeettoman raskaiden uusien hallinnollisten velvoitteiden asettamista yrityksille uudessa lainsäädännössä”* (Yritysten sääntelytaakan... 2013). MMM:n tavoitteena on maataloille ja maaseudun pieniin yrityksiin kohdistuvan hallinnollisen taakan keventäminen. Keventämiskeinoja ovat muun muassa tukien perusehtojen yhtenäistäminen ja sähköisen asioinnin laajentaminen. (Hallinnollisen taakan... 2014).

Taloudellinen ohjaus elinkeinopolitiikassa

TEM:n tehtävänä on yritysten rahoituksellisten toimintaedellytysten ylläpito, parantaminen ja kehittäminen (Rahoitus 2014). Kansallisen metsäohjelman mukaan TEM:n hallinnonalalla valtion rahoitus kohdistuu metsäalan yrittäjyyttä tukeviin yritysten aloittamis-, kehittämis- ja investointitukiin sekä Finnveran tukiin ja Tekesin rahoittamiin tutkimus- ja kehityshankkeisiin (Kansallinen metsäohjelma 2015... 2011).

TEM ohjaa ja valvoo ELY -keskuksia yritystoiminnan kehittämiseen myönnettävien avustusten osalta. ELY -keskuksista haettavat avustukset on ensisijaisesti tarkoitettu pk -yritysten kehittämishankkeiden ja toimintaympäristöä parantavien hankkeiden toteuttamiseen. (Rahoitus 2014). ELY-keskusten toimintaa on kuvattu tarkemmin luvussa 4.2.2.

ELY -keskukset hallinnoivat myös MMM:n hallinnonalan maaseutupoliittisia tukia. ELY -keskusten lisäksi MMM ja Maaseutuvirasto Mavi informoivat maaseudun yritystoimintaa tukevista rahoitusmahdollisuuksista, jotka sisältyvät EU -ohjelmakausittain Manner-Suomen maaseudun kehittämisoh-

jelmaan. Tukia haetaan ELY -keskusten lisäksi paikallisten Leader -toimintaryhmien kautta. (Yritystuet Manner-Suomen... 2014).

Maaseutupoliittiset yritystuet perustuvat lakiin maaseudun kehittämisen tukemisesta 28/2014, jota toteutetaan EU:n ohjelmakaudella 2014–2020. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman puitteissa tuettavan yritystoiminnan on edistettävä alueellisia maaseudun kehittämissuunnitelmia. Ohjelmasta tuetaan maaseudun elinkeinotoimintaa monipuolistavien mikroyritysten perustamista, kehittämistä ja laajentamista. Tukea voi hakea myös maatala, joka harjoittaa tai ryhtyy harjoittamaan maatalouden ohella muuta yritystoimintaa. Avustusta on mahdollista saada investointeihin, yritysten kehittämiseen ja ensimmäisten vieraiden työntekijöiden palkkakustannuksiin. (www.ely-keskus.fi, 31.3.2015, Yritystuet 2015).

Muita yritystukia

Yrittäjäksi ryhtyvä voi myös saada *starttirahaa* yritystoiminnan käynnistämiseen. Starttirahaa haetaan työ- ja elinkeinotoimiston (TE toimiston) verkkopalvelun kautta tai TEM:n lomakkeella. Päätöksen starttirahan myöntämisestä tekee TE -toimisto, jonne starttirahan hakemuslomake toimitetaan. (Starttiraha - aloittavan... 2014).

ELY-keskukset voivat myöntää *työllisyyspoliittista avustusta* sosiaalisen yrityksen sekä uusosuuskunnan perustamiseen. Uusosuuskunta on työttömien perustama osuuskunta, jonka jäsenistä vähintään kolme neljäsosa on perustamishetkellä työttöminä työnhakijoina. (Yrittäjyyden tuki 2014).

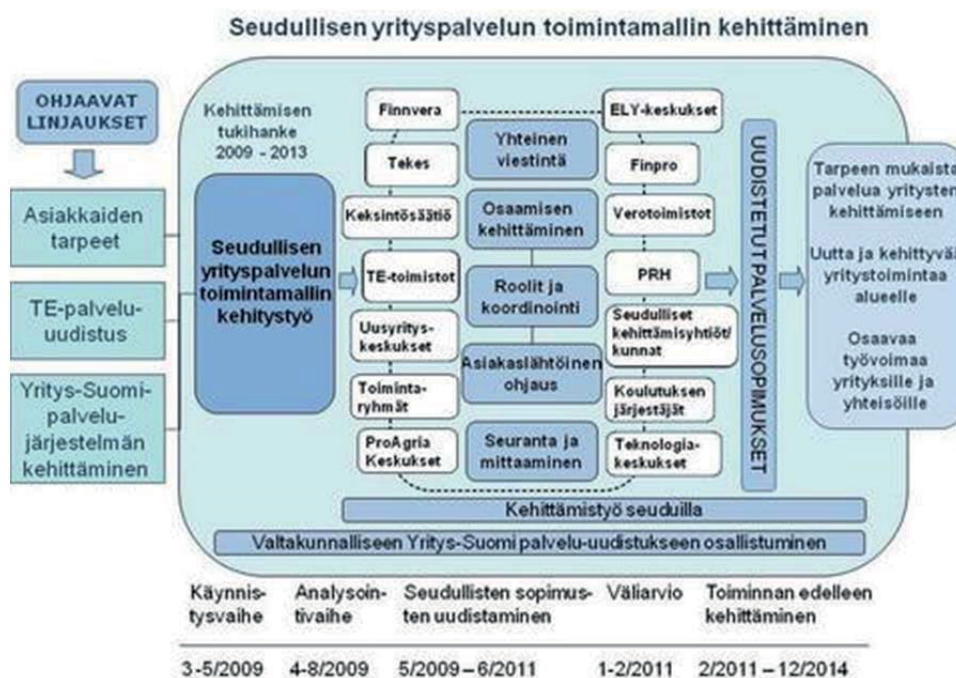
Finpron uudistumiseen liittyen yritykset ostavat tulevaisuudessa kansainvälistymishankkeisiin liittyvät markkinaselvitykset ja konsultoinnin alan kaupallisilta konsulteilta. Näiden palveluiden ostoa varten on TEM:ltä tulossa pk -yrityksille uusi rahoitustyökalu. (Finpron kansainvälistymiskonsultointi... 2014).

Informaatio-ohjaus elinkeinopolitiikassa

Elinkeinotoimintaa tuetaan alueellisilla ja valtakunnallisilla neuvontapalveluilla. Lisäksi kehitetään seudullisia yrityspalveluja. ELY -keskukset ja TE -toimistot tarjoavat alueellisia palveluja. Valtakunnallinen Yrityssuomi.fi on julkisten yrityspalveluorganisaatioiden yhdessä muodostama palvelu yrityksille ja yrittämisestä kiinnostuneille. Verkkopalvelu on käyttäjälle maksuton. Se tarjoaa tietoa ja palveluja yritystoiminnan käynnistämiseen, kasvattamiseen, kehittämiseen ja kansainvälistymiseen. Verkkopalvelu sisältää myös asiointipalveluja ja lomakkeita. Palvelukokonaisuutta koordinoi TEM. (Yrityssuomi – Tietoa... 2014).

Seudullisia yrityspalveluja tarjoavat ELY -keskusten ja TE -toimistojen lisäksi Finnvera, Uusyrityskeskukset, ProAgria keskukset, teknologiakeskukset, verotoimistot, yrityshautomot sekä muut yrityspalveluorganisaatiot ja kehittämishankkeet. Yrityspalveluja kehitettiin Seudullisten yrityspalvelujen tuki –projektilla vuosina 2009-2014 (**Kuva 2**). Seudullisten yrityspalvelujen kehittäminen jatkuu osana Yrityssuomi -palvelujen kehittämistä. (Seudulliset yrityspalvelut 2014).

Seudullisten yrityspalvelujen tuki -projekti käynnistyi keväällä 2009. Projektin tavoitteena oli yrityspalvelujen kokoaminen seudullisesti, palvelutarjonnan päällekkäisyyksien poistaminen sekä toimijoiden yhteistyön kehittäminen palvelemaan entistä paremmin sekä asiakkaita että yhteistyökumppaneita. Projekti perustui TE-palvelu-uudistusta ja Yritys-Suomi-palvelujärjestelmää koskeviin linjauksiin. Tukihankkeen keskeisenä tavoitteena on ollut selkeyttää eri toimijoiden rooleja palveluverkostossa, työn- ja vastuunjakoa sekä toimintamallin kehittämisen seudullista koordinointi- ja vetovastuuta. Kehittäminen kohdistui myös johtamiseen, yhteisiin palveluprosesseihin ja yhteiseen viestintään.

Kuva 2. Seudullisten yrityspalvelujen tuki -projekti (2009-2014).

3.2.5. Maaseutupolitiikka

Toimijat

Luontoarvojen hyödyntäminen on esillä maaseutupolitiikassa, josta vastaavat TEM ja MMM sekä laaja-pohjainen maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR). Lisäksi maaseudun elinoloihin vaikutetaan EU:n maaseutu- ja rakennerahastopolitiikalla. (Tavoitteena elinvoimainen... 2014).

MMM:n maatalousosaston maaseudun kehittämisyksikön maaseutupolitiikkajaosto siirrettiin hallitus-ohjelman mukaisesti TEM:n alueiden kehittämisyksikköön vuoden 2012 alussa. Siirron tavoitteena oli kytkeä maaseudun kehittäminen nykyistä paremmin osaksi aluekehittämisen kokonaisuutta (Katajamäki 2011). EU:n rahoittama maaseudun kehittäminen ja Leader -toimintaryhmätyö ovat edelleen MMM:n vastuulla. Myös Maaseutuvirasto Mavi toteuttaa MMM:n hallinnonalan tavoitteita (www.mavi.fi, 22.4.2014).

Maaseutupolitiikkaa koordinoi Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR), joka on valtioneuvoston asettama yhteistyöelin, jossa on mukana hallinnon toimijoita, tutkimus- ja kehittämisorganisaatiota sekä kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin edustajia. YTR:n tehtävänä on sovittaa yhteen maaseudun

kehittämistoimia ja edistää maaseutuun kohdistettavien voimavarojen tehokasta käyttöä. Metsiin liittyen YTR on edistänyt muun muassa luontomatkailua, luonnontuotteiden jalostusta sekä metsän aiheettomien hyötyjen kaupallistamista. Valtioneuvosto asetti kesällä 2013 YTR:n jatkokaudelle vuoden 2015 loppuun saakka. (Valtioneuvoston metsäpoliittinen... 2014, Mahdollisuuksien maaseutu... 2014). YTR määrittelee itsensä avoimen hallinnon periaatteiden mukaan toimivaksi kumppanuusverkostoksi, joka ei edusta perinteistä hallintoa, vaan hallintaa (governance) (Suomi tarvitsee... 2015).

YTR:n yhteydessä on toiminut teemaryhmiä, joiden jäsenistö on edustanut yhdistyksiä, yritysmaailmaa, yliopistoja ja hallintoa. Luontoarvojen hyödyntämisen kannalta keskeinen toimija on ollut ”Luonto- ja maisemapalvelut” –teemaryhmä (2012-2013). Vuodesta 2014 eteenpäin teemaryhmien toimintaa jatkavat uuden maaseutupoliittisen kokonaisohjelman (2014-2020) tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamista tukevat teemaverkostot. Luontoarvojen hyödyntämiseen eniten liittyvät teemaverkostot ovat ”Ekosysteempipalvelut” ja ”Elinkeinot ja osaaminen”. YTR:n teemaverkostojen toimintaa pyritään toteuttamaan yhteistyössä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimijoiden kanssa. (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Maaseutuvirasto Mavi hoitaa maatalous- ja maaseutuhallinnon suunnittelu-, ohjaus- ja toimeenpanotehtäviä. Mavi vastaa EU:n maataloustuki- ja maaseuturahaston varojen käytöstä Suomessa ja toimii Suomen maksajavirastona. Viraston tehtäviin kuuluu myös tukihallinnon asiakkaita palvelevien TE -toimistojen, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten ja Leader -toimintaryhmien ohjaus, neuvonta ja koulutus. (Maaseutuvirasto hoitaa... 2014). Maaseudun kehittämisessä keskeinen valtakunnallinen toimija on EU:n maaseutuohjelman toteuttamista tukeva maaseutuverkosto, jonka toimintaa koordinoi Mavin yhteydessä oleva maaseutuverkostoyksikkö. YTR ja maaseutuverkosto tekevät yhteistyötä. (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Maaseutupoliittikan aluetason toimijoita ovat maakuntaliitot, ELY -keskukset sekä maakunnan yhteistyöryhmät ja niiden alaiset maaseutujaostot. Paikallistason toimijoita ovat kunnat, Leader -ryhmät ja kylätoimijat. Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa todetaan lisäksi, että ”*myös monet muut yhdistykset, yritykset ja erilaiset yhteisöt ovat tärkeitä maaseudun kehittämisen alueellisia ja paikallisia toimijoita ja ovat mukana maaseudun kehittämisen verkostossa*”. (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Tavoitteet

TEM:n, MMM:n ja YTR:n yhteinen maaseutupoliittinen tavoite on elinvoimainen maaseutu ja toimivat maaseutuelinkeinot (Tavoitteena elinvoimainen... 2014). YTR:n toiminnan perustana on maaseutupoliittinen kokonaisohjelma. Maaseutupoliittisia tavoitteita määritellään myös valtioneuvoston linjauksissa (Tietolaatikko 4). Maaseudun toimintaedellytyksiin vaikuttaa lisäksi Manner-Suomen maaseutuohjelma 2014-2020. Tarkempia luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita on esittänyt Luonto- ja maisemapalvelut teemaryhmä.

Tietolaatikko 4. Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän ja valtioneuvoston työnjako maaseutupoliittisessa ohjelmatyössä (Tavoitteena hyvinvoiva... 2012, Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Valtioneuvosto julkaisee maaseutupoliittisia linjauksia selontekoina, erityisohjelmoina, periaatepäätöksinä ja toimenpideohjelminä. Valtioneuvoston hyväksymät ohjelmat sisältävät hallinnon toimenpiteitä maaseudun elinvoimaisuuden parantamiseksi. Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä YTR avustaa hallitusta poliittisten ohjelmien valmistelussa ja toimeenpanossa. Ajankohtaisia tavoiteohjelmia ovat Maaseutupoliittinen selonteko 2009-2020 ja siihen liittyvä Valtioneuvoston periaatepäätös maaseudun kehittämisestä (2011), Maaseutupoliittinen toimenpideohjelma 2012-2015 ja Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014-2020.

Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014-2020 on maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän YTR:n toimintaohjelma, jossa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet maaseudun kehittämiseksi. Ohjelman avulla pyritään vaikuttamaan eri sektoreiden toimintoihin siten, että maaseutu tulisi niissä paremmin huomioon otetuksi. Se ei ole rahoitusohjelma. Ohjelma on linjassa hallituksen **maaseutupoliittisen toimenpideohjelman** 2012–2015 kanssa. Kokonaisohjelman aikajänne on hallituskautta pidempi ja yhteneväinen EU -ohjelmakauden kanssa. Kokonaisohjelman toimenpiteet konkretisoivat hallituksen maaseutupoliittisen toimenpideohjelman linjauksia. Kokonaisohjelma on väline, jonka tavoitteena on koota kaikki maaseutupoliitiikan toimijat toteuttamaan maaseutupoliittisia toimenpiteitä. Kokonaisohjelman tavoitteena on antaa virikkeitä myös seuraavaan hallitusohjelmaan.

Maaseutupoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015

Metsiin liittyen toimenpideohjelmassa linjataan: ”Metsät ovat merkittävin taloudellisesti hyödynnettävissä oleva luonnonvaramme. Metsää ja puuta voidaan hyödyntää nykyistä enemmän, monipuolisemmin ja kestäväällä tavalla työn sekä toimeentulon lähteenä. Metsiin perustuvien tuotteiden ohella metsiin perustuvien palveluiden kehittäminen, mukaan lukien luontomatkailu, sekä muiden aineettomien hyödykkeiden kaupallistaminen nousevat yhä tärkeämmiksi. Esimerkiksi luonnon-, maiseman- ja ympäristönhoidon liiketoimintakonseptien kehittäminen sekä nykyajan trendeihin vietyjen markkinatilojen, hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien tuotteiden ja palveluiden kehittäminen luovat mahdollisuuksia elinkeinotoimintaan. Metsien käytön painotuksissa tulee hyödyntää maan eri alueiden luontaisia vahvuuksia.... Matkailun kansainväliset trendit nostavat esiin sellaisia kysyntätekiäjiä, joihin erityisesti harvaan asutun maaseudun luonto, ympäristö ja elämäntapa ovat parhaita vastaamaan. Maaseutumatkailun vahvuus perustuu monialayrittäjyyteen, jonka pohjana ovat luonto, maaseutukulttuuri, kulttuuriperintö ja -ympäristö. Nämä toimivat myös elämystuotannon sisältöinä maaseudulla.” (Maaseutupoliittinen toimenpideohjelma... 2012).

Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014-2020

Metsiin liittyvissä asioissa kokonaisohjelma viittaa vuoden 2014 alussa valmistuneeseen metsäpoliittiseen selontekoon ja pitää tärkeänä, että ”perinteisten metsäteollisuus- ja puutuotteiden ohella uudet metsiin ja puuhun perustuvat tuotteet ja palvelut lisääntyvät, mukaan lukien luontomatkailu sekä muiden aineettomien hyödykkeiden kaupallistaminen” (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014). Yrittäjyyden edistämiseen liittyen kokonaisohjelma toteaa seuraavaa: ”Luonnon-, maiseman- ja ympäristönhoidon liiketoimintakonseptit sekä hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät tuotteet ja palvelut luovat mahdollisuuksia elinkeinotoimintaan.... Monialayrittäjyys tarjoaa lisäksi mahdollisuuden niputtaa kausiluonteisia aloja yhteen ympärivuotiseksi kokonaisuuksiksi kokoaikaisen toimeentulon lähteenä. Kasvua ja uusia työpaikkoja luodaan monipuolistamalla palvelutuotantoa maaseudun ulkopuolisille asiakkaille. Paikallisuuteen perustuvia ideoita voidaan viedä eteenpäin myös globaaleissa verkostoissa.” (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Kokonaisohjelmassa on viisi teemakokonaisuutta ja kunkin teeman alussa tahtotila vuoteen 2020 mennessä. Teemojen yhteyteen on määriteltä toimenpiteitä ja kuhunkin toimenpiteeseen kirjattu keskeisimmät toimenpiteen toteuttamisesta vastuussa olevat tahot. Teemat ovat poikkihallinnollisia ja toimenpiteiden toteuttaminen vaatii toimijoiden yhteistyötä eri tasoilla. (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Keskeisinä toimenpiteinä mainitaan muun muassa eri toimialojen kattavan alueellisen seurannan ja tilastoinnin kehittäminen (toimenpide 49) sekä maatalous- ja maaseutuyrittäjien kilpailukyyn vahvistaminen neuvonnan, tutkimuksen, koulutuksen ja viranomais toimien avulla läheisessä vuorovaikutuksessa yrittäjien kanssa (toimenpide 50). Näiden toimenpiteiden ensisijaisina toteuttajina mainitaan Tilastokeskus, Luonnonvarakeskus, SYKE, Metsähallitus, TEM, MMM ja ELY -keskukset. Ekosysteempipalveluihin liittyen todetaan, että *"hyvin hoidetut luonnon- ja kulttuuriympäristöt sekä -maisemat lisäävät maaseudun viihtyisyyttä asuin ympäristönä ja vetovoimaa matkailukohteena"* (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Manner-Suomen maaseutuohjelma 2014–2020

Manner-Suomen maaseutuohjelma laaditaan ELY -keskusten kokoamien alueellisten maaseutustrategioiden pohjalta. MMM vastaa rahoitusta kanavoivan maaseutuohjelman valmistelusta ja hallinnoinnista. (Maaseudun kehittämisohjelma 2014). Mavin Maaseutuverkostoyksikön koordinoima maaseutuverkosto tiedottaa maaseutuohjelmasta Maaseutu.fi –internetportaalien kautta. Maaseutuohjelman strategiset painopisteet kaudella 2014-2020 ovat:

- 1) edistetään biotaloutta ja sen osana maataloutta harjoitetaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväällä ja eettisesti hyväksyttävällä tavalla.
- 2) monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja ja parannetaan työllisyyttä kehittämällä yritysten kilpailukykyä, uutta yrittäjyyttä ja yritysten verkostoitumista.
- 3) lisätään maaseudun elinvoimaa ja elämänlaatua vahvistamalla paikallista omaehtoista toimintaa. (Maaseutuohjelma 2015).

YTR:n Luonto- ja maisemapalvelut -teemaryhmän tavoitteita

Teemaryhmän (2012-2013) tavoitteena oli kehittää luonto- ja maisemapalveluihin liittyvää yrittäjyyttä sekä toteuttaa ja tukea luonto- ja maisemapalvelujen markkinointia ja viestintää. Teemaryhmän mukaan luonto- ja maisemapalveluilla tarkoitetaan luonnon ja kulttuurimaiseman hoitoon ja käyttöön liittyviä palveluja. Teemaryhmä on ryhmitellyt luonto- ja maisemapalvelut luonnonhoitopalveluihin, maisemapalveluihin ja luonnon käyttöön liittyviin palveluihin. **(Tietolaatikko 5).**

Tietolaatikko 5. Luonto- ja maisemapalvelut (Monipuolista työtä... 2014).

Luonnonhoitopalveluihin kuuluvat lähinnä

- perinnebiotooppien ja rakennettujen perinnemaisemien kunnostus- ja hoitotyöt,
- rantojen ja rantaniittyjen hoitotyöt sekä laidunnus,
- metsien ja soiden luonnonhoitotyöt,
- vesistöjen ja kalakantojen hoitotyöt sekä
- vesiensuojelutyöt.

Maisemanhoitopalveluihin kuuluvat muun muassa

- kuntien ja taajamien viheralueiden hoitotyöt,
- liikenneympäristöjen viheralueiden hoito,
- ranta-alueiden siivous ja näkymien avaaminen sekä
- maisemointityöt.

Luonnon käyttöön liittyviä palveluja ovat muun muassa

- retkeily- ja virkistyskohteiden perustaminen ja hoito,
- liikuntapaikkojen perustaminen ja hoito,
- tieisännöinti ja yksityisteiden kunnossapitotyöt,
- kiinteistöjen ja pihapiirien huolto- ja kunnostustyöt,
- sähkölinjojen raivaus,
- puunkorjuu erityiskohteilla,
- energiapuun ja luonnonmateriaalien keruu sekä
- riistanhoitotyöt.

Luonto- ja maisemapalvelut teemaryhmän toimikausi päättyi ennakoitua aikaisemmin vuoden 2013 lopussa, mutta aihepiirin toiminta jatkuu Ekosysteemipalvelut –teemaverkostossa ja muun muassa Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry:n (luku 4.4.7). toiminnan kautta. Teemaryhmän vuotta 2014 koskevat tavoitteet ovat edelleen ajankohtaisia:

1. Luonto- ja maisemapalvelujen tunnettuus ja vaikuttavuus: Tärkeimmät asiakasryhmät, kuten yksityiset maanomistajat, kunnat, seurakunnat ja kyläyhdistykset, tuntevat luonto- ja maisemapalvelut.
2. Tarjonnan lisääminen: Työpalveluista laaditaan tuotekuvauksia, mallisopimuksia ja osaamisvaatimuksia ammattilaisryhmittäin madaltamaan yrittäjyyden kynnystä.
3. Työllisyyden ympärivuotisuus: Luonto- ja maisemapalvelut nivoutuvat alaa sivuaviin toimialoihin, kuten viheralaan, metsä- ja maatalouteen sekä koneurakointi.
4. Maisema- ja luontopalvelujen uudet rahoitukset ja toimintatavat: Uusia rahoituskäytäntöjä, kuten hanketoiminnan kokoaminen, sponsorointirahoitus ja vajaatyöllistettyjen työllistäminen, kehitetään välittäjäorganisaatioiden toimintamalleiksi.
5. Poliitikot ja ohjelmat: Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa ja kansallisessa metsäohjelmassa luonto- ja maisemapalveluihin kohdistetut toimenpiteet toteutetaan. (Luonto- ja maisemapalvelut 2014).

Ohjauskeinot

Lainsäädännöllinen ohjaus maaseutupoliitikassa

Maaseudun kehittämistoimenpiteisiin liittyvä ohjelmatyö tapahtuu maaseudun kehittämistä koskevan EU:n maaseutulainsäädännön perusteella. EU-rahoitteista maaseudun kehittämistoimintaa ohjataan myös kansallisella lainsäädännöllä (**Tietolaatikko 6**).

Tietoaatikko 6. *Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007-2013 koskeneita luontoarvoihin liittyviä kansallisia säädöksiä MMM:n kotisivulla (Ohjelmakautta 2007-2013... 2014).*

Laki maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (532/2006) (muutokset)
Laki luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006) (muutokset)
Laki maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista (1443/2006) (muutokset)
Valtioneuvoston asetus maaseudun yritystoiminnan tukemisesta (632/2007) (muutokset)
Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (634/2007) (muutokset)
Valtioneuvoston asetus maaseudun hanketoiminnan tukemisesta (829/2007) (muutokset)
Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista vuosina 2007-2013 (366/2007) (muutokset)
Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteistä ja maatalouden ympäristötuen erityistuista (503/2007) (muutokset)

EU:n ohjelmakausiin liittyvän lainsäädännön lisäksi maaseudun elinkeinotoimintaan vaikuttaa myös muu lainsäädäntö. Sääntelyn monimutkaisuus ja ristiriitaisuus on koettu ongelmaksi erityisesti pienyritysten kannalta. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma pitää tarpeellisena, että TEM ja MMM kehittävät yrityksiin kohdistuvaa lainsäädäntöä pienyritysten olosuhteita ja maaseudun toimintaympäristöä huomioivaan ja lainsäädännön joustot laajemmin mahdollistavaan suuntaan. Maaseudun yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi toimenpiteessä 41 esitetään seuraavaa: *"Maaseudun yritystoimintaa vaikeuttavasta tarpeettomasta sääntelystä tulee päästä eroon ja on huolehdittava, että kansallisella lainsäädännöllä ja asetuksilla ei lisätä EU -lainsäädännön aiheuttamaa byrokratiaa. Yrityksiin kohdistuvan lainsäädännön on oltava selkeää ja tuettava kaikenkokoisten yritysten kokonaisvaltaista kehittymistä."* Lisäksi kokonaisohjelmassa ehdotetaan, että tehtäisiin *"joustoja palvelujen järjestämisestä koskevien säädösten tulkintaan, ohjeistukseen ja käytäntöihin sekä muutoksia lainsäädäntöön, jotta palveluja voidaan järjestää joustavasti ja hallinnonalojen rajat ylittäen."* (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Taloudellinen ohjaus maaseutupoliitikassa

Maaseutupoliittista kokonaisohjelmaa toteutetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten voimavarojen puitteissa. Osaan toimenpiteistä voidaan käyttää osarahoitusta EU:n maaseudun kehittämisohjelmasta ja EU:n rakennerahasto-ohjelmista. (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Maaseudun kehittämisen merkittävimmät resurssit tulevat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta, jonka kautta rahoitetaan eri tasoilla toteutettavia maaseudun kehittämishankkeita ja yritystukia (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014). Maaseutuvirasto Mavi vastaa EU:n ja kansallisista varoista maksettavien tukien toimeenpanosta ja valvonnasta. Mavi hallinnoi vuosittain noin kahden miljardin euron tukia. (Maaseutuvirasto hoitaa... 2014).

EU:n uuden metsästrategian mukaan: *"Metsät ja metsäsektori saavat tällä hetkellä huomattavan määrän EU:n rahoitusta. EU:n nykyisen strategian selkärangana ovat resurssien osalta maaseudun kehittämisasetuksen mukaiset metsätaloustoimenpiteet (90 prosenttia EU:n metsätalouteen myöntämästä kokonaisrahoituksesta). Päivitettyjen suunnitelmien mukaisesti Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta on varattu metsätaloustoimenpiteisiin 5,4 miljardia euroa vuosina 2007–2013. Kaudella 2014–2020 menojen voidaan odottaa pysyvän nykyisen kauden menojen tasolla, joskin tämä riippuu jäsenvaltioiden maaseudun kehittämissuunnitelmista. Menot olisi kohdistetta-*

va siten, että niillä edistetään uuden metsästrategian tavoitteiden saavuttamista.” (Uusi EU:n metsästrategia... 2014).

Suomi saa EU:lta tukea kahdesta rakennerahastosta: Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahastosta (ESR). Tulevalla ohjelmakaudella EAKR- ja ESR –rahoitteisia toimenpiteitä toteutetaan ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020” –rakennerahasto-ohjelman mukaisesti. Lisäksi Suomi osallistuu rajat ylittäviin alueellisen yhteistyöohjelmiin. (Rakennerahastot.fi –portaali 2014).

Maaseudun EU -rahoitteisesta hanketoiminnasta on tullut merkittävä rahoituslähde luonto- ja maa- ja metsätalouden palveluihin liittyville töille. Niitä varten tarvitaan välittäjäorganisaatioita, jotka kokoavat rahoituksen, osaavat tekijät ja tekemättömät työt sekä organisoivat toteutuksen. (Rutanen & Matila 2009).

Informaatio-ohjaus maaseutupoliitikassa

Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa keskeisiä informaatio-ohjauksen menetelmiä ovat maaseutuvaikutusten arviointi sekä yritystuki- ja neuvontapalvelut. Kokonaisohjelmassa asetetaan tavoitteeksi, että ”maaseutuvaikutusten arviointi otetaan systemaattisesti osaksi päätöksenteon valmistelua ja toteuttamista eri tasoilla siten, että maaseudun erityispiirteet ja päätösten vaikutukset maaseutuun otetaan aidosti huomioon.” Toimenpide 43 ehdottaa, että ”kehitetään maaseudun yritysten tarpeet huomioon ottavia yritystuki- ja neuvontapalveluja hyödyntämällä palvelujen tuottamisessa maaseudun toimijoiden omaa osaamista ja tietotaitoa.” Keskeisiä toimijoita yrityspalvelujen kehittämisessä ovat kokonaisohjelman mukaan TEM, MMM, YTR-verkosto, MTK, Suomen Yrittäjät, paikalliset yrittäjät, yrittäjäjärjestöt, seudulliset kehittämissyhtiöt ja uusyrityskeskukset. (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

Maaseutuvaikutusten arviointi

Maaseutuvaikutusten arviointia on pidetty tarpeellisena useissa maaseutupoliittisissa toimintaohjelmissa vuodesta 2009 lähtien (Kuhmonen 2013). Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä on valmistanut ohjeet maaseutuvaikutusten arvioimiseksi; maaseudun kannalta keskeiset huomioonotettavat asiakokonaisuudet on koottu tarkistuslistaan, joka auttaa tunnistamaan päätösten yhteiskunnallisia vaikutuksia maaseudulla (Maaseutuvaikutusten arviointi 2015). (**Tietolaatikko 7**).

Tietolaatikko 7. Maaseutuvaikutusten arvioinnin tarkistuslistan asiakokonaisuudet (Kuhmonen 2013, Maaseutuvaikutusten arviointi 2015):

- 1 Maaseudun elinkeinot, yrittäjyys ja työ
- 2 Maaseudun osaaminen ja innovaatiot
- 3 Maaseutuasuminen ja palveluiden järjestäminen (palveluiden määrä, laatu, hinta ja saavutettavuus)
- 4 Maaseudun saavutettavuus, yhteydet ja infrastruktuurin toimivuus
- 5 Maaseudun vetovoimatekijät ja vahvuudet
- 6 Yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, kansalaisten osallistuminen ja paikallisten olosuhteiden huomioon ottaminen

Maaseutuvaikutusten arviointeja on tehty liittyen maakuntatason suunnitteluun ja kuntaliitosten seurausten ennakointiin (Kuhmonen 2013). Maaseutuvaikutusten arviointia ei toistaiseksi ole sovellettu metsäpolitiikan vaikutusten selvittämiseen.

Yritystuki- ja neuvontapalvelut

Maaseutuvirasto Mavi tiedottaa maaseudun rahoitus- ja kehittämistuista. Viraston tehtäviin kuuluu tukihallinnon asiakkaita palvelevien ELY -keskusten, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten ja Leader -toimintaryhmien ohjaus, neuvonta ja koulutus. Mavi tiedottaa kotisivuillaan maanviljelijöille tarjolla olevista ympäristötuista. (**Tietolaatikko 8**).

Tietolaatikko 8. Luontoarvoihin liittyviä viljelijätukien oppaita Mavin kotisivulla (Viljelijätukien hakuoppaat... 2014).

Ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden oppaat, mm:

-Maatilan luonnon monimuotoisuuskartoitus

Ympäristötuen erityistukien esitteet ja oppaat, mm:

-Luonnon ja maiseman monimuotoisuus

-Monivaikutteisen kosteikon hoito

-Perinnebiotooppien hoito

-Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito

Ympäristötuen neuvonnalliset oppaat, mm:

-Maisemalaiduntaminen, opas käytännön toteuttamiseen

-Pellon suojavyöhykkeen puut ja pensaat

-Puustoiset perinneympäristöt

-Reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet

Perinnebiotooppien hoitokortit, mm:

-Hakamaat ja metsälaitumet

-Laidunnus

-Perinnebiotooppien hoidon suunnittelu

Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkoset, mm:

-Perinnebiotooppien hoidon suunnittelu ja rahoitus

-Perinnebiotooppien hoitomenetelmät ja kustannukset

-Puustoiset perinnebiotoopit

Mavin maaseutuelinkeino-osastossa toimii maaseutuverkostoa koordinoiva maaseutuverkostoyksikkö. Maaseutuverkosto ”*kokoo maaseudun kehittämisen parissa toimivat järjestöt ja viranomaiset yhteen.*” Verkoston päätehtävät on määritelty Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa. Ne ovat viestintä, koulutus, hyvien käytäntöjen kerääminen ja levittäminen sekä kansainvälistymisen edistäminen. Maaseutuverkosto välittää tietoa maaseudun kehittämisohjelman mahdollisuuksista ja tuloksista ohjelman toimijoille, potentiaalisille tuensaajille ja suurelle yleisölle. (Maaseutuverkosto maaseudun... 2014).

Maaseutuverkostoyksikkö tiedottaa maaseutuverkoston toiminnasta Maaseutu.fi –internetportaalin kautta. Maaseutu.fi:ssä tiedotetaan maaseudulla toimiville pienyrityksille, monialaisille maataloille ja aloittaville yrityksille suunnatuista asiantuntijapalveluista ja neuvonnasta. Portaalin mukaan keskeisiä neuvontapalvelujen tarjoajia ovat Yritys-Suomi –portaali sekä seudulliset toimijat kuten ELY -keskukset, uusyrityskeskukset, ProAgrian yrityspalvelut ja yrityshautomot.

Valtion tukemat ProAgria maaseutukeskukset antavat yritysneuvontaa koko Suomessa. ProAgrian erityisalaa ovat maaseudun toimialat, kuten esimerkiksi matkailupalvelut ja urakointi. (Neuvontaa ja asiantuntijapalveluita 2014). ProAgria maaseutukeskusten toimintaa on kuvattu tarkemmin luvussa 4.4.2.

4. Käytännön toimijat luontoarvojen vaalijoina ja hyödyntäjinä

4.1. Yksityismetsät ja metsänomistajat

4.1.1. Yleistä yksityismetsistä

Suomalaiset omistavat metsää yksin tai puolison kanssa (319 200 henkilöä), verotusyhtymissä (145 900 henkilöä) ja kuolinpesien (167 100 henkilöä) kautta. **(Taulukko 7).** Henkilö- ja perheomistuksessa olevalla metsätilakokonaisuudella on keskimäärin 1,3 omistajaa, verotusyhtymällä 3,0 omistajaa ja kuolinpesällä 4,0 omistajaa (Leppänen & Sevola 2013). Suomen metsäpinta-alasta yksityishenkilöiden hallussa on 60 %; noin 632 000 henkilön omistuksessa on noin 375 000 yli yhden hehtaarin suuruista metsätilakokonaisuutta. Yli kahden hehtaarin metsätilakokonaisuuksien keskipinta-ala on noin 30 hehtaaria. Suuria metsätiloja on entistä enemmän, mutta niiden erillisten metsäkiinteistöjen hajanaisuus on lisääntynyt. (Hänninen ym. 2011, Leppänen & Sevola 2014).

Taulukko 7. Metsäpinta-alan (17,1 miljoonaa hehtaaria) jakautuminen omistusmuodoittain 2011 (Leppänen & Sevola 2013).

Valtio kunnat, seurakunnat ja muut julkisyhteisöt	27 %
Yksityismetsät:	
-Henkilö- ja perheomistus	45 %
-Kuolinpesät	6 %
-Verotusyhtymät	10 %
-Osakeyhtiöt	9 %
-Yhteismetsät ja muut	3 %

Vuonna 2000 Suomessa oli vielä noin 80 000 maatilaa; vuonna 2011 niitä oli 61 600 (Yrittäjyyskatsaus 2012). Maatilojen kehitysnäkymät –tutkimuksen mukaan maatiloja oli vuonna 2014 enää 55 000, joista noin viidesosan arvioidaan lopettavan toimintansa vuoteen 2020 mennessä. Maatilojen vähenemässä niiden keskimääräinen koko kasvaa. Vuonna 2013 tilan keskikoko oli noin 40 hehtaaria; vuonna 2020 sen arvioidaan olevan 50 hehtaaria. (Lindqvist 2014).

Noin puolet maatilojen pinta-alasta on metsää. TIKE:n tilastojen mukaan vuonna 2011 suomalaisten maatilojen maapinta-alasta metsämaata oli 3,1 miljoonaa, peltomaata 2,3 miljoonaa ja luonnonniittyjä sekä muuta maata 0,8 miljoonaa hehtaaria (Yrittäjyyskatsaus 2012).

4.1.2. Metsänomistajat

Yli puolet metsänomistajista asuu maaseudulla. Tilalla tai tilan sijaintikunnassa asuu 64 prosenttia metsänomistajista. Tilan ulkopuolella asuville yhtymä tai perikunta ovat keskimääräistä yleisempiä hallintatapoja. (Hänninen ym. 2011). **(Taulukko 8).**

Taulukko 8. Metsänomistajien asuminen tilalla, muualla tilan sijaintikunnassa ja tilan sijaintikunnan ulkopuolella (Hänninen ym. 2011).

Metsänomistaja	% metsänomistajista	% metsäalasta
Asuu tilalla vakituisesti	42	52
Asuu muualla tilan sijaintikunnassa	22	19
Asuu tilan sijaintikunnan ulkopuolella	35	29

Metsänomistajista 42 prosenttia asuu tilallaan vakituisesti. Tilalla asuminen on sitä yleisempää, mitä suuremmasta tilasta on kyse. Tilalla asuvat omistavat yli puolet yksityismetsistä. (Hänninen ym. 2011).

Päätoimisia maa- tai metsätalousyrittäjiä on noin kuudesosa metsänomistajista. Maa- tai metsätalousyrittäjät omistivat keskimääräistä suurempia metsätiloja. Maa- tai metsätalousyrittäjistä noin joka kymmenes on päätoiminen metsätalousyrittäjä. (Hänninen ym. 2011). Tulevaisuudessa maalla asuvien metsänomistajien määrä tulee vähenemään. **(Taulukko 9).**

Taulukko 9. Metsäomistajuuden muutostrendejä (Rämö ym. 2009).

	2009	2030
Keski-ikä	60	52-54
Palkansaajien osuus	30 %	50 %
Maanviljelijöiden osuus	16 %	5 %
Kaupungissa asuvien metsäomistajien osuus	26 %	45-50 %
Etämetsänomistajien osuus	36 %	50-60 %
Eläkeläismetsänomistajien osuus	45 %	35-40 %
Maalla asuvien metsänomistajien osuus	55 %	35 %

4.1.3. Yksityismetsänomistajat ja luontoarvot

Suurimmalle osalle metsänomistajista puuntuotanto on tärkein metsien käyttötapa (Hänninen ym. 2011, Rämö 2013). Hakkuiden vaikutukset luontoarvoihin, virkistyskäyttöön ja maisemaan ovat kuitenkin lisänneet merkitystään metsänomistajien päätöksenteossa viimeisten 20 vuoden aikana. Moni metsänomistaja ottaa monimuotoisuuden tarpeet huomioon erilaisissa toimenpiteissä myös puuntuotantoon keskittyvissä metsissään. (Rämö 2013). Noin neljännes metsänomistajista on kiinnostunut hyvän metsänhoidon suositustason ylittävästä, monimuotoisuutta turvaavasta toiminnasta omalla tilallaan (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

METSO -ohjelman tarjoamat luonnonsuojelukeinot kiinnostavat monia; metsänomistajat arvostavat ohjelmaan osallistumisen vapaaehtoisuutta, omistajalähtöisyyden korostumista sekä suojelusta saatavia korvauksia (Kumela ym. 2013). Jotkut metsänomistajat suojelevat osia talousmetsästään suoje-luohjelmien ulkopuolella ilman korvausta (Rämö 2013). Suomen ympäristökeskus SYKE:n tutkimuk-sen mukaan osa metsänomistajista arvostaa rahallista korvausta enemmän suojelun hyvinvointivai-kutuksia lähipiirille ja yhteiskunnalle (Luontoa vaalitaan... 2014). Osa metsänomistajista pitää mah-dollisena, että metsän luontoarvojen kaupallinen hyödyntäminen voisi parantaa metsätalouden kan-nattavuutta (Rämö 2013).

Lähes kaikki maanviljelijät ovat valmiita hoitamaan luonnon monimuotoisuutta biodiversiteetin lisäämiseksi. Laantin (2013) tutkimuksen mukaan suurin puustoisten perinneympäristöjen hoitohalukkuuteen vaikuttava syy on maisema. Toiseksi tärkein on hoidosta saatava taloudellinen tuki. Maanviljelijät pitävät tärkeinä myös kulttuurihistoriaa sekä luonnon ja eläinten hyvinvointia. Heliölä ym. (2004) mukaan karjan laidunnusta pidetään tärkeimpänä luonnon monimuotoisuutta edistävänä hoitotoimena ja luonnonlaitumia kaikkein arvokkaimpina luontokohteina. Kosteikkoalueet nähtiin toiseksi merkittävimpinä. Myös suojakaistoja arvostetaan.

PTT:n Metsien ekosysteemipalveluiden yhteensovittaminen yhteistoimintaverkostoissa -hankkeen tulosten mukaan puuntuotanto on pääosalle metsänomistajista metsien tärkein ekosysteemipalvelu, mutta se ei sulje pois muiden hyötyjen tuottamista. Puuntuotannon ohella metsänomistajat pitävät itselleen tärkeinä hyötyinä marjastusta ja sienestystä, virkistystä ja ulkoilua, metsäkulttuurin siirtämistä uusille sukupolville sekä energiapuun tuotantoa. Osaa hankkeen kyselyyn vastanneista metsänomistajista kiinnosti myös hiilensidontapalveluiden myynti, metsän vuokraaminen matkailukäyttöön sekä luontoarvo- ja maisema-arvokauppa. (Rämö ym. 2013).

Kaukana metsistään asuvat maanomistajat korostavat virkistysarvoja useammin kuin muut metsänomistajat ja he ovat muita halukkaimpia suojelemaan metsiään (Rämö ym. 2013). Tulevaisuuden metsänomistajien tavoitteet tulevat todennäköisesti monimuotoistumaan lisää. **(Tietolaatikko 9).**

Tietolaatikko 9. Tulevaisuuden metsänomistajat (Rämö ym. 2009)

”Tutkimuksen tulosten perusteella on mahdollista, että tulevaisuudessa metsänomistajat ovat pitkälti valikoitunutta joukkoa: Kun tunnesiteet puuttuvat, olisi loogista, että juuri ne metsänomistajat luopuvat tiloistaan, joita metsänomistus ei kiinnosta. Metsänomistajiksi jäisivät siten pääosin vain ne, joita metsänomistus todella kiinnostaa. Nämä metsänomistajat voidaan jakaa kolmeen pääryhmään.

Yhden ryhmän muodostavat ne **metsänomistajat, joita metsätalous ja metsien hoito kiinnostaa erityisesti**. Näiden metsänomistajien voidaan olettaa myyvän aktiivisesti puuta ja hoitavan metsiään hyvin. He myös osallistuvat itse metsätöihin ja metsäasioiden hoitoon, mutta käyttävät lisäksi palveluita.

Toisen ryhmän muodostavat ne, **jotka korostavat metsien aineettomia arvoja**. Metsät toimivat tällöin erilaisten aktiviteettien ympäristönä, mutta metsiä hyödynnetään lisäksi taloudellisesti ja hoidetaan hyvin. Toimenpiteissä nämä metsänomistajat edellyttävät kuitenkin luonnonmukaisuuden ja virkistyskäytön sekä globaalien ympäristökysymysten huomioon ottamista. Alaryhmänä voidaan erottaa vielä ”globaalit maailmanpelastajat”, jotka suojelevat metsää siten, että metsässä ei tehdä mitään.

Kolmannen ryhmän muodostavat ne **metsänomistajat, joille metsä on selkeästi sijoituskohde**. Nämä metsänomistajat odottavat hyvää tuottoa sijoitukselleen ilman omaa fyysistä panosta. He kohdistavat odotuksia myös metsäkiinteistön arvonnousuun. Metsällä ei ole näille metsänomistajille virkistyskäytön tai muun oman toiminnan kannalta suurta merkitystä. Tässä ryhmässä on kuitenkin keskimääräistä enemmän metsästyksen harrastajia, sillä metsäkiinteistön omistus edistää mahdollisuuksia tähän harrastukseen.”

4.2. Julkisrahoitteiset toimijat

4.2.1. Suomen metsäkeskus

Suomen metsäkeskus aloitti toimintansa vuoden 2012 alussa, kun entiset 13 erillistä metsäkeskusta yhdistyivät. Metsäkeskus on välillisen julkishallinnon organisaatio, joka toimii MMM:n alaisena. Metsäkeskuksen tehtävät on määritelty laissa Suomen metsäkeskuksesta (418/2011): *”Metsäkeskus on metsien kestävää hoitoa ja käyttöä sekä niiden monimuotoisuuden säilyttämistä ja metsiin perustuvien elinkeinojen edistämistä koskevia tehtäviä hoitava koko maan kattava kehittämis- ja toimeenpano-organisaatio. Metsäkeskuksen tehtävänä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen, metsiä koskevan lainsäädännön toimeenpano ja metsätietoihin liittyvien tehtävien hoitaminen.”* (Laki Suomen metsäkeskuksesta 418/2011, 1§.)

Metsäkeskuksessa toimii kaksi toisistaan erillistä yksikköä: Julkiset palvelut ja liiketoimintayksikkö OTSO Metsäpalvelut. OTSO Metsäpalvelut on viime vuosina muokannut organisaatiotaan vapaasti markkinoilla toimivaksi metsäpalveluyritykseksi, joka pyrkii kannattavaan liiketoimintaan. Tavoitteena on yhtiöittää OTSO ja saada yhtiöittämistä koskeva laki voimaan vuoden 2016 alussa. (Metsätalouden edistämisen organisaatioiden... 2014, Suomen metsäkeskuksen uudistaminen... 2014).

Julkiset palvelut –yksikkö

Suomen metsäkeskuksen organisaatio uudistuu keväällä 2015. Uuden organisaation muodostavat johtokunta, Lahdessa toimiva valtakunnallinen yksikkö ja viisi palvelualueetta. Jokaisella palvelualueella toimii alueneuvottelukunta. Uusi organisaatio toimii kolmen valtakunnallisen prosessin, metsätieto- ja tarkastuspalveluiden, elinkeinopalveluiden ja sisäisenä tukipalveluna toimivan hallintopalveluiden kautta. (www.metsakeskus.fi, 31.3.2015).

Julkiset palvelut –yksikön luonnonhoitotehtäviä

Suomen metsäkeskuksen entiset alueyksiköt laativat yhteistyössä ELY -keskusten ja METSO:n alueellisten yhteistyöryhmien kanssa alueellisten metsäohjelmien (AMO) päivittämisen yhteydessä METSO:n alueelliset toteuttamisohjelmat, joissa sovitaan yhteen AMO:jen ja METSO -ohjelman tavoitteet ja tarkennetaan YM:n ja MMM:n antamia elinympäristökohtaisia tavoitehehtaareita aluekohtaisen tiedon pohjalta. Toteuttamisohjelmissa asetetaan myös alueelliset painopisteet ja tavoitteet luonnonhoidon toteutukselle. (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014). METSO -ohjelmaan liittyen Metsäkeskuksen toimipaikoissa on METSO –yhteyshenkilöitä (www.metsonpolku.fi, 31.3.2015).

Metsäkeskus hallinnoi METSO -ohjelman puitteissa jaettavaa Kemera -lakiin perustuvaa metsätalouden ympäristötukea ja metsäluonnon hoitohankkeita. Ympäristötuesta tehdään 10 vuoden määräaikainen sopimus Metsäkeskuksen ja metsänomistajan välillä. Suomen metsäkeskuksen organisoimien luonnonhoitohankkeiden suunnittelu ja toteutus ovat metsänomistajalle maksuttomia. (Tietoa luonnonhoidosta 2014).

Luonnonhoitohankkeet tulivat Kemera –lakiin vuonna 1997. Vuoden 2011 loppuun saakka alueelliset metsäkeskukset vastasivat luonnonhoitohankkeiden suunnittelusta ja toteutuksesta. (Saaristo 2012). Luonnonhoitohankkeiden toimintatavat muuttuivat vuonna 2012. Uudessa organisaatiossa Metsäkeskus suunnittelee, käynnistää ja rahoittaa hankkeet, jotka määritellään alueellisissa

luonnonhoitosuunnitelmissa. Metsäkeskus hankkii maanomistajien suostumukset töiden toteuttamiseen. Luonnonhoitohankkeet ovat yli tilarajojen ulottuvia hankkeita ja suunniteltavien alueiden koko voi vaihdella suuresti. Hankkeiden toteuttajat valitaan hankehakumenettelyllä, jonka tavoitteena on löytää tekijöitä sekä luonnonhoidon töiden toimenpidesuunnitteluun että niiden toteuttamiseen. Hankehakuihin voivat osallistua metsä- ja luonnonhoitopalveluja liiketoimintana tarjoavat yritykset ja yhdistykset sekä OTSO Metsäpalvelut. (Tietoa luonnonhoidosta 2014, Luontokohteet talousmetsissä 2014, Hankehaku – luonnonhoitohankkeet 2014). Uuden toimintamallin mukaisia luonnonhoitohankkeita oli julkisessa haussa vuonna 2013 yhteensä 13 (Saaristo 2014).

Metsäkeskuksen **Metsään.fi –palvelu** metsänomistajille avautui marraskuussa 2012. Palvelua kehitetään ensisijaisesti pienten ja keskisuurten tilojen omistajille. Metsänomistaja voi kirjautua palveluun ja selata tilansa metsävaratietoja. Marraskuusta 2013 alkaen palveluun ovat metsänomistajien lisäksi voineet liittyä myös yritykset, kuten metsäpalveluyrittäjät, metsänhoitoyhdistykset ja puunostajat. Metsänomistaja voi antaa metsätilansa tiedot valitsemilleen organisaatioille ja etsiä palveluhakemistosta metsänhoitotöille tekijää. Toimijat voivat tehdä erilaisia hakuja niiden metsänomistajien tiedoista, jotka ovat antaneet selailu- tai siirtoluvan. Palveluun sisältyy tiedot myös metsänomistajan tilalla Metsäkeskuksen tiedossa olevista metsälaki- ja ympäristötukikohteista sekä arvokkaista elinympäristöistä. Marraskuusta 2014 lähtien metsänomistajat ovat voineet julkaista Metsään.fi -palvelussa palveluilmoituksen, jos he tarvitsevat apua metsäsuunnitelmiin ja tila-arvioihin, luonnonhoidon suunnitteluun, metsätiepalveluihin sekä yleiseen neuvontaan ja konsultointiin liittyvissä asioissa. Palvelun metsävaratiedon kattavuutta täydennetään jatkuvasti; tavoitteena on koota palveluun kaikkien Suomen yksityisten metsänomistajien metsätiedot. Palvelu muuttui maksuttomaksi yksityisille metsänomistajille 1.3.2015 alkaen. (Tutustu Suomen... 2013, Metsään.fi 2015).

Metsäkeskus tekee vuosittain valtakunnallisia **luontolaadun arviointeja** yksityismetsissä. Luonnonhoidon asiantuntija ja neuvoja arvioivat maastokäynnillä, kuinka luonnonhoito on huomioitu hakkuutoimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Arvioinnin lähtökohtana ovat luonnonhoitoa koskevat suositukset. Tietoa kerätään muun muassa arvokkaiden luontokohteiden esiintymisestä ja säilymisestä hakkuissa, monimuotoisuuden vuoksi säästetyn puuston määrästä ja laadusta, vesiensuojelun laadusta, maanmuokkauksen laadusta, energiapuun korjuun laadusta, maisemanhoidon laadusta sekä luonnonhoidon kustannuksista. Arvioitavat hakkuut ovat pääosin avohakkuita ja luontaisen uudistamisen hakkuita. Arviointipalaute toimitetaan tiedoksi hakkuun toteuttajalle, suunnittelijalle ja maanomistajalle. (Luontolaadun arviointi 2014).

Metsäkeskus toteuttaa myös kehittämishankkeita. Ajankohtainen luontoarvojen taloudelliseen hyödyntämiseen liittyvä hanke oli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoittama ”**Metsäekosysteemipalveluista elinkeinoiksi esiselvityshanke**” (2012-2014), jonka toteutti Metsäkeskuksen Lounais-Suomen alueyksikkö (Päättynyt: Metsäekosysteemipalvelusta... 2015).

Metsäpalvelut –yksikkö – OTSO Metsäpalvelut

Metsäkeskuksen liiketoiminta siirrettiin vuoden 2012 alussa Metsäpalvelut -yksikköön. Marraskuussa 2013 yksikön nimeksi tuli OTSO Metsäpalvelut (www.otso.fi). Liiketoimintayksikön eriyttäminen saatetaan loppuun vuoden 2016 alkuun mennessä (Otsen yhtiöittäminen... 2014). Metsäpalveluilla on noin sata toimipistettä ympäri maata. (OTSO Metsäpalvelut 2014).

OTSO on ryhmitellyt metsäpalvelut seitsemään ryhmään: 1) metsäsuunnittelu, 2) metsänhoito, 3) puukauppa, 4) luonnon- ja ympäristönhoito, 5) yksityistiet, 6) metsäomaisuuden hallinta ja neuvonta sekä 7) metsäkiinteistönvälitys. Luonnon- ja ympäristönhoitoon liittyen OTSO tarjoaa metsänomistajille vesiensuojelu –palveluja ja luonnonmukainen metsänkasvatus –palveluja. (OTSO Metsäpalvelut 2014).

OTSO on tuotteistanut luonnonmukaisen metsänkasvatuksen ”**MetsäsuunnitelmaPLUS**”:ksi. Suunnitelma on ”*työväline metsän monimuotoisuuden lisäämiseen ja säilyttämiseen kaikissa metsän kehitysvaiheissa*”, jonka avulla ”*metsästä löydetään arvokkaat, esim. riistalle merkittävät elinympäristöt tai METSO -ohjelmassa suojeltavaksi sopivat alueet*”. Suunnitelman laadinnan yhteydessä voidaan erillistä korvausta vastaan rakentaa myös tarkennettu toimenpidesuunnitelma. Toimenpide-ehdotusten laatimisen lisäksi palveluun kuuluu saatavilla olevan julkisen rahoituksen haku työn toteutukseen sekä opastus poistettavien puiden valintaan, työn valvontaan ja tehdyn työn raportointiin. (Luonnon ja ympäristön... 2014).

4.2.2. ELY -keskukset

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY -keskukset) perustettiin vuonna 2010 valtion aluehallinnon uudistamisen yhteydessä. ELY -keskukset kuuluvat TEM:n hallinnonalaan. Keskuksia ohjaavat lisäksi ympäristöministeriö, sisäasiainministeriö, opetusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö. ELY -keskuksia on 15. Niiden vastuualueet ovat 1) Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri, 2) Ympäristö- ja luonnonvarat sekä 3) Liikenne- ja infrastruktuuri (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2014). Vuonna 2014 käynnistettiin sekä valtion keskus- ja aluehallinnon että ELY -keskusten uudistamistyö (TEM aloittaa 2014, Valtiovarainministeriö käynnistää... 2014).

Valtionneuvosto hyväksyi joulukuussa 2014 asetuksen ELY -keskusten toimintojen uudelleen järjestelyistä. Osana uudistuksia luonnonsuojelulain mukaisia lajisuojelun lupatehtäviä koskevia tehtäviä keskitetään valtakunnallisesti Varsinais-Suomen ELY -keskukseen. Yritystoiminnan kehittämispalvelut keskitetään Hämeen, Keski-Suomen, Etelä-Savon ja Pohjois-Pohjanmaan ELY -keskuksiin. (Uusi asetus... 2014). Uudistamisessa priorisoidaan niitä elinkeino-, liikenne- ja ympäristötehtäviä ja toimintatapamuutoksia, joilla on merkitystä kestäväen talouskasvun ja elinkeinoelämän uudistumisen vauhdittamisessa. Lisäksi uudistuksilla ”*rakennetaan siltaa kohti mahdollista isompaa aluehallinnon kokonaisuudistusta*”. (Ministerit sopivat... 2014).

ELY -keskukset ovat merkittäviä aluekehityshankkeiden rahoittajia. Ministeriöt ohjaavat niiden kautta vuosittain valtion talousarviomäärärahoja noin 4,3 miljardia euroa alueellisiin ja paikallisiin toimenpiteisiin. Lisäksi ELY -keskuksilla on käytössään lähes 400 miljoonaa euroa EU:n rakennerahastovaroja ja muuta EU-rahoitusta. (Alueohjaus 2014).

ELY -keskusten strategia-asiakirja vuosille 2012-2015 sisältää hallitusohjelmasta johdetut toiminnan tavoitteet ja painopisteet. Asiakirjan mukaan ELY -keskusten toiminnan strategisena tavoitteena on vahvistaa alueiden elinvoimaa, elinkeinoelämän menestystekijöitä ja väestön hyvinvointia. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten... 2011, Alueohjaus 2014). Luontoarvoja ja niiden hyödyntämistä koskevat linjanvedot sisältyvät strategian osa-alueen ”Alueiden elinvoimaisuus” lukuun ”Metsien monimuotoisuus ja puhtaat vedet”. (Tietolaatikko 10).

Tietolaatikko 10. Luontoarvot ELY -keskusten strategia-asiakirjassa vuosille 2012-2015 (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten... 2011).

"ELY -keskukset luovat edellytyksiä luonnon monimuotoisuuden säilymiselle, luonnon tilan suotuisalle kehittämiselle ja ilmastomuutokseen sopeutumiselle edistäessään laaja-alaista ja hallinnolliset rajat ylittävää luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä luonnonvarojen kestävästä käytöstä. Lisäksi tehostetaan lajien, perinnebiotooppien ja luontotyyppien sekä geneettisen monimuotoisuuden kuten alkuperäislajien ja -rotujen suojelua ja lisätään tietoisuutta monimuotoisuudesta ja luonnon ihmisille tuottamista hyödyistä, ekosysteemipalveluista. Alueelliset erityispiirteet otetaan huomioon maankäytön suunnittelussa ja edistetään arvokkaiden maisema-alueiden inventointeja sekä luonnonsuojelulain mukaisten maisema-alueiden perustamista. Luonnon monimuotoisuutta säilytetään ja lisätään ekologisesti toimivalla luonnonsuojelualueverkostolla. Verkoston kehittämisen painopiste on Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmassa (METSO) ja alueellisessa yhteistyössä sekä yhteistyösopimusten laatisemassa. Suojelualueiden välisiä ekologisia yhteyksiä parannetaan sekä suojelualueverkostoa täydentämällä että suojelualueiden välisten alueiden luonnonhoidolla ja maankäytön suunnittelun avulla. Laji- ja luontotyyppisuo- jelussa erityisesti suojeluverkoston ulkopuolella olevia uhanalaisia esiintymiä turvataan."

ELY -keskusten "Ympäristöasioiden asiakaspalvelukeskus" käynnisti toimintansa maaliskuussa 2013. Asiakaspalvelukeskus opastaa asioiden vireillepanossa, neuvoo ymparisto.fi -verkkopalvelun käytössä ja vastaa kysymyksiin ja palautteisiin. (Ympäristöasioiden asiakaspalvelu 2014).

Luonnonsuojeluun liittyen ELY -keskukset suunnittelevat Natura 2000 -alueiden hoitoa ja käyttöä sekä perustavat luonnonsuojelualueita yksityismaille yhteistyössä Metsähallituksen luontopalvelujen kanssa. Lisäksi ELY -keskukset ovat mukana hankkeissa, joissa kunnostetaan ja hoidetaan arvokkaita perinneympäristöjä (tarkemmin luvuissa 2.2 ja 2.4). Maankäytön ohjaukseen liittyen ELY -keskukset osallistuvat maakuntakaavojen laadintaan sekä ohjaavat ja valvovat kuntien yleis- ja asemakaavoitus- ta. (www.ely-keskus.fi, 10.10.2014).

ELY -keskukset ovat keskeisiä METSO -toimijoita. Ne ottavat vastaan metsänomistajien tarjouksia METSO -kohteiksi ja neuvovat metsänomistajia. ELY -keskus arvioi METSO -kohteet ja tekee sopimuk- sia pysyvästä ja määräaikaisesta suojelusta metsänomistajan kanssa. ELY -keskuksissa on alueelliset METSO -yhteyshenkilöt. Myös muut toimihenkilöt hoitavat METSO -ohjelmaan liittyviä tehtäviä. (Metsonpolku.fi 2014).

ELY -keskukset toteuttavat myös ympäristön hoito- ja kunnostushankkeita. Osa ympäristönhoitotöis- tä toteutetaan erillisrahoituksella, hankevaroin tai työllisyysrahoituksella ostopalveluina. Hoitotöitä teetetään esimerkiksi yrityksillä ja urakoitsijoilla. ELY -keskukset tai hankkeiden hallinnoijat kilpailut- tavat urakat, ja tiedottavat niistä nettisivuilla sekä HILMA Julkiset hankinnat -palvelussa. (Rutanen 2013).

ELY -keskusten tehtävänä on myös maaseutuelinkeinojen kehittäminen ja maaseudun elinvoimaisuus- den turvaaminen. Ne tukevat mikro- ja pk-yritysten perustamista, kasvua ja kehittymistä tarjoamalla neuvonta-, koulutus- ja kehittämispalveluja sekä tietoa rahoitusmahdollisuuksista. Tukea annetaan myös kehittämishankkeille, jotka edistävät elinkeinojen toimintamahdollisuuksia sekä kannustavat uuden yritystoiminnan aloittamiseen ja toimivien yritysten kehittämiseen. (Maaseutuelinkeinot 2015).

4.2.3. Tapio Oy

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio kuului vuoden 2014 loppuun asti välilliseen valtionhallintoon hoitaen valtioneuvoston ja ministeriöiden ohjauksessa julkishallinnollisia tehtäviä (Valtio ja kunnat 2014, Laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta 1474/1995). Vuoden 2015 alusta Tapio muuttui valtion omistamaksi Tapio Oy:ksi. Uusi osakeyhtiö siirtyy MMM:n alaisuudesta valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston valvontaan (Metsätalouden kehittämiskeskus... 2014). Tulevaisuudessa Tapion tehtävänä on *”toteuttaa markkinalähtöisesti metsäpolitiikan tavoitteita”* (Toivonen & Äijälä 2013). Hallituksen esityksen mukaan Tapiosta muodostetaan osakeyhtiö, jonka tehtävänä on tuottaa palveluja valtionhallinnolle bio- ja metsätalouselialla. Yhtiölle on tarkoitus perustaa avoimilla markkinoilla toimiva tytäryhtiö tai –yhtiöitä, jotka voivat harjoittaa liiketoimintaa valtionhallinnon ulkopuolisille tahoille. (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi menettelyistä... 2014).

Tapion luontoarvoihin liittyviä palveluja, joita voidaan hyödyntää yksityismetsissä

Tapio laatii ja päivittää **metsänhoidon suosituksia** yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa. Uusimmat suositukset julkaistiin vuoden 2014 alussa (Äijälä ym. 2014). Ne sisältävät luonnonhoito-ohjeita ja malleja talousmetsien omistajille erilaisten tavoitteiden kuten taloudellinen tuloksen, luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisen ja maisema-arvojen yhteensovittamiseksi. Uutena teemana suosituksissa ovat eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen menetelmät. Myös talousmetsien luonnonhoitomenetelmiä esitellään omassa luvussaan.

Metsäalan luonnonhoitokortti on Opetushallituksen hyväksymä kolmen opintoviikon oppikokonaisuus, jonka Tapio on kehittänyt yhdessä muiden metsäalan toimijoiden kanssa. Luonnonhoitokortti myönnetään yksipäiväisen osaamiskokeen hyväksytysti suorittaneille. Kokeeseen voi valmentautua opiskelemalla itsenäisesti tai osallistumalla valmennuskurssille. Valmentavia kursseja järjestetään useissa opistoissa, oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa eri puolilla maata. Kortti myönnetään henkilökohtaisena ja se on voimassa toistaiseksi. Luonnonhoitokorttia voivat hyödyntää metsäkoneenkuljettajat ja metsurit sekä muut metsien hoidon ja hakkuiden suunnittelijat. Monet yritykset ja yhteisöt edellyttävät kortin suorittamista työntekijöiltään. (Metsäalan luonnonhoitokortti 2014).

Vuoden 2015 alussa luonnonhoitokorttijärjestelmän koordinointi- ja kehittämistehtävät siirtyivät Suomen metsäkeskukselle. Tapio Oy tuottaa edelleen kokeeseen valmentautumista helpottavia painettuja ja sähköisiä oppiaineistoja kuten oppikirjoja, itseopiskelutehtäviä ja tehtäväsarjoja. (Tuhannet suorittaneet... 2015).

Tapio osallistuu **METSO –ohjelman yhteistoimintaverkostohankkeisiin**, joissa tehdään yhteistyötä muiden kehittämisorganisaatioiden, metsänomistajien, metsäalan yrittäjien ja kansalaisjärjestöjen kanssa (esim. Lilja-Rothsten ym. 2012). Tapio toteuttaa myös MMM:n rahoittamia **METSO -ohjelmaan kuuluvia valtakunnallisia luonnonhoidon kehittämishankkeita**. Vuonna 2014 rahoituksen saaneita hankkeita ovat ”Luontomatkailu ja METSO” ja ”Kasvua ja vaikuttavuutta METSO luonnonhoitoon”, jonka Tapio toteuttaa yhteistyössä Suomen metsäkeskuksen kanssa (Metsien ympäristöhoitoa... 2014).

Keväällä 2014 Tapio julkisti uuden **Metsävaaka –metsäni vaihtoehdot** –verkko-ohjelman auttamaan metsänkäsittelyn päätöksenteossa. Sovelluksessa on kuvaus metsikön arvokasvusta, joka helpottaa omiin tavoitteisiin ja tuottovaatimukseen sopivan hakkuuajankohdan määrittämistä. Taloudellisen tarkastelun ohella Metsävaaka kuvaa hakkuuvaihtoehtojen maisemavaikutuksia havainnollistavien piirrosten ja kuvausten avulla. Sovelluksessa kuvataan myös eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatukseen tähtäävät hakkuut. Lisäksi sovellus opastaa uudistamistapojen valinnassa ja taimikon varhaiskehityksen turvaamisessa metsänhoidon suositusten mukaisesti. Internet-selaimella toimiva ohjelma

on ilmainen ja vapaasti kaikkien käytettävissä. Käyttäjä voi syöttää Metsävaakaan tarkat puustotiedot esimerkiksi metsäsuunnitelmasta tai Metsään.fi -palvelusta. Metsävaakasta on mahdollista tulostaa pdf -muotoinen yhteenvedoraportti halutusta käsittelyratkaisusta. Sovelluksen ylläpidosta ja jatkokehittämisestä huolehtii Suomen metsäkeskus. (Metsävaaka - metsäni... 2014).

Tapio on julkaissut useita maiseman- ja luonnonhoito-oppaita. Uusin opas on **Luonnon- ja maisemanhoitoa taidolla –opas**, jonka tavoitteena on innostaa maanomistajia tunnistamaan ja vaalimaan metsiensä kauniita ja monimuotoisia paikkoja. Kohderyhmänä ovat yksityiset henkilöt, kunnat, seurakunnat, ELY -keskukset sekä yhdistykset ja muut yhteisöt. Oppaassa esitellään lyhyellä tekstillä ja runsaalla kuvituksella hoidettavia kohteita sekä linkkejä lisätiedon hankintaan. Oppaaseen on koottu tietoa myös töiden tilaamisesta, tilaajavastuulaista, sopimuksista ja työturvallisuudesta. Opas on maksuton ja julkaistu sekä verkossa että painettuna. Opas on toteutettu maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ekosysteemipalvelut –verkoston yhteistyönä. Sen laatimista ovat rahoittaneet maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän kautta MMM, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Jyväskylän kaupunki ja UPM Silvesta. (Luonnon- ja maisemanhoitoa... 2014).

Tapio on kerännyt tietoa luontoarvoista, luonnonhoidosta ja luontoarvojen hyödyntämisestä **Metsävastaa.net –verkkopalveluun**. Palvelun ylläpito Tapiossa päättyi keväällä 2014. Palvelun sisältö siirtyy vuoden 2014 alusta alkaen porrastetusti Suomen metsäkeskuksen verkkosivuille ja koululaismateriaalin osalta Suomen metsäyhdistyksen ylläpitämän Metsän oppimispolun verkkosivuille. (<http://www.metsavastaa.net/>, 17.2.2014).

Tapio aloitti keväällä 2014 maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman **Metsätalouden ja kaavoituksen yhteensovittaminen –projektin**, jonka tavoitteena on lisätä kaavoittajien ja metsäalan toimijoiden yhteistyötä metsätalousmaan yleiskaavoituksessa. Hankkeessa laaditaan suosituksia metsätalouden huomioon ottamiseksi yleiskaavoitusprosessissa, kaavamääräyksissä ja maisematyölupakäytännöissä. Suositukset suunnataan kunnille, kaavoittajille, metsätalouden toimijoille ja metsänomistajille. (Yleiskaavoitus halutaan... 2014).

Vuonna 2015 Tapiossa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön rahoittamana **Metsien ekosysteemipalveluiden tuotteistaminen -projektiä**, jossa kehitetään keinoja ekosysteemipalveluihin perustuvien uusien tuotteiden ja palvelujen tuotteistamiselle. Projektin tavoitteena on tuottaa metsänomistajien ja palveluyritysten välille sopimuskonsepti, jonka avulla metsänomistajat voivat tuotteistaa metsiensä ekosysteemipalveluja ja tehdä liiketoimintaa. Lisäksi hankkeessa tuotetaan metsänomistajille viestintämateriaalia ekosysteemipalvelujen kaupallistamismahdollisuuksista. (<http://www.tapio.fi/ekosysteemipalvelujen-tuotteistaminen>, 4.5.2015).

4.2.4. Suomen riistakeskus

Suomen riistakeskus on vuonna 2011 perustettu välillisen julkishallinnon laitos, joka hoitaa hallinto-tehtäviä ja muita riistahallintolaissa määrättyjä tehtäviä. Riistakeskus toimii MMM:n hallinnonalalla. Riistakeskuksella on keskustuimisto Helsingissä ja 15 aluetoimistoa eri puolilla Suomea. Riistakeskuksen toteuttamaa riistapolitiikkaa tukevat valtakunnallinen riistanneuvosto ja alueelliset riistanneuvostot sekä paikalliset riistanhoitoyhdistykset. (Riistahallinto 2013).

Riistakeskus tekee yhteistyötä maa- ja metsätalouden toimijoiden ja maanomistajien kanssa sekä osallistuu maa- ja metsätalouden kehittämiseen valtionhallinnon työryhmissä. Riistatalouden kannalta keskeisiä metsien käyttöön liittyviä toimenpiteitä ovat valtakunnalliset metsänhoidon suositukset ja maatalouden ympäristötuki. (Luonnon- ja riistanhoito 2013). Riistakeskus on ottanut kantaa muun muassa soiden ojitukseen ehdottamalla, että metsänkasvatuskelvottomat suot palautettaisiin

ennallistamisen avulla vesilintukosteikoiksi, riekkosoiaksi ja riistanisäkkäiden kuten hirvien laidunmaiksi. (Turhaan ojitetut... 2013).

Riistakeskuksen metsien luontoarvoihin liittyviä hankkeita

Kotiseutukosteikko Life+ -hanke (2010-2015) edistää kosteikkojen perustamista, kunnostamista ja hoitoa maa- ja metsätalousalueilla. Mallikosteikkojen valtakunnallisen verkoston esimerkkien sekä aktiivisen tiedotuksen, neuvonnan ja kosteikko.fi -sivujen avulla hanke lisää tietoutta kosteikkojen arvosta muun muassa luonnon monimuotoisuudelle, vesilinnuille, vesiensuojelulle ja virkistyskäytölle. (Kosteikkotyötä tehdään... 2014, Kotiseutukosteikko Life+ 2014).

Riistakeskuksen vetämän **Riistaa reunoilta – METSO -yhteistoimintaverkosto -hankkeen** (2011-2013) tavoitteena oli kehittää metsien vaihettumisvyöhykkeiden hoitoa riistaeläinten elinoloja paremmin huomioivaksi. Hankkeessa tuotettiin ohjeet ja koulutuspaketti vaihettumisvyöhykkeiden hoitoon. Hankkeen yhteistyöverkostoon kuuluivat Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Metsähallitus, Suomen metsäkeskuksen Rannikon, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueyksiköt, Länsi-Suomen metsänomistajaliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, MetsäGroup -konserni sekä joukko hankkeesta innostuneita maanomistajia. (Riistaa reunoilta 2014). Hankkeen toiminta jatkuu MMM:n rahoittamassa valtakunnallisessa METSO -ohjelman luonnonhoidon kehittämishankkeessa ”**Askel riistametsään**”, jonka riistakeskus toteuttaa yhteistyössä Suomen metsäkeskuksen kanssa. (Metsien ympäristönhoitoa... 2014).

4.3. Markkinaehtoiset toimijat

4.3.1. Metsäyhtiöt

Suuret metsäyhtiöt vaikuttavat metsien luonnonhoitoon tarjoamalla metsänomistajille metsätalouspalveluja. Metsäyhtiöillä tarkoitetaan tässä UPM:ää, Metsäliitto osuuskunnan Metsä Group:ia ja Stora Ensoa.

UPM

Luonnonhoidosta ja metsänomistajille tarjottavista luonnonhoitopalveluista löytyy tietoa UPM:n Metsämaailma –portaalista (www.metsamaailma.fi). Käytännön luonnonhoitopalveluja metsänomistajille tarjoaa UPM:n omistama Silvesta Oy (www.upmsilvesta.fi). Metsätalouden ympäristöasioita UPM:ssä hoitaa ympäristöpäällikkö ja kolme ympäristöasiantuntijaa.

UPM:n yleisiä metsäluonnon luontoarvojen vaalimiseen liittyviä periaatteita

Metsämaailma-portaalin mukaan ”*Arvokkaiden elinympäristöjen säilyttäminen on kiinteä osa talousmetsien luonnonhoitoa. Metsälaki ja luonnonsuojelulaki määrittelevät luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät elinympäristö- ja luontotyytit, joiden ominaispiirteet säilytetään metsiä hoidettaessa ja käytettäessä. Laeissa määriteltyjen kohteiden lisäksi metsäsertifiointi vaatii, että tiettyjen arvokkaiden elinympäristöjen ominaispiirteet säilytetään. Useimmiten arvokkaat elinympäristöt jätetään kokonaan metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Jotkin kohteet, kuten vesitaloudeltaan muuttuneet lähteet ja harjujen paahderinteet, saattavat kuitenkin tarvita luonnonhoidollisia toimia, jotta niiden ominaispiirteet säilyvät... Metsänhoitotoimenpiteitä suunniteltaessa metsänomistajan näkemys met-*

sanhoidon tavoitteista on aina lähtökohtana. Metsänomistaja voi halutessaan painottaa monimuotoisuusarvoja metsänsä hoidossa ja käytössä lakien ja sertifiointin vaatimuksia laajemmin.” (UPM Metsämaailma 2014).

UPM:n vastuullisuus -strategia sisältää myös luonnonhoidollisia linjanvetoja. Linjauksia tehdään koskien ekosysteemipalveluja, kestävä metsähoitoa, metsäsertifiointia, puun alkuperää, biodiversiteettiä ja sidosryhmäyhteistyötä. (UPM, Vastuullisuus... 2014).

Metsäpalvelusopimus

UPM tarjoaa metsänomistajille mahdollisuuden tehdä metsäpalvelusopimus, joka sisältää muun muassa neuvontapalveluja, puukauppa- ja korjuupalveluja sekä metsäsuunnitelman. Sopimusasiakas voi tilata metsäsuunnitelman kansiona. Metsäpalveluasiakkaat voivat saada ilman lisäveloitusta käyttöönsä MetsäSoppi -palvelun verkkometsäsuunnitelman, johon voi sisällyttää myös luonnonhoitosuunnitelmat. Sopimusasiakkaan etuihin kuuluu myös hintatakuu puukaupassa. (UPM Metsämaailma 2014).

UPM tarjoaa sopimusasiakkaille myös metsätyöpalveluja, luontopalveluja ja vapaa-aikapalveluja. Luontopalveluilla tarkoitetaan *UPM Säästöpuuryhmän poltto -palvelua*, jolla saadaan aikaan nopea monimuotoisuushyöty taloudellisesti pienellä panostuksella. Polttopalvelun hinta 603,00€/ryhmä. Vapaa-ajanpalveluilla tarkoitetaan *pihapuiden kaatoa* ja tonttien raivauksia. Palveluja tarjotaan omakotitaloille, taloyhtiöille ja liikekiinteistöille sekä mökki- ja muille tonteille. Yksityishenkilölle rakennetulla tontilla toteutetut työt oikeuttavat kotitalousvähennykseen. (UPM Metsämaailma 2014).

Sertifiointipalvelut

Kaikki UPM:n omistamat metsät on sertifioitu. Suomessa yhtiön kaikki metsät on PEFC -sertifioitu ja lisäksi noin puolet niistä myös FSC -sertifioitu. UPM seuraa kaiken hankkimansa puun alkuperää. UPM:n tuotteissa käytetyn sertifioidun kuidun osuus oli vuonna 2013 globaalisti 80 prosenttia, Suomen tehtailta osuus oli 83 %. (UPM valmistelee... 2014).

UPM tarjoaa FSC -sertifiointipalvelun yli 100 hehtaaria metsää Raahe-Lieksa -linjan eteläpuolella omistaville maanomistajille. Palvelussa:

- solmitaan viisivuotinen, määräaikainen kumppanuussopimus,
- edellytetään, että on ajantasainen metsäsuunnitelma,
- on hehtaariperustainen vuosimaksu ja kertaluontoinen liittymismaksu (verovähennyskelpoisia),
- tilalta määritellään 5 % ekologisesta alueesta metsätalouskäytön ulkopuolelle. (UPM Metsämaailma 2014).

UPM valmistelee oman PEFC -ryhmäsertifikaatin käyttöönottoa vuoden 2014 aikana. Sertifiointi tarjoaa UPM:n metsänomistaja-asiakkaille mahdollisuuden hankkia sertifikaatti UPM:n sertifiointiryhmän jäsenenä. (UPM valmistelee... 2014).

Kehittämishankkeet

UPM tekee yhteistyötä luonnonhoidon kehittämishankkeissa useiden tahojen kanssa. Ajankohtaisia hankkeita ovat muun muassa Joensuun yliopiston ja Pohjois-Karjalan ELY -keskuksen kanssa toteutettu hanke ”Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi” (2010-2013), alkamassa oleva laaja-alainen yhteistyö useiden tahojen kanssa Metsähallituksen koordinoimassa ”Paahde-LIFE” –hankkeessa (2014-2020) ja kesäkuussa 2014 WWF Suomen kanssa solmittu yhteistyösopimus, joka *”kattaa puupohjaisten biopolttoaineiden kestävyden edistämisen sekä kestävän metsätalouden ja raaka-aineiden hankinnan Suomessa.”* (Monimuotoisuuden turvaamisen... 2011, UPM ja WWF... 2014).

UPM Silvesta Oy

UPM Silvesta Oy on metsätyöpalveluiden toteuttamiseen erikoistunut osa UPM:ää. Metsäpalveluyrityksen toiminta alkoi vuonna 2007, kun UPM Metsän metsurit siirtyivät vanhoina työntekijöinä Silvestan palvelukseen. Silvesta toteuttaa metsänhoitotöitä UPM:n metsissä ja metsäpalvelusopimuksilla. Yhtiö myy metsänhoitopalveluja myös muille asiakkaille ja toteuttaa erikoistoenpiteitä kuten linjaraivauksia, myrskytuhoraivauksia, pihapuiden kaatoa sekä luonnon- ja maisemanhoitotoimenpiteitä. (Metsäpalvelut 2014, UPM Silvesta 2014).

Silvesta on Suomen suurin yksityinen metsätyöpalveluyritys. Sen palveluksessa on noin 130 metsuria ja 200 yrittäjää, joista osa on franchise -yrittäjiä ja osa urakoitsijoita. (UPM Silvesta 2014).

Metsäliitto osuuskunnan Metsä Group

Metsäliitto Osuuskunta on Metsä Groupin emoyhtiö. Metsä Group muodostuu Metsäliitto Osuuskunnasta, siihen kuuluvista Metsä Forestista ja Metsä Woodista sekä osuuskunnan tytäryhtiöistä Metsä Tissuesta, Metsä Boardista ja Metsä Fibrestä. Metsäliitto Osuuskuntaan kuuluu noin 123 000 metsänomistajaa, joiden omistama metsäpinta-ala kattaa noin puolet Suomen yksityismetsistä. Metsäliitto Osuuskunnan jäseneksi voi liittyä yksityinen henkilö tai yhteisö, joka omistaa vähintään kolme hehtaaria metsämaata Suomessa. (Metsä Group – Konsernin... 2014).

Metsä Groupin puukaupasta ja metsäpalveluista vastaa liiketoiminta-alue Metsä Forest, joka tarjoaa Osuuskunnan omistajajäsenille metsänhoitoon ja puukauppaan liittyviä palveluja. Metsä Forest on sitoutunut edistämään metsien kestävää käyttöä, tavoitteena säilyttää metsäluonnon monimuotoisuus, tuottavuus, uudistumiskyky ja elinvoimaisuus. Kotisivujen mukaan yhtiö toimii vastuullisuusperiaatteiden mukaisesti, edistää paikallisiin olosuhteisiin sopivaa metsäsertifiointia ja on edelläkävijä puun alkuperän seurantarjestelmien kehittämisessä. (Metsä Group – Metsä... 2014).

Metsä Groupin luontoarvolinjauksia löytyy myös Vastuullisuus -otsikon alta metsiä käsittelevästä kohdasta, jossa on tietoa metsäsertifiointista ja puun alkuperän selvittämisestä (**Tietolaatikko 11**). Puun alkuperään liittyen kotisivulla todetaan seuraavaa: *”Sisäiset auditointimenetelmämme ja puun alkuperän jäljittämijärjestelmämme kattavat puuntoimittajan tai hakkuu-urakoitsijan toiminnan sekä puun alkuperän ja luonnonarvojen hallinnan auditoinnin. Tämä tarkoittaa sitä, että sisäisessä auditointijärjestelmässämme tarkastetaan monenlaisia kestävään kehitykseen liittyviä asioita luonnonarvojen säilyttämisestä ja puun laillisesta alkuperästä aina sosiaalisiin asioihin, kuten työturvallisuuteen saakka.”* (Metsä Group – Vastuullisuus 2014).

Tietolaatikko 11. "Luontoarvojen suojeleminen" osana Metsä Groupin vastuullisuusstrategiaa (Metsä Group – Vastuullisuus 2014).

"Metsä Group on sitoutunut säilyttämään metsien monimuotoisuuden kaikissa metsätoiminnoissaan ja aktiivisesti edistämään luonnonarvojen säilyttämistä yhdessä kumppaniensa kanssa.

Luonnonarvoihin liittyvien kysymysten tehokas hallinta on Metsä Groupissa varmistettu ympäristökoulutuksella, jota järjestetään säännöllisesti tai aina kun asiaankuuluva lainsäädäntö tai metsäsertifiointi muuttuu. Koulutusta suunnataan sekä Metsä Groupin omalle henkilökunnalle että yksityisille metsäkoneurakoitsijoille ja puuntoimittajille.

Luonnonarvojen säilymistä metsään liittyvissä toiminnoissa arvioidaan useissa eri yhteyksissä, mukaan lukien sisäisten auditoijien ja metsäviranomaisten suorittamat tarkastukset, ulkoiset kolmansien osapuolien suorittamat hallintajärjestelmien auditoinnit sekä metsäsertifiointeihin kuuluvat auditoinnit.

Vesistöjen suojeleminen

Vaikka makeasta vedestä ei ole pulaa pohjoisen metsissä, arvostamme vesivarantojamme ja yritämme minimoida toimintamme vaikutukset niihin. Metsänhoitotoimissamme otetaan huomioon pohjavesivarannot ja erilaiset pinta-vesistöt, kuten järvet, joet, purot, lammet ja lähteet.

Yksi Metsä Groupin puunhankinnan tärkeimmistä ympäristötavoitteista on toiminnan vesistövaikutusten pienentäminen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että olemme määrittäneet näiden tavoitteiden täyttämiseen tarvittavat toimet ja kehittäneet mittariston niiden toteuttamisen ja tehokkuuden seurantaan. Vuoden 2012 vesistönsuojelutoimia olivat uusiin vesistönsuojeluvaatimuksiin liittyvä koulutus ja sisäisten tarkastusten jatkokehitys. Näiden toimien tehokkuutta tarkkaillaan sisäisten ja ulkoisten tarkastusten avulla vuosina 2013 ja 2014.

Yhteistyöllä kestävä kehitys

Vuonna 2008 perustettu Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO on saanut jatkuvasti lisää metsänomistajia tukijoikseen, mikä on lisännyt METSON suojelemien arvokkaiden metsien elinympäristöjen määrää. Vuonna 2012 tarjottiin edelleen metsänomistajille palvelua, jonka kautta he voivat ilmoittaa metsiensä arvokkaita elinympäristöjä METSO -ohjelmaan paikallisen Metsä Groupin yhteyshenkilönsä kautta.

Metsä Group osallistui METSO -ohjelman yhteistyöprojektiin, joka käynnistettiin vuonna 2011. Yhteistyöprojektin tarkoituksena on kehittää metsien ekotonien hallintaa tavoitteena parantaa riistaeläinten ja sitä kautta myös muiden metsässä elävien eläinten elinympäristöjä. Projekti jatkuu vuonna 2013. Toinen Metsätalouden kehittämis-keskus TAPIO:n hallinnoima yhteistyöprojekti, johon Metsä Group osallistui, päättyi vuonna 2012. Tämän projektin tarkoituksena oli kehittää maisemanhoitoperiaatteita, perustaa esimerkkipalstaverkosto ja tuottaa ajantasaista koulutusmateriaalia. Projektissa tuotettiin myös maisemanhoito-opas metsänomistajille."

Metsäomaisuuden hoitosopimus

Metsä Groupin metsäomaisuuden hoitosopimus sopii yksityismetsänomistajille sekä yhteisöille, kunnille ja seurakunnille, joiden metsissä tehdään hoitotöitä ja korjuita säännöllisesti vuosittain. Sopimusasiakkaiden metsäsuunnitelmat ja päivitetty metsävaratiedot ovat asiakkaan nähtävissä sähköisessä Metsäverkko -palvelussa. Metsänhoitotyöt ja hakkuut päivitetään metsäsuunnitelmiin. Sopimusasiakkaat voivat liittää metsänsä PEFC -ryhmäsertifiointiin maksutta. (Metsä Group – Metsä... 2014).

Sertifiointi

Metsä Groupin kaikkien konserniyritysten Suomessa omistamat metsät, yhteensä noin 35 000 hehtaaria, on PEFC -sertifioitu ja vuodesta 2012 lähtien myös FSC -sertifioitu. Myös Metsäliitto Osuus-

kunnan sopimusasiakkaat voivat liittyä PEFC- tai FSC -ryhmäsertifikaattiin. (Metsä Group – Vastuullisuus 2014).

METSO –neuvontapalvelu

Omistajajäsenet voivat hyödyntää Metsä Groupin maksutonta METSO -neuvontapalvelua. Yhtiön edustajat arvioivat luontokohteen soveltuvuuden METSO -ohjelmaan ja hoitavat hakemuksen tekemisen ELY -keskukseen. Heiltä saa tietoa myös vaihtoehtoisista metsänkäsittelytavoista sekä mahdollisen suojelun aiheuttamista rajoitteista. (Metsä Group - METSO-neuvontaa 2014).

Stora Enso

Stora Enson luonnonhoidon yleiset periaatteet esitetään metsänomistajien tavoitteita käsittelevällä kotisivulla. Niiden mukaan Stora Enson metsäneuvonta perustuu metsänhoitosuositukseen ja noudattaa lainsäädännön sekä PEFC -sertifioinnin vaatimuksia. METSO -ohjelmasta kotisivut kertovat yleisellä tasolla ja ohjaavat lukijan etsimään lisätietoa Metsonpolku.fi -sivuilta. Stora Enso laatii asiakkailleen metsäsuunnitelman, joka on ylläpidettävissä eMetsä -verkkopalvelun kautta. Metsäsuunnitelmaan sisältyy tietoja luonnon erityispiirteistä. (Stora Enso Metsä 2014).

Stora Ensolla on aktiivisille metsänomistajille tarkoitettu Tähtiasiakasohjelma. Tähtiasiakkaat saavat muun muassa alennusta metsänhoitotöistä, kampanjatarjouksia, henkilökohtaista neuvontaa ja bonusta puukaupasta. Puukauppabonuksen suuruus riippuu myydyn puun määrästä. (Stora Enso Metsä 2014).

Stora Ensossa ympäristöasiat kuuluvat yritysvastuupäällikön toimenkuvaan (Yritysvastuupäällikkö Pasi... 2012).

4.3.2. Metsäpalveluyrittäjät

Yksityismetsänomistajille metsäpalveluja tarjoavat Suomen metsäkeskuksen (luku 4.2.1), metsänhoitoyhdistysten (luku 4.4.1) ja metsäyhtiöiden (4.3.1) lisäksi myös yksityiset metsäpalveluyritykset. Osa yksityisistä metsäpalveluyrityksistä on järjestäytynyt METO Metsäalan Yrittäjät ry:hyn (www.metoyrittajat.fi).

Pienimmät metsäpalveluyritykset ovat metsässä suorittavaa työtä tekeviä yrittäjämetsureita. Laajempia suunnittelu- ja palvelukokonaisuuksia tarjoavista yrityksistä käytetään usein nimitystä metsätoimisto. Niiden palveluihin kuuluu puukaupan ja metsänhoidon neuvontaa, suunnitelmien laadintaa sekä metsäomaisuuden hoitopalveluja. (Saarinen 2012, Metsäpalvelut 2014).

Keskimäärin metsäpalveluyritys työllistää alle kaksi henkilöä. Useimmat metsäpalveluyrityksistä ovat yhden henkilön työpanoksella toimivia ammatinharjoittajiaan verrattavia yrityksiä. Kaikkiaan Suomessa arvioidaan toimivan yksityisiä alle 50 henkilötyövuotta työllistäviä metsäpalveluyrityksiä noin 650. (Saarinen 2012.) Riepon (2010) arvion mukaan yrityksissä kertyy liikevaihtoa vuosittain noin 150 000 euroa yritystä kohden. Lisäksi Suomessa toimii maa- ja metsätalous- sekä koneyrityksiä, joille metsäpalvelut ovat sivutoimi (Metsäpalvelut 2014). Suomen suurin metsäpalveluyritys on UPM:n yhteydessä esitelty UPM Silvesta Oy. Vaikutusvaltainen yritys on myös Innofor Oy.

Metsäpalveluyritykset tarjoavat palveluja metsänomistajille suoraan, kumppanuusverkostojen kautta tai suurempien organisaatioiden alihankkijoina. Metsäpalveluyritysten asiakkaita ovat esimerkiksi

yksityishenkilöt, perikunnat, yhteismetsät, Metsähallitus, kunnat, seurakunnat, sähköverkoja ylläpitävät yhtiöt, lämmön- ja energiantuottajat, piha- ja puistometsien omistajat, kiinteistövälittäjät sekä erikoispuutavaran ja taimien ostajat. Metsäpalveluyritysten tuottamien palvelujen kysyntää on lisännyt viime aikoina muun muassa metsäyhtiöiden, Suomen metsäkeskuksen ja Metsähallituksen metsänhoitotöiden ulkoistaminen. (Saarinen & Rantala 2010, Saarinen 2012, Metsäpalvelut 2014). Myös vaihtoehtoiset metsänkäsittelymenetelmät sekä luonnonhoitohankkeet tarjoavat entistä enemmän työllistymismahdollisuuksia ulkoistamisen ja luonnon lisääntyvän virkistyskäytön seurauksena (Pärtanen & Mutikainen 2008, Rutanen & Matila 2009).

Tällä hetkellä metsäpalvelujen tarjoajille on tarjolla koulutusta vain metsäalan perustutkinnon metsuri-metsäpalvelujen tuottaja suuntautumisvaihtoehdossa. Linjalta valmistuneet metsurit voivat toimia talousmetsien lisäksi taajamametsissä, ulkoilu- ja virkistysalueilla, kansallispuistoissa sekä luonnonsuojelualueilla.

Suomen metsäkeskus on kartoittanut metsäpalveluyrittäjien koulutustarpeita Metsäpalveluyrittäjyys kasvuun –hankkeessa, jossa tarkasteltiin olemassa olevien toisen asteen tutkinnonosien soveltuvuutta metsäpalveluyrittäjän ammattitutkinnoksi uuden tutkinnon vaihtoehtona. Ammattitutkintoon sopivat osat löytyivät metsätalousyrittäjän ammattitutkinnosta, metsämestarin erikoisammattitutkinnosta, metsäalan perustutkinnosta, metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinnosta, bioenergia-alan ammattitutkinnosta, yrittäjän ammattitutkinnosta ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnosta. Toimenpiteinä metsäpalveluyrittäjyyden edistämiseksi esitettiin lyhytkestoisien räätälöidyn koulutuksen järjestämistä nykyisille metsäpalveluyrittäjille ja toisen asteen ammattitutkinnon järjestämistä yrittäjiksi aikoville. (Laurila 2014).

Keskeisiä koulutusaiheita metsäpalveluyrittäjille ovat Laurilan (2014) mukaan puuntuotanto ja metsänhoito, puukauppa ja puunkorjuu, metsäsuunnittelu, metsälait ja tukijärjestelmät, liiketoiminta-osaaminen, tietotekniikka, työturvallisuus, työtekniikka ja työhyvinvointi, metsäenergia sekä luonnonsuojelu ja metsäluonnonhoito. Luontoarvoihin liittyvän koulutuksen tulisi painottua maastoesi-merkkeihin ja mallikohteisiin. (Laurila 2014).

Metsäkeskus on tehnyt opetushallitukselle aloitteen metsäpalveluyrittäjien koulutuksesta. Opetushallitus on käynnistänyt valmistelut alan osaamisen sisällyttämiseksi metsäalan toisen asteen ammattitutkintoihin. (Metsäpalvelujen kysyntä... 2014).

Metsäpalveluyrittäjyyttä tuetaan myös hankkeilla. Esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK) toteutti yhdessä Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ja metsäpalveluyrittäjien kanssa Metsäpalveluyrittäjän kasvuohjelma -hankkeen vuosina 2012-2014. Hankkeen pääteemat olivat metsäpalveluyrittäjän tietojärjestelmän kehittäminen, yhteismetsäisännöintikoulutus ja yrittäjien yhteistyön parantamiseen tähdännyt verkostoitusohjelma. Hanke oli Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston sekä Hämeen, Uudenmaan, Pirkanmaan ja Keski-Suomen ELY -keskusten osarahoittama. (Metsäpalveluyrittäjien yhteistyötä... 2014, Metsäpalveluyrittäjän kasvuohjelma –hankkeen... 2014, Palos 2014).

4.3.3. Luontoyrittäjät

Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry:n mukaan luontoyrittäjyys on luonnon antimien ja luonnon tarjoamiin elämyksiin perustuvaa yrittäjyyttä. Luontoyrittäjyys sisältää monia eri elinkeinoja kuten esimerkiksi elintarvike-, käsityö- ja matkailuyrittäjyyttä. Luontoyrittäjät tuottavat myös luonnon- ja maisemanhoitoon liittyviä palveluja. (Luontoyrittäjyys info 2015). Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ”Luonto- ja maisemapalvelut” –teemaryhmän (2012-2013) mukaan luonto- ja maisemapalvelut voi-

daan jakaa luonnonhoitopalveluihin, maisemapalveluihin ja luonnon käyttöön liittyviin palveluihin. (Luonnon- ja maisemanhoitotöistä... 2014). (ks. Tietolaatikko 5 luvussa 3.2.5).

Luontoyrittäjyys on useimmiten pienyrittäjyyttä; perheen tai yhden henkilön työllistävät yritykset ovat alalle tyypillisiä (Luontoyrittäjyys info 2015). Luonto- ja maisemapalveluja ostavia asiakkaita ovat pääasiassa kunnat ja seurakunnat, tiehallinto ja tiekunnat, voimayhtiöt, ELY -keskukset, Museovirasto, Metsähallitus, Suomen metsäkeskus, metsänhoitoyhdistykset, maanviljelijät ja metsänomistajat, yritykset, kyläyhdistykset ja muut maaseudun yhdistykset sekä hankkeet. (Luonnon- ja maisemanhoitotöistä... 2014).

Luontoyrittäjät voivat suorittaa luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon puitteissa luontoalan koulutusohjelman, joka antaa valmiuksia työskennellä luonto-opastuksessa ja luontomatkailussa sekä suunnitella ja rakentaa ulkoilureittejä. Opinnoissa on mahdollisuus erikoistua myös luonnontuotteisiin. Opinnot kestävät 2-3 vuotta (120 opintoviikkoa). Aikuiset voivat suorittaa koulutuksen lyhyemmässä ajassa näyttötutkintona tai suoraan näyttökokeella. (Luonto- ja ympäristöalan... 2014).

4.4. Kansalaisjärjestöt

4.4.1. Metsänhoitoyhdistykset ja MTK

Metsänhoitoyhdistykset

Metsänhoitoyhdistyksiä oli vuoden 2013 alussa 96 ja niiden toimialueet kattoivat koko maan. Toimipaikkoja oli yhteensä noin 300. Metsänhoitoyhdistykset ovat hoitaneet noin 80 prosenttia kaikesta yksityismetsien metsänhoitotöiden suunnittelusta ja toteutuksesta sekä noin 75 prosenttia puukauden suunnittelusta ja leimikon teosta. Yhdistykset työllistävät noin tuhat metsätoimihenkilöä ja noin 650 vakituista metsuria. (Tietoa metsänhoitoyhdistyksistä 2013).

Vanha Laki metsänhoitoyhdistyksistä (534/1998) oli osittain voimassa vuoden 2014 loppuun asti. Lakiin perustuvasta metsänhoitomaksusta luovuttiin jo vuoden 2013 loppuun mennessä. Loput lakiin tehdyt muutokset tulivat asteittain voimaan vuoden 2015 alkuun mennessä. Lain muuttamisen tarkoituksena on lisätä metsänomistajien valinnanvapautta yhdistystoiminnassa ja edunvalvonnassa. Metsänomistajien jäsenyys yhdistyksissä on uudistetun lain mukaan vapaaehtoista. Lisäksi uudistuksen tavoitteena on varmistaa tasapuolinen kilpailuasema eri toimijoille metsäpalvelumarkkinoilla. Myös metsänhoitoyhdistysten liiketoimintaa koskevat rajoitukset ovat poistuneet, eikä yhdistyksillä ole enää viranomaisen määräämiä toimialueita. Uuden lain mukaiset metsänhoitoyhdistykset rahoittavat toimintansa jäsenmaksuilla sekä liiketoiminnan tuotoilla. Metsänhoitoyhdistykset voivat jatkossa tuottaa jäsentensä haluamia kaupallisia palveluja yhdistyslain (503/1989, 5 §) puitteissa. Metsänhoitoyhdistykset voivat myös harjoittaa liiketoimintaa esimerkiksi perustamalla yhtiön tai olemalla osakkaana yhtiössä. (Laki metsänhoitoyhdistyksistä... 2014).

Luontoarvot metsänhoitoyhdistyksissä

Kotisivujen mukaan metsänhoitoyhdistykset auttavat metsänomistajia saavuttamaan omat tavoitteensa, jotka liittyvät esimerkiksi taloudelliseen tuottoon, metsäluonnon hoitoon tai monipuolisiin virkistysmahdollisuuksiin. Yhdistykset suunnittelevat työt maastossa ottaen huomioon metsien serti-

fioinnin kriteerit ja metsänhoidon suositukset sekä kertovat mahdollisesta valtion tuesta kohteelle ja avustavat tukien hakemisessa. (Metsänhoito 2014).

Metsänhoitoyhdistysten valtakunnallisen kotisivun mukaan metsänhoitoyhdistyksen asiantuntijat neuvovat miten metsänhoidossa voidaan vaalia luonnon monimuotoisuutta ja säilyttää arvokkaita luontokohteita. Metsänomistajille kerrotaan myös luontokohteiden hoitoon ja suojeluun saatavasta rahoituksesta. Talousmetsissä toteutettavan luonnonhoidon peruseriaatteen kiteytetään kotisivulla seuraavasti: *”Eri puulajeja voidaan kasvattaa samassa metsässä, ja hakkuissa havumetsikköönkin saatetaan jättää jonkin verran lehtipuustoa. Luonnon kannalta tärkeitä lehtipuita ovat erityisesti haavat, raidat ja jalot lehtipuut. Koloiset, palaneet ja kääpäiset puut jätetään metsään. Yksittäisiä maahan kaatuneita puita ei korjata metsästä. Vaikkapa hieskoivuista tai lahoista kuusista voi tehdä metsään yksittäisiä, korkealta katkaistuja tekopökölöitä. Palanutta puuta voidaan lisätä metsiin kulottamalla. Tällöin poltettavalle alueelle jätetään joitakin puita pystyyn.”* (Metsäluonnonhoito 2014).

Metsänhoitoyhdistyksessä METSO -sopimuksia ovat valmistelleet nimetyt METSO -vastaavat sekä jonkin verran myös muut suunnittelijat (Kumela ym. 2013). Valtioneuvoston periaatepäätöksessä METSO -ohjelmasta linjataan, että *”ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ohjaavat ELY -keskusten ja Suomen metsäkeskuksen työtä siten, että myös metsänhoitoyhdistysten palveluita käytetään tehokkaasti apuna METSO:n alueellisessa toteutuksessa.”* (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

Metsänhoitoyhdistysten tietokantoihin sisältyvät metsälakikohteet, Natura-alueet, pohjavesialueet, Suomen ympäristökeskukselta saadut uhanalaisaineistot, kaavoitusaineisto sekä museoviraston karttoittamat kohteet. Karttatiedostoja täydennetään merkitsemällä sinne uudet metsälakikohteet sekä tehdyt ympäristötukisopimuskohteet. (Kumela ym. 2013).

Metsänhoitoyhdistysten koko ja toimintatavat vaihtelevat suuresti; pienimillään yhdistystoimintaa hoitaa vain yksi toimihenkilö (esim. Kimitonejdens Skogsvårdsförening – Kemiönseudun Metsänhoitoyhdistys), suurissa yhdistyksissä on paljon toimihenkilöitä ja monipuoliset palvelut.

Metsänhoitoyhdistykset olivat järjestäytyneet alueittain metsänomistajien liitoiksi. Liitot lakkautettiin vuoden 2014 aikana. Niiden tehtävät siirtyvät MTK:lle. Metsänhoitoyhdistykset voivat vuodesta 2015 lähtien liittyä suoraan MTK:n jäseniksi. Metsänomistajalle metsänhoitoyhdistyksen jäsenyys tuo MTK:n jäsenpalvelut ja yhteistyökumppanien tarjoamat jäsenedut. (Metsänomistajien edunvalvonta 2014).

Metsänhoitoyhdistysten Palvelu MHYP Oy perustettiin vuonna 2002 kehittämään koko maan kattavaa metsänhoitoyhdistysten ketjua, jonka tarkoituksena on yhtenäistää metsänhoitoyhdistysten toimintatapoja. Keinoina yhtenäisyyden saavuttamiseksi MHYP on käyttänyt muun muassa yhtenäistä markkinointimateriaalia ja ohjeistuksia palveluille. Yhtiön osakkaina on metsänhoitoyhdistyksiä, MTK, Yksityismetsätalouden työnantajat ry ja Silvadata Oy. (Hankonen 2009, Metsänomistajien Palvelutoimisto 2014).

MHYP Oy:n Metsänomistajien Palvelutoimistolla on toimipiste Helsingissä, joka palvelee pääkaupunkiseudun metsänomistajia, joiden metsät sijaitsevat muualla Suomessa. Palvelutoimiston muita tehtäviä ovat muun muassa koulutustilaisuuksien järjestäminen sekä metsäalan messuille osallistuminen. Palvelutoimisto tiedottaa pääkaupunkiseudun toiminnastaan uutiskirjeillä. (Hankonen 2009, Metsänomistajien Palvelutoimisto 2014). Palvelutoimisto hoitaa myös metsänhoitoyhdistysten valtakunnallista kotisivuportaalia (www.mhy.fi).

MTK - Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK on maanviljelijöiden, metsänomistajien ja maaseutuyrittäjien ammatti- ja etujärjestö. Järjestön maatalouslinjan ja metsälinjan rinnalla toimii maaseutuyrittäjyykslinja, jonka tehtävänä on maaseudulla toimivien yrittäjien edunvalvonta. Maaseutuyrittäjyykslinjan vastuualueeseen kuuluvat tehtävät liittyvät yrittäjyys-, sosiaali- ja veropolitiikkaan. Linjan vastuualueella ovat myös MTK:n alue- ja rakenne-, energia-, liikenne-, ruoka- ja riistapolitiikkaan sekä työelämäkysymyksiin kuten työvoimapolitiikkaan liittyviä tehtäviä. (Maaseutuyrittäjyykslinja 2015).

MTK on julkaissut Suomen kansalliseen kestäväan kehityksen yhteiskuntasitoumukseen liittyen kestäväan kehityksen toimenpidesitoumuksen ”Yhdenvertaisen hyvinvoinnin puolesta”, jonka avulla yhdistys haluaa tuoda esiin kuinka merkittävä rooli maaseudun elinkeinoilla on ekosysteemipalveluissa. (MTK:n kestäväan... 2014). MTK on julkaissut myös muita luonnonvarojen käyttöön liittyviä strategioita (esim. Yrittäjyys kasvaa maasta – MTK:n yrittäjyysstrategia 2013).

Metsänomistajien liittojen tehtävät siirtyivät MTK:lle vuoden 2015 alkuun mennessä ja metsänhoitoyhdistykset voivat vuodesta 2015 lähtien liittyä suoraan MTK:n jäseniksi. Metsänhoitoyhdistysten ja MTK:n metsäedunvalvonnan markkinointia ja kehittämistyötä on jo usean vuoden ajan tehty yhteisen Metsänomistajat –logon alla (Rauhamäki 2014).

4.4.2. ProAgria maaseutukeskukset ja Maa- ja kotitalousnaiset

ProAgria maaseutukeskukset ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, jotka toimivat MMM:n hallinnonalalla valtionapua saavina neuvonta- ja kehittäjäorganisaatioina (Välillinen valionhallinto -hankkeen... 1999). Valtionapu on vuodesta 1995 alkaen ollut keskimäärin noin 20 % maaseutukeskusten tuloista (Maaseutuelinkeinoneuvontajärjestöjen valtionapua... 2006).

Maaseutukeskuksia on 15, joista neljä on ruotsinkielisiä. Niiden asiakaskunta kattaa 85 % suomalaisista maataloista ja 3600 maaseudun pienyritystä (ProAgria 2014, ProAgria – Facts... 2014). Maa- ja kotitalousnaiset ry:n piirikeskukset toimivat maaseutukeskusten yhteydessä. Maaseutukeskukset kuuluvat valtakunnalliseen ProAgria Keskusten Liittoon. Ruotsinkieliset maaseutukeskukset kuuluvat ProAgria Svenska Lantbrukssällskapens Förbund:iin. (ProAgria 2014). (**Tietolaatikko 12**).

Tietolaatikko 12. ProAgria Keski-Suomi (ProAgria Keski-Suomi 2013).

"ProAgria Keski-Suomi ry on jäseniensä omistama, puolueeton neuvontajärjestö, jonka toimialueena on Keski-Suomen maakunta. ProAgria Keski-Suomi ry:n jäsenet ovat yhteisö-, yritys-, henkilö-, kannattaja- tai kunniajäseniä. Yhteisöjäseniä yhdistyksessämme on lähes 70, joissa on yhteensä miltei 2000 jäsentaloutta ja jäsenmäärä on yhteensä 4500.

Keski-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten jäseniä ovat ProAgria Keski-Suomi ry:n jäsenenä olevien yhteisöjen naisjäsenet sekä naispuoliset yritys-, henkilö-, kannattaja- ja kunniajäsenet.

Yhdistyksemme päätösvaltaa käyttää ProAgria Keski-Suomi ry:n kokous ja sen valitsema hallitus. Hallituksen puheenjohtajana toimii agrologi Jukka Pöyhönen Hankasalmelta.

ProAgria Keski-Suomi ry:n jäseneksi voi hallitus hyväksyä:

-Yhteisöjäseneksi (jäsenmaksu 3 €/talous) sellaisen oikeuskelpoisen yhdistyksen tai yhteisön, joka haluaa edistää ProAgria Keski-Suomi ry:n toimintaa (yhteisöjäsen).

-Yritysjäseneksi (jäsenmaksu 50 €) henkilön, jolla on maatila tai muu yritys ja joka haluaa edistää yhdistyksen toimintaa (yritysjäsen).

-Henkilöjäseneksi (jäsenmaksu 20 €) 18 vuotta täyttäneen henkilön, joka haluaa edistää ProAgria Keski-Suomi ry:n tarkoituksia ja toimintaa (henkilöjäsen).

-Kannattajajäseneksi (jäsenmaksu 200 €) sellaisen oikeuskelpoisen yhteisön, joka haluaa tukea ProAgria Keski-Suomi ry:n toimintaa (kannattajajäsen).

Kunniajäseneksi voi ProAgria Keski-Suomi ry:n kokous hallituksen esityksestä kutsua henkilön, joka ansiokkaasti on edistänyt yhdistyksen toimintaa."

Maaseutukeskusten toimialoista eniten luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä ovat Matkailu ja ruoka, Urakointi sekä Muu yritystoiminta, joka sisältää muun muassa energia-asiat. Muut toimialat ovat Maito ja nurmi, Kasvi, Liha, Hevoset, Elintarvikkeet, Hyvinvointi, Kalat ja vesialueet sekä Luomutuotanto. (ProAgria 2014).

ProAgria maaseutukeskusten ja Maa- ja kotitalousnaisten tarjoamia luonnonhoitopalveluja

Maaseutukeskusten yhteydessä toimivat Maa- ja kotitalousnaiset ry:n piirikeskukset tarjoavat maisemanhoitoon, luonnonhoitoon ja yrittäjyyteen liittyviä neuvontapalveluja. (**Tietolaatikko 13**).

Tietolaatikko 13. Maa- ja kotitalousnaiset ry:n tarjoamia luontoarvopalveluja (Maatilan ja maaseutuyrityksen... 2014).

”Maatalouden erityistukisuunnitelma - Teemme suunnitelmia alueille, joille haetaan perinnebiotoopin, luonnon monimuotoisuuden ja maiseman tai suojavyöhykkeiden erityistukea. Yhdessä asiantuntijan kanssa löytyvät arvo-kohteet ja selviävät sopimustyytit. Erityistukisuunnitelma asiantuntijalla teetettynä varmistaa mahdollisimman suuren tukitason.

Maiseman- ja luonnonhoitosuunnitelma - Suunnitelma tuo esille yrityksesi maiseman- ja luonnonarvot. Yhdessä suunnitellaan, miten näitä arvoja voi hyödyntää tilan ja yrityksen kehittämisessä ja tuotteiden markkinoinnissa.

Toimiva tilakeskusympäristö ja yritysympäristösuunnitelma - Suunnitellaan helppohoitoinen ja toimiva tilakeskusympäristö. Hoidettu ympäristö ja kaunis maisema tuottaa lisäarvoa maaseutuyritykselle. Meiltä löytyy asiantuntemusta erityisesti matkailutilojen, hoivayritysten ja hevostallien ympäristöihin.

Maiseman tuotteistaminen - Maisemasta voi syntyä uutta liiketoimintaa tai se voi olla keskeinen osa virkistys- ja matkailupalvelua. Tuotteistamisessa etsitään maiseman mahdollisuuksia ja kehitetään maisemapalveluja palvelumuotoilun keinoin.”

Lisäksi maisemasuunnittelijat tekevät:

- maisemasuunnitelmia muun muassa kylille,
- kyläkävelyjä
- maiseman- ja luonnonhoidon työsuunnitelmia, kuten raivaus- ja laidunnussuunnitelmia
- taajamien, niittyjen ja maisemapeltojen kartoituksia ja hoitosuunnitelmia
- vesienhoitosuunnitelmia ja ranta-alueiden kunnostus- ja hoitosuunnitelmia
- selvityksiä maankäytön ja kaavoituksen tueksi
- maiseman- ja luonnonhoidon koulutusta ja neuvontaa.

ProAgria Etelä-Suomen Pirkanmaan aluetoimisto ylläpitää **Laidunpankki** -verkkopalvelua. Laidunpankin avulla voi hankkia laidunnettavaa aluetta eläimille tai löytää eläimiä maiseman hoitajiksi. Palvelussa on myös sopimusmallit laidunyhteistyön toteutukseen sekä tietoa laidunnuksen käytännön toteutuksesta. Palvelun käyttö on maksutonta. (Tervetuloa laidunpankkiin 2014).

ProAgria maaseutukeskusten yritysneuvonta

Maaseutukeskukset tarjoavat asiantuntijapalveluja maaseudun toimialoille, jotka ovat maatalous, matkailu- ja ravitsemispalvelut, elintarvikkeiden valmistus, hevosala, urakointi, palveluyritykset, metalli- ja puuala sekä bioenergiaan liittyvä yrittäjyys. Maaseutukeskuksen talousasiantuntijat tekevät yrityksille muun muassa kehittämissuunnitelmia, jotka sisältävät investointi- ja rahoitussuunnittelun sekä kannattavuuslaskennan. (ProAgria – Talous 2014). Lähtökohtana kehittämiselle voi toimia asiantuntijoiden kanssa käytävä maksuton kehityskeskustelu (Neuvontaa ja asiantuntijapalveluita 2014).

4.4.3. Suomen Metsäsertifiointi ry ja Vastuullisen metsänhoidon yhdistys ry

Metsäluonnon monimuotoisuutta edistävät osaltaan Suomen Metsäsertifiointi ry:n PEFC -metsäsertifiointi (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes) sekä Vastuullisen metsänhoidon yhdistys ry:n FSC -sertifiointi (Forest Stewardship Council). Sama metsä voi olla sekä FSC- että PEFC -sertifioitu (Maajärvi 2013).

Metsäsertifiointin järjestelmien vaatimukset tarkistetaan viiden vuoden välein. Tarkistetut PEFC –vaatimukset otetaan käyttöön vuonna 2016 (www.pefc.fi). FSC:n kansallinen standardi on hyväksytty keuhällä 2011 (Kostilainen 2013).

Yhteistä järjestelmille on, että niiden lähtökohtana ovat kansainväliset standardit, ne perustuvat metsänomistajien vapaaehtoisuuteen ja sertifiointin vaatimusten toteutumista valvoo viranomaisten hyväksymä sertifiointiyritys (Kostilainen 2013, Maajärvi 2013, Vanhatalo 2013). Molemmat järjestelmät asettavat tavoitteeksi ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä metsätalouden harjoittamisen sekä luontoarvojen ja puuntuotannon tasapainoisen yhteensovittamisen.

Noin 95 % (22 miljoonaa hehtaaria) Suomen talousmetsistä on sertifioitu PEFC -standardin mukaisesti. Vuoden 2014 alussa Suomessa FSC -sertifioitua metsämaata on noin 460 000 hehtaaria, josta 400 000 hehtaaria on UPM:n metsää eteläisessä Suomessa. (Usein kysyttyjä... 2013, Suomenkielinen FSC -yleisesite... 2014).

Suurin osa Suomen metsistä on ryhmäsertifioitu. Sekä PEFC- että FSC -järjestelmä tarjoaa metsänomistajille mahdollisuuden hankkia sertifikaatti ryhmäsertifiointin kautta (www.pefc.fi, Kostilainen 2013). Metsänhoitoyhdistyslain muutoksen takia PEFC -sertifiointin toteutus muuttuu. MTK on valmisteellut yhdessä muiden metsäalan toimijoiden kanssa toimintamallia, jossa PEFC -sertifiointia varten perustettaisiin uusi yhdistys, joka toimisi sertifikaatin hakijana (PEFC -sertifiointin toteutus... 2014).

Sertifiointin ideana on lain vaatimustasoa korkeampien kestävyiden kriteerien noudattaminen metsätaloudessa. Sen avulla halutaan saada markkinaetua sertifioiduista tuotteista nähden (Kostilainen 2013). Metsänomistaja, joka on mukana metsäsertifiointissa, on metsäteollisuuden näkökulmasta haluttu puukaupakkumppani (Maajärvi 2013). Erityisesti kansainväliset markkinat vaativat sertifioitua raaka-ainetta (Usein kysyttyjä... 2013). Metsäteollisuus ry:n laatima ympäristö- ja vastuullisuusstrategia asettaa tavoitteeksi, että metsäteollisuuden käyttämästä puusta ja kuidusta vähintään 80 prosenttia on sertifioitua vuonna 2020 (Vastuullisuus biotalouden... 2013).

PEFC:ssä ja FSC:ssä mukana olevien järjestöjen näkemykset eroavat toisistaan merkittävästi. Ympäristöjärjestöjen edustajat eivät ole kutsusta huolimatta osallistuneet PEFC:n kriteerien päivitystyöhön (Kutsu metsäsertifiointiin... 2013, Salo & Hakkarainen 2014, Sulkava ym. 2014).

Luontoarvojen vaaliminen sertifiointeissa

Molemmissa sertifiointijärjestelmissä asetetaan vaatimuksia koskien säästö- ja lahopuiden määrää, vesiensuojelua, suojavyöhykkeitä, pohjavesialueita, lehtipuuosuuden säilyttämistä, lajitason suojelua, kulotusta ja suojelutoimenpiteitä. FSC painottaa PEFC:tä enemmän ekologisia näkökohtia. (Vanhatalo 2013). Kostilaisen (2013) mukaan FSC:n etuja luonnon kannalta ovat muun muassa, että 5 % metsistä jätetään käsittelemättä ja 5 % käsitellään metsäekosysteemin kannalta erityiskohteina, metsään jätetään lahoppuuta, vesistöjen suojavyöhykkeet ovat puustoisia ja leveämpiä, erityisten suojelualueiden alueita ylläpidetään, arvokkailla lintukohteilla vältetään kesähakkuita ja uhanalaisten metsälajien elinpaikat turvataan.

Metsäsertifiointit ovat luonnonsuojelullisesti painottuneita. Kummankin järjestelmän vaatimuksissa on kuitenkin myös taloudelliseen hyödyntämiseen ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyviä kriteereitä ja vaatimuksia. (**Tietolaatikko 14**).

Tietolaatikko 14. Yhteiskunnallisia vaatimuksia PEFC- ja FSC -sertifioinneissa.

Luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä kriteereitä PEFC:ssä (PEFC -metsäsertifioinnin kriteerit... 2014):

Kriteeri 4: Metsien hoito ja käyttö perustuu ajantasaisen metsävaratiedon hyödyntämiseen - Metsänomistajalla on käytössään päätöksentekonsa tueksi ajantasaiset tiedot tilansa metsävaroista, luontokohteista ja kiinteistä mui-
naisjäännöksistä sekä arvio hakkuumahdollisuuksista ja metsänhoitotarpeista.

Kriteeri 22: Työturvallisuudesta, työhyvinvoinnista ja tasa-arvosta huolehditaan - Työn toteuttajille ja työntekijöille luodaan edellytykset turvalliseen ja laadukkaaseen työntekoon.

Kriteeri 23: Työnantajavelvoitteita noudatetaan - Työn- ja urakanantajat noudattavat työ- ja sosiaalilainsäädäntöä, työehtosopimuksia sekä ulkomaalaisen työvoiman käyttöä koskevaa lainsäädäntöä.

Kriteeri 24: Metsätyöpalveluiden hankinnoissa noudatetaan hyviä käytäntöjä - Työn- ja urakanantajat ovat mak-
saneet verot sekä sosiaaliturva- ja työeläkemaksut. He edellyttävät alihankkijoidensa ja heille työvoimaa vuokraa-
vien yritysten maksavan verot sekä sosiaaliturva- ja työeläkemaksut sekä noudattavan työ- ja sosiaalilainsäädän-
töä, työehtosopimuksia sekä ulkomaalaisen työvoiman käyttöä koskevaa lainsäädäntöä.

Kriteeri 27: Jokamiehen oikeudet turvataan - Metsissä liikkuminen, oleskelu ja luonnontuotteiden keruu ovat mah-
dollisia jokamiehen oikeuksien puitteissa.

Kriteeri 29: Metsien monikäyttöedellytyksiä edistetään - Ulkoilureittien kulkukelpoisuutta, metsästys- ja riistanhoi-
tomahdollisuuksia sekä luomuluonnontuotteiden keruumahdollisuuksia edistetään metsien monikäyttöedellytysten
turvaamiseksi.

Luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä periaatteita FSC:ssä (Suomen FSC-standardi 2010):

Periaate 4/10: Paikallistason suhteet ja työntekijöiden oikeudet - Metsätalouden tulee ylläpitää tai parantaa met-
sätyöntekijöiden ja paikallisten yhteisöjen pitkän aikavälin sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia.

Periaate 5/10: Metsistä saatavat hyödyt - Metsätalouden toimien on tuettava metsän monien tuotteiden ja palve-
luiden tehokasta käyttöä taloudellisen kannattavuuden sekä erilaisten ympäristöön liittyvien ja yhteiskunnallisten
hyötyjen varmistamiseksi.

Periaate 7/10: Metsäsuunnitelma - Metsänkäsittelytoimenpiteiden laajuuteen ja voimaperäisyyteen suhteutettu
metsäsuunnitelma tulee laatia, toteuttaa sekä pitää ajan tasalla. Metsätalouden pitkän aikavälin tavoitteet ja kei-
not tavoitteiden saavuttamiseksi kirjataan selkeästi.

4.4.4. Metsänomistajien yhdistykset

Lakisääteisen metsänhoitoyhdistyksen ohella osa metsänomistajista on järjestäytynyt itsenäisiksi vapaaehtoisiksi metsätilanomistajien yhdistyksiksi, jotka ovat jäseninä **Etämetänomistajien liitto ry:ssä**. Etämetänomistajien liitto edustaa noin 5000 jäsentä, joilla on yhteensä noin 500 000 hehtaaria metsää. Liitolla on 9 -jäseninen johtokunta, joka edustaa jäsenyhdistyksiä. Liiton tehtävänä on muun muassa edustaa metsätilanomistajia valtakunnallisissa yhteistyöryhmissä, organisoida yhteis-
työtä metsäalan muiden toimijoiden kanssa sekä tukea metsätilanomistajien osaamista metsäasiois-
sa. Liittoon kuuluu 15 paikallista yhdistystä. (Etämetänomistaja 2014). Etämetänomistajien liiton ja
metsänomistajayhdistysten toiminta on toistaiseksi painottunut puuntuotantoon. Yhdistykset tarjoa-
vat kuitenkin foorumin myös luontoarvojen vaalimiselle.

4.4.5. Luonnonsuojelujärjestöt

Luonnonsuojelujärjestöt vaikuttavat merkittävästi metsien käyttöön ja metsäpolitiikkaan Suomessa työryhmissä, lausuntojen antajina sekä yhteisten kehittämishankkeiden ja median kautta. Suomen Metsäsertifiointi ry kutsui vuonna 2013 seuraavat järjestöt PEFC -standardityöryhmään: BirdLife Suomi ry, Dodo ry, Ekometsätalouden liitto, Greenpeace, Luonto-liitto ry, Maan ystävät ry, Natur och Miljö, Suomen luonnonsuojeluliitto ja Suomen WWF (Kutsu metsäsertifiointiin... 2013). Ympäristöjärjestöt eivät kuitenkaan ole halunneet osallistua PEFC -kriteerien päivittämiseen näkemyserojen takia (esim. Sulkava ym. 2014).

Vastuullisen metsänhoidon yhdistys (FSC) ry:n jäsenet sijoittuvat kolmeen kamariin: taloudelliseen, sosiaaliseen tai ympäristökamariin. FSC:n ympäristökamarissa vaikuttavat Greenpeace, Luonto-Liitto, Natur och Miljö, Suomen luonnonsuojeluliitto, WWF Suomi ja BirdLife Suomi. (Suomen FSC 2014).

MMM:n metsäneuvostossa sekä sen sihteeristössä toimii WWF Suomen edustaja (Metsäneuvoston asettaminen 2011, Metsäneuvoston sihteeristön... 2013). TEM:n Metsäalan strategisen ohjelman neuvottelukunnassa on mukana edustaja sekä WWF Suomesta että Suomen luonnonsuojeluliitosta (Metsäalan strategisen... neuvottelukunta 2014).

4.4.6. Yrittäjäyhdistykset

Metsäalan toimijoita edustavat tai heidän neuvottelukumppaneinaan toimivat useat yrittäjäyhdistykset. Monissa metsäalan kehittämishankkeissa ja –prosesseissa on mukana useiden yrittäjäjärjestöjen edustajia, esimerkiksi Suomen metsäsertifiointi ry kutsuu laajasti yhdistyksiä kehittämään metsäsertifiointikriteerejä (**Tietolaatikko 15**).

Tietolaatikko 15. PEFC -standardityöryhmään 13.2.2013 kutsutut yrittäjäyhdistykset (Kutsu metsäsertifiointiin... 2013).

Bioenergia ry
Energiäteollisuus ry
Eteläisen Suomen yhteismetsät ry
Finnish Business & Society (FiBS)
Graafinen teollisuus ry
Koneyrittäjien Liitto ry
Luomuliitto ry
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry.
METO - Metsäalan Yrittäjät ry
Metsäalan Kuljetusyrittäjät ry
Metsäteollisuus ry
Paperiliitto ry
Pohjois-Suomen yhteismetsien yhdistys ry
Puu- ja erityisalojen Liitto
Puusepäteollisuus ry
Puuteollisuusyrittäjät ry
Sahayrittäjät ry
Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry
Suomen Sahat ry
Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund - SLC r.f.

MMM:n metsäneuvostossa ja sen sihteeristössä yrittäjäyhdistyksiä edustavat Koneyrittäjien liitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry ja Metsäteollisuus ry. Näiden lisäksi metsäneuvostoon kutsuttu edustajat Energiateollisuus ry:stä Suomen Sahat ry:stä, Paperiliitosta, Puu- ja erityisalojen liitosta ja Puuteollisuusyrittäjät ry:stä (Metsäneuvoston asettaminen 2011).

TEM:n Metsäalan strategisen ohjelman neuvottelukunnassa on mukana edustajat Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry:stä, Energiateollisuus ry:stä, Kemianteollisuus ry:stä, Koneyrittäjien liitto ry:stä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, Metsäalan Kuljetusyrittäjät ry:stä, Metsäteollisuus ry:stä, Paperiliitto ry:stä, Puu- ja erityisalojen liitosta, Puuteollisuusyrittäjät ry:stä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:stä, Suomen Sahat ry:stä, Teknologiateollisuus ry:stä ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:stä (Metsäalan strateginen... neuvottelukunta 2014).

Metsien luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä yrittäjäyhdistyksiä ovat erityisesti METO Metsäalan Yrittäjät ry ja Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. Kummallakaan näistä yhdistyksistä ei ole edustajaa metsäalan suurilla linjoilla vetävässä MMM:n metsäneuvostossa (2011-2015) eikä TEM:n metsäalan strategisen ohjelman neuvottelukunnassa (2011-2015) (Metsäalan strateginen... 2014, Kansallisen metsäohjelman... 2015).

METO Metsäalan Yrittäjät ry (www.metoyrittajat.fi/) on METO - Metsäalan Asiantuntijat ry:n jäsenyhdistys. Yhdistyksen jäsenet toimivat itsenäisinä yrittäjinä metsä- ja luonnonvara-aloilla. Yhdistys on perustettu syksyllä 1996. Yhdistyksen keskeinen tehtävä on koota jäsenyrittäjien mielipiteitä ja kannanottoja ja välittää niitä sidosryhmille. Jäsenille järjestetään vuosittain tiedotus-, keskustelu- ja koulutustilaisuuksia. Tavoitteena on syventää yrittäjien tietoa omasta edunvalvonnasta, kehittää jäsenten ammattitaitoa ja tarjota jäsenetuja. (METO Metsäalan yrittäjät... 2014). Monet yhdistyksen jäsenistä tarjoavat perinteisten puuntuotantopalvelujen lisäksi myös luonnonhoitopalveluja. Yhdistys julkaisee myös Metsäyrittäjä -lehteä.

Vuonna 2001 perustettuun **Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry:hyn** (www.luontoyrittaja.fi/) kuuluu luontoon tukeutuvan matkailun sekä elintarvike- ja käsityöalan yrityksiä. Yhdistys välittää luontoyrittäjyyteen liittyvää ajankohtaista tietoa sähköpostitiedotteiden ja kotisivuston avulla. Nettisivuilla on myös yrityrekisteri linkeineen. Lisäksi yhdistys antaa lausuntoja ja nimeää edustajia työryhmiin.

Yllä mainittujen metsäalan toiminnassa mukana olevien yhdistysten lisäksi metsäalan yrittäjiä edustavat ja auttavat valtakunnalliset ja paikalliset yrittäjäjärjestöt sekä yhdistyspohjaiset kehittäjäorganisaatiot. Näitä ovat muun muassa Suomen Yrittäjät ry ja Suomen uusyrityskeskukset ry.

Suomen Yrittäjät ry (www.yrittajat.fi) on runsaan 116 000 jäsenyrityksen keskusjärjestö. Jäsenyrityksistä puolet on yksinyrittäjiä ja puolet työnantajayrityksiä. Järjestön toiminta rakentuu yli 400 paikallisyhdistyksestä, 20 aluejärjestöstä ja 55 toimialajärjestöstä. Suomen Yrittäjien paikallisyhdistys toimii jokaisessa kunnassa. Paikallisyhdistyksen tehtävä on vaikuttaa kunnan elinkeinopolitiikkaan kaikkien yrittäjien puolesta. Yhdistyksen kuntavaikuttamisen pääpainopisteet ovat suunnitelmallinen ja yrittäjälähtöinen elinkeinopolitiikka, vaikutusarviointikäytäntöjen kehittäminen osaksi kunnallista päätöksentekoa sekä yksityisen sektorin nykyistä parempi hyödyntäminen osana julkista palvelujärjestelmää. Yhdistyksen tavoitteena on, että jokaisessa kunnassa on voimassa oleva ja yhteistyössä yrittäjien kanssa laadittu elinkeino-ohjelma. Yhdistys teettää joka toinen vuosi Elinkeino- ja elinkeinopolitiikan mittaristo -kyselyn, jossa kartoitetaan kuntien ja yrittäjien yhteistyötä sekä elinkeinopolitiikan tilaa valtakunnallisesti, alueellisesti ja kuntakohtaisesti. (Suomen Yrittäjät 2014).

Suomen Uusyrityskeskukset ry (www.uusyrityskeskus.fi) on vuonna 1989 elinkeinoelämän toimesta perustettu yhdistys, joka toimii alueellisten uusyrityskeskusten yhteistoimintajärjestönä. Yhteensä 32 alueellisella uusyrityskeskuksella on noin 80 palvelupistettä. Verkostossa työskentelee 125 toimihenkilöä. Uusyrityskeskusten verkosto tarjoaa maksutonta neuvontaa yritystoimintaa suunnitteleville ja

aloittaville yrittäjille. Uusyrityskeskusten perusrahoitus koostuu jäsenten eli yritysten, kuntien ja yhteisöjen jäsenmaksuista sekä valtion tuesta. (Laadukasta neuvontaa... 2014). Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa mainitaan Uusyrityskeskukset neuvontaorganisaatioina (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014).

4.4.7. Muita kansalaisjärjestöjä

PEFC-standardityöryhmään 13.2.2013 kutsutut muut organisaatiot ovat (Kutsu metsäsertifiointiin... 2014):

Infra ry - maa- ja vesirakennusalan yrittäjien ja yritysten etujärjestö
Joulupuuseura
Kirkkohallitus
Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
Marttaliitto
METO - Metsäalan Asiantuntijat ry
Metsähallitus
Metsänhoitajaliitto ry
Metsänhoitoyhdistysten palvelu MHYP Oy/metsänhoitoyhdistykset
Paliskuntain yhdistys
RAS ry - rauta-, rakennus- ja sisustustarvikekaupan yhteisöjen ja elinkeinonharjoittajien yhdistys
Saamelaiskäräjät
Suomalaisen työn liitto
Suomen 4H -liitto
Suomen Kuntaliitto
Suomen Latu ry
Suomen Metsästäjäliitto ry
Suomen metsätieteellinen seura
Suomen metsätilanomistajien liitto ry
Suomen Partiolaiset ry
Suomen Riistakeskus
Suomen Suunnistusliitto
Suomen vapaa-ajan kalastajien keskusjärjestö
Suomen ympäristökasvatuksen seura ry
Tekniikka elämää palvelemaan ry
Visaseura ry
Ympäristöasiantuntijoiden Keskusliitto YKL ry

Osa yllämainituista yhdistyksistä on mukana MMM:n metsäpoliittisissa työryhmissä. Suomessa on kuitenkin luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen kannalta muitakin keskeisiä kansalaisjärjestöjä, joiden näkyvyys metsäpoliittisissa prosesseissa on ollut vähäistä. Näitä ovat muun muassa Suomen maaseutumatkailuyrittäjät ry, Suomen kylätoiminta ry, Green Care Finland ry, Finpro ry ja Suomen virkistysalueyhdistykset.

Suomen maaseutumatkailuyrittäjät ry (www.smmmy.fi) on vuonna 1995 perustettu valtakunnallinen maaseutumatkailuyrittäjien yhdistys. Sen jäsenyrityksinä on majoitus-, ohjelma- ja ruokapalveluja tuottavia yrityksiä, maaseudulla toimivia lahjatavaraliikkeitä ja viinitiloja sekä kannattajajäsenenä maaseutumatkailun toimijoita ja kehittäjiä. (SMMY Maaseutumatkailu 2014).

Suomen Kylätoiminta ry – SYTY (www.kylatoiminta.fi) on kylätoimintaa, Leader -toimintaa ja muuta paikallista kehittämistä edistävien järjestöjen kaksikielinen yhteistyöjärjestö. Puoluepoliittisesti sitou-

tumattomaan valtakunnalliseen yhdistykseen kuuluu noin 130 jäsenjärjestöä. SYTY tekee yhteistyötä eduskunnan, ministeriöiden ja virastojen sekä keskusjärjestöjen ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän kanssa. Yhdistyksen tavoitteena on vahvistaa kylien elinvoimaisuutta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia sekä taata maaseudun vakituksille ja vapaa-ajan asukkaille hyvä ympäristö, edellytyksiä inhimilliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä riittävät palvelut. (Suomen kylätoiminta... 2014). Valtio on tukenut kylätoimintaa taloudellisesti vuodesta 2003 lähtien (Kylätoiminnan valtionapu 2013). Vuosina 2005-2007 SYTY ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio toteuttivat yhteistyönä ”Metsämaiseman vuokraus ja sen paikallinen soveltaminen” –projektin (Matila 2008). Kylätoiminnan vahvistamista on pidetty tärkeänä myös hallitusohjelmassa (Pääministeri Jyrki... 2011).

Green Care Finland ry (www.gcfinland.fi) on vuonna 2010 perustettu valtakunnallisesti toimiva yhdistys, jonka tavoitteena on lisätä green care -toiminnan tunnettavuutta ja parantaa alan toimintaedellytyksiä Suomessa. Yhdistys edistää muun muassa luonto-, eläin- ja maatala-avusteisten menetelmien käyttöönottoa hyvinvointi- ja terveyspalveluiden yhteydessä sekä toimintakyvyltään heikentyneiden ihmisten mahdollisuuksia kokea luontoon perustuvia elvyttäviä elämyksiä. Lisäksi yhdistys edistää alan yhteistyötä ja on mukana tutkimuksessa ja kehittämistoiminnassa. (Green Care... 2014, Vehmasto 2014).

Finpro (www.finpro.fi) on suomalaisten yritysten vuonna 1919 perustama yhdistys, jonka tehtävänä on edistää suomalaisten yritysten vientiä ja kansainvälistymistä sekä hankkia ulkomaisia investointeja Suomeen. Yhdistyksen jäseninä on noin 550 suomalaista yritystä, Elinkeinoelämän Keskusliitto, Suomen Yrittäjät ja Teknologiateollisuus. Matkailun edistämiskeskus liittyi osaksi Finproa vuoden 2014 lopussa. (Finpro 2014). TEM on ryhtynyt valmistelemaan Finpron muuttamista yhdistyksestä valtion kokonaan omistamaksi osakeyhtiöksi (Finpro valtion... 2015).

Suomessa toimii **yhdeksän virkistysalueyhdistystä**. Niitä alettiin perustaa 1980 -luvun loppupuolella Norjan ja Ruotsin säätiöpohjaisten virkistysalueiden mallin mukaan. Suomessa yhdistyksiä käynnistettiin aluksi maakuntaliittojen johdolla, mutta sittemmin toiminta on siirtynyt kuntien vastuulle. Yhdistykset ostavat tai vuokraavat alueita tai hankkivat niihin käyttöoikeuksia sekä huolehtivat niiden hoidosta ja rakentamisesta. Usean kunnan alueelle sijoittuvien seudullisten alueiden hankintaan kunnat voivat saada valtionapua YM:ltä. Yhdistykset ja niiden ylläpitämät kohteet sijaitsevat Etelä-Suomessa. Niiden ja Metsähallituksen yhteisillä maahankinnoilla voidaan muodostaa laajempia yhtenäisiä luontoalueita, jotka palvelevat sekä virkistystä että luonnonsuojelua. Virkistysalueyhdistysten hallinnoimien alueiden rakenteiden hoidosta vastaavat joko jäsenkunnat tai sopimusperusteisesti paikalliset yritykset tai yhdistykset. Alueiden lähistöllä toimii myös yrityksiä, jotka tarjoavat kävijöille muun muassa majoitusta, pitopalvelua ja muuta virkistysalueisiin tukeutuvaa toimintaa. (Riikonen 2011, Suomen virkistysalueyhdistykset 2014).

5. Luontoarvojen hyödyntämistä parantavat toimintamallit

5.1. Julkisrahoitteisia kehittämishankkeita

Tämä luku sisältää esimerkkejä ajankohtaisista kehittämishankkeista, joilla on sekä luonnonhoitoon että elinkeinotoimintaan liittyviä tavoitteita. Toimintamalleja koskevaa tutkimusta ja tutkimushankkeita esitellään luvussa 5.2.

Valtakunnalliset METSO -luonnonhoidon kehittämishankkeet

Valtakunnallisten luonnonhoidon kehittämishankkeiden tarkoituksena on talousmetsien luonnonhoitomenetelmien kehittäminen, käytännön luonnonhoitotöiden edistäminen sekä viestinnän ja koulutuksen lisääminen. Niiden kesto on vaihdellut yhdestä viiteen vuoteen. (Kuusela & Rantala 2013). Vuodesta 2009 lähtien on rahoitettu 16 hanketta. Ne ovat painottuneet luonnonhoitoon. (Luonnonhoitohankkeet 2014). Vuonna 2014 rahoitusta saaneissa hankkeissa elinkeinonäkökulmat ovat aikaisempaa enemmän esillä.

Kasvua ja vaikuttavuutta METSO luonnonhoitoon (Tapio Oy, Suomen metsäkeskus)

MMM:n rahoittaman hankkeen (2014–2016) tavoitteena on lisätä vaikuttavuutta METSO -ohjelman toteutukseen liittyviin yksityismetsien luonnonhoitotöihin. Hankkeen pilottikohteet sijaitsevat Keski-Suomessa ja Kainuussa. Pilotoinnissa tarkastellaan paikkatietoaineistoihin ja -analyysituloksiin perustuen luonnonhoitotyöresurssien priorisointia ja kohdentamista. Pilottialueilla saatujen kokemusten perusteella hanke järjestää tukea muiden alueiden toimenpiteiden valmisteluun. Hanke kehittää myös Zonation -paikkatietoanalyysien käyttöä luonnonhoidon alueellisessa kohdentamisessa sekä selvittää analyysitulosten käyttömahdollisuuksia metsätilatasolla metsäsuunnitelman taustaineistona. Metsänomistajia ja metsätalouden toimijoita palvelee järjestämällä jokaiseen maakuntaan luonnonhoidon tutustumiskohteita, joilla metsänomistajat voivat saada neuvontaa ja tietoa luonnonhoidon keinoista ja rahoitusmahdollisuuksista. (Alueellista vaikuttavuutta... 2014).

Yrittäjyyteen liittyen hanke tukee luonnonhoitopalvelun tuottajia järjestämällä koulutusta ja koostamalla opasmateriaaleja sekä kehittämällä pätevyitysmenettelyä, jonka avulla yrittäjät voivat ennakolta osoittaa valmiutensa osallistua esimerkiksi Suomen metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeiden hakuihin ja toteutuksiin. (Alueellista vaikuttavuutta... 2014).

Luontomatkailu ja METSO (Tapio Oy)

MMM:n rahoittaman hankkeen (2014-2016) ”pää tavoitteena on, että luontomatkailija löytäisi helposti matkailupalvelujen läheltä virkistysmahdollisuuksia monimuotoisessa metsäluonnossa.” Hankkeen aikana kartoitetaan kylien, yrittäjien ja maanomistajien luontomatkailuun sopivia kohteita. Hankkeessa laaditaan METSO:n periaatteiden mukainen konsepti ”METSO -hyvinvointipolulle” ja suunnitellaan yrityksille hyvinvointipolkuja maastoon. Mukana oleville yrittäjille laaditaan laskelmia siitä, miten investointikustannus voidaan sisällyttää matkailutuotteeseen. Lisäksi laaditaan matkailuyrittäjille ja kyläyhteisöille metsäluonnonhoidon suosituksia sekä kootaan selvitys METSO -ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista luontomatkailun palvelutarjonnassa. (METSO-kohteista ve-toapua... 2014).

Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkostot

Yhteistoimintaverkosto on yksi METSO -ohjelman 14:sta toimenpiteestä. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan: ”Metsänomistajien, ELY -keskusten ja Suomen metsäkeskuksen alueyksiköiden sekä muiden METSO:n sidosryhmien yhteistyöhön perustuvissa yhteistoimintaverkostoissa metsien suojelu, hoito ja muu käyttö sovitetaan yhteen. Yhteistoimintaverkostojen tavoitteena on, että metsänomistajat yhteistyössä muiden verkoston jäsenten kanssa kehittävät aktiivisesti toisiinsa kytkeytyvien metsien monimuotoisuutta ja sen hyödyntämiseen liittyvää elinkeino-, yritys- tai kylätoimintaa tai metsien virkistyskäyttöä.” (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

METSO:n kokeiluvaihe (2003–2007) mukaan lukien ohjelmassa on vuoden 2013 loppuun mennessä rahoitettu yhteensä 17 yhteistoimintaverkostoa, joiden kesto on vaihdellut kahdesta neljään vuoteen (Hytönen 2013, Kuusela ym. 2014). Vuonna 2014 rahoitusta sai kolme uutta hanketta (METSO - yhteistoimintaverkostot 2014):

- METSO tunnetuksi tuhansille maaseudun asujille (2014-2015), Maa- ja kotitalousnaisten keskus
- Varpu - luonnonhoitoverkosto Vakka-Suomeen (2014-2015), Maaseudun kehittämissyhistys Ravakka ry (Leader Ravakka).
- Monimuotoinen ja tervehdyttävä metsäluonto - Kolme terveystiemetsän toimintamallia (2014-2016), Luonnontie (yksityinen elinkeinonharjoittaja).

Verkostohankkeiden toimintaan on liittynyt vain vähän yrittäjyyttä. Tarvetta lisätä verkostohankkeiden taloudellista ja sosiaalista vaikuttavuutta on korostettu viime vuosina entistä enemmän hankkeiden rahoitushakuilmoituksissa, seurannoissa ja arvioinneissa. Elinkeinolliset näkökulmat ovat vahvistuneetkin vähitellen; verkostohankkeissa on kehitetty malleja muun muassa luonto- ja kulttuurimatkailuympäristöjen hoitoon, puustoisten perinneympäristöjen laiduntamisen hyödyntämiseen lihakarjataloudessa sekä luonnonhoitotöiden yritystoiminnan tukemiseen verkostoitumisen avulla.

Muita luontoarvoihin liittyviä kehittämishankkeita

Oulun ammattikorkeakoulun Tekniikan ja luonnonvara-alan yksikkö koordinoi 2011-2014 Ruka-Kuusamon alueelle keskittynyttä ”**Ruka-Kuusamo pilotti - Elinkeinolähtöisen, monitavoitteisen metsäsuunnittelun kehittäminen matkailukeskittymässä**” (MoTaSu) –hanketta. Hankkeen tavoitteena oli kehittää alueellisia metsäsuunnittelua moniarvoiseksi informaatiopalvelumenettelyksi, joka parantaa eri osapuolten välistä tiedonkulkua ja tietojen hyödyntämistä päätöksenteossa. Tutkimuksessa testattiin kolmea menettelytapaa: informaatiopalveluprosessi, virkistysarvokauppa ja yhteishakemus maisematyöluopamenettelyyn. Hanke tuotti kehittämisehdotuksia jatkotoimenpiteitä varten, *Ruka-Kuusamon metsät – verkkosivuston* (www.oamk.fi/rukanmetsat) sekä esitteitä (Ruka-Kuusamo –pilotti... 2015).

Suomen metsäkeskuksen Pirkanmaan alueyksikössä käynnistyi vuonna 2012 **Pirkanmaan vertaismet-sä** –hanke, jonka tavoitteena on jakaa tietoa metsänhoidosta sekä vakiinnuttaa vertaisoppiminen menetelmänä metsäalan koulutus- ja opetustilaisuuksissa. Hankkeen taustalla on metsänomistajilta saatu palaute; metsänomistajat ovat toivoneet tilaisuuksia, joissa he voisivat keskustella ja jakaa mielipiteitään samanhenkisten ihmisten kanssa yhteisistä kiinnostuksen kohteistaan. Hankkeen ensimmäiset neljä ryhmää kokoontuvat käsittelemään metsänomistajien ideoimia teemoja, jotka ovat metsänhoito, kannattava metsänkasvatus, luonnonhoito ja eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatus sekä riistanhoito ja virkistyskäyttö. Ryhmissä on keskimäärin 10 metsänomistajaa sekä metsäammattilainen, joka avaa tilaisuuden alustamalla päivän aiheesta. Projektin edetessä osallistujajoukkoa voidaan laajentaa metsäalan muihin toimijoihin kuten metsäyhtiöihin, metsäpalveluyrityksiin sekä oppilaitok-

siin. Hanke on Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoittama. (Kero 2014, Vertaisryhmissä puhutaan... 2014, Pirkanmaan vertaismetsä 2015).

5.2. Tutkimushankkeet kehittämisvälineinä

Tässä luvussa esitellään esimerkkejä yksityismetsien luontoarvojen hyödyntämiseen liittyvästä METSO-ohjelman rahoituksella toteutetusta tutkimuksesta sekä lyhyt katsaus Luonnonvarakeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen luontoarvotutkimukseen. Valtakunnalliset maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeet esitellään yhtenä tulevaisuuden mahdollisuutena integroida metsäntutkimusta maaseudun kehittämistä palvelevaan tutkimustoimintaan.

METSO -yhteistutkimushankkeet

METSO -yhteistutkimushankkeet ovat yliopistojen ja tutkimuslaitosten johtamia, pääosin nelivuotisia tutkimushankkeita, joiden tuloksia sovelletaan METSO -ohjelman kehittämisessä. Tutkimusten aihealueet ovat olleet laajoja; ne ovat käsitelleet muun muassa METSO -ohjelmaan sopivia elinympäristöjä ja METSO:n keinoja. (Kuusela & Rantala 2013). Myös yksityismetsänomistusta käsitteleviä hankkeita on toteutettu.

Metsien luontoarvojen hyödyntäminen oli tutkimusteemana Pellervon taloustutkimuksen (PTT) johtamassa yhteistutkimushankkeessa **Metsien ekosysteemipalveluiden yhteensovittaminen yhteistoimintaverkostoissa** (2009-2012). Hankkeessa selvitettiin metsien ekosysteemipalveluiden merkitystä ja tuotantotapoja sekä metsänomistajien arvoja ja asenteita ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan. Lisäksi tutkittiin metsänomistajien ja yhteistoimintaverkostojen edustajien suhtautumista erilaisiin yhteistoimintamuotoihin. Ekosysteemipalveluiden tuotannon edellytyksiä selvitettiin erityisesti METSO -ohjelman yhteistoimintaverkostohankkeissa, luonnonsuojelulakiin perustuvilla maisemanhoitoalueilla ja yhteismetsissä. Yhteistutkimukseen osallistuivat PTT:n lisäksi Suomen ympäristökeskus SYKE ja Metla. (Rämö ym. 2013).

Tällä hetkellä on meneillään vain yksi yhteistutkimushanke. Suomen ympäristökeskuksen johtama **Tieto, vuorovaikutus ja monimuotoisuuden suojelun kohdentaminen** -hanke (2013-2016) tuo metsien luontoarvot, mahdolliset metsänkäsittelytoimet ja metsänomistajien tavoitteet samaan analyysiin, ja yhdistää metsien luontoarvot ja metsänomistajien tavoitteet tilatasoa laajempaan metsäsuunnitteluun. Yksittäistä tilatasoa laajemmalla suunnittelulla voidaan tunnistaa luonnoltaan monimuotoisia, toisiinsa kytkeytyneitä metsäalueita. Hankkeessa kartoitetaan metsänomistajien ja metsäammattilaisten tietotarpeita ja tavoitteita kyselytutkimuksin, retkeilyin ja työpajoin kahdella tutkimusalueella Länsi-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa. Tutkimushankkeessa kertyvien aineistojen avulla voidaan muun muassa kehittää ja kohdentaa metsänomistajien neuvontapalveluja Suomen metsäkeskuksessa ja metsänhoitoyhdistyksissä. MMM:n rahoittamassa hankkeessa on mukana Suomen ympäristökeskuksen lisäksi Helsingin yliopisto ja Luonnonvarakeskus sekä Suomen metsäkeskus Pohjois-Karjala, Varsinais-Suomen ELY -keskus ja Metsänomistajien liitto Länsi-Suomi. (Käytännön ratkaisuja... 2014).

Luontoarvojen hyödyntämisen tutkimus Luonnonvarakeskuksessa (vuoteen 2014 Metlassa)

Luonnonvarakeskus Luken tutkijat ovat olleet mukana useissa edellä mainituissa kehittämis- ja tutkimushankkeissa. Muiden tahojen koordinoimien hankkeiden lisäksi Metlassa toteutettiin ja Luonnonvarakeskuksessa on meneillään useita luontoarvoihin liittyviä hankkeita.

Yksityismetsien luontoarvoihin liittyviä kysymyksiä on tutkittu Metlassa erityisesti METSO -ohjelmaan liittyneessä **”Metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinot ja yhteiskunnalliset vaikutukset (TUK)”** tutkimusohjelmassa (2005-2010) (Koskela ym. 2010) ja **”Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO 2008-2016) seuranta ja vaikutukset”** -hankkeessa (2009-2012) (Koskela 2013). Metlassa aloitettu METSO –tutkimus jatkuu Lukessa (www.metla.fi/tutkimus/metso/, 5.5.2015).

Metsien luontoarvoja ja niiden hyödyntämistä tutkittiin Metlassa myös metsien monikäytön tutkimusohjelmissa 1990-1999, Metsästä hyvinvointia -tutkimusohjelmassa (2007-2013) sekä metsien monimuotoisuutta käsittelevissä tutkimuksissa. Metlan monikäytön tutkimukset jatkuvat Luonnonvarakeskuksessa **”Metsät moneen käyttöön” -tutkimusohjelmassa** (www.metla.fi/ohjelma/mmk/, 31.3.2015) ja **”Uudet metsä- ja puubiomassaperäiset tuotteet ja palvelut” (NEW)-tutkimusohjelmassa** (www.metla.fi/ohjelma/new/, 31.3.2015).

Vuonna 2015 Metlan, RKTL:n ja MTT:n yhdistymisen seurauksena syntyneessä Lukessa luontoarvotutkimukset voivat jatkossa sijoittua esimerkiksi seuraaville Luken tutkimusstrategian teema-alueille: ”Biomassaan perustuvat tuotteet ja palvelut tuovat lisäarvoa elinkeinoille”, ”Hyvinvointia ja yritystoimintaa syntyy luonnon aineettomien arvojen hyödyntämisellä” ja ”Biotalous päätöksentekoprosessit ja yhteiskunnalliset ohjauskeinot perustuvat laaja-alaiseen tietoon ja osaamiseen” (www.luke.fi, 30.9.2014)

Luontoarvojen hyödyntämisen tutkimus Suomen ympäristökeskuksessa

Suomen ympäristökeskus SYKE:ssä tutkitaan metsänomistajien käyttäytymistä ja metsien tuottamia ekosysteemipalveluja. Ajankohtainen metsänomistajatutkimus on edellä mainittu METSO-yhteistutkimushanke ”Tieto, vuorovaikutus ja monimuotoisuuden suojelun kohdentaminen” (2013-2016), jossa selvitetään mitkä ovat monimuotoisuuden turvaamiskeinojen kohdentamisen keskeiset haasteet alue- ja tilatasolla sekä kuinka erilaisille metsänomistajille kohdennettu monimuotoisuusneuvonta voi vastata niihin (Käytännön ratkaisuja... 2014). **Kansallinen ekosysteemipalveluiden taloudellisen merkityksen arviointi TEEB** -hanke (2013-2014) tuotti arvion Suomen tärkeimpien ekosysteemipalvelujen nykytilasta ja tulevasta kehityksestä sekä niiden taloudellisesta merkityksestä ja roolista vihreän talouden edistämiseksi (Luonnon ilmaispalvelujen... 2015). Kansainvälisessä **”Ekosysteemipalvelut ja luonnon pääoma - käsitteistä käytäntöihin (OpenNESS)”** -hankkeessa (2012-2017) selvitetään, miten ekosysteemipalvelu -käsite voidaan tuoda käytännön suunnitteluun ja päätöksentekoon. Hankkeen tapaustutkimusten aihealueita ovat muun muassa metsien, maaseutualueiden ja rannikoiden suunnittelu. Metsiin liittyvä tapaustutkimus toteutetaan Lounais-Suomessa. (Ekosysteemipalvelut ja... 2014).

5.3. Maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeet

Valtakunnalliset maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeet (nk. YTR -hankkeet) ”ovat keskeinen väline maaseutupolitiikan sisällön tuottamiseen, maaseutupoliittisten rakenteiden kehittämiseen ja maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman toteuttamiseen. Hankkeiden tulosten on oltava sovellettavissa maaseudun kehittämistyöhön ja maaseutupoliittiseen päätöksentekoon ja niillä täydennetään alueilla tapahtuvaa kehittämistyötä sekä edistetään kehittämis- ja tutkimustyön verkostoitumista.” YTR -hankkeita rahoittaa sekä TEM maaseudun kehittämisen määrärahasta että MMM Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) varoista. Vuonna 2014 maaseudun kehittämisen määräraha oli 1 023 000 euroa ja Maatilatalouden kehittämisrahasto Makeran 510 000 euroa. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR:n) hyväksymään vuoden 2014 hankehakuun sisältyi luontoarvojen taloudelliseen hyödyntämiseen liittyviä teemoja; rahoitusta oli tarjolla yrittäjyyden edistämiseen ja kokeiluihin (esim. tilapäinen, osa-aikainen ja yhteisöyrittäjyys sekä eri toimialoja yhdistävä yrittäjyys) sekä ekosysteemipalvelujen ja maaseudun resurssien tuotteistamiseen (esim. maatalojen mahdollisuudet ekosysteemipalvelujen tuottamiseen). Metsään liittyviä hankkeita ei yleensä ole rahoitettu YTR -hankkeina. Tällä hetkellä metsien luontoarvoihin liittyvää YTR -rahoitteista toimintaa harjoittaa kuitenkin YTR:n Ekosysteemipalvelut -verkosto. (Valtakunnalliset maaseudun... 2014).

Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 rahoitus valtakunnallisille maaseutuhankkeille, koordinaatiorhankkeille ja maaseudun innovaatioryhmille (EIP) on huomattavasti YTR -rahoitusta runsaampaa. Ensimmäiseen valtakunnallisten maaseutuhankkeiden jatkovalmisteluun on valittu useita metsien luontoarvoihin liittyviä hankesuunnitelmia (esim. ”Luonnosta liiketoimintaa ja hyvinvointia” ja ”Uudistuva metsäyrittäjä”). Ensimmäisellä hakukierroksella valtakunnallisten maaseutuhankkeiden rahoittamiseen on arvioitu käytettävän 2,5 miljoonaa euroa. (Valtakunnalliset hankkeet 2015).

6. Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

6.1. Luontoarvo –käsite

Luontoarvo –käsitteen käyttö on yleistynyt viime vuosina. Sillä ei ole kuitenkaan yhtä täsmällistä määritelmää vaan sitä on sovellettu tiukasta luonnonsuojelusta luonnon virkistyskäyttöön ja maise- ma-arvoihin. Käsitettä ja sen käyttöä eri yhteyksissä on myös analysoitu useista eri näkökulmista (esim. Ekroos & Warsta 2012, Kuisma 2013). Useimmiten luontoarvoista puhutaan ympäristönsuoje- lun yhteydessä. Ihmisten hyvinvointiin käsite on liitetty esimerkiksi seuraavasti: *”ekosysteemipalvelu- ja ovat myös ihmisten arjessa tärkeitä, hyvinvointia lisäävät lähiluontoarvot”* (Koivulehto ym. 2012).

Metsätalouden näkökulmasta käsitettä ei ole eritelty tarkemmin, mutta se on ollut monien metsäta- louden intressiryhmien käytössä jo pitkään. Siitä on muodostunut yleiskäsite, joka korostaa metsien ei-puuntuotannollisia arvoja ja metsien monipuolisuutta luonnonvarana. Myös metsäalalla käsitteellä on viitattu sekä pelkkään luonnonsuojeluun (esim. Metsänhoidon suositukset 2014) että laajemmin monipuolisten ekosysteemipalveluiden turvaamiseen (esim. Ympäristöasiat metsätaloudessa 2014).

Käsitteet ovat aikaisemminkin muovanneet metsätaloutta. Merkittäviä ja muutosvoimaisia käsitteitä ovat olleet metsien monikäyttö, kestävä metsätalous, ekosysteemipalvelut ja ekosysteemilähesty- mistapa. Ajankohtaisia käsitteitä, jotka asettavat metsävarojen monipuolistuvan käytön ja luontoar- vot laajempaan luonnonvarataloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin ovat biotalous ja kierto- talous. (**Tietolaatikko 16**).

Tietolaatikko 16. *Julkisen sektorin määritelmiä käsitteille biotalous ja kiertotalous.*

Kestävää kasvua biotaloudesta – Suomen biotalousstrategia (2014):

Biotaloudella tarkoitetaan taloutta, joka käyttää uusiutuvia luonnonvaroja ravinnon, energian, tuotteiden ja palve- lujen tuottamiseen. Biotalous pyrkii vähentämään riippuvuutta fossiilisista luonnonvaroista, ehkäisemään ekosys- teemien köyhtymistä sekä edistämään talouskehitystä ja luomaan uusia työpaikkoja kestävän kehityksen periaat- teiden mukaisesti. (Kestävää kasvua... 2014):

Kohti hiilineutraalia kiertotaloutta – tutkimus vauhdittamaan muutosta (2014):

Kiertotaloudessa uusiutuvat ja uusiutumattomat luonnonvarat kiertävät tehokkaasti ja energiaa käytetään mah- dollisimman tehokkaasti. Ravinteet palautuvat maaperään ja uusiutumattomat mineraalivarat kiertävät talousjär- jestelmissä kuormittamatta ekosysteemejä. Luonnonvarojen käyttö on kestävää eikä vaaranna luonnon ekosys- teemipalveluja. Biotalous, joka käyttää uusiutuvia luonnonvaroja ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuot- tamiseen, on oleellinen osa hiilineutraalia kiertotaloutta. (Kohti hiilineutraalia... 2014).

6.2. Luontoarvojen hyödyntäminen

Metsänomistajat saavat eniten metsien ekosysteemipalveluihin perustuvia tuloja puun myynnistä. Vuonna 2013 yksityismetsänomistajat saivat kantorahatuloja 1,6 miljardia euroa. Metsänomistajille merkittävin luonnonsuojeluun perustuva tulolähde on METSO -ohjelma. Vuonna 2012 ELY -keskukset maksoivat metsänomistajille METSO -ohjelman kautta verottomia korvauksia maanhankinnasta valti- on omistukseen 13 miljoonaa euroa, korvauksia yksityisten luonnonsuojelualueiden perustamisesta 21 miljoonaa euroa ja määräaikaista suojelukorvauksia 0,3 miljoonaa euroa. METSO -ohjelman tar- joamat suojeluvaihtoehdot ovat niin suosittuja, että osa suojeluhakemuksista juuttuu ELY -

keskuksissa käsittelyruuhkiin (Metsien vapaaehtoinen... 2013. Luonnonhoitoon varattuja valtion varoja voi jäädä hyödyntämättä ja ympäristötukisopimuksia solmimatta myös Suomen metsäkeskuksen henkilöstön vähyden vuoksi (Metsäkeskuksen työvoimapula 2014).

Suomen metsäkeskus maksoi metsänomistajille vuonna 2013 verotettavana METSO -ohjelman mukaisena metsätalouden ympäristötukena 4,4 miljoonaa euroa. Metsäkeskuksen maksaman ympäristötuen verollisuus on vähentänyt metsänomistajien halukkuutta solmia ympäristötukisopimuksia (Rantala ym. 2014).

Suomessa oli vuonna 2007 yksityisiä luonnonsuojelualueita 5288, vuoteen 2014 mennessä niiden määrä oli lisääntynyt 9540:een. Metsähallitus vastaa niiden ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteiden toteuttamisesta. Yksityisillä luonnonsuojelualueilla maanomistaja voi osallistua hoitotoimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttaa itse luonnonhoitotöitä sovittua korvausta vastaan. Metsähallitus voi myös teettää hoitotoimenpiteet työllistämällä paikallisia luonnonhoitoyrittäjiä tai omia metsureita. Metsähallituksen rooli käytännön hoitotoimissa yhteistyössä maanomistajien kanssa on kasvanut viime vuosina. Yksityisten luonnonsuojelualueiden hoitaminen on toistaiseksi ollut vähäistä. Yksityisiä suojelualueita koskevien tietojen hallinta on ollut puutteellista; Metsähallitus pyrkii parantamaan tietojen saatavuutta vuonna 2014 käyttöön otetulla uudella suojelualuetietojärjestelmällä.

Valtio on rahoittanut puustoisten perinnebiotooppien hoitoa pääasiassa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan (2007-2013) sisältyneillä tukitoimenpiteillä. Tukea perinnebiotooppien hoitamiseen ovat voineet saada maatalouden ympäristötukeen sitoutuneet viljelijät sekä rekisteröidyt yhdistykset Leader -toimintatavan kautta. Vuonna 2012 perinnebiotooppien hoitoa tuettiin EU:n maaseuturahaston varoilla Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kautta 8,4 miljoonalla eurolla. On arvioitu, että noin puolet perinnebiotoopeista on puustoisia. Perinnebiotooppien hoidon tukeminen jatkuu ohjelmakaudella 2014-2020.

Vuonna 2010 maaseudulla arvioitiin olevan noin 140 300 pienyritystä (44 % kaikista Suomen yrityksistä), jotka voidaan jakaa kolmeen ryhmään: 1) maa- ja metsätaloutta harjoittavat perustuotantotilat (32 %), 2) monialaiset tilat (14 %) ja 3) muut pienyritykset (53 %) (Suomen maatalous... 2014). Kaikki kolme ryhmää voivat hyödyntää metsien luontoarvoja. Esimerkiksi perustuotantotiloilla puustoiset perinneympäristöt voivat tarjota lisätuloja, monialaiset tilat voivat tarjota luonnonhoito- ja matkailupalveluja ja muut pienyritykset voivat hyödyntää yksityismetsiä esimerkiksi toimintaympäristönä. Myös luontoarvoja vaalivat julkisen hallinnon rahoittamat kehittämishankkeet työllistävät maaseudun asukkaita.

Luonnonhoidosta saatavat taloudelliset hyödyt voivat olla myös epäsuoria. Maaseututaajamien asukkaat, matkailuyrittäjät ja maatilamatkailua harjoittavat maanomistajat voivat hyötyä luonnonhoitotoimien johdosta parantuneen ympäristön laadusta esimerkiksi lisääntyneen matkailun, vapaaajan asutuksen ja uusien vakituisten asukkaiden johdosta. Perinnebiotooppien hoidosta voi kertyä epäsuoria taloudellisia tuloja esimerkiksi lihantuotannon kautta.

Yksityismetsien ei-puutuotannollisiin käyttötapoihin ja talousmetsien luonnonhoitoon perustuvan yritystoiminnan taloudellinen merkitys maaseudulla ja osana maatilataloutta tunnetaan huonosti. Luonto- ja maisemapalveluyrittäjien määrästä ja liiketoiminnasta ei ole seurantatietoja saatavilla. Tietoa ei ole myöskään siitä, missä määrin maatalojen metsäurakointi- ja maatilamatkailutoiminta liittyy luontoarvojen hyödyntämiseen. Luontoarvojen vaalimiseen perustuva yritystoiminta on usein pienimuotoista ja muodostaa osan laajempaa monitulyrittäjyyttä. Pienimuotoisuudesta huolimatta luontoarvoihin liittyvillä yritystoiminnalla voi paikoitellen olla ratkaiseva merkitys maaseutuyhteisöjen ja maatalojen säilymiselle elinvoimaisina.

6.3. Luonnonvarapolitiikan metsien luontoarvoihin liittyvät tavoitteet ja ohjauskeinot

Yleistä tavoitteista

Julkisen hallinnon talouspoliittisena tehtävänä pidetään yleisesti hyvien toimintaedellytysten luomista elinkeinotoiminnalle. Luontoarvojen hoidon ja käytön kannalta keskeisimmät valtakunnalliset linjaukset löytyvät hallitusohjelmista. Tarkemmin yksityismetsien luontoarvoihin ja niiden hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita määritellään osana metsäpolitiikkaa, ympäristöpolitiikkaa ja elinkeinopolitiikkaa. Lisäksi tavoitteita asetetaan aluepolitiikassa sekä siihen liittyvässä maaseutupolitiikassa.

Tavoiteohjelmien suurta määrää, päällekkäisyyttä ja jatkuvaa päivittämistä on kritisoitu. Esimerkiksi Seppälä (2014, 36) toteaa, että *”tuskin missään muussa maassa on laadittu niin monta metsäalaa ja sen tulevaisuuteen liittyvää ohjelmaa: on Kansallista metsäohjelmaa, on Metsäpoliittista selontekoa, on Metsäsektorin strategista ohjelmaa, on METSOa, on Suomen metsäklusterin tutkimusstrategiaa, ja niin edelleen. On ohjelmia ohjelmien päälle.... On luovuttava ainakin vähäksi aikaa uusien ohjelmien teosta ja vanhojen yksittäisten ohjelmien tarkistamisesta. Sen sijaan tulee sovittaa yhteen olemassa olevat erilliset ohjelmat ja varmistaa, etteivät ne ole ristiriidassa keskenään. Osoptimoinnista on siirryttävä kokonaisuuden hallintaan.”* Tähän katsaukseen on poimittu metsien luontoarvoihin liittyviä mainintoja 14 metsäalaa vaikuttavassa valtionhallinnon tavoiteohjelmassa. **(Tietolaatikko 17).**

Tietolaatikko 17. MMM:n, YM:n ja TEM:n hallinnonalojen ajankohtaisia metsätalouteen liittyviä strategioita ja toimintaohjelmia.

Maa- ja metsätalousministeriö:

- Valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko 2050
- Kansallinen metsästrategia 2025
- Manner-Suomen maaseutuohjelmat 2007-2013 ja 2014–2020

Ympäristöministeriö:

- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014-2025 (METSO -ohjelma)
- Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012-2020
- Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelma 2013–2020

Työ- ja elinkeinoministeriö:

- Metsäalan strateginen ohjelma (MSO) 2011-2015
- Suomen biotalousstrategia (2014)
- Valtioneuvoston periaatepäätös kasvun uusien kärkien cleantechin ja biotalouden vauhdittamisesta (2014)
- Suomen matkailustrategia 2020
- Yhdessä enemmän - kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Matkailun tiekartta 2015-2025
- Maaseutupoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015
- Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014-2020
- Suomi kestävän luonnonvaratalouden edelläkävijäksi 2050 – Valtioneuvoston luonnonvaraselonteon ”Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous” linjausten päivitys eduskunnalle 2014.

Valtakunnallisten tavoiteohjelmien lisäksi metsätalouteen vaikuttavat maakunnalliset ja kunnalliset strategiat sekä valtionhallinnon alueorganisaatioiden toimintaohjelmat. Lisäksi EU tason linjaukset vaikuttavat muun muassa kansainvälisen rahoituksen käyttöön. EU:n uusi metsästrategia korostaa

metsien merkitystä maaseudun elinkeinoelämässä ja metsäsuunnitelmien merkitystä metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamisessa. **(Tietolaatikko 18).**

Tietolaatikko 18. Poimintoja EU:n metsästrategiasta (Uusi EU:n metsästrategia... 2014).

"Pääperiaatteet:

- Metsien kestävä hoito ja käyttö sekä monikäyttöiset metsät, monipuolisten tuotteiden ja palvelujen tuottaminen tasapainoisella tavalla ja metsien suojelun turvaaminen.*
- Resurssitehokkuus, jolla optimoidaan metsien ja metsäsektorin panos maaseudun kehittämiseen, kasvuun ja työpaikkojen luomiseen.*
- Maailmanlaajuinen vastuu metsistä ja metsätuotteiden kestävä tuotannon ja kulutuksen edistäminen.*

Komission ja jäsenvaltioiden olisi arvioitava maaseudun kehittämissäpolitiikan mukaisten metsätaloustoimenpiteiden vaikutusta ja parannettava sitä.

Metsien kestävä hoidon ja käytön periaatteisiin perustuvat metsäsuunnitelmat tai vastaavat välineet ovat keskeisiä välineitä pyrittäessä tuottamaan erilaisia tuotteita ja palveluja tasapainoisella tavalla. Metsäsuunnitelmat ovat sekä EU:n vuoteen 2020 ulottuvan luonnon monimuotoisuutta koskevan strategian että EU:n maaseudun kehittämiseen myöntämän rahoituksen ytimessä. Ne sisältyvät strategiaan, ja strategialla edistetään ja tuetaan niiden käyttöä.

EU:n tutkimuksen ja kehittämisen puiteohjelmat tukevat metsäalaa. Metsäalalla on Euroopan biotalousstrategian mukaisesti entistä näkyvämpi asema seitsemännessä tutkimuksen puiteohjelmassa ja Horisontti 2020 - puiteohjelmassa. Tavoitteena on lisätä alan kestävyttä ja sen panosta maaseudun talouteen metsien kestävä hoidon ja käytön avulla, parantaa sen kykyä selviytyä bioottisesta ja abioottisesta stressistä sekä kehittää parempia metsätalouden tuotantojärjestelmiä ja tuotteita.

Metsätaloustoimenpiteiden yhteisrahoitus maaseudun kehittämisasetuksen nojalla on ollut ja on jatkossakin tärkein EU:n tason rahoituskeino. Jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä maaseudun kehittämisvaroja kilpailukyyn parantamiseen, elinkeinoelämän monipuolistamiseen ja elämänlaadun parantamiseen sekä tiettyjen julkisten ympäristöhyödykkeiden tuottamiseen, jotta ne voisivat edistää metsien kestävä hoitoon ja käyttöön liittyvien sosiaalisten tavoitteiden saavuttamista."

Yleistä keinoista

Edellä mainittujen strategioiden ja toimintaohjelmien toimenpide-ehdotukset jäävät suurimmaksi osaksi niin yleiselle tasolle, että ne ovat lähinnä tarkennettuja osatavoitteita. Toimenpiteiden toteutajatahoja luetellaan, mutta niiden osavastuita ja työnjakoa ei tarkenneta. Ohjelmiin liittyvän seurannan sisältö vaihtelee myös suuresti; esimerkiksi maaseutupoliittiseen kokonaisuohjelmaan ei sisälly ollenkaan seurantasuunnitelmaa, kun taas Kansallisessa metsästrategiassa (2015) määritellään tavoitteita kuvaavia mittareita ja niille tavoitetasoja.

Metsäpolitiikan ohjauskeinot jaetaan perinteisesti kolmeen ryhmään: lainsäädännölliseen ohjaukseen, taloudelliseen ohjaukseen ja informaatio-ohjaukseen. Niiden lisäksi ympäristöalalla on alettu puhua itseohjauksesta ympäristöpoliittisena ohjauskeinona. Itseohjausta ovat esimerkiksi vapaaehtoiset sopimukset ja ympäristöjärjestelmät (mm. EMAS). Metsäalalla, ja myöskin tässä katsauksessa, on pitäyditty tarkastelemaan metsäpolitiikkaa edellä mainitun kolmijaon avulla. Uusien ohjauskeinojen analysointi, kehittäminen ja käyttö myös metsäalalla voisi avata uusia näkökulmia metsien luontoarvojen hoitoon ja käyttöön.

Toistaiseksi muiden luontoarvojen säilyminen puuntuotannon rinnalla pyritään turvaamaan lainsäädännöllä, metsänomistajille maksettavilla luonnonsuojelukorvauksilla ja neuvonnalla. Talousmetsien luonnonhoidon keskeisimmät tavoitteet ja menetelmät on kirjattu luonnonsuojelu- ja metsälakeihin, metsäsertifiointistandardeihin ja metsänhoitosuosituksiin. Esimerkiksi Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion kehittämässä luonnonhoidon laadun arvioinnissa minimitaso (arvosanat ”välttävä” ja ”heikko”) perustuu lakeihin. Arvosanat ”hyvä” ja ”erinomainen” saavat kohteet täyttävät laeissa määriteltyjen minimiehtojen lisäksi myös sertifiointin ja hyvän metsänhoidon suositusten kriteerit. (Saaristo 2014).

Strategioiden ja ohjelmien tavoitteita, keinoja ja haasteita

Hallitusohjelma

Kataisen hallitusohjelmaan (2011) sisältyvä metsälainsäädännön kokonaisuudistus on jo toteutettu monilta osin. Uusi metsälaki antaa mahdollisuuksia entistä monipuolisempaan metsänhoitoon. Organisaatio uudistuksilla on parannettu uusien toimijoiden pääsyä metsäpalvelumarkkinoille. Nämä toimenpiteet ovat hyvin linjassa yleisten sääntelyn selkiyttämisen ja yksinkertaistamistavoitteiden kanssa.

Metsiin liittyvä maaseutupoliittinen tavoite uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan yrittäjyyden monipuolistamisesta ja vahvistamisesta ei ole edistynyt. Hallitusohjelmassa mainittuun maaseudun elinolojen kannalta keskeiseen ”monituloyrittäjyyteen” liittyviä konkreettisia kehittämistoimenpiteitä on vaikea löytää. Ajankohtaisissa valtakunnallisissa maaseutuohjelmissa monituloyrittäjyyteen viitataan termillä ”monialayrittäjyys”, mutta aihepiiri ei konkretisoidu toimenpiteiksi myöskään maaseutupoliitiikan kontekstissa.

Metsäpolitiikka

MMM:n kansallisessa metsästrategiassa (KMS) luontoarvoja käsitellään eniten samassa yhteydessä ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden kanssa. Metsäpolitiikan tulisi tukea uusia toimintamalleja, joiden avulla eri ekosysteemipalveluista luodaan kaupallisia tuotteita ja palveluja. Keskeisinä kehittämiskohteina mainitaan matkailu- ja hyvinvointipalvelut sekä luontoarvopankit ja vapaaehtoiset sopimukselliset toimintamallit monimuotoisuuden, vesiensuojelun, hiilinielujen, riistatalouden ja metsien virkistysarvojen turvaamisessa ja markkinoiden kehittämisessä.

KMS:n tavoitteet ovat laaja-alaisia eikä niissä oteta kantaa metsäpolitiikan ohjauskeinoihin. Strategiaa toteutetaan hankesalkussa määriteltyjen hankkeiden avulla. Hankkeiden rahoituksesta päätetään vuosittain valtiontalouden kehys- ja talousarvioprosesseissa. Suomen hallitus vaihtuu juuri strategian käynnistysvaiheessa. Lisäksi strategian laatimisen aikaan suuri osa metsälainsäädännöstä ja metsäalan organisaatioista uudistettiin. Ohjelmassa todetaankin, että tarvittaessa esitetään ”*uusia hankkeita, mikäli metsäalan toimintaympäristö vaatii hankesalkun päivittämistä metsästrategian päämäärien toteutumisen edistämiseksi.*” (Kansallinen metsästrategia... 2015).

Ympäristöpolitiikka

YM on yksi keskeisimmistä kansallisen metsästrategian toteuttajatahoista. Metsästrategian toteuttamisessa YM vastaa yhdessä muiden tahojen kanssa sähköisen metsätietojärjestelmän, metsäalaa tukevan kaavoituksen, tilastoinnin, kannustejärjestelmän, tutkimusstrategian, talousmetsien luon-

nonhoidon, metsäluonnon arvostuksen sekä muiden kuin puuntuotannollisten ekosysteemipalvelujen turvaamisesta ja niiden markkinoiden kehittämisestä.

Ympäristöhallinnon valmistelemista ohjelmista suorimmin metsien luontoarvoihin liittyy MMM:n kanssa yhteinen METSO -ohjelma. Ohjelman päivityksessä siihen lisättiin uusi tavoite; monimuotoisuutta koskevaan neuvontaan on tulevaisuudessa *”tarpeen sisällyttää arvio monimuotoisuuden turvaamisen taloudellisista hyödyistä”* (Valtioneuvoston periaatepäätös... jatkamisesta 2014).

Laajempia metsiin liittyviä strategisia linjauksia ympäristöpolitiikassa tehdään luonnon monimuotoisuuden ja kestäväen käytön strategiassa ja toimintaohjelmassa. Ympäristöhallinnon näkökulmasta monimuotoisuuden turvaamisen päämenetelmät ovat suojeltujen metsien määrän lisääminen ja laadun parantaminen ennallistamisella sekä talousmetsien luonnonhoidon kehittäminen. Perinneympäristöihin liittyen monimuotoisuusstrategia pitää tarpeellisena *”kehittää maatilojen ulkopuolella sijaitsevien, umpeenkasvun uhkaamien perinnebiotooppien kunnostusta ja hoitoa varten uusia menettelytapoja, koska niitä ei voida hoitaa yksinomaan maatalouspolitiikan keinoin”* (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2013).

Luontoarvot ovat laajasti esillä sekä maankäyttö- ja rakennuslaissa että ympäristönsuojelulaissa. Uudistettavana olevassa luonnonsuojelulaissa asetetaan tavoitteeksi laajentaa *”ohjauskeinojen kirjoa tukeutumalla entistä enemmän eri toimijatahojen vastuuseen ja omaehtoiseen toimintaan”* (Luonnon puolesta... 2013). Kaavoitukseen liittyviä haasteita ovat kaavamerkintöjen tulkintojen ja maisematyö-
lupien hinnoittelun erilaisuus kunnissa.

Elinkeinopolitiikka

TEM määrittelee metsien hyödyntämiseen perustuvia elinkeinopoliittisia tavoitteita muun muassa Metsäalan strategisessa ohjelmassa (MSO), laatii matkailuelinkeinon kehittämisstrategioita sekä vastaa Suomen biotalous- ja luonnonvarastrategioista. Kansallisen metsästrategian toteuttamisessa TEM vastaa yhdessä muiden tahojen kanssa metsäalan tilastoinnin, kannustejärjestelmän ja tutkimusstrategian kehittämisestä.

Luontoarvot ja niiden hyödyntäminen ovat olleet aikaisemmin jonkin verran esillä MSO:ssa, mutta uusimmissa strategia-asiakirjoissa niihin liittyvät asiat eivät enää ole esillä; ne sisältynevät painopistealueeseen *”Biotalouden uuden liiketoiminnan kehittäminen”*. Luonto- ja luontoarvot ovat keskeisiä matkailun vetovoimatekijöitä TEM:n matkailustrategioissa, mutta yksityismetsätalouden edustajia ei mainita matkailutoimijoina.

Luontoarvoja hyödyntävää yritystoimintaa koskevat samat lait ja säädökset kuin muitakin yrityksiä. Sääntelyn monimutkaisuus ja ristiriitaisuus on koettu ongelmaksi erityisesti pienyritysten kannalta. EU:ssa ja Suomessa on aloitettu hankkeita, joiden tavoitteena on kehittää sääntelyä paremmin pienten yritysten tarpeita vastaavaksi. Esimerkiksi valtiovarainministeriön vastuulla oleva verolainsäädäntö aiheuttaa vaikeuksia maaseutuelinkeinojen seurannalle ja politiikkatoimenpiteiden suunnittelulle (esim. Voutilainen 2007).

Maaseutupoliitiikka

Maaseutupoliittisia tavoitteita on linjattu viime vuosina Valtioneuvoston maaseutupoliittisessa selonteossa vuosille 2009-2020 ja siihen liittyvässä Valtioneuvoston periaatepäätöksessä maaseudun kehittämisestä (2011), Maaseutupoliittinen toimenpideohjelma 2012-2015:ssa ja Mahdollisuuksien

maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014-2020:ssa. Maaseutupolitiikan toimijoiden yhteinen tavoite on elinvoimainen maaseutu ja toimivat maaseutuelinkeinot.

Maaseudun kehittämistoimenpiteitä ohjataan EU:n maaseutulainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön perusteella. Toimenpiteitä rahoitetaan EU:n maaseudun kehittämisohjelmalla ja EU:n rakennerahasto-ohjelmilla sekä kotimaisella rahoituksella. Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa keskeisiä informaatio-ohjauksen menetelminä mainitaan neuvontapalvelut ja maaseutuvaikutusten arviointi, jota ei toistaiseksi ole sovellettu metsäalalla.

Maaseutuohjelmissa ei aseteta suoranaisia metsiin liittyviä tavoitteita, mutta todetaan, että ”monialayrittäjäyys” tarjoaa mahdollisuuksia niputtaa kausiluonteisia aloja yhteen ympärivuotiseksi kokonaisuudeksi kokoaikaisen toimeentulon lähteenä. Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa pidetään kuitenkin tarpeellisena kehittää eri toimialojen seurantaa ja järjestää toimialojen kattavan alueellisen tilastotiedon ylläpito.

Maaseudun paikallisten pienimuotoisten elinkeinojen harjoittamista vaikeuttavat julkisen ohjauksen epäkohdat. Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa ongelma ilmastaan seuraavasti: *”Maaseudun yritystoimintaa vaikeuttavasta tarpeettomasta sääntelystä tulee päästä eroon ja on huolehdittava, että kansallisella lainsäädännöllä ja asetuksilla ei lisätä EU-lainsäädännön aiheuttamaa byrokratiaa”* (Mahdollisuuksien maaseutu... 2014). Lisäksi maaseutuelinkeinoja tukevia aluehallinnon organisaatioita uudistetaan jatkuvasti (esim. TEM aloittaa... 2014, Valtiovarainministeriö käynnistää... 2014). Myös Suomen metsiin perustuvien elinkeinojen edistämisestä vastaava Suomen metsäkeskus on jatkuvan uudistamisen kohteena.

EU:n uudessa metsästrategiassa todetaan, että *”Komission ja jäsenvaltioiden olisi arvioitava maaseudun kehittämispolitiikan mukaisten metsätaloustoimenpiteiden vaikutusta ja parannettava sitä”* (Uusi EU:n metsästrategia... 2014). Toistaiseksi Suomessa ei ole metsäpolitiikassa huomioitu maaseutukehitystä, eikä metsäala ole merkittävästi esillä maaseutupoliittisissa tavoiteohjelmissa. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän kehittämä maaseutuvaikutusten arviointi voisi tarjota lähtökohdan myös metsätalouden maaseutuvaikutusten tunnistamiseen ja parantamiseen.

6.4. Luontoarvot yksityismetsänomistajien näkökulmasta

Suomen metsäpinta-alasta yksityishenkilöiden hallussa on noin 60 %. Metsätilojen keskikoko on noin 30 hehtaaria. Suurten metsätilojen määrä on kasvanut, mutta niiden erillisten metsäkiinteistöjen hajanaisuus on lisääntynyt. Maatilojen määrän väheneminen jatkuu; vuonna 2000 Suomessa oli vielä noin 80 000 toimivaa maatilaa, vuonna 2020 niitä arvioidaan olevan enää 44 000. Isojen tilojen määrä lisääntyy ja pienten tilojen määrä vähenee; suurinta kasvu on ollut yli 100 hehtaarin peltokokoluokassa. Noin puolet maatilojen pinta-alasta on metsää. Myös maaseudulla asuvien ihmisten määrä on vähentynyt tasaisesti 1970 –luvulta 2010 -luvulle; taajamien ulkopuolella asuu väestöstä enää noin 16 % (Maaseutukatsaus 2011).

Päätoimisia maa- tai metsätalousyrittäjiä on arvioitu olevan noin kuudesosa metsänomistajista. Metsänomistajuuden keskeisiä muutostrendejä lähivuosikymmeninä ovat (Rämö ym. 2009): 1) keski-ikä alenee, 2) palkansaajien, kaupungissa asuvien ja etämetsänomistajien osuus kasvaa sekä 3) eläkeläismetsänomistajien, maalla asuvien metsänomistajien ja maanviljelijöiden osuus pienenee. Myös metsätilarakenteen muutokset kuten yhteismetsien lisääntyminen tulevat vaikuttamaan luontoarvojen hyödyntämismahdollisuuksiin tulevaisuudessa.

Metsänomistajia joiden toimeentulo perustuu metsätalousyrittämiseen on vähän. Maa- tai metsätalousyrittäjistä noin joka kymmenes on päätoiminen metsätalousyrittäjä. Sikasen (2013) mukaan Ete-

lä-Savossa noin 250 hehtaaria metsää mahdollistaa palkansaaajien keskimääräisen tulotason. Yli 200 hehtaarin metsätilakokonaisuuksia oli Suomessa vuonna 2012 yhteensä 3367, näistä 1090 sijaitsi Pohjois-Suomessa (Metsätilastollinen vuosikirja 2014).

Suurimmalle osalle metsänomistajista puuntuotanto on tärkein metsien käyttötapa. Luontoarvot ovat kuitenkin kasvattaneet merkitystään metsänomistajien päätöksenteossa. METSO -ohjelman tarjoamat luonnonsuojelukeinot kiinnostavat monia; metsänomistajat arvostavat ohjelmaan osallistumisen vapaaehtoisuutta, omistajalähtöisyyden korostumista sekä suojelusta saatavia korvauksia. Osa metsänomistajista suojelee osia talousmetsistään suojeluohjelmien ulkopuolella ilman korvausta. Moni metsänomistaja arvostaa rahallista korvausta enemmän suojelusta johtuvia muita hyötyjä lähipiirille ja yhteiskunnalle.

Lähes kaikki maanviljelijät ovat valmiita hoitamaan perinnebiotooppien monimuotoisuutta biodiversiteetin lisäämiseksi. Suurin puustoisten perinneympäristöjen hoitohalukkuuteen vaikuttava syy on maisema. Toiseksi tärkein on hoidosta saatava taloudellinen tuki. Maanviljelijät pitävät tärkeinä myös kulttuurihistoriaa sekä luonnon ja eläinten hyvinvointia.

Kumela ym. (2013) tutkimuksen mukaan metsänomistajien luontoarvoihin liittyvien tavoitteiden kartoitus on vähäistä metsäsuunnitelmien laadintavaiheessa. Metsäpalvelumarkkinoiden avautuminen ja monipuolistuminen voi tuoda parannusta tilanteeseen.

Ekosysteemipalvelut ovat käsitteenä vieras useimmille metsänomistajille. Silti monet metsänomistajat ovat kiinnostuneita ekosysteemipalveluihin perustuvien tilakohtaisten hyötymismahdollisuuksien kartoituksesta ja pitävät niitä koskevaa tilakohtaista neuvontaa tarpeellisena (esim. Rämö ym. 2013).

6.5. Julkisrahoitteiset toimijat ja luontoarvot

Julkishallinnon metsäalan organisaatioita on uudistettu viime vuosina. Suomen metsäkeskus aloitti toimintansa 2012 ja sen uudistaminen jatkuu edelleen. TEM:n hallinnonalalla toimivia vuonna 2010 perustettuja ELY -keskuksia uudistetaan. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta tehtiin valtion omistama Tapio Oy vuoden 2015 alussa. Vuonna 2011 perustettu Suomen riistakeskus hoitaa myös luontoarvoihin liittyviä julkishallinnollisia tehtäviä.

Suomen metsäkeskus

Metsäkeskuksessa toimii kaksi toisistaan erillistä yksikköä julkiset palvelut ja liiketoimintayksikkö OTSO Metsäpalvelut. Julkiset palvelut –yksikön toiminta uudistettiin huhtikuussa 2015. Jatkossa metsänomistajia ja muita metsäalan toimijoita palvelee kaksi yksikköä: Metsätieto- ja tarkastuspalvelut ja Elinkeinopalvelut. Alueverkosto jakautuu viiteen palvelualueeseen. OTSO Metsäpalvelut yhtiöitetään vapailla markkinoilla toimivaksi metsäpalveluyritykseksi vuoden 2016 alkuun mennessä.

Yksi Suomen metsäkeskuksen päätehtävistä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen. Tois- taiseksi Metsäkeskuksen toiminta on painottunut puuntuotantoon; ei-puuntuotannollisiin elinkeinoihin liittyvä metsätalouden edistämistoiminta on ollut vähäistä. Elinkeinoja tukeva toiminta on kuitenkin lisääntynyt pikkuhiljaa ja keväällä 2015 perustettu Elinkeinopalvelut -yksikkö voi tehostaa yrittäjille suunnattuja palveluja.

Metsäkeskus on hallinnoinut METSO -ohjelman puitteissa jaettavaa Kemera -lakiin perustuvaa metsätalouden ympäristötukea ja toteuttanut metsäluonnon hoitohankkeita vuodesta 1997 lähtien. Luonnonhoitohankkeiden muuttaminen yrittäjien toteutettavaksi vuonna 2013 on merkittävä uudis-

tus luonto- ja maisemapalvelujen markkinoiden kehittymisen kannalta. Metsään.fi –palvelu metsänomistajille ja metsäalan palvelujen tarjoajille tarjoaa lähtökohtia myös luontoarvoihin perustuvan elinkeinotoiminnan kehittymiselle.

Elinkeinopalvelujen lisääntymisestä kertoo myös Metsäkeskuksen osallistuminen valtakunnallisille Yrittäjäpäiville, missä *”Metsäkeskus esitteli yrittäjille suunnattuja koulutus- ja asiantuntijapalveluja sekä Metsään.fi -toimijapalvelua. Ensi vuoden puolella on tarkoitus aloittaa laajempaa yrittäjäyhteistyötä Suomen metsäkeskuksen ja metsäalan yrittäjien välillä. Tähän asti maatalous- ja metsäalan yrittäjien yhteistyö muiden alojen yrittäjien kanssa on ollut vähäistä, mutta toivottavaa olisi, että tulevaisuudessa osaamista jaettaisiin laajemmin eri alojen välillä. Sillanrakentajana voisi toimia Metsäkeskuksessa ensi vuoden alussa käynnistyvä yhteisöasiakkuusohjelma.”* (Metsäkeskus mukana... 2014).

Metsäkeskusta ei kuitenkaan vielä mainita elinkeinotoimijana TEM:n ja Maaseutuvirasto Mavin yritysneuvontaa koskevassa viestinnässä. Metsäkeskus on muutenkin erillään muista julkisen hallinnon maaseutuelinkeinoja ja luontoarvoja edistävästä neuvontaorganisaatioista kuten ELY -keskuksista, ProAgria maaseutukeskuksista ja yhdistyspohjaisista uusyrityskeskuksista. Useissa yhteyksissä on asetettu tavoitteeksi metsänomistajapalvelujen kehittäminen siten, että ne olisivat saatavissa ”yhdeltä luukulta” (esim. Kumela ym. 2013). Toistaiseksi tämä tavoite ei ole toteutunut.

Metsäkeskuksen tulevaisuuden haasteena on myös yhteistyön lisääminen metsäalan elinkeinotoiminnassa metsänhoitoyhdistysten, metsäpalveluyritysten, metsäyhtiöiden ja muiden metsäalan toimijoiden kanssa esimerkiksi matkailu- ja virkistyskäyttöön liittyen (esim. Metsätalouden edistämisen organisaatioiden... 2014). On myös esitetty, että Metsäkeskuksen toimintaa tulisi kehittää kattamaan paremmin kaikki metsien tuottamat ekosysteemipalvelut ja niihin perustuvat elinkeinot (esim. Rämö ym. 2013).

ELY-keskukset

Luontoarvojen hyödyntämisen kannalta merkittäviä toimijoita ovat vuodesta 2010 lähtien olleet erityisesti ELY -keskusten Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue sekä Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri -vastuualue. ELY -keskukset ovat keskeisiä METSO -toimijoita ja ne vastaavat yhdessä Metsähallituksen kanssa yksityisten luonnonsuojelualueiden suunnittelusta ja hoidosta.

ELY -keskukset ja Metsähallitus tekevät yhteistyötä yksityisten suojelualueiden hoidossa. Suomen metsäkeskus ei toistaiseksi ole osallistunut tähän toimintaan. Yksityisten suojelualueiden hoidon koordinointi Metsäkeskuksen muiden luonnonhoitohankkeiden kanssa voisi tarjota mielekkäitä työkokonaisuuksia metsäpalvelujen tarjoajille ja edistää ekologisia tavoitteita muun muassa luontokohteiden kytkeytyneisyyden kautta.

Metsäkeskusta koskevat uudistukset sekä TEM:n ja valtiovarainministeriön aloittamat ELY -keskusten uudistamishankkeet tulevat muuttamaan ELY -keskusten yhteistyötapoja ja toimintaedellytyksiä muiden aluehallinto-organisaatioiden kanssa (TEM aloittaa... 2014, Valtionvarainministeriö käynnistää... 2014).

Tapio Oy

Tapion organisaatiota on uudistettu jo usean vuoden ajan. Vuoden 2015 alussa Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio muuttui valtion omistamaksi valtioneuvoston alaisuudessa toimivaksi valtionhallinnolle palveluja tuottavaksi Tapio Oy:ksi. Valtion yhtiö voi kuitenkin perustaa tytäryhtiöitä tarjoamaan palveluja myös yksityisille tahoille.

Tapio on viime vuosina edistänyt merkittävästi luontoarvojen huomioimista metsätaloudessa. Tapion laatimat metsänhoidon suositukset ja Metsäalan luonnonhoitokortti –opintokokonaisuus ovat edistäneet luontoarvojen vaalimista käytännön metsätaloudessa. Tapio osallistuu myös METSO –ohjelman yhteistoimintaverkostohankkeisiin ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Ekosysteemipalvelut –verkoston toimintaan sekä toteuttaa METSO -ohjelmaan kuuluvia valtakunnallisia luonnonhoidon kehittämishankkeita. Lisäksi Tapio on julkaissut useita maiseman- ja luonnonhoito-oppaita.

Tapio tarjoaa metsänomistajille ja metsäpalveluyrittäjille myös talousneuvontaa (<http://www.tapio.fi/talousneuvot>). Metsänomistajille suunnatut neuvot painottuvat puuntuotantoon. Luonnonsuojelun osalta viitataan vain METSO -ohjelmaan ja ympäristötukeen. Metsäpalveluyrittäjille suunnatussa neuvonnassa ei myöskään ole huomioitu luontoarvojen hyödyntämisen tarjoamia mahdollisuuksia. Samanaikaisesti Tapiolla on meneillään runsaasti kehittämishankkeita esimerkiksi luonto- ja maisemapalvelujen kehittämiseksi. Niitä toteutetaan kuitenkin irrallaan talousneuvonnasta.

Suomen riistakeskus

Suomen Riistakeskus tekee yhteistyötä maa- ja metsätalouden toimijoiden ja maanomistajien kanssa sekä osallistuu maa- ja metsätalouseläimen kehittämiseen valtionhallinnon työryhmissä vaikuttamalla muun muassa metsänhoidon suosituksiin ja soiden käyttöön. Riistakeskus tekee yhteistyötä maaseudun maanomistajien kanssa myös riistatalouteen liittyvissä luonnonhoidon kehittämishankkeissa.

Metsästys on merkittävä metsien virkistyskäyttötapa maaseudulla ja metsästysmatkailu voi tarjota elinkeinomahdollisuuksia maaseudun asukkaille. Riistataloutta, maataloutta ja metsätaloutta on toistaiseksi edistetty niiden omien erillisten alueorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten kautta. Vuoden 2015 alussa perustettu Luonnonvarakeskus Luke, joka muodostettiin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos RKTL:stä, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT:stä ja Metsäntutkimuslaitos Metlasta, tarjoaa mahdollisuuksia integroida riistataloutta osaksi maaseutuelinkeinojen kokonaisvaltaista kehittämistoimintaa.

6.6. Markkinaehtoiset toimijat ja luontoarvot

Metsäpalvelujen tuottajat on luokiteltu perinteisesti neljään ryhmään: metsäkeskukset, metsänhoito-yhdistykset, metsäyhtiöt ja metsäpalveluyritykset (esim. Saarinen 2012). Aitoja markkinatoimijoita ovat olleet vain metsäyhtiöiden metsänomistajapalvelut ja itsenäiset metsäpalveluyrittäjät. Vuoden 2016 alusta lähtien aidoksi markkinatoimijaksi muuttuu myös Suomen metsäkeskuksesta erotettava Otso Metsäpalvelut. Metsänhoito-yhdistysten rooli on muuttunut liiketoimintaa harjoittaviksi etujärjestöiksi. Uudistusten jälkeen kilpailu metsäpalveluyritysten kesken kovenee ja metsänomistajille tarjottavat palvelut todennäköisesti monipuolistuvat.

Metsäyhtiöt

Suuret metsäyhtiöt tarjoavat yksityismetsänomistajille puukauppa- ja metsänhoitopalveluja. Kaikilla kolmella yhtiöllä on metsänomistajille tarkoitettu info-sivusto. Perustana yhtiöiden toiminnalle on kotisivujen mukaan lainsäädäntö ja PEFC -metsäsertifiointi. Kaikki kolme kertovat myös METSO -ohjelmasta kotisivuillaan. Yhtiöt ovat kehittäneet kanta-asiakastoimintamallin: UPM tarjoaa metsäpalvelusopimusta, MetsäGroup metsäomaisuuden hoitosopimusta ja Stora Enso aktiivisille metsänomistajille Tähtiasiakasohjelmaa. Kaikki kolme tekevät asiakkailleen myös sähköisiä verkkometsäsuunnitelmia.

UPM on kehittänyt monipuolisimmat luonnonhoitopalvelut ja tiedottaa niistä eniten. UPM:n luonnonhoitopalveluja ovat muun muassa Säästöpuuryhmän poltto –luonnonhoidon palvelutuote, FSC -sertifiointipalvelu suurmetsänomistajille sekä PEFC -ryhmäsertifikaatti metsänomistaja-asiakkaille. Lisäksi yhtiöllä on yhteisiä luonnonhoitohankkeita muun muassa Itä-Suomen yliopiston, Metsähallituksen ja WWF Suomen kanssa. Käytännön metsän- ja luonnonhoitopalveluja metsänomistajille tarjoaa UPM:n omistama Silvesta Oy. Metsäliitto osuuskunnan Metsä Group:n omistajajäsenet voivat hyödyntää Metsä Groupin maksutonta METSO -neuvontapalvelua ja sopimusasiakkaat voivat myös liittyä PEFC- tai FSC-ryhmäsertifikaattiin. Stora Enso tarjoaa kotisivuillaan huomattavasti vähemmän tietoa luonnonhoidosta ja monimuotoisuudesta kuin UPM ja Metsä Group.

Metsäyhtiöt tarjoavat luonnonhoitotöitä osana suurempia asiakaspalvelukokonaisuuksia. Luonnonhoitopalvelut voivat edistää yhtiöiden asiakashankintaa. Niiden avulla voidaan saada enemmän sopimusasiakkaita ja siten aktivoida myös puukauppaa. (Saaristo 2012, Kumela ym. 2013).

Metsäpalveluyrittäjät

Yksityiset metsäpalveluyritykset myyvät palveluja yksityismetsänomistajille, kunnille ja muille yhteisöille. Keskimäärin metsäpalveluyritys työllistää alle kaksi henkilöä. Kaikkiaan Suomessa arvioidaan olevan noin 650 yksityistä alle 50 henkilötyövuotta työllistävää metsäpalveluyritystä. Metsäpalveluyritysten tuottamien palvelujen kysyntä on lisääntynyt viime aikoina. Metsäpalveluyrittäjille suunnattua koulutusta tai tutkintoa ei toistaiseksi vielä ole olemassa, mutta valmistelut alan osaamisen sisällyttämiseksi metsäalan toisen asteen ammattikoulutukseen on aloitettu.

Yleisesti uskotaan, että metsäpalvelujen kysyntä, metsäpalveluyrittäjien määrä ja metsäpalvelujen kilpailutus tulee lisääntymään. Metsäpalveluyritysten määrästä, työllistävyydestä ja liikevaihdesta ei ole saatavissa tilastotietoja. Myöskään metsäpalveluyrittäjyyden merkitystä ja toimintaedellytyksiä osana maaseudun monitulo-yrittäjyyttä ei tunneta. Metsäpalveluyrittäjyyden seuranta ja tilastointi ei toistaiseksi kuulu minkään julkisen hallinnon organisaation toimenkuvaan.

Luontoyrittäjät

Luontoyrittäjyys määritellään luonnon antimiin ja luonnon tarjoamiin elämyksiin perustuvaksi yrittäjyydeksi. Luontoyrittäjyys on useimmiten pienyrittäjyyttä. Luontoyrittäjät voivat suorittaa luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon puitteissa luontoalan koulutusohjelman, joka antaa valmiuksia työskennellä luonto-opastuksessa ja luontomatkailussa sekä suunnitella ja rakentaa ulkoilureittejä. Osa luontoyrittäjistä tuottaa myös luonnon- ja maisemanhoitoon liittyviä palveluja.

Luonnon- ja maisemanhoitotyö voi tarjota merkittäviä lisäansiomahdollisuuksia maataloille ja muille yrittäjille. Luontoyrittäjien työllistäjiä ovat muun muassa Metsähallitus, kunnat, kuntien virkistysalueyhdistykset, seurakunnat, Tiehallinto, yksityishenkilöt ja yritykset. Luonnonhoitopalvelujen

kysyntää voivat lähivuosina lisätä julkisen sektorin supistamispaineluihin liittyvät töiden ulkoistamiset ja luonnonsuojelualueiden kasvavat hoitotarpeet.

Metsäpalveluyrittäjyyden tapaan luonto- ja maisemanhoitopalveluyritysten määrästä, työllistävyydestä tai liikevaihdosta ei ole olemassa tutkimustietoa tai tilastoja. Luontoyrittäjyyttä ja metsäpalveluyrittäjyyttä kehitetään eri foorumeilla ja eri toimijoiden toimesta. Niillä on kuitenkin paljon yhteistä; samoissa yrityksissä voi toimia sekä luonnon- ja maisemanhoidon että puuntuotannon ammattilaisia. Myös pienyrittäjyyteen liittyvät kysymykset ovat niille yhteisiä.

6.7. Kansalaisjärjestöt

Monet kansalaisjärjestöt osallistuvat aktiivisesti metsäpolitiikan muotoiluun. Toisaalta monet maaseutuelinkeinoihin liittyvät järjestöt eivät ole ollenkaan mukana metsätalouden kehittämishankkeissa.

Aikaisemmin osittain verovaroilla toimineet **metsänhoitoyhdistykset** muuttuivat lakisääteisiksi etujärjestöiksi vuoden 2015 alussa. Suurin osa niistä liittyi myös MTK:n jäseniksi vuodenvaihteessa. (Metsänomistajien järjestö 2015). Metsänhoitoyhdistykset voivat jatkossa tuottaa kaupallisia palveluja yhdistyslain puitteissa ja ne voivat harjoittaa liiketoimintaa esimerkiksi perustamalla yhtiön tai olemalla osakkaana yhtiössä. MTK on omistajana vuonna 2002 perustetussa Metsänhoitoyhdistysten Palvelu MHYP Oy:ssä, jonka tavoitteena on yhtenäistää metsänhoitoyhdistysten toimintaa valtakunnallisesti.

Tulevaisuudessa metsänhoitoyhdistysten toiminta ja palvelujen tarjonnan sisältö määräytyvät nykyistä enemmän kysynnän perusteella. Myös paikalliset olosuhteet voivat vaikuttaa palvelujen sisältöön. Metsänhoitoyhdistysten palvelukeskus MHYP Oy:n tavoitteena on kuitenkin yhtenäistää yhdistysten toimintaa, muun muassa valtakunnallisen kotisivun avulla. Yhtenäistämisyrittäminen saattaa johtaa ristiriitatilanteisiin metsänomistajien palvelutarpeiden ja paikallisten erityispiirteiden huomioimisen kanssa. Yhtenäistäminen voi olla haasteellista myös koska metsänhoitoyhdistysten koko ja toimintatavat vaihtelevat suuresti; pienimillään yhdistystoimintaa hoitaa vain yksi toimihenkilö, suurissa yhdistyksissä on paljon toimihenkilöitä ja jo nyt monipuoliset palvelut.

ProAgria maaseutukeskukset ovat rekisteröityjä yhdistyksiä, jotka toimivat MMM:n hallinnonalalla valtionapua saavina neuvonta- ja kehittäjäorganisaatioina. Maaseutukeskusten asiakaskunta koostuu maataloista ja maaseudun pienyritystä. Maaseutukeskusten talousasiantuntijat tekevät yrittäjille kehittämissuunnitelmia. Maaseutukeskusten yhteydessä toimivat **Maa- ja kotitalousnaiset** -järjestön piirikeskukset tarjoavat maisemanhoitoon, luonnonhoitoon ja yrittäjyyteen liittyviä neuvontapalveluja. Metsäalan organisaatioiden ja ProAgrian välinen yhteistyö on toistaiseksi ollut vähäistä.

Metsäluonnon monimuotoisuutta edistävät osaltaan **Suomen Metsäsertifiointi ry:n** PEFC -metsäsertifiointi ja **Vastuullisen metsänhoidon yhdistys ry:n** FSC -sertifiointi. Metsäsertifiointit ovat luonnonsuojelullisesti painottuneita. FSC painottaa PEFC:tä enemmän ekologiaa näkökohtia. Kummankin järjestelmän vaatimuksissa on kuitenkin myös taloudelliseen hyödyntämiseen ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyviä kriteereitä ja vaatimuksia.

Metsänhoitoyhdistyslain muutoksen seurauksena PEFC sertifiointin toteutus muuttuu. Metsänhoitoyhdistysten kautta PEFC -sertifikaatin piiriin kuuluvat jatkossa vain ne metsänomistajat, jotka maksavat yhdistyksen jäsenmaksun. Muut voivat valita sertifioijaksi joko jonkin muun PEFC -sertifiointeja tarjoavan tahon tai FSC -sertifiointin. Lakimuutoksen seurauksena sertifiointista on tulossa aito itse-

ohjauksen menetelmä, jonka merkitys metsätaloutta ohjaavana voimana saattaa lisääntyä, muun muassa koska metsälaki antaa entistä enemmän vapauksia metsänomistajille.

Metsänomistajien järjestäytyminen itsenäiseksi vapaaehtoisiksi metsätilanomistajien yhdistyksiksi on vähäistä. **Etä metsänomistajien liitto ry** edustaa vain 16 paikallisyhdistyksen noin 5000 jäsentä, joilla on yhteensä noin 500 000 hehtaaria metsää. Tarvetta metsänomistajien vapaamuotoiselle yhteistoiminnalle ja vertaisryhmille kuitenkin on (esim. Kero 2014). Esimerkiksi Suomen metsäkeskuksen Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen metsänomistajatapaamisten aiheet kuvastavat metsänomistajien monitavoitteisuutta; ensimmäiset metsänomistajien itse valitsemat aiheet olivat metsänhoito ja kannattava metsänkasvatus, luonnonhoito, eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus sekä riistanhoito ja virkistyskäyttö.

Luonnonsuojelujärjestöt vaikuttavat merkittävästi metsien käyttöön ja metsäpolitiikkaan työryhmissä, lausuntojen antajina sekä yhteisten kehittämishankkeiden ja median kautta. Vaikutusvaltaisimmat luonnonsuojelujärjestöt Suomessa ovat Suomen luonnonsuojeluliitto ja Suomen WWF. Myös BirdLife Suomi ry, Dodo ry, Ekometsätalouden liitto, Greenpeace, Luonto-liitto ry, Maan ystävät ry ja Natur och Miljö rf osallistuvat metsävaroja koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Eniten luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen kanssa tekemisissä olevia **yrittäjäyhdistyksiä** ovat METO Metsäalan Yrittäjät ry ja Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. Monissa metsäalan kehittämishankkeissa ja –prosesseissa on mukana useiden yrittäjäjärjestöjen edustajia, esimerkiksi Suomen metsäsertifiointi ry on kutsunut laajasti yrittäjäyhdistyksiä kehittämään metsäsertifiointikriteerejä. Perinteiset puuntuotanto- ja puunjalostusalan yrittäjäyhdistykset ovat vahvasti edustettuina MMM:n ja TEM:n työryhmissä.

Suomessa on useita luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen kannalta keskeisiä kansalaisjärjestöjä, jotka eivät toistaiseksi ole olleet mukana metsätalouden kehittämishankkeissa. Näitä ovat esimerkiksi Suomen kylätoiminta ry, Suomen maaseutumatkailuyrittäjät ry, Green Care Finland ry, Finpro ry, Suomen Yrittäjät ry, Suomen uusiyrityskeskukset ry ja kunnalliset virkistysalueyhdistykset.

Metsäalan toimijoiden yhteistyö paikallistason kansalaistoimijoiden kanssa on toistaiseksi ollut vähäistä, mistä johtuen metsien hyödyntämiseen liittyvät elinkeinomahdollisuudet ovat jääneet vieraiksi paikallistoimijoille. Hyvään paikallistuntemukseen perustuva kansalais- ja yhdistystoiminta on kuitenkin keskeinen edellytys uusien käytäntöjen kehittymiselle ja ylläpitämiselle.

Kumela ym. (2013) ovat ennakoineet, että erilaisten paikallisyhdistysten ja kansalaisjärjestöjen rooli metsäalan toimijoina tulee vahvistumaan tulevaisuudessa. ProAgria maaseutukeskusten yhteydessä toimivat Maa- ja kotitalousnaiset –järjestö on jo nyt merkittävä luontopalvelujen neuvontaorganisaatio. Esimerkki merkittävästä luonnonhoitotoimijasta on myös Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys ry. (**Tietolaatikko 19**).

Tietolaatikko 19. Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistyksen tavoite ja toimintatavat (<http://perinnemaisemat.fi/yhdistys/>, 31.3.2015).

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistyksen tärkein tavoite on edistää perinne- ja kulttuurimaisemien hoitoa. Tavoitteeseen pääsemiseksi yhdistys:

- harjoittaa perinne- ja kulttuurimaisemiin liittyvää tutkimus-, tiedotus- ja julkaisutoimintaa
- järjestää retkiä
- toimii yhdistyksenä esimerkkinä tukien haussa (mm. www.kotiniitty.net)
- tarjoaa koulutus- ja asiantuntija-apua viljelijöille, yhdistyksille ja muille toimijoille.

6.8. Luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä parantavien toimintamallien tutkimus ja kehittäminen

METSO -ohjelman päätavoitteet ovat ekologisista, mutta ohjelmaan sisältyy myös luontoarvojen taloudelliseen hyödyntämiseen liittyviä kehittämishankkeita. Yhteistoimintaverkostohankkeiden tavoitteena on kehittää luonnon taloudellista hyödyntämistä ja suojelua yhteensovittavia toimintamalleja. Valtakunnalliset luonnonhoidon kehittämishankkeet ovat painottuneet luonnonhoitoon, mutta uusimmissa hankkeissa elinkeinonäkökulmat ovat aikaisempaa enemmän esillä. Vuosina 2010-2014 toteutettu Metsävara Zonation –hankkeen tavoitteena oli kehittää menetelmä, jonka avulla voidaan kohdentaa suojelu- ja luonnonhoitotoimet alueille, joissa niistä on eniten hyötyä monimuotoisuuden edistämässä. Vuonna 2015 käynnistyneessä MetZo II –projektissa pyritään alueiden priorisoinnissa huomioimaan myös luonnon ihmisille tuottamat hyödyt eli ekosysteemipalvelut sekä ennallistamis-tarve (Zonation –kehitystyö jatkuu... 2015).

Metlassa luontoarvoihin liittyviä tutkimuksia on tehty lukuisissa metsien monikäyttöhankkeissa ja -tutkimusohjelmissa 1970-luvulta lähtien, ja viime vuosina myös METSO -ohjelmaan liittyvissä tutkimuksissa. Suomen ympäristökeskus SYKE:ssä on tutkittu metsänomistajien käyttäytymistä ja metsien tuottamia ekosysteemipalveluja. Metlan tutkimukset jatkuvat vuoden 2015 alusta lähtien uudessa Luonnonvarakeskus Lukessa (www.luke.fi). SYKE tekee yhteistyötä Luken kanssa Luonnon ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymä LYNET:ssä (www.lynet.fi).

Myös muut tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot ovat toteuttaneet luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä tutkimuksia. Näitä ovat esimerkiksi Pellervon taloustutkimus PTT, Sitra ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLa eivät toistaiseksi ole osallistuneet merkittävästi metsien luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen tutkimiseen.

Konsultit tekevät selvityksiä, joita hyödynnetään julkisen hallinnon toimenpiteiden suunnittelussa. Ajankohtaisia luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä esimerkkejä ovat Indufor Oy:n TEM:lle tekemä selvitys ”Metsätalouden yritystoiminnan kehittäminen Suomessa” (2010) ja MMM:n KPMG Oy:ltä tilaama ”Metsätalouden edistämisen organisaatioiden arviointi” (2014). Myös useat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt käsittelevät käytännönläheisesti metsäalan uudistuvaan yrittäjyyteen liittyviä teemoja (esim. Mattila 2010, Ämmälä 2014).

TEM ja MMM rahoittavat valtakunnallisia maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeita. Rahoitus suunnataan Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) vahvistamiin teemoihin. Metsään liittyviä hankkeita ei yleensä ole rahoitettu YTR -hankkeina. Metsien luontoarvoihin liittyvää YTR -rahoitteista toimintaa harjoittaa kuitenkin YTR:n Ekosysteemipalvelut -verkosto. Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 rahoitus maaseudun kehittämishankkeille on huomattavasti runsaampaa ja sillä rahoitetaan myös metsäalan hankkeita. Eri tahojen vapaasti haettavissa olevien rahoitusten ehtojen määrittelyllä voidaan osaltaan ohjata rahoitusta myös luontoarvojen taloudellista hyödyntämistä edistäviin hankkeisiin.

Puuntuotantoon ja luontoarvojen hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita on listattu useissa valtionhallinnon valtakunnallisissa ohjelmissa ja strategioissa (Tietolaatikko 17 luvussa 6.3). Tutkimus- ja kehittämistoiminnan roolista ja organisaatioiden työnjaosta näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on vaikea saada kokonaiskuvaa.

Kansallisen metsästrategian tavoitteet ovat suurelta osin yhteiskunnallisia. Yhteiskunnallinen ja elinkeinojen kehittämistä koskeva metsäalan tutkimus on kuitenkin vähäistä niin oppilaitoksissa, tutki-

muslaitoksissa kuin kehittäjäorganisaatioissakin. Niukka yhteiskunnallinen metsäntutkimus on sirpaleista ja siitä on vaikea löytää tietoa.

Luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen tutkimuksen ja kehittämistoiminnan tulevaisuuden haasteita ovat muun muassa elinkeinotoiminnan seurannan ja tilastoinnin järjestäminen sekä metsien hyödyntämisen integroiminen osaksi maaseutuyhteisöjen ja maatilojen monituloyrittäjyyttä. Maaseutukehityksen kannalta myös kuntataloudellinen näkökulma, johon sisältyy useiden maanomistajaryhmien (kunnat, valtio, seurakunnat, yksityismetsänomistajat ja yritykset) maita, on tulevaisuuden tutkimushaaste.

7. Tulevaisuuden näkymiä ja haasteita

Suomen elinkeinorakenne muuttuu. Palvelujen merkitys taloudessa ja työllistäjänä kasvaa. Vuonna 2013 palvelujen osuus Suomen tuotantorakenteesta oli jo 70,7 % (Ahokas ym. 2014). Suomen tulevaisuuden tavoitteena on monipuolistaa elinkeinotoimintaa ja lisätä ihmisten hyvinvointia tehostamalla talouden irtikykentää uusiutumattomien luonnonvarojen kestäättömästä käytöstä ja haitallisista ympäristövaikutuksista (Suomi kestävän... 2014).

Metsien luontoarvojen taloudellisen hyödyntämisen kehittäminen tukee osaltaan irtikykentätavoitetta. Toistaiseksi suurin osa yksityismetsänomistajien ei-puuntuotannollisten luontoarvojen hyödyntämiseen perustuvista rahatuloista on valtion maksamia suojelukorvauksia pysyvästä ja määräaikaisesta suojelusta. Luontoa hyödyntävä virkistyskäyttö ja matkailu tuo myös tuloa erityisesti maaseudulle. Haasteena on uusien luontoarvoihin perustuvien taloudellisten hyödyntämismahdollisuuksien tunnistaminen ja kehittäminen.

Työllisyys on keskeinen tekijä ihmisten hyvinvoinnissa. Toistaiseksi työllisyystavoitetta ei ole priorisoi-
tu Suomen metsätaloutta ohjaavissa strategioissa ja toimenpideohjelmassa. Pienimuotoisten metsä-
luontoa hyödyntävien elinkeinojen hyvinvointi- ja kulttuurimerkitys voi myös olla taloudellisen merki-
tyksen ohella suuri niitä harjoittaville ihmisille. Esimerkiksi maaseutumatkailuyrittäjyys on usein ns.
elämäntapayrittäjyyttä. Elinkeinotoimintaan liittyvien henkisten arvojen tunteminen ja huomiointi
julkishallinnon päätöksenteossa voisi edistää metsäpoliittisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamista.

Käytännössä luontoarvojen hyödyntämiseen perustuvan elinkeinotoiminnan ja työllisyyden kehittä-
minen edellyttää elinkeinotoiminnan tutkimuksen ja koulutuksen lisäämistä, elinkeinotoiminnan
seurannan ja tilastoinnin kehittämistä sekä pienyritysten toimintamahdollisuuksien edistämistä. Li-
säksi tarvitaan käytännön elämää palvelevat ja pitkäjänteiseen toimintaan pystyvät julkisen hallinnon
organisaatiot tukemaan elinkeinotoiminnan kehittymistä.

Viitteet

- Ahokas, J., Honkatukia, J. & Simola, A. 2014. Kriisien jälkeen – Suomen talouden rakenteellinen kehitys vuosina 2013–2030. VATT -tutkimuksia 176. 145 s. Saatavissa: http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t176.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Alanen, A. 2013. Soiden erityiset luontoarvot. Esitys, Soiden luonnontilaisuusasteikon soveltamisen työryhmän pienoisseminaari 14.11.2013. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7B295B40D2-34B5-4444-A0E9-3305D7C65635%7D/94130>. (Viitattu 24.6.2014).
- Alueellista vaikuttavuutta luonnonhoitoon. 2014. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Suomen metsäkeskus, Hanketiedote 20.5.2014. 2 s.
- Alueohjaus. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.tem.fi/alueiden_kehittaminen/alueohjaus. (Viitattu 23.4.2014).
- Arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen – Ei-tuotannollinen investointituki. 2013. Maaseutuvirasto MAVI, Seinäjoki. 2 s. Saatavissa: http://www.mavi.fi/attachments/mavi/ymparistotuki/65FcrNc5m/esite8_perinnebiotooppien_alkuraivaus_ei_tuot_a4.pdf. (Viitattu 24.9.2013).
- Biotalousfoorumi – nousukiitoa biotaloudella. 2015. Biotalous -portaali, Uutiset 28.1.2015. Saatavissa: <http://www.biotalous.fi/biotalous-foorumi-nousukiitoa-biotalousella/>. (Viitattu 31.3.2015).
- Ekologiselle ja eettiselle luonnonlaidunlihalle yhtenäiset tuotantokriteerit. 2013. WWF Suomi, Uutiset ja tiedotteet 3.6.2013. Saatavissa: <http://www.wwf.fi/jarjesto/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/Ekologiselle-ja-eettiselle-luonnonlaidunlihalle-yhtenaiset-tuotantokriteerit-1780.a>. (Viitattu 3.12.2013).
- Ekosysteempipalvelut ja luonnon pääoma - käsitteistä käytäntöihin (OpenNESS). 2014. Suomen ympäristökeskus. Saatavissa: http://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Ekosysteempipalvelut_ja_luonnon_paaoma_kasitteista_kaytantaan_OpenNESS. (Viitattu 22.10.2014).
- Ekroos, A. & Warsta, M. 2012. Luontoarvot ympäristölupamenettelyssä – Selvitys ympäristönsuojelulain ja muun lainsäädännön kehittämismahdollisuuksista. Enlawin Consultin Oy, Helsinki. 151 s. Saatavissa: (<http://www.ym.fi/download/noname/%7B735D07CE-039C-4496-ADE8-CE1D3F2394EF%7D/30851>). (Viitattu 2.9.2013).
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.tem.fi/ministerio/tem_konsernin_toimijat/elinkeino-_liikenne-_ja_ymparistokeskus. (Viitattu 23.4.2014).
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategia-asiakirja vuosille 2012-2015. 2011. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 36/2011. 54 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/31218/36_2011_web.pdf. (Viitattu 9.12.2013).
- Elinkeinopolitiikka. 2010. Suomen Yrittäjät ry, Helsinki. Saatavissa: <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/edunvalvonta/elinkeinopolitiikka/>. (Viitattu 17.4.2014).
- Elinympäristöt. 2013. Metsonpolku.fi. Saatavissa: <http://www.metsopolku.fi/fi/METSO/elinymparistot/index.php>. (Viitattu 16.9.2013).
- Ennallistaminen Metsähallituksessa. 2014. Metsähallitus, Vantaa. Saatavissa: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/luonnonsuojelu/suojelualueidenhoitojakaytto/Ennallistaminen/Sivut/EnnallistaminenMetsahallituksessa.aspx>. (Viitattu 31.3.2015).
- Etämetänomistaja. 2014. Etämetänomistajien liitto ry. Saatavissa: <http://www.etamol.fi/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Finpro. 2014. Saatavissa: <http://www.finpro.fi/>. (Viitattu 17.7.2014).
- Finpro valtion omistamaksi yhtiöksi. 2015. Työ- ja elinkeinoministeriö, Tiedote 5.3.2015. Saatavissa: http://www.tem.fi/yritykset/tiedotteet_yritykset?89508_m=117587. (Viitattu 31.3.2015).
- Finpron kansainvälistymiskonsultointi Soprano Oy:lle. Finpro, Tiedote 9.6.2014. Saatavissa: http://www.finpro.fi/c/journal/view_article_content?groupid=10304&articleId=1423561&version=1.0. (Viitattu 17.7.2014).
- Franzén, J. & Lehtomaa, L. 2005. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja hoito - näkökulmia yrittäjyyteen. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja 11/2005. 50 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/tutkimus/lumottu/5uUFdZP73/Luonnon_monimuotoisuuden_sailyttaminen_ja_hoito.pdf. (Viitattu 2.1.2014).
- Green Care Finland. 2014. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/>. (Viitattu 3.9.2014).

- Hallinnollisen taakan keventäminen maaseudun yrityksiltä on käynnissä. 2014. Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 13.2.2014. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/140213_hallinnollisen_taakan_keventaminen_maaseudun_yrityksilta_on_kaynnissa.html. (Viitattu 15.4.2014).
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi menettelyistä muodostettaessa Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio osakeyhtiöksi. Luonnos 13.5.2014. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/lausuntopyynnot/wbbthKneP/HE_Tapion_yhtioittaminen_luonnos13052014.pdf. (Viitattu 17.9.2014).
- Hallituksen esitys eduskunnalle ympäristönsuojelulaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. 2013. Valtioneuvosto, Helsinki. 349 s. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7B537330EA-1642-4362-9F51-225E2B5FDE5E%7D/95460>. (Viitattu 15.4.2014).
- Halonen, J. 2010. Yksityisten suojelualueen luonnonhoito – Esitys 11.5.2010. Metsähallitus, Helsinki. Saatavissa: http://www.metsavastaa.net/files/metsavastaa/puustoisten%20soiden%20luonnonhoito/yksityisen_suojelualueen_luonnonhoito_Jarmo_Halonen.pdf. (Viitattu 10.1.2014).
- Hankehaku – luonnonhoitohankkeet. 2014. Suomen metsäkeskus, Lahti. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/hankehaku-luonnonhoitohankkeet>. (Viitattu 23.4.2014).
- Hankonen, K. 2009. Metsänhoitoyhdistysten Palvelu Oy:n (MHYP) sisäisten sidosryhmien tyytyväisyys MHY -ketjun, MHYP:n ja pääkaupunkiseudun palvelutoimiston toimintaan. Tampereen ammattikorkeakoulu, Metsätalouden koulutusohjelma, Tutkintotyö. 23 s. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/9311/Hankonen.Kirsi.pdf?sequence=2>. (Viitattu 24.2.2014).
- Heliölä, J. & Herzon, I. (toim.) 2012. Maatilan luontoarvojen mittaaminen - luonnonhoitopellot, erityis-
tuki-alueet ja tilataso. Suomen ympäristö 26/2012. 96 s. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=138540&lan=fi>. (Viitattu 23.8.2013).
- Heliölä, J., Mäki-Kahma, M. & Kuussaari, M. 2004. Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen maatilojen toiminnoissa – kyselytutkimus seuranta-alueiden viljelijöille. Suomen ympäristö 709: 170–187.
- Hytönen, M. 2011. Metsien monimuotoisuuden turvaaminen ekosysteemilähestymistavan avulla. Met-sätieteen aikakauskirja 2/2011: 150-157. Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff11/ff112150.pdf>. (Viitattu 10.1.2014).
- Hytönen, M. 2013. METSO -yhteistoimintaverkostojen seuranta 2012. Metlan työraportteja 270. 62 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp270.pdf>. (Viitattu 6.8.2014).
- Hänninen, H., Karppinen, H. & Leppänen, J. 2011. Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208. 94 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp208.pdf>. (Viitattu 6.8.2014).
- Kansallinen metsäohjelma 2015 - Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä - Valtioneuvoston periaatepäätös 6.12.2010. 2011. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 52 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kmo/5ywLDJ2Uy/Kansallinen_metsaohjelma_2015_Valtio-neuvoston_periaatepaatos_16.12.2010.pdf. (Viitattu 24.9.2013).
- Kansallisen metsäohjelman toimitelut. 2015. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/kmo/kmo_organisaatio.html. (Viitattu 31.3.2015).
- Kansallinen metsästrategia 2025. 2015. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 68 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/metsat/MELxikU15/Metsastrategia2025_12022015.pdf. (Viitattu 25.3.2015).
- Katajamäki, H. 2011. Maaseutupolitiikan asetelma muuttuu. Vaasan yliopisto, Blogi 3.10.2011. Saata-vissa: http://www.uva.fi/fi/blogs/expert/aluekehityksen_arki/maaseutupolitiikan_asetelma_muuttuu/. (Viitattu 29.11.2013).
- Kemera -tuki uudistuu – Tukihakemukset Metsäkeskukseen 17.4. mennessä. 2015. Maa- ja metsäta-lousministeriö, Tiedote 23.1.2015. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/150123_kemera.html. (Viitattu 30.3.2015).
- Kero, L. 2014. Vertaisoppiminen ja metsänomistaminen Kokeiluja Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeessa Tampereen ammattikorkeakoulu, Metsätalous, Opinnäytetyö. 52 s. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/73475/Kero_Lilli.pdf?sequence=2. (Viitattu 24.6.2014).

- Kestävän metsätalouden rahoituslainsäädännön kokonaisuudistustyöryhmä. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Työryhmämuistio, mmm 2014: 3. Saatavissa: <http://www.mmm.fi/attachments/metsat/UWafdcCRZ/kemera.pdf>. (Viitattu 24.6.2014).
- Kestävää kasvua biotaloudesta – Suomen biotalousstrategia. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. 17 s. Saatavissa: http://www.biotalous.fi/wp-content/uploads/2014/05/Julkaisu_Biotalous-web_080514.pdf. (Viitattu 24.6.2014).
- Koivulehto, M. ym. 2012. Lupajärjestelmän kehittäminen luonnonarvojen turvaamiseksi: arvio neljän sääntelyvaihtoehdon vaikutuksista. Suomen Ympäristökeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7BDEDED17BFB-4520-4F54-884F-525477A3E942%7D/30870>. (Viitattu 2.1.2014).
- Koskela, T. (toim.) 2013. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaaminen - Metlan METSO -tutkimuksen 2009-2012 loppuraportti. Metlan työraportteja 262, 50 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp262.pdf>. (Viitattu 17.9.2014).
- Koskela, T., Hänninen, R. & Ovaskainen, V. (toim.) 2010. Metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinot ja yhteiskunnalliset vaikutukset (TUK) -tutkimusohjelman loppuraportti. Metlan työraportteja 158. 122 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp158.pdf>. (Viitattu 17.9.2014).
- Koskela, T., Anttila, S., Syrjänen, K. & Kuusela, S. 2015. METSO:n tilannekatsaus 2014. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008 – 2025. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 28/2015. 52 s. http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/485986/luke-luobio_28_2015.pdf?sequence=1. (Viitattu 11.5.2015).
- Kosteikkotyötä tehdään laajalla rintamalla. 2013. Suomen riistakeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://riista.fi/kosteikkotyota-tehdään-laajalla-rintamalla/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Kostilainen, A. 2013. FSC sertifiointi tarjoaa metsänomistajille uusia mahdollisuuksia. Kiehin 1/2013: 16. Saatavissa: <http://www2.mhy.fi/itasavo/Kesakiehin/files/assets/basic-html/page16.html>. (Viitattu 10.3.2014).
- Kotimaan metsäpolitiikka – Muu lainsäädäntö: Kemera. MTK, Helsinki. 2014. Saatavissa: http://www.mtk.fi/metsa/metsapolitiikka/Kotimaan_metsapolitiikka/fi_FI/muu_metsalainsaadanto/. (Viitattu 10.1.2014).
- Kotiseutukosteikko Life+. 2014. Suomen riistakeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://kosteikko.fi/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Kuhmonen, H.-M. 2013. Päätösten, ohjelmien ja strategioiden maaseutuvaikutusten arviointi. Pirkanmaan maaseutufoorumi, Tampere 9.12.2013. Saatavissa: http://www.pirkanmaa.fi/files/files/Hanna-Mari_Kuhmonen.pdf. (Viitattu 23.4.2014).
- Kuisma, K. 2013. Luontoarvojen rooli ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä - Päärooleista sivurooleihin. Lapin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta, Opinnäytetyö. 77 s. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/88683/Kuisma.Katja.pdf?sequence=1>. (Viitattu 13.3.2014).
- Kumela, H., Hujala, T., Pykäläinen, J., Rantala, M. & Kurttila, M. 2013. Metsänomistajille tarjottavat luontoarvopalvelut: nykytila ja kehitysnäkymiä. Metlan työraportteja 253. 50 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp253.pdf>. (Viitattu 17.9.2014).
- Kutsu metsäsertifiointin PEFC -standardityöryhmään. 2013. Suomen Metsäsertifiointi ry, Helsinki. Saatavissa: http://www.pefc.fi/media/Kriteerityoe_2013-14/Kutsukirje_PEFC-standardityoeryhmaan_13022013.pdf. (Viitattu 23.4.2014).
- Kuusela, S. & Rantala, M. 2013. METSO -yhteistutkimushankkeiden ja valtakunnallisten luonnonhoidon kehittämishankkeiden vaikuttavuuden arviointi 2009–2012. Metlan työraportteja 274. 36 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp264.pdf>. (Viitattu 15.4.2014).
- Kuusela, S., Rantala, M. & Paloniemi, R. 2014. METSO luo yhteistyötä yli organisaatorajojen. Metsätieteen aikakauskirja 2014(2): 101-109. Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff14/ff142101.pdf>. (Viitattu 19.8.2014).
- Kylätoiminnan valtionapu. 2013. Suomen kylätoiminta ry, Muistio. 3 s. Saatavissa: http://www.phkylat.fi/file/files/Valtionapukirje%2030_9_2013.pdf. (Viitattu 12.6.2014).
- Käytännön ratkaisuja metsien käytön Rubikin kuutioon. 2014. Suomen ympäristökeskus, Tiedote 27.11.2013. Saatavissa: [http://www.syke.fi/FI/Tutkimus_kehittaminen/Ekosysteemipalvelut_ja_luonnon_monimuotoisuus/Kaytannon_ratkaisu_ja_metsien_kayton_Rubi\(27364\)](http://www.syke.fi/FI/Tutkimus_kehittaminen/Ekosysteemipalvelut_ja_luonnon_monimuotoisuus/Kaytannon_ratkaisu_ja_metsien_kayton_Rubi(27364)). (Viitattu 6.8.2014).
- Laadukasta neuvontaa – Uusyrityskeskukset Suomi. 2014. Suomen uusyrityskeskukset ry, Helsinki. Saatavissa: www.uusyrityskeskukset.fi. (Viitattu 16.4.2014).

- Laanti, S. 2013. Viljelijöiden näkemyksiä puustoisten perinnebiotooppien hoidosta. Helsingin yliopisto, Maataloustieteen laitos, Agroekologia, Maisterintutkielma. 54 s. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40757/maisterintutkielma%20Laanti.pdf?sequence>. (Viitattu 15.11.2013).
- Laki metsänhoitoyhdistyksistä muuttui. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/hankkeet_tyoryhmat/metsanhoitoyhdistyslaki.html. (Viitattu 31.3.2015).
- Laurila, J. (toim.) 2014. Metsäpalveluyrittäjyys kasvuun. Suomen metsäkeskus. 104 s. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/metsapalveluyrittajyys-kasvuun-lowres.pdf>. (Viitattu 29.9.2014).
- Leppänen, J. & Sevola, Y. 2013. Metsämaan omistus 2011. Metsäntutkimuslaitos, Metsätilastotiedote 16/2013. 9 s. Saatavissa: http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/mtt/2013/metsamaan_omistus2011.pdf. (Viitattu 9.6.2014).
- Leppänen, J. & Sevola, Y. 2014. Pien- ja suuromistuksia entistä enemmän. Metsäntutkimuslaitos, Metsätilastotiedote 6/2014. 9 s. Saatavissa: http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/mtt/2014/metsamaan_omistus2012.pdf. (Viitattu 9.6.2014).
- Lilja-Rothsten, S., Kotiharju, S., Linden, M. & Saaristo, L. 2012. Reuna- ja vaihtumisyvyshyökkeet – Kooste tutkimustuloksista ja luonnonhoidon ohjeistuksesta. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Riistaa reunoilta – hanke. Saatavissa: http://www.metsavastaa.net/files/metsavastaa/METSO%20yhteisty__/Riistaa%20reunoilta%20raportti_060513.pdf. (Viitattu 9.9.2013).
- Lindqvist, M. 2014. Tutkimus: Suomesta katoaa muutamassa vuodessa 10 000 maatilaa. YLE Uutiset 1.9.2014. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/tutkimus_suomesta_katoaa_muutamassa_vuodessa_10_000_maatilaa/743712. (Viitattu 1.9.2014).
- Luonnon ilmaispalvelujen tunnistaminen edistää niiden kestäväää käyttöä ja suojelua. 2015. Ympäristöministeriö, Ajankohtaista 20.1.2015. Saatavissa: http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Luonnon_ilmaispalvelujen_tunnistaminen_e%2832499%29. (Viitattu 31.3.2015).
- Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen – Ympäristötuen erityistukisopimus. 2013. Maaseutuvirasto MAVI, Seinäjoki. 2 s. Saatavissa: <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomak-keet/viljelijä/Documents/Ympäristötuen%20erityistukien%20esitteet%202012/YE%20esite%20Luonnon%20ja%20maiseman%20monimuotoisuus%202012.pdf>. (Viitattu 24.9.2013).
- Luonnon ja ympäristön hoito. 2014. Suomen metsäkeskus, OTSO Metsäpalvelut. Saatavissa: <http://www.otso.fi/Metsäpalvelut/Luonnon-jaympäristönhoito.aspx>. (Viitattu 31.11.2013).
- Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi; Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävään käytön toimintaohjelma 2013–2020. 2013. Ympäristöministeriö, Helsinki. 102 s. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7BA1006DC3-DDD2-4710-AFD4-C0F29D96C110%7D/31786>. (Viitattu 24.9.2013).
- Luonnon- ja maisemanhoitotoista maaseudun uutta yrittäjyyttä. 2014. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR), Luonto- ja maisemapalvelut teemaryhmä. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/luonto-ja_maisemapalvelut/toimialatietoa. (Viitattu 10.1.2014).
- Luonnon- ja riistanhoito. 2013. Suomen riistakeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://riista.fi/riistatalous/riistakannat/luonnon-ja-riistanhoito/>. (Viitattu 24.9.2013).
- Luonnonhoitohankkeet. 2014. Metsonpolku.fi. Saatavissa: http://www.metsopolku.fi/fi/tutkimus_ja_seuranta/Luonnonhoitohankkeet.php. (Viitattu 6.8.2014).
- Luonnonsuojelulainsäädännön kehittäminen. 2014. Ympäristöministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Valmisteilla_oleva_lainsaadanto/Luonnonsuojelulainsaadannon_kehittaminen. (Viitattu 15.4.2014).
- Luonnonsuojelun lainsäädäntö. 2014. Ympäristöministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Luonnonsuojelun_lainsaadanto. (Viitattu 15.4.2014).
- Luonto- ja maisemapalvelut. 2014. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Luonto- ja maisemapalvelut – teemaryhmä. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/luonto-ja_maisemapalvelut. (Viitattu 21.9.2013).

- Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto. 2014. Opintoluotsi.fi –portaali, Saatavissa: http://www.opintoluotsi.fi/fi-FI/koulutusalat_ja_ammait/opetusohjelma.aspx?StudyProgrammId=3d654fe3-08ea-4a67-8269-b7539c725e0b. (Viitattu 23.4.2014).
- Luontoa vaalitaan sen itsensä ja meidän kaikkien vuoksi. Suomen ympäristökeskus SYKE, Tiedote 22.7.2014. Saatavissa: [http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontoa_vaalitaan_sen_itsensa_ja_meidan_\(30606\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontoa_vaalitaan_sen_itsensa_ja_meidan_(30606)). (Viitattu 1.8.2014).
- Luontokohteet talousmetsissä. 2014. Suomen metsäkeskus, Lahti. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/luontokohteet-talouismetsissa>. (Viitattu 23.4.2014).
- Luontolaadun arviointi. 2014. Suomen metsäkeskus, Lahti. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/luontolaadun-arviointi>. (Viitattu 4.8.2014).
- Luontoyrittäjyys info. 2015. Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. Saatavissa: <http://www.luontoyrittaja.fi/3.html>. (Viitattu 31.3.2015).
- Lähtinen, K. 2010. Metsien eri käyttömuodoista saatavien hyötyjen taloudellinen arvo ja niihin liittyvä yritystoiminta Suomessa. Metsätieteen aikakauskirja 2/2010: 143-164. Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff10/ff102143.pdf>. (Viitattu 24.9.2013).
- Maajärvi, M. 2013. Metsäsertifiointilla edistetään kestävä kehitystä. UPM, Metsämaailma, ajankoh-taista, Blogi 1.8.2013. Saatavissa: <https://www.metsamaailma.fi/fi/News/Blog/Sivut/metsasertifiointi.aspx>. (Viitattu 10.3.2014).
- Maaseudun kehittämisohjelma. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi2014_2020.html. (Vii-tattu 19.2.2014).
- Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi – Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle. 2009. Valtioneuvosto, Helsinki. 55 s. Saatavissa: http://www.maaseutupoliittikka.fi/files/987/Maaseutu_ja_hyvinvoiva_Suomi.pdf. (Viitattu 17.9.2014).
- Maaseutuelinkeinoneuvontajärjestöjen valtionapua saavan toiminnan arviointi. 2006. Maa- ja metsäta-lousministeriö, Helsinki. 78 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/5entblAv7/MMMjulkaisu2006_1.pdf. (Viitattu 12.12.2013).
- Maaseutuelinkeinot. 2014. ELY-keskukset. Saatavissa: <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/maaseutuelinkeinot>. (Viitattu 31.3.2015).
- Maaseutukatsaus 2011. 2011. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011. 102 s. Saatavis-sa: http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2011/20110506maaseutukatsaus/Maaseutukatsaus_2011.pdf. (Viitattu 20.10.2014).
- Maaseutuohjelma 2015. Maaseutu.fi. Saatavissa: <https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/>. (Vii-tattu 31.3.2015).
- Maaseutupoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015. 2012. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. 35 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/33494/Toimenpideohjelma_260612.pdf. (Viitattu 29.7.2014).
- Maaseutuvaikutusten arviointi. 2015. YTR, Maaseutupoliittikka.fi –portaali. Saatavissa: [http://www.maaseutupoliittikka.fi/etusivu_\(vanha\)/ytr/maaseutuvaikutusten_arviointi](http://www.maaseutupoliittikka.fi/etusivu_(vanha)/ytr/maaseutuvaikutusten_arviointi). (Viitattu 31.3.2015).
- Maaseutuverkosto maaseudun kehittämistä tehostavana työmuotona. 2014. Maaseutu.fi. Saatavissa: <http://www.maaseutu.fi/fi/index/maaseutuverkosto.html>. (Viitattu 23.4.2014).
- Maaseutuvirasto hoitaa maatalous- ja maaseutuhallinnon toimeenpanotehtäviä. 2014. Maa- ja metsä-talousministeriö, Helsinki. Saatavissa: <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maaseutuvirasto.html>. (Viitattu 29.11.2014).
- Maaseutuyrittäjyyslinja. 2015. MTK ry, Helsinki. Saatavissa: http://www.mtk.fi/yhteystiedot/henkilokunta/fi_FI/maaseutuyrittajyyslinja_1/. (Viitattu 31.3.2015).
- Maatalouslaskenta 2010 - Maatalous- ja puutarhayritykset, työvoima ja monialaisuus. 2013. Suomen virallinen tilasto, Maa- metsä- ja kalatalous 2013. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukes-kus TIKE, Helsinki. 141 s. Saatavissa: http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/ess_test_folder/World_Census_Agriculture/Country_in_fo_2010/Reports/Reports_4/FIN_FIN_ENG_REP_vol_I_2010.pdf. (Viitattu 2.7.2014).
- Maatalouslaskenta 2010 – Monialaiset maatalous- ja puutarhayritykset. 2011. Maa- ja metsätalousmi-nisteriön tietopalvelukeskus TIKE, Helsinki. 17 s. Saatavissa: <http://www.maataloustilastot.fi/e-lehti-2011-06-29/index.html>. (Viitattu 2.7.2014).

- Maatilan ja maaseutuyrityksen maisemanhoito. 2014. Maa- ja kotitalousnaiset ry. Saatavissa: <https://www.proagria.fi/sisalto/maatilan-ja-maaseutuyrityksen-maisemanhoito-392>. (Viitattu 23.4.2014).
- Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014-2020. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Maaseutupoliittinen yhteistyöryhmä. 78 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/38800/Mahdollisuuksien_maaseutu_Maaseutupoliittinen_kokonaisuohjelma_2014-2020.pdf. (Viitattu 12.3.2014).
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 - vuoden 2012 vuosikertomus. 2013. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 92 s. Saatavissa: http://www.maaseutu.fi/attachments/maaseutu/maaseudunkehittamisohjelmat/6HMiUGJzy/Manne-r-Suomen_maaseudun_kehittamisohjelman_2007-2013_vuoden_2012_vuosikertomus.pdf. (Viitattu 10.1.2014).
- Matila, A. (toim.) 2008. Metsämaiseman vuokraus ja sen paikallinen soveltaminen – selvitys. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Moniste. 14 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/metsakulttuuri/selvitys_netti_08.pdf. (Viitattu 6.8.2014).
- Matila, A. & Virtanen, P. 2010. Puustoiset perinneympäristöt - Opas luonnonhoitoon ja monikäyttöön. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja. 9 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/PDF-tiedostot/perinneymparistot_suomi.pdf. (Viitattu 24.9.2013).
- Mattila, O. 2010. Metsänomistajille tarjottavat palvelut, palveluntarjoajat ja palvelukentän rakenne. Helsingin yliopisto, Puumarkkinatiede, Pro gradu –tutkielma. 86 s. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26529/Mattila.pdf?sequence=1>. (Viitattu 17.9.2014).
- Mattila, U. & Korhonen, K.T. 2010. Yleiskaavamerkintöjen ja -määräysten aiheuttamat puuntuotannon rajoitukset Pohjois-Karjalassa valtakunnan metsien 10. inventoinnin mukaan. Metsätieteen aikakauskirja 1/2010: 5–18. Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff10/ff101005.pdf>. (Viitattu 23.1.2014).
- Metla käynnisti energiapuun markkinaseurannan. 2014. Metsäntutkimuslaitos, Tiedote 10.6.2014. Saatavissa: <http://www.metla.fi/tiedotteet/2014/2014-06-10-energiapuun-markkinaseuranta.htm>. (Viitattu 23.6.2014).
- METO Metsäalan yrittäjät ry: Jäsenyritykset aakkosittain. 2014. Saatavissa: <http://www.metoyrittajat.fi/etusivu/yritysluettelo>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsien suojelu. 2014. Mhy.fi -portaali. Saatavissa: <http://www.mhy.fi/metsanomistaminen/useinkysyttya/metsien-suojelu>. (Viitattu 2.1.2014).
- Metsien vapaaehtoinen suojelu kiinnostaa jo ruuhkiksi asti. 2013. YLE Uutiset 7.9.2013. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/metsien_vapaaehtoinen_suojelu_kiinnostaa_jo_ruuhkiksi_asti/6780171. (Viitattu 19.8.2014).
- Metsien ympäristöhoitoa ja biologisen monimuotoisuuden ylläpitämistä tukevat valtakunnalliset METSO -luonnonhoitohankkeet 2014. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/metso/valtakunnalliset_hankkeet_2014.html. (Viitattu 1.8.2014).
- METSO -kohteista vetoapua luontomatkailuun. 2014. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Tiedote 16.4.2014. Saatavissa: <http://www.tapio.fi/lehdistotiedotteet?id=63693830>. (Viitattu 6.8.2014).
- METSO -ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet. 2009. Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki, 24 s. Saatavissa: [http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metso/5IKn09juz/METSO_ohjelman_luonnontieteelliset_valintaperusteet\[1\].pdf](http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metso/5IKn09juz/METSO_ohjelman_luonnontieteelliset_valintaperusteet[1].pdf). (Viitattu 2.1.2014).
- METSO on hyvä tulonlähde. 2014. Metsonpolku.fi. Saatavissa: http://www.metsopolku.fi/fi/metsanomistajille/Metso_on_hyva_tulonlahde.php. (Viitattu 15.4.2014).
- METSO -yhteistoimintaverkostot. 2014. Metsonpolku.fi. Saatavissa: <http://www.metsopolku.fi/fi/METSO/yhteistoimintaverkostot/index.php>. (Viitattu 6.8.2014).
- Metsonpolku.fi. 2014. Ympäristöministeriö, Helsinki. Saatavissa: <http://www.metsopolku.fi/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsä Group – Metsä Forest. 2014. Saatavissa: <http://www.metsagroup.fi/liiketoimintaalueet/Pages/MetsaForest.aspx>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsä Group – Konsernin rakenne ja omistus. 2014. Saatavissa: <http://www.metsagroup.fi/Metsagroup/rakennejaomistus/Pages/Default.aspx>. (Viitattu 24.2.2014).

- Metsä Group - METSO-neuvontaa omistajajäsenille. 2014. Saatavissa: <http://www.metsaforest.fi/MetsanJaLuonnonhoito/Pages/vapaaehtoinensuojelu.aspx>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsä Group – Vastuullisuus. 2014. Saatavissa: <http://www.metsagroup.fi/Vastuullisuus/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäalan luonnonhoitokortti. 2014. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Esite. 2 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/PDF-tiedostot/LHK_esite_03_2014-fi.pdf. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäalan strateginen ohjelma 2011-2015 – Väiliraportti ja toimenpideohjelma. 2012. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 43/2012. 103 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/34627/MSO_valiraportti_ja_toimenpideohjelma_syksy_2012.pdf. (Viitattu 25.11.2013).
- Metsäalan strategisen ohjelman (MSO:n) tilanneraportti, Lokakuu 2014. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. 11 s. Saatavissa: https://www.tem.fi/files/41291/MSOn_tilanneraportti_lokakuu_2014.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Metsäalan strategisen ohjelman neuvottelukunta. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/strategiset_ohjelmat_ja_karkihankkeet/metsaalan_strateginen_ohjelma/metsaalan_strategisen_ohjelman_neuvottelukunta. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäkeskuksen työvoimapula tukien tulppana. 2014. Metsälehti 9.10.2014. Saatavissa: <http://www.metsalehti.fi/Metsalehti/Metsauutiset/2014/10/Metsakeskuksen-tyovoimapula-tukien-tulppana/>. (Viitattu 9.10.2014).
- Metsäkeskus mukana valtakunnallisilla yrittäjäpäivillä. Suomen metsäkeskus, Uutiset 14.11.2014. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/uutiset/metsakeskus-mukana-valtakunnallisilla-yrittajapaivilla>. (Viitattu 31.3.2015).
- Metsälaidunhanke. 2014. WWF Suomi, Helsinki. Saatavissa: <http://wwf.fi/alueet/suomi/metsalaidunhanke/>. (Viitattu 2.7.2014).
- Metsälakien kokonaisuudistus voimaan vuoden alusta. 2014. Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 2.1.2014. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/140102_metsalait.html. (Viitattu 24.6.2014).
- Metsäluonnonhoito. 2014. Mhy.fi -portaali. Saatavissa: <http://www.mhy.fi/metsanhoito/metsaluonnonhoito>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäneuvoston asettaminen. 2011. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metsaneuvosto/60R7eVkY7/Metsaneuvoston_asettamiskirje.pdf. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäneuvoston sihteeristön kokoonpano 2011–2015. 2013. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metsaneuvostonsihteeristo/6Jv8KbqvO/Metsaneuvoston_sihteeriston_kokoonpano_2011-2015_KORJATTU_25_9_2013_.pdf. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsänhoito. 2014. Mhy.fi -portaali. Saatavissa: <http://www.mhy.fi/metsanhoito>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsänomistajien edunvalvonta. 2014. MTK, Helsinki. Saatavissa: http://www.mtk.fi/metsa/metsapolitiikka/metsanomistajan_edunvalvonta/fi_FI/metsanomistajan_edunvalvonta/. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsänomistajien järjestö. 2015. MTK ry, Helsinki. Saatavissa: http://www.mtk.fi/metsa/metsanomistajat/fi_FI/Metsanomistajien_jarjesto/. (Viitattu 31.3.2015).
- Metsänomistajien Palvelutoimisto. 2014. Mhy.fi -portaali. Saatavissa: <http://www.mhy.fi/metsanomistaminen/metsanomistajien-palvelutoimisto>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäpalvelujen kysyntä kasvaa, koulutusta luvassa. Metsälehti 8.10.2014. Saatavissa: <http://www.metsalehti.fi/Metsalehti/Metsauutiset/2014/10/Metsapalvelujen-kysynta-kasvaa-koulutusta-luvassa/>. (Viitattu 10.10.2014).
- Metsäpalvelut. 2014. Metla, Metsänhoitopalvelut –portaali. Saatavissa: <http://www.metla.fi/metinfo/metsanhoitopalvelut/metsapalvelut.htm>. (Viitattu 23.4.2014).
- Metsäpalveluyrittäjien yhteistyötä, verkostoja ja liiketoimintaa kehitetty hankkeen avulla. 2014 HAMK, Tiedote 18.11.2014. Saatavissa: <http://www.epressi.com/tiedotteet/maaseutu/metsapalveluyrittajien-yhteistyota-verkostoja-ja-liiketoimintaa-kehitetty-hankkeen-avulla.html>. (Viitattu 31.3.2015).
- Metsäpalveluyrittäjän kasvuohjelma -hankkeen tietojärjestelmämäärittelyt valmistuivat. 2014. Tapion Uutiskirje 15.10.2014. Saatavissa: http://www.tapio.fi/uutiskirje_uutinen?pid=97810845. (Viitattu 31.3.2015).

- Metsätalouden edistämisenorganisaatioiden arviointi - Raportti 16.5.2014. 2014. KPMG Oy. 51 s. Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metsaneuvostontyoryhmat/8Piy7y53V/FINAL_Raportti_Arviointi_Metsatalouden_edistamisorganisaatiot.pdf. (Viitattu 17.9.2014).
- Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio yhtiöitetään. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Tiedote 15.09.2014. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/140715_tapio.html. (Viitattu 17.9.2014).
- Metsätalouden yritystoiminnan kehittäminen Suomessa. 2010. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 19/2010. 130 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/26588/TEM_19_2010_kilpailukyky.pdf. (Viitattu 24.10.2014).
- Metsätilastollinen vuosikirja 2013. 2013. Metsäntutkimuslaitos, Vantaa. 450 s. Saatavissa:
<http://www.metla.fi/julkaisut/metsatilastollinen/vsk/tilastovsk-sisalto.htm>. (Viitattu 31.3.2015).
- Metsätilastollinen vuosikirja 2014. 2014. Metsäntutkimuslaitos, Vantaa. 428 s. Saatavissa:
<http://www.metla.fi/julkaisut/metsatilastollinen/vsk/tilastovsk-sisalto.htm>. (Viitattu 31.3.2015).
- Metsävaaka - metsäni vaihtoehdot -sovellus avuksi metsänsäätelyä päätöksien. 2014. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Tiedote 8.5.2014. Saatavissa:
http://mesi.metla.fi/metti/ilm_muualta/2798/tapio-metsavaaka-metsani-vaihtoehdot-sovellus-avuksi-metsänsäätelyä päätöksien. (Viitattu 1.8.2014).
- Metsään.fi. 2015. Suomen metsäkeskus, Lahti. Saatavissa: www.metsaan.fi. (Viitattu 31.3.2015).
- Ministerit sopivat yhteisistä tavoitteista ELY -keskusten uudistamisessa. Työ- ja elinkeinoministeriö, Tiedote 26.11.2014. Saatavissa:
http://www.tem.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotearkisto/vuosi_2014?117197_m=116626. (Viitattu 31.3.2015).
- Monimuotoisuuden turvaamisen työkalut UPM:ltä. 2011. UPM Metsämaailma, Ajankohtaista 14.12.2011. Saatavissa:
https://www.metsamaailma.fi/fi/News/Sivut/monimuotoisuuden_turvaaminen.aspx. (Viitattu 17.9.2014).
- Monipuolista työtä ja palvelutoimintaa luonnon ja maiseman parissa. 2014. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Luonto- ja maisemapalvelut –teemaryhmä. Saatavissa:
http://www.maaseutupolitiikka.fi/verkostot/luonto-ja_maisemapalvelut/toimialatietoa/mita_luonto-ja_maisemapalvelut_ovat. (Viitattu 15.4.2014).
- MTK:n kestävä kehityksen yhteiskuntasitoutus ”Yhdenvertaisen hyvinvoinnin puolesta. MTK ry, Ajankohtaista Uutiset 19.8.2014. Saatavissa:
http://www.mtk.fi/ajankohtaista/uutiset/uutiset_2014/fi_FI/kestavan_kehityksen_yhteiskuntasitoutus/. (Viitattu 25.8.2014).
- Muut luonnonsuojelualueet. 2014. Metsähallitus, Vantaa. Saatavissa:
<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/luonnonsuojelu/suojelualueet/muutluonnonsuojelualueet/Sivut/Muutluonnonsuojelualueet.aspx>. (Viitattu 24.4.2014).
- Mäki, O., Ovaskainen, V. Hänninen, H. & Karppinen, H. 2011. Metsäpolitiikan ohjauskeinot: Arviointi-kehikko ja sovellus Suomen metsäpolitiikkaan. Metlan työraportteja 213. 50 s. Saatavissa:
<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp213.pdf>. (Viitattu 17.9.2014).
- Neuvontaa ja asiantuntijapalveluita. 2014. Maaseutu.fi. Saatavissa:
<http://www.maaseutu.fi/fi/index/yrittajyyys/neuvonta.html>. (Viitattu 23.4.2014).
- Ohjelmakautta 2007-2013 koskevia säädöksiä. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa:
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013/saadokset.html. (Viitattu 15.4.2014).
- OTSO Metsäpalvelut. 2014. Suomen metsäkeskus, Lahti. Saatavissa:
<http://www.metsakeskus.fi/metsapalvelut>. (Viitattu 23.4.2014).
- Otson yhtiöittäminen jäihin. 2014. Metsälehti 4.12.2014. Saatavissa:
<http://www.metsalehti.fi/Metsalehti/Metsauutiset/2014/12/Otson-yhtiöittäminen-jaihin/>. (Viitattu 31.3.2015).
- Palos, M. (toim.) 2014. Monipuolinen metsäpalveluyrittäjä palveluksessasi. Hämeen ammattikorkeakoulu, HAMKin julkaisuja 18/2014. 98 s. Saatavissa:
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/84966/HAMK_Metsapalveluyrittaja_palveluksessa_2014_ekirja.pdf?sequence=1. (Viitattu 31.3.2015).
- Partanen, H. & Mutikainen, A. 2008. Maisemanhoitoyrittäjän käsikirja. TTS tutkimuksen raportteja ja oppaita 34. 47 s. + liitteet.

- PEFC -metsäsertifiointin kriteerit. 2014. PEFC Suomi - Suomen Metsäsertifiointi ry, Helsinki. 41 s. Saatavissa: http://www.pefc.fi/media/PEFC_FI_2014_standardit/PEFC_FI_1002_2014_Metsaertifiointin_kriteerit_20141027.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- PEFC -sertifiointin toteutus uudistuu. 2014. Metsänomistajat, Ajankohtaista 15.8.2014. Saatavissa: <http://www.mhy.fi/uutinen/pefc-sertifiointin-toteutus-uudistuu>. (Viitattu 18.8.2014).
- Pirkanmaan vertaismetsä. 2015. Suomen metsäkeskus, Lahti. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/hankkeet/pirkanmaan-vertaismetsa>. (Viitattu 31.3.2015).
- ProAgria. 2014. ProAgria -portaali. Saatavissa: <http://www.proagria.fi/>. (Viitattu 23.4.2014).
- ProAgria - Facts and Reports. 2014. ProAgria –portaali. Saatavissa: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/proagria_international/AboutUs/Facts. (Viitattu 23.4.2014).
- ProAgria Keski-Suomi. 2013. Saatavissa: <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/ProAgria/Keskukset/ProAgriaKeskiSuomi/Jasenyys>. (Viitattu 24.9.2013).
- ProAgria – Talous. 2014. Saatavissa: <https://www.proagria.fi/asiantuntijapalvelut/talous>. (Viitattu 23.4.2014).
- Puustoiset perinneympäristöt. 2006. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 16 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mavi/viljelijatuot/hakuoppaatjaohjeet/ymparistotuenneuvonnallisetoppaat/5o8YZcVZ7/tapio_ppb_netti.pdf. (Viitattu 16.9.2013).
- Puustoisten perinneympäristöjen suojelun ja hoidon rahoitus – Selvitys, Syksy 2011. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 16 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/Aineistopankki/Rahoitus_perinneymparistot.pdf. (Viitattu 18.9.2013).
- Päivinen, J., Junninen, K. & Similä, M. 2013. Ennallistaminen ja luonnonhoito suojelualueilla. Julkaisussa: Metsätalastollinen vuosikirja 2013. Metsätutkimuslaitos, Vantaa. s. 79. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/metsatalastollinen/vsk/tilastovsk-sisalto.htm>. (Viitattu 24.6.2014).
- Pärnänen, S. 2012. Luonnonarvojen huomioon ottaminen ympäristönsuojelulain ja eräiden muiden lakien mukaisissa lupamenettelyissä – Selvitys 31.1.2012. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7BAB44C7A5-9219-4A89-BDD6-C19B09DDE2B7%7D/30854>. (Viitattu 17.12.2013).
- Pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelma. 2014. Valtioneuvosto, Helsinki. 8 s. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf-stubb/fi.pdf>. (Viitattu 25.6.2014).
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Valtioneuvosto, Helsinki. 90 s. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>. (Viitattu 25.6.2014).
- Päättynyt: Metsäekosysteempipalvelusta elinkeinoksi. 2015. Suomen metsäkeskus, Pori. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/paattynyt-metsaekosysteempipalvelusta-elinkeinoksi>. (Viitattu 5.5.2015).
- Rahoitus. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: <http://www.tem.fi/yritykset/rahoitus>. (Viitattu 15.4.2014).
- Rakennerahastot.fi –portaali. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: <http://www.rakennerahastot.fi>. (Viitattu 23.4.2014).
- Rantala, M., Kuusela, S., Syrjänen, K. & Anttila, S. (toim.) 2014. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2020 METSOn tilannekatsaus 2013. Metlan työraportteja 293. 39 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2014/mwp293.pdf>. (Viitattu 6.9.2014).
- Rauhamäki, A. 2014. Me teemme metsänomistajan eteen enemmän. MTK, Mainio 2/2014. Saatavissa: http://www.mtk.fi/metsa/metsapolitiikka/metsanomistajan_edunvalvonta/fi_FI/metsanomistajan_edunvalvonta/. (Viitattu 20.8.2014).
- Rieppo, K. (toim.) 2010. Kasvun eväät metsä- ja puualan pienyrityksille. TTS:n julkaisuja 406. 77 s. Saatavissa: http://tyotehoseura.fi/kasvunevaat/files/tj_406.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Riikonen, T. 2014. Virkistysalueyhdistykset – ulkoilun suuri tuntematon? Retki 4/2011: 72-75. Saatavissa: <http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Documents/Case%20Virkistysalueyhdistykset.indd%20Tiina%20Riikonen.pdf>. (Viitattu 14.10.2014).
- Riistaa reunoilta. 2014. Suomen riistakeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://riista.fi/riistatalous/riistakannat/hoitosuunnitelmien-toimeenpano/riistaa-reunoilta>. (Viitattu 23.4.2014).

- Riistahallinto. 2013 Suomen riistakeskus, Helsinki. Saatavissa: <http://riista.fi/riistahallinto/>. (Viitattu 31.3.2015).
- Ruka-Kuusamo –pilotti: Elinkeinolähtöisen, monitavoitteisen metsäsuunnittelun kehittäminen matkailukeskittymässä - Loppuraportti 22.1.2015. 2015. Oulu ammattikorkeakoulu, Oulu. 46 s. Saatavissa: http://www.oamk.fi/cdn/fileuploads/loppuraportti_motasu_final.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Rutanen, J. 2013. ELY -keskusten ympäristötyöt. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Luonto- ja maisemapalvelut –teemaryhmä. Saatavissa: <http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/1465/ELYymparistotyot.pdf>. (Viitattu 24.9.2013).
- Rutanen, J. & Matila, A. 2009. Luonto- ja maisemapalvelujen nykytila. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Luonto- ja maisemapalvelut teemaryhmä, Raportteja 36. 2. korjattu painos. 77 s. Saatavissa: <http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/856/Raportteja36.pdf>. (Viitattu 31.3.2015).
- Rämö, A.-K. 2013. Luontoarvoja vaalitaan myös talousmetsissä. Pellervon taloustutkimus, Blogi. Saatavissa: <http://ptt.fi/fi/blog/luontoarvoja-vaalitaan-myos-talousmetsissa>. (Viitattu 3.12.2013).
- Rämö, A.-K., Mäkijärvi, L. Toivonen, R & Horne, P. 2009. Suomalaisen metsänomistajan profiili vuonna 2030 – Asenteiden ja näkemysten muutokset yhden sukupolven aikana. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 221. 47 s. Saatavissa: http://ptt.fi/wp-content/uploads/2013/04/rap221_2112101525.pdf. (Viitattu 12.3.2014).
- Rämö, A.-K., Kniivilä, M., Horne, P., Primmer, E., Hytönen, M. & Jäppinen, J.-P. 2013. Monien hyötyjen metsä - ekosysteemipalvelut metsänomistajan näkökulmasta. Pellervon taloustutkimus, Helsinki. 4 s. Saatavissa: http://www.ptt.fi/dokumentit/ekosysteemiesite_2905131000.pdf. (Viitattu 18.9.2013).
- Saarinen, V.-M. 2012. Metsäpalveluiden kehittäminen ja kasvumahdollisuudet. Metsätieteen aikakauskirja 2/2012: 100-103. Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff12/ff122100.pdf>. (Viitattu 7.3.2014).
- Saarinen, V.-M. & Rantala, J. 2010. Metsäpalveluyrityksille on kasvavaa kysyntää kaikissa metsänomistajaryhmissä. Julkaisussa: Rieppo, K. (toim.) Kasvun eväät metsä- ja puualan pienyrityksille. TTS:n julkaisuja 406: 40-47. Saatavissa: http://www.tts.fi/kasvunevaat/files/tj_406.pdf. (Viitattu 23.4.2014).
- Saaristo, L. 2012. Yksityismetsien luonnonhoitohankkeet muutoksessa. METSO luonnonhoito – tukiryhmän kokous 29.11.2011, Keskustelukooste. 6 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/METSO%20Luonnonhoito/Luonnonhoitohankkeet_muutoksessa_keskustelukooste.pdf. (Viitattu 9.6.2014).
- Saaristo, L. 2014. Yksityismetsien luonnonhoidon ajankohtaiset 2014. Esitys, KMO ympäristöhyödyt – työryhmä 4.2.2014. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kmo/KcBKBbind/Liite_1__Talousmetsien_luonnonhoito.pdf. (Viitattu 9.6.2014).
- Saaristo, L., Kuusinen, M. & Nieminen, M. 2009. Talousmetsien luonnonhoito – metsäammattilaisen käsikirja. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 157 s.
- Saastamoinen, O. 1995. Kohti Suomen metsien kokonaisarvoa: teoreettinen kehikko ja kokeellisia laskelmia. Joensuun yliopisto, Metsätieteellinen tiedekunta, Tiedonantoja 36. 39 s.
- Salminen, P. 2007. Yksityiset luonnonsuojelualueet (YSA-alueet). Esitys, Luonnonsuojelun neuvottelupäivät, Siuntio 18.9.07. Saatavissa: <http://juuti.pp.fi/METSO%20JULKINEN/Yksityiset%20luonnonsuojelualueet%2018-9-2007.pdf>. (Viitattu 24.6.2014).
- Salo, T. & Hakkarainen, J. 2014. Eikö metsien sertifiointi kiinnosta järjestöjä? Helsingin Sanomat, Mielipide 26.1.2014. Saatavissa: <http://www.hs.fi/mielipide/a1390688988074>. (Viitattu 31.3.2015).
- Schulman, A. & Luoto, M. 2006. Käsité "High Nature Value (HNV) farmland" ja luontoarvoiltaan arvokaiden maatalousalueiden identifiointi Suomessa. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 81 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/luontoarvoiltaan_arvokaiden_maatalousalueiden_identifiointi_suomessa.pdf. (Viitattu 19.3.2014).
- Selvitysraportti metsälain 6 §:n mukaisesta hakkuusta erityiskohteilla. 2003. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja WWF Suomi, Helsinki. 20 s. Saatavissa: http://www2.wwf.fi/wwf/www/uploads/pdf/metsalaki_6pykala_raportti.pdf. (Viitattu 24.6.2014).
- Seppälä, M. 2012. Luonnonhoitohankkeet ja luonnonhoidon suuntaviivat Suomen metsäkeskuksessa. Esitys 19.6.2012. Saatavissa: <http://www.syke.fi/download/noname/%7B69602BC9-8954-4E1C-9104-612C118982BF%7D/35520>. (Viitattu 30.3.2015).

- Seppälä, R. 2014. Metsäntutkimuksen kokonaistarkastelu - Metsämiesten Säätiön rahoittaman esiselvityksen loppuraportti. Metsämiesten Säätiö, Helsinki. 60 s. Saatavissa: <http://www.mmsaatio.fi/eNewsletter4/Metsantutkimuksen-kokonaistarkastelu-loppuraportti.pdf>. (Viitattu 24.6.2014).
- Seudulliset yrityspalvelut. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: https://www.tem.fi/yritykset/yritysten_kehittaminen/seudulliset_yrityspalvelut. (Viitattu 17.3.2014).
- Sikanen, P. 2013. Metsätalousyrittäjyys pääelinkeinona. Mikkelin ammattikorkeakoulu, Opinnäytetyö, Metsätalouden koulutusohjelma. 41 s. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55350/Metsatalousyrittajyys%20paaelinkeinona.pdf?sequence=1>. (Viitattu 9.6.2014).
- Similä, J. ym. 2010. Luonnonsuojelulainsäädännön arviointi – Lain toimivuus ja kehittämistarpeet. Suomen ympäristö 27/2010. 105 s. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37979/SY_27_2010_Luonnonsuojelulainsaadanno_n_arviointi.pdf?sequence=1. (Viitattu 23.1.2014).
- Similä, M. & Junninen, K. 2011. Metsien ennallistamisen ja luonnonhoidon opas. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja B 157. 193 s. Saatavissa: <http://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Bsarja/b157.pdf>. (Viitattu 28.10.2013).
- SMMY Maaseutumatkailu... 2014. Saatavissa: www.smmmy.fi. (Viitattu 21.6.2014).
- Starttiraha – aloittavan yrittäjän tuki. 2014. TE-toimistot. Saatavissa: http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/yrittajalle/aloittavan_yrittajan_palvelut/starttiraha/index.html. (Viitattu 29.7.2014).
- Stora Enso Metsä. 2014. Saatavissa: <http://www.storaensometsa.fi/metsanomistamisen-erilaiset-tavoitteet/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Sulkava, R., Rohweder, L. & Stranius, L. 2014. PEFC -sertifiointi ei edusta kestävä metsätaloutta. Helsingin Sanomat, Mieli-pide 4.2.2014. Saatavissa: <http://www.hs.fi/mieli-pide/a1391409524314>. (Viitattu 4.2.2014).
- Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. 2014. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja B 203. 136 s. Saatavissa: <http://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Bsarja/b203.pdf>. (Viitattu 31.5.2015). Sarja B
- Suomen FSC. 2014. Vastuullisen metsänhoidon yhdistys. Saatavissa: <http://fi.fsc.org/suomen-fsc.185.htm>. (Viitattu 23.4.2014).
- Suomen FSC -standardi. 2010. 67 s. Forest Stewardship Council Finland, Helsinki. Saatavissa: <http://fi.fsc.org/asiakirjat.182.htm>. (Viitattu 10.3.2014).
- Suomen kylätoiminta ry. 2014. Saatavissa: <http://www.kylatoiminta.fi/>. (Viitattu 6.9.2014).
- Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. 2014. Saatavissa: <http://www.luontoyrittaja.net/>. (Viitattu 23.4.2014).
- Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014. 2014. MTT Taloustutkimus, Julkaisuja 115. 100 s. Saatavissa: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/suomenmaatalousjamaaseutuelinkeinot/jul15_SM2014.pdf. (Viitattu 31.4.2015).
- Suomen matkailustrategia 2020. 2010. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/27053/Matkailustrategia_020610.pdf. (Viitattu 17.7.2014).
- Suomen metsäkeskuksen uudistaminen jatkuu. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Tiedote 16.10.2014. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/tiedotteet/141016_suomenmetsakeskuseuudistaminenjatkuu.html. (Viitattu 16.10.2014).
- Suomen metsäkeskus ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/hankkeet_tyoryhmat/smk_tapio.html. (Viitattu 15.4.2014).
- Suomen metsät 2012. Metla, Metinfo. Saatavissa: <http://www.metla.fi/metinfo/kestavyys/>. (Viitattu 23.1.2014).
- Suomen virkistysalueyhdistykset. 2014. Saatavissa: <http://virkistys.info/>. (Viitattu 14.10.2014).
- Suomen Yrittäjät. 2014. Suomen yrittäjät ry, Helsinki. Saatavissa: <http://www.yrittajat.fi/>. (Viitattu 26.5.2014).
- Suomenkielinen FSC -yleisesite julkaistu. 2014. Forest Stewardship Council Finland, Helsinki. 2 s. Saatavissa: <http://fi.fsc.org/technical-news.230.34.htm>. (Viitattu 10.3.2014).

- Suomi kestävän luonnonvaratalouden edelläkävijäksi 2050 – Valtioneuvoston luonnonvaraselonteon ”Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous” linjausten päivitys eduskunnalle 2014. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 24/2014. 62 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/41433/TEMjul_24_2014_web_14112014.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Suomi tarvitsee vahvaa maaseutupolitiikkaa – Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä kriittinen Vartiaisen esityksille. 2015. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Ajankohtaista 13.3.2015. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/ajankohtaista/ajankohtaista/suomi_tarvitsee_vahvaa_maaseutupolitiikkaa_maaseutupolitiikan_yhteistyoryhma_kriittinen_vartiaisen_esityksille.2800.blog. (Viitattu 31.3.2015).
- Syrjänen, K. ym. (toim.). 2013. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2020 METSON tilannekatsaus 2012. Metlan työraportteja 264. 44 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp264.pdf>. (Viitattu 2.1.2013).
- Taloustmetsien luonnonhoito. 2013. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Metsavastaa.net 27.12.2013.
- Tavoitteena elinvoimainen ja toimiva maaseutu. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/maaseutupolitiikka.html. (Viitattu 23.4.2014).
- Tavoitteena hyvinvoiva maaseutu – Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR kehittäjäverkostona. 2012. Valtioneuvosto, Helsinki. 20 s. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/2313/YTR_esite_2012.pdf. (Viitattu 24.9.2013).
- TEM aloittaa yt -neuvottelut ministeriössä ja ELY -keskuksissa. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Tiedote 16.9.2014. Saatavissa: http://www.tem.fi/ministerio/tiedotteet_ministerio?89531_m=116021. (Viitattu 17.9.2014).
- Tervetuloa laidunpankkiin. 2014. ProAgria Etelä-Suomi, Tampere. Saatavissa: www.laidunpankki.fi. (Viitattu 23.4.2014).
- Tietoa luonnonhoidosta. 2014. Metsäkeskus, Lahti. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/tietoa-luonnonhoidosta>. (Viitattu 23.4.2014).
- Tietoa metsänhoitoyhdistyksistä. 2013. Mhy.fi –portaali. Saatavissa: http://www.mhy.fi/mhy/metsanomistajanasialla/fi_FI/index/. (Viitattu 9.9.2013).
- Toivonen, R. & Äijälä, O. 2013. Lausunto Valtioneuvoston selonteosta valtiontalouden kehityksestä vuosille 2014–2017. Saatavissa: http://tapio.fi/files/tapio/Tapion%20lausunnot/Kuuleminen%20mmv%2016.4.%20lausunto%20valtiontalouden%20kehityksest_%202014-2017.pdf. (Viitattu 2.9.2013).
- Tuet ja palvelut. 2015. Maaseutuvirasto Mavi, Seinäjoki. Saatavissa: <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/Sivut/default.aspx>. (Viitattu 31.3.2015).
- Tuhannet suorittaneet Metsäalan luonnonhoitokortin. 2015. Suomen metsäkeskus, Uutiset 20.04.2015. Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/uutiset/tuhannet-suorittaneet-metsaalan-luonnonhoitokortin>. (Viitattu 5.5.2015).
- Tuottoa perinnebiotooppien hoitamisesta. 2007. Maa- ja metsätalousministeriö, Perinnebiotooppien hoitokortti 10 s. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/tutkimus/lumottu/5uUFXiSp8/Perinnebiotooppi_hoitokortti.pdf. (Viitattu 24.9.2013).
- Turhaan ojitetut suomaat takaisin virkistyskäyttöön. 2013. Suomen riistakeskus, Uutinen 13.8.2013. Saatavissa: <http://riista.fi/turhaan-ojitetut-suomaat-takaisin-virkistyskayttoon/>. (Viitattu 9.9.2013).
- Tutustu METSON taloudellisiin korvauksiin esimerkin avulla! 2013. Metsopolku.fi, 12.8.2013. Saatavissa: http://www.metsopolku.fi/fi/index.php?we_objectID=350. (Viitattu 2.1.2014).
- Tutustu Suomen metsäkeskuksen Metsään.fi -palveluun. 2013. UPM, Metsämaailma, Ajankohtaista 21.11.2013. Saatavissa: <https://www.metsamaailma.fi/fi/News/Sivut/Tutustu-Suomen-mets%C3%A4keskuksen-mets%C3%A4%C3%A4n.fi-palveluun.aspx>. (Viitattu 23.4.2014).
- Uotila, E. 2012. Kantorahatulot 2012. Metsätutkimuslaitos, Metsätilastotiedote 24/2013. Saatavissa: <http://www.metla.fi/tiedotteet/metsatilastotiedotteet/2013/kantoraha12.htm>. (Viitattu 16.9.2013).
- Uotila, E. 2014. Yksityismetsätalouden liike-tulos 2013. Metsätilastotiedote 27/2014. Saatavissa: http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/mtt/2014/yksityismetsatalouden_liiketulos_2013.pdf. (Viitattu 23.6.2014).
- UPM ja WWF Suomi monipuoliseen yhteistyöhön. UPM, Tiedote 18.6.2014. Saatavissa: <http://www.upm.com/FI/MEDIA/Uutiset/Pages/UPM-ja-WWF-Suomi-monipuoliseen-yhteistyöhön-001-Wed-18-Jun-2014-11-15.aspx>. (Viitattu 6.8.2014).

- UPM Metsämaailma. 2014. Saatavissa:
<https://www.metsamaailma.fi/fi/ForestInformation/ForestLibrary/Sivut/Arvokkaat-elinymparistot.aspx>. (Viitattu 10.9.2014).
- UPM Silvesta. 2014. Saatavissa: <http://www.upmsilvesta.fi/Pages/default.aspx>. (Viitattu 23.4.2014).
- UPM valmistelee oman PEFC -sertifiointiryhmän perustamista. UPM, Uutinen 12.3.2014. Saatavissa:
<http://www.upm.com/fi/media/uutiset/pages/upm-valmistelee-oman-pefc--sertifiointiryhman-perustamista-001-wed-12-mar-2014-16-11.aspx>. (Viitattu 23.4.2014).
- UPM, Vastuullisuus, Metsät. 2014. Saatavissa:
<http://www.upm.com/FI/VASTUULLISUUS/Metsat/Pages/default.aspx>. (Viitattu 24.2.2014).
- Usein kysyttyjä kysymyksiä FSC® -sertifioinnista. 2013. UPM Metsämaailma, ajankohtaista 2.8.2013. Saatavissa: <https://www.metsamaailma.fi/fi/News/Sivut/usein-kysyttyja-kysymyksiä-FSC-sertifioinnista.aspx>. (Viitattu 10.3.2014).
- Usein kysytyt kysymykset luonnonarvoista ympäristönsuojelulain uudistuksessa (12.10.2012). 2012. Ympäristöministeriö, Helsinki. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7BB11912AFE95-4F4A-AF5E-C88FFD880A1A%7D/30868>. (Viitattu 16.9.2013).
- Uusi asetus ELY -keskuksista hyväksyttiin, uudistukset etenevät ripeästi. 2014. ELY -keskukset, Uutiset 30.12.2014. Saatavissa: <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/-/uusi-asetus-ely-keskuksista-hyvakysyttiin-uudistukset-etenevat-ripeasti>. (Viitattu 31.3.2015).
- Uusi EU:n metsästrategia: metsien ja metsäalan puolesta - Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. 18 s. Bryssel 4.4.2014 COM(2013) 659 final/2. Saatavissa: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0659R\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0659R(01)). (Viitattu 16.9.2014).
- Valtakunnallinen toimintamalli uhanalaisaineiston käyttöön metsätaloudessa. 2010. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 13 s. Saatavissa:
http://www.tapio.fi/files/tapio/Uharit%20mets__taloudessa_2/Uhanalaistoimintamalli_02122010__3_.pdf. (Viitattu 24.9.2013).
- Valtakunnalliset hankkeet. 2015. Maaseutu.fi. Saatavissa:
<https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/alueellisuus-paikallisuus/alueiden-yhteiset-hankkeet/valtakunnalliset-hankkeet/Sivut/default.aspx>. (Viitattu 31.3.2015).
- Valtakunnallista asiakaspalvelua ELY-keskusten hoitamisessa ympäristöasioissa (ELY-keskukset ja ympäristöministeriö). 2013. Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, Tiedote 30.5.2013. Saatavissa: <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/-/valtakunnallista-asiakaspalvelua-ely-keskusten-hoitamisessa-ymparistoasioissa-ely-keskukset-ja-ymparistoministerio->. (Viitattu 17.7.2014).
- Valtio ja kunnat. 2014. Suomi.fi –portaali. Saatavissa:
https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/valtio_ja_kunnat/index.html. (Viitattu 23.4.2014).
- Valtioneuvosto hyväksyi esityksen uudeksi ympäristönsuojelulaiksi. 2013. Valtioneuvoston tiedote 19.12.2013. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=404540>. (Viitattu 15.4.2014).
- Valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko 2050. 2014. VNS 1/2014 vp. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 44 s. Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metsapoliittinen_selonteko/rSUUAxdJ5/Metsapol__selonteko_nettti_suomi.pdf. (Viitattu 17.3.2014).
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014-2025. 2014. 18 s. Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/metso/X5fd3dzPZ/METSO_periaatepaatosSuomi.pdf. (Viitattu 6.9.2014).
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016. 2008. 13 s. Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/5xjO3HxCx/METSO_n_periaatepaatos270308SU.pdf. (Viitattu 25.6.2014).
- Valtioneuvoston periaatepäätös kasvun uusien kärkien cleantechin ja biotalouden vauhdittamisesta. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. 7 s. Saatavissa:
http://www.tem.fi/files/39772/VNP_kasvun_karjet_cleantech_ja_biotalous_08052014.pdf. (Viitattu 17.9.2014).
- Valtioneuvoston periaatepäätös maaseudun kehittämisestä - Ehdotus periaatepäätökseksi. 2011. Työ- ja elinkeinoministeriö, Alueiden kehittämissyksikkö, Helsinki. 28 s. Saatavissa:
<http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/periaatepaatokset/2011/maaseudun-kehittaminen/fi.pdf>. (Viitattu 17.9.2014).

- Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012-2020; luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. 2013. Ympäristöministeriö, Helsinki. 23 s. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7B42B4A7BC-EA00-4724-8599-703B5E6076BE%7D/24101>. (Viitattu 24.9.2013).
- Valtiovarainministeriö käynnistää selvitystyön valtion keskus- ja aluehallinnon uudistamiseksi. 2014. Valtiovarainministeriö, Tiedote 70/2014, 16.4.2014. Saatavissa: https://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20140416Valtio/name.jsp. (Viitattu 17.9.2014).
- Vanhatalo, K. 2013. PEFC ja FSC -metsäsertifiointijärjestelmien metsänhoidon standardien vertailua pähkinänkuoressa. Esitys, PEFC -standardityöryhmän kokous 6.9.2013. Saatavissa: http://www.pefc.fi/media/PEFC_FI_paeivitystyoe_2013_14/PEFC_ja_FSC_metsaertifiointijaerjestelmien_vertailua_20130906.pdf. (Viitattu 10.3.2014).
- Vapaaehtoisessa METSO-ohjelmassa uusi suojeluennätys. 2015. Metsonpolku.fi, Tiedote 25.2.2015. Saatavissa: http://www.metsopolku.fi/fi/ajankohtaista/tiedotearkisto/2015.php?we_objectID=426. (Viitattu 30.3.2015).
- Vastuullisuus biotalouden kehittämisen ytimessä – Metsäteollisuuden sitoumukset ympäristö ja vastuullisuuskysymyksissä. 2013. Metsäteollisuus ry, Helsinki. 16 s. Saatavissa: <http://www.metsateollisuus.fi/mediabank/266.pdf>. (Viitattu 10.3.2013).
- Vehmasto, E. (toim.) 2014. Green Care –toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT, Jokioinen. 149 s. Saatavissa: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf>. (Viitattu 31.3.2015).
- Vertaisryhmissä puhutaan nyt metsästä. 2014. Metsalehti.fi 10.3.2014. Saatavissa: <http://www.metsalehti.fi/Metsalehti/Metsauutiset/2014/3/Vertaisryhmissa-puhutaan-nyt-metsasta/>. (Viitattu 12.8.2014).
- Viljelijätukien hakuoppaat, ohjeet, neuvonnalliset oppaat ja lomakkeet. 2014. Maaseutuvirasto Mavi, Seinäjoki. Saatavissa: <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljeliija/Sivut/Ymparistotukien-oppaat.aspx>. (Viitattu 23.4.2014).
- Voutilainen, O. 2007. Maatilan muu yritystoiminta ja sen tukimuodot Suomessa MTT, Maa- ja elintarviketalous 114: 37-61. Saatavissa: <http://jukuri.mtt.fi/bitstream/handle/10024/465508/met114.pdf?sequence=1>. (Viitattu 17.9.2014).
- Välillinen valtionhallinto -hankkeen muistio. 1999. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 29/99. 165 s. Saatavissa: http://www.2014.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/8010_fi.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Yhdessä enemmän - kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Matkailun tiekartta 2015-2025. TEM raportteja 2/2015. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/41898/TEMrap_2_2015_16012015.pdf. (Viitattu 31.3.2015).
- Yksityisten suojelualueiden ennallistaminen ja luonnonhoito Metsähallituksen työnä. 2014. Metsähallitus, Vantaa. Saatavissa: http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Suojelualueidenhoitojakaytto/Sivut/Yksityiset_suojelualueet.aspx. (Viitattu 24.6.2014).
- Yleiskaavoitus halutaan yhdenmukaiseksi metsätalousmailla. 2014. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Lehdistötiedote 26.3.2014. Saatavissa: <http://www.tapio.fi/lehdistotiedotteet?id=59823306>. (Viitattu 4.5.2015).
- Ympäristöakatemia yhteenvedo - Miten luonnon monimuotoisuuden väheneminen pysäytetään maatalousalueilla? 2011. Luonnon monimuotoisuus maataloustuotannon edellytyksenä – ohjaavatko tukitoimet oikeaan suuntaan? Ympäristöakatemia kenttäseminaari 30-31.8.2011. s. 10-12. Saatavissa: <http://www.ymparistoakatemia.fi/wp-content/uploads/2011/12/kurssijulkaisu-sivuttain.pdf>. (Viitattu 17.9.2014).
- Ympäristöasiat metsätaloudessa. 2014. Metsähallitus, Vantaa. Saatavissa: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Metsatalous/metsaymparisto/Sivut/default.aspx>. (Viitattu 12.3.2014).
- Ympäristöasioiden asiakaspalvelu. 2014. ELY-keskus. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/ymparistoasiakaspalvelu>. (Viitattu 23.4.2014).
- Ympäristönsuojelulain turvepykälä ei koske luonnonarvonsa kokonaan tai osittain menettäneitä soita. 2014. Bioenergiauutiset 6/10.10.2014. Saatavissa: <http://www.bioenergia.fi/?sivuID=30573>. (Viitattu 31.3.2015).
- Yrittäjyyden tuki. 2014. Työ, ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.tem.fi/tyo/tyovoima-ja_yrityspalvelut/yrittajyyden_tuki. (Viitattu 29.7.2014).

- Yrittäjyys kantaa Suomea – tavoiteohjelma 2011-2015. 2010. Suomen Yrittäjät ry, Helsinki. 108 s. Saatavissa: http://www.yrittajat.fi/File/fe1f904a-afeb-40e9-adb5-ec63fcc5ead3/SY_tavoiteohjelma_2011_2015_netti.pdf. (Viitattu 15.4.2014).
- Yrittäjyys kasvaa maasta – MTK:n yrittäjyysstrategia. 2013. MTK ry, Helsinki. 6 s. Saatavissa: http://www.mtk.fi/mtk/strategiat_ja_ohjelmat/fi_FI/mtkn_strategiat_ja_ohjelmat/_files/90355397045192081/default/Yrittajyysstrategia_2013.pdf. (Viitattu 25.8.2014).
- Yrittäjyyskatsaus 2012. 2012. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 46/2012.183 s. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/35080/TEMjul_46_2012_web.pdf. (Viitattu 17.9.2014).
- Yrityslainsäädäntö - Lainsäädännön kehittäminen. 2014. Suomen Yrittäjät ry, Helsinki. Saatavissa: <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/edunvalvonta/yrityslainsaadanto/>. (Viitattu 15.4.2014).
- Yritys-Suomi – Tietoa palvelusta. 2014. Saatavissa: <http://www.yrityssuomi.fi/tietoa-palvelusta>. (Viitattu 7.2.2014).
- Yritysten sääntelytaakan vähentäminen. 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.tem.fi/yritykset/yritysten_saantelytaakan_vahentaminen. (Viitattu 15.4.2014).
- Yritystuet. 2015. Maaseutuvirasto MAVI, Seinäjoki. Saatavissa: <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/yrittaja-kauppa-teollisuus/yritystuet/Sivut/yritystuet.aspx>. (Viitattu 31.5.2015).
- Yritystuet Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa 2007–2013. 2014. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/yrityssuoritusmaaseudulla/yritystuet.html. (Viitattu 15.4.2014).
- Yritysvastuupäällikkö Pasi Lehtosaari, Stora Enso Metsä. Metsonpolku.fi, Metson tekijät 4.6.2012. Saatavissa: http://www.metsonpolku.fi/fi/METSO/metsontekijat/metsontekijat.php?we_objectID=239. (Viitattu 6.8.2014).
- Zonation -kehitystyö jatkuu METSOssa. 2015. Metsonpolku.fi, 30.3.2015. Saatavissa: http://www.metsonpolku.fi/fi/index.php?we_objectID=429. (Viitattu 31.3.2015).
- Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen, P. (toim.) 2014. Metsänhoidon suositukset. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja. 181 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/metsanhoito-suositukset/Metsanhoito-suositukset_ver2_netti.pdf. (Viitattu 1.8.2014).
- Ämmälä, A. 2014. Metsäalan tutkintojen soveltuvuus metsäpalveluyrittäjäkoulutukseen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Metsätalouden koulutusohjelma, Opinnäytetyö. 50 s. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76274/Ammala_%20Asko.pdf?sequence=2. (Viitattu 6.8.2014).

Lakiviitteet

- Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 1094/1996. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961094>. (Viitattu 31.5.2015).
- Laki maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista 1443/2006. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061443>. (Viitattu 15.4.2014).
- Laki maaseudun kehittämisen tukemisesta 28/2014. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140028>. (Viitattu 31.3.2015).
- Laki metsänhoitoyhdistyksistä 534/1998. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980534>. (Viitattu 30.3.2015).
- Laki Suomen metsäkeskuksesta 418/2011. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110418>. (Viitattu 2.4.2014).
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096>. (Viitattu 17.3.2014).
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132#L19P140>. (Viitattu 15.4.2014).
- Metsälaki 1093/1996. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>. (Viitattu 17.3.2014).
- Valtioneuvoston asetus ympäristöministeriöstä 708/2003. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030708>. (Viitattu 26.11.2013).
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527>. (Viitattu 31.3.2015).

Luonnonvarakeskus
Viikinkaari 4
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000